

Regeringens proposition

1983/84: 169

om kommunal och statlig utbildning för vuxna;

beslutad den 22 mars 1984.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokoll för de åtgärder eller ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas frågor som rör grundutbildning för vuxna (grundvux), kommunal vuxenutbildning (komvux) och utbildningen vid statens skolor för vuxna (SSV). Det sker på grundval av dels förslag i komvux-utredningens betänkande (SOU 1982:29) Komvux – kommunal utbildning för vuxna, dels en analys av konsekvenserna för SSV av komvux-utredningens förslag.

Varje kommun skall vara skyldig att främja vuxnas deltagande i utbildning och ha ansvar för att vuxna informeras om utbildningsmöjligheter av olika slag.

Målgruppen för grundvux preciseras. Grundvux skall vända sig till vuxna som inte har kunskaper och färdigheter motsvarande grundskolans mellanstadium när det gäller att läsa och skriva på sitt eget språk eller att räkna. Utvecklingsstörda vuxna som behöver sådan undervisning som motsvarar särskolan skall inte tas in i grundvux.

SSV:s funktion som komplement till komvux markeras tydligare, bl. a. genom att målgruppen preciseras till vuxna som är behöriga att tas in i komvux men som av något skäl inte kan delta i motsvarande utbildning där.

För grundskolekurser i komvux och SSV införs betygen *godkänd* och *icke godkänd* i stället för den femgradiga betygsskalan.

Grundskolekurser på invandrarspråk skall i fortsättningen få anordnas i komvux efter beslut av skolstyrelsen.

Elevantalet i komvux-kurser föreslås få vara högst 30, mot f. n. 35. Kurser får starta med lägst 12 deltagare, i glesbygd åtta. Kurser för intagna i kriminalvårdsanstalt får starta med lägst fem deltagare.

En särskild delram av undervisningstimmar införs inom komvux för start av kurser med lägre deltagarantal än normalt. Varje kommun får årligen utnyttja upp till högst 1 000 undervisningstimmar för kurser med lägst fem deltagare. Dessa timmar skall tas ur den totalram som kommunen disponerar. Samtidigt upphävs en rad detaljföreskrifter om kursstart med lägre deltagarantal än normalt.

Grundvux skall i princip bedrivas som deltidsstudier, dvs. i regel högst 15 lektionstimmar per vecka. Erfarenheten visar att studieovana personer har svårt att på ett effektivt sätt tillgodogöra sig heltidssstudier. Genom begränsningen till deltidssstudier uppnår man också att flera kan tas in i utbildningen inom nuvarande resursramar. Undervisningen bör pågå kontinuerligt under i stort sett hela året. Under det som kan antas bli de sista fem månaderna i grundvux kan den som önskar det få mer undervisning än 15 timmar per vecka, om det är pedagogiskt motiverat.

Timersättning får utbetalas för i princip högst 15 timmar per vecka. Ersättningen kan lämnas under upp till 45 veckor per år.

Rektorerna åläggs informations- och samrådsskyldighet i förhållande till företrädare för eleverna i grundvux, komvux och SSV. En komvux-konferens resp. SSV-konferens blir den enda obligatoriska konferensen.

Inbyggd utbildning skall få förekomma i komvux inom de områden där den formen av utbildning kan förekomma i gymnasieskolan. Inbyggd utbildning får även förekomma i särskild yrkesinriktad utbildning.

Landstingskommunerna föreslås få anordna även särskild yrkesinriktad utbildning inom de områden som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta.

Samarbete förekommer redan i dag mellan komvux och företag av skilda slag och även i viss mån mellan SSV och företag. I propositionen framhålls att det är väsentligt att samarbetet fortsätter och utvecklas. Företagsintern utbildning, dvs. utbildning för personal inom ett företag och i företagets intresse, skall liksom hittills inte få bekostas med statsmedel. Däremot bör olika former av samverkan utvecklas genom att försöksverksamhet bedrivs med uppdragsutbildning anordnad inom komvux och SSV.

Länsskolnämnderna åläggs att ta initiativ till regelbundna samråd mellan kommunerna i länet om planeringen och genomförandet av verksamheten i grundvux och komvux.

Vad gäller den rättsliga regleringen föreslås att de grundläggande bestämmelserna om kommunal och statlig utbildning för vuxna skall införas i en särskild lag, som träder i kraft den 1 juli 1985. Lagförslag kommer att föreläggas riksdagen senare under år 1984.

Förslagen i propositionen skall genomföras senast den 1 juli 1985.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om kommunal och statlig utbildning för vuxna

1 Inledning

Genom vuxenutbildningsreformen år 1967 (prop. 1967: 85, SU 117, rskr 277) infördes den 1 juli 1968 kommunal vuxenutbildning (komvux) som i princip skulle kunna erbjuda undervisning enligt kursplanerna för grundskolans högstadium och vad som numera utgör gymnasieskolan. Undervisningen organiserades som fristående ämneskurser. Särskilda timplaner infördes för komvux. Både kommuner och landstingskommuner får efter medgivande av skolöverstyrelsen (SÖ) anordna komvux. Landstingskommunerna får endast anordna kurser som motsvarar den utbildning som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta. Nästan alla kommuner och alla landstingskommuner har fått tillstånd att anordna komvux.

Som ett komplement till komvux finns två riksrekryterande statliga skolor för vuxna (SSV), en i Norrköping och en i Härnösand.

Efter förslag i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 12, UbU 19, rskr 176) infördes den 1 juli 1977 grundutbildning för vuxna (grundvux) med kommunerna som huvudmän. Denna utbildning är avsedd för vuxna som saknar grundläggande kunskaper i läsning, skrivning eller matematik. Kommunerna är skyldiga att anordna grundvux i mån av behov.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 16 mars 1978 tillkallade min företrädare en kommitté (U 1978:04) för att göra en översyn av den kommunala vuxenutbildningen. Kommittén antog namnet komvux-utredningen.

Komvux-utredningen har lagt fram en rad förslag som lett till reformer inom vuxenutbildningen. Efter förslag från komvux-utredningen beslutade

riksdagen år 1981 att införa en särskild läroplan för komvux (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 46). Den nya läroplanen (1982 års läroplan för kommunal vuxenutbildning, Lvux 82) tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83. Den gäller i tillämpliga delar också för verksamheten vid SSV och för grundvux. Riksdagen har också beslutat om kompletteringar till Lvux 82 (prop. 1982/83: 2, UbU 2, rskr 61). De tillämpas fr. o. m. läsåret 1983/84. Genom Lvux 82 har innehållet i och utformningen av undervisningen i komvux anpassats till att de studerande är vuxna.

Komvux-utredningen¹ har avlämnat huvudbetänkandet (SOU 1982: 29) Komvux – kommunal utbildning för vuxna. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Beträffande utveckling, nuvarande verksamhet och gällande föreskrifter i fråga om komvux och grundvux samt beträffande kommitténs närmare överväganden hänvisar jag till huvudbetänkandet.

Komvux-utredningen har avgivit delbetänkandet (Ds U 1979: 12) Statens skolor för vuxna. Varvad undervisning och brevundervisning i grundskolans och gymnasieskolans ämnen. Delbetänkandet och en remissammanställning redovisades i budgetpropositionen 1981 (prop. 1980/81: 100 bil. 12, punkten E 2, s. 603–611) men föranledde inga förslag till riksdagen.

På grundval av förslagen i det sistnämnda betänkandet och remissinstansernas synpunkter har en sakkunnig² i utbildningsdepartementet analyserat konsekvenserna för SSV av komvux-utredningens arbete. Han har framlagt sina förslag i promemorian (Ds U 1983: 5) Riksrekryterande vuxenutbildning – distansundervisning. Statens skolor för vuxna. En sammanfattning av promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Promemorian, som jag i det följande kallar SSV-promemorian, har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Beträffande utveckling, nuvarande verksamhet och gällande föreskrifter i fråga om SSV hänvisar jag till komvux-utredningens delbetänkande om SSV och till SSV-promemorian.

För överblickens och sammanhangets skull redovisar jag i det följande också vissa förslag som inte fordrar beslut av riksdagen.

¹ Ledamöter när huvudbetänkandet avlämnades: riksdagsledamoten Stig Alemyr, ordförande, folkskolläraren Inga Davidsson, riksdagsledamoten Karl-Erik Häll, länsbildningskonsulenten Martin Hällgren, lektorn Öve Nordstrandh, fil.lic. Marie Nordström och studiesekreteraren Berit Oscarsson.

² Före huvudsekreteraren i komvux-utredningen, lektorn Sven Salin.

Jag vill erinra om att vissa frågor om samarbete mellan komvux, gymnasieskolan och arbetsmarknadsutbildningen (AMU) behandlas i den nyligen framlagda propositionen (1983/84: 116) om gymnasieskola i utveckling.

Jag vill också erinra om att jag med stöd av regeringens bemyndigande den 1 september 1983 har tillkallat en särskild utredare (U 1983: 04) för att göra en samlad översyn av vuxenutbildningens effekter.

När jag i det följande talar om komvux på gymnasial nivå avser jag med kommuner även landstingskommuner, om inte annat framgår av omständigheterna. I det sammanhanget avser jag med skolstyrelse även utbildningsnämnd.

Jag har samrått med cheferna för social- och arbetsmarknadsdepartementen samt statsråden Göransson och Gradin i de frågor som berör deras ansvarsområden.

2 Bakgrund och allmänna överväganden

Vuxenutbildning är ett samlingsbegrepp som inbegriper utbildnings- och bildningsverksamhet i många olika former och med delvis olika mål. Dit räknas i första hand grundutbildning för vuxna (grundvux), kommunal vuxenutbildning (komvux), utbildningen vid statens skolor för vuxna (SSV), utbildningen vid folkhögskolor, studiecirkelverksamhet och arbetsmarknadsutbildning (AMU). De tre förstnämnda vuxenutbildningsformerna ger utbildning som har motsvarigheter inom grundskolan och gymnasieskolan. Syftet är att erbjuda vuxna utbildning i olika ämnen som ger kompetens motsvarande den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. I det följande sammanfattar jag dem under beteckningen kompetensinriktad vuxenutbildning.

Gemensamt för all vuxenutbildning är att den skall överbrygga utbildningsklyftorna, öka vuxnas förmåga att förstå, kritiskt granska och medverka i kulturellt, socialt och politiskt liv, utbilda vuxna för varierande arbetsuppgifter, medverka till arbetslivets förändring och bidra till full sysselsättning samt tillgodose vuxnas individuella önskemål om utbildning. Vuxenutbildningen skall bygga på att den vuxenstuderande har mogenhet och erfarenhet och ta till vara detta i utbildningssituationen.

Jag kommer nu att ta upp frågor som rör den kompetensinriktade vuxenutbildningen.

2.1 Motiv för vuxenutbildning

Grunden för den nuvarande vuxenutbildningen lades genom den vuxenutbildningsreform som beslutades år 1967 (prop. 1967:85, SU 117, rskr 277). Samhällets engagemang koncentrerades då till tre områden, nämligen den arbetsmarknadsinriktade utbildningen, den gymnasiala och förgymna-

siala utbildningen samt folkbildningen. Huvudvikten lades vid sådan verksamhet som kunde utgöra ett effektivt bidrag i strävandena att främja framstegstakten i den svenska ekonomin. Vid sidan därav skulle utrymme också finnas för verksamhet som tillgodosåg de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter.

Det svenska utbildningsväsendet hade under åren före vuxenutbildningsreformen undergått en genomgripande omdaning. En enhetlig grundskola hade införts. Även det gymnasiala stadiet hade fått en mer homogen organisation. Den sammanhållna gymnasieskolans tillkomst genom beslut år 1968 innebar ytterligare förändringar i denna riktning.

Reformerna hade lett till betydande skillnader i utbildning mellan vuxna och ungdomar. Många vuxna hade kunnat kompensera brister i formell utbildning genom erfarenheter från organisationslivet och arbetslivet och genom att delta i bildningsverksamhet. Men för många vuxna behövde samhället ställa även resurser för formell utbildning till förfogande. Rätten att fritt välja studieväg var en princip som tillmättes ökad betydelse i ungdomsskolan. Friheten vore emellertid ofullständig om den inte förenades med möjligheten att senare i livet ändra utbildningens inriktning eller fördjupa kunskaperna.

I prop. 1967: 85 konstaterade föredraganden också att en del ungdomar föredrog att gå ut i förvärvslivet omedelbart efter den obligatoriska skolgången för att längre fram skaffa sig kompletterande utbildning. Vuxenutbildning behövdes även för deras del.

Vidare framhöll föredraganden att en viktig uppgift för utbildningsväsendet är att förse arbetsmarknaden med väl utbildad arbetskraft. Den snabba ekonomiska och tekniska utvecklingen medför ett behov av utbildning som syftar till att bibringa yrkesutövarna nya kunskaper och färdigheter. Även om ungdomsskolan anpassas till förändringar av sådant slag, påverkas inte den redan aktiva arbetskraften av ändringar inom skolan. För att få ett snabbt genomslag av ny teknik och ny kunskap behövs med andra ord att också vuxna utbildas.

Det fanns alltså en rad skäl för att genom vuxenutbildningsreformen år 1967 erbjuda ökade utbildningsmöjligheter för vuxna.

Jag har velat erinra om dessa motiv i dag, eftersom jag anser att de fortfarande äger giltighet. De har till en del t. o. m. fått ökad tyngd nu. Det finns fortfarande åtskilliga vuxna svenskar som i sin ungdom aldrig fick chansen till en så omfattande utbildning som dagens ungdomar får. Till detta kommer att vi nu har ett stort antal invandrare som kommit till Sverige i tonåren eller i vuxen ålder. Många av dem har inte i sina ursprungsländer fått en utbildning som motsvarar den svenska ungdomsutbildningen. En hel del invandrare söker sig därför till grundvux och komvux. Det finns också, trots svårigheter på arbetsmarknaden, ungdomar som går ut i arbetslivet direkt efter grundskolan eller utan att ha fullföljt skolgången där och ungdomar som avbryter sina studier i gymnasieskolan.

Påpekandet att det ständigt finns behov av utbildning bland dem som är yrkesverksamma har heller inte förlorat aktualitet sedan 1967. Förändringarna i arbetslivet t. ex. inom dataområdet gör att yrkesverksamma vuxna måste få återkommande möjligheter till utbildning och fortbildning. Den arbetsmarknadsinriktade delen av vuxenutbildningen har fått en allt viktigare uppgift att fylla. Komvux skall enligt riksdagsbeslut (prop. 1977/78:100 bil. 12, UbU 15, rskr 180) kunna anordna utbildning som motsvarar gymnasieskolans hela utbildningsprogram. Inom den yrkesinriktade utbildningen finns det fortfarande vissa hinder för att komvux skall kunna uppfylla detta krav. Jag återkommer strax med förslag i syfte att undanröja dessa hinder. Jag kommer också att lägga fram förslag om att göra yrkesinriktad utbildning till ett reguljärt inslag i verksamheten vid SSV.

2.2 Mål

De mål för vuxenutbildningen som lades fast genom vuxenutbildningsreformen 1967 diskuterades i prop. 1967: 85 för vuxenutbildningen som helhet. Några speciella mål, som skulle gälla enbart för den kompetensinriktade delen av vuxenutbildningen, angavs inte utöver riktlinjen om att utbildningen i princip skulle erbjudas enligt ungdomsskolans läroplaner. De övergripande målen är alltså gemensamma för all vuxenutbildning. De har i princip inte förändrats sedan år 1967.

En viss förskjutning av tyngdpunkten har dock ägt rum. De fördelningspolitiska målen för vuxenutbildningen har således getts en ökad tyngd även för den kompetensinriktade vuxenutbildningen. Komvux roll att erbjuda yrkesinriktad utbildning har betonats allt starkare, medan uppgiften att ge möjlighet till behörighetskomplettering, vilket till en början var det dominerande inslaget i verksamheten, har fått träda tillbaka något. Yrkesinriktad utbildning erbjuds sedan läsåret 1976/77 på försök även inom SSV.

På grundval av riksdagsbeslut åren 1981 och 1982 (prop 1980/81: 127, UbU 36, rskr 386, prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 46 och prop. 1982/83: 2, UbU 2, rskr 61) har regeringen i den särskilda läroplanen för kommunal vuxenutbildning (Lvux 82) formulerat och fastställt dels allmänna mål för vuxenutbildningen, dels särskilda mål för komvux och grundvux. Målen gäller i tillämpliga delar också för verksamheten vid SSV.

De mål som har fastställts för komvux och grundvux och som alltså framgår av Lvux 82 bör gälla oförändrade. Jag kommer i det följande att föreslå att särskilda mål formuleras för verksamheten vid SSV.

De förändringar i övrigt som jag kommer att föreslå i det följande beträffande den kompetensinriktade vuxenutbildningen syftar till att underlätta för dessa delar av vuxenutbildningen att uppfylla de fastställda målen.

2.3 Målgrupper och prioriteringar

I inledningsskedet var den viktigaste målgruppen för komvux och SSV vuxna som hade förutsättningar att tillgodogöra sig gymnasial utbildning men som inte hade fått sådan i yngre år. Utbildningen var därför i stor utsträckning upplagd för att förbereda för högre studier. Utbildning på grundskolenivå sågs som en förberedelse för fortsatta gymnasiala studier.

Från början av 1970-talet fick de fördelningspolitiska målen ökad genomslagskraft. I och med att allt flera årskullar ungdomar hade gått igenom grundskolan ökade betydelsen av att så många vuxna som möjligt fick motsvarande utbildning. Grundskolenivån inom komvux prioriterades på olika sätt.

När det gäller målgrupperna har alltså en allt större vikt lagts vid att utbildningen skall rikta sig till dem som tidigare fått minst av samhällets utbildningsresurser. Komvux skall vända sig med information och rekrytering till grupper där andelen korttidsutbildade kan förväntas vara särskilt stor. Ett klart uttryck för denna tyngdpunktsförskjutning är också införandet av grundvux. Denna utbildning vänder sig till vuxna som saknar grundläggande kunskaper i läsning, skrivning eller matematik.

Komvux uppgift att stärka de korttidsutbildades ställning på arbetsmarknaden har betonats allt mer. Utöver grundvux och kurser på grundskolenivå har därför den yrkesinriktade utbildningen inom komvux prioriterats. På senare år har uttrycket arbetsmarknadsinriktad utbildning använts allt oftare i stället. Bakom det ändrade ordvalet finns ett erkännande av att inte enbart utbildning i snävt yrkesinriktade ämnen utan även i allmänna ämnen kan ha en klar inriktning på att förbereda för eller stärka den enskildes ställning i arbetslivet. Förändringarna i arbetslivet på senare år har enligt min uppfattning förstärkt detta förhållande.

Det är nu åtskilliga år sedan grundskolan genomfördes. Den allra största delen av varje ungdomskull fullföljer grundskolestudierna. Detta skulle till synes kunna innebära att behovet av grundskolenivån inom komvux så småningom kunde försvinna. En sådan uppfattning framskymtar i prop. 1967: 85. Komvux grundskolenivå (etapp 1) behövs dock fortfarande för äldre vuxna, för handikappade och för invandrare som inte redan fått motsvarande utbildning. Den kan också ge en ny chans åt ungdomar som av ett eller annat skäl inte har kunnat fullfölja sin skolgång i grundskolan eller som inte har tillgodogjort sig utbildningen.

I vuxenutbildningsreformen 1967 betonades den kompetensinriktade vuxenutbildningens roll i ett system med återkommande utbildning. Vuxenutbildningen skulle bygga vidare på ungdomsutbildningen och kompensera brister i denna. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag i propositionen (1983/84: 116) om gymnasieskola i utveckling har anfört om återkommande utbildning (bl. a. s. 9 ff).

Mot den bakgrund jag här har skisserat är det naturligt att prioritera åtminstone vissa gymnasieskolkurser lika högt som kurser på grundskolenivån. Jag tänker närmast på ämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap på den nivå som motsvarar en tvåårig studiegång i gymnasieskolan. Därför har jag i årets budgetproposition (prop. 1983/84: 100 bil. 10 s. 172) föreslagit ett bemyndigande för regeringen att få fördela det totala antalet undervisningstimmar i komvux på andra delramar än hittills.

Jag vill också tillfoga att det, från tid till annan beroende på samhällsutveckling och samhällsbehov, kan finnas skäl att göra nya avvägningar vid fördelningen av utbildningsresurserna inom komvux, t. ex. att bereda plats för nya ämnen.

2.4 Yttre organisation

De förskjutningar vad gäller mål, målgrupper och prioriteringar som jag nu har redogjort för beror knappast på förändringar i grundinställningen till verksamheten i komvux. De beror snarare på förändringar som har inträffat i omvärlden.

De möjligheter till kompetensinriktad vuxenutbildning som fanns före 1967 års vuxenutbildningsreform utgjordes till största delen av kvällsundervisning. I reformen förutsattes att studier på fritid och deltid liksom tidigare skulle dominera. Samtidigt antyddes att andra studieformer än deltidstudier kunde komma att spela en större roll. Reformen hade dock som riktpunkt att utbildningen skulle kunna bedrivas med ett begränsat produktionsbortfall. Detta är enligt min mening en utgångspunkt som fortfarande inte får glömmas bort. Ganska stora förändringar har emellertid inträffat som påverkar förutsättningarna för den kompetensinriktade vuxenutbildningen.

År 1974 kom lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning och den 1 januari 1976 infördes ett för vuxenutbildningen särskilt utformat studiefinansieringssystem. I detta ingår möjligheter att få vuxenstudiestöd för heltidsstudier i komvux. Dessa reformer kom att i hög grad påverka utvecklingen av komvux. Alltför kom att studera på dagtid och på halvtid eller mera. Komvux fick åtskilliga heltidsstuderande.

Detta är viktiga reformer. Om de vuxna som tidigare fått minst av samhällets utbildningsresurser skall kunna ta del av den utbildning som erbjuds, måste de ha möjlighet att ta ledigt från arbetet för att studera och möjlighet att få studiesocialt stöd. Samtidigt menar jag att det fortfarande är viktigt att hålla i minnet den riktpunkt som angavs i 1967 års vuxenutbildningsreform. I tider av arbetslöshet kan det i och för sig finnas större skäl än annars att bedriva heltidsstudier i komvux. Men inte ens i sådana tider är det enligt min mening lämpligt att organisera undervisningen så att den främst riktar sig till personer som kan och vill studera på heltid.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att det sedan starten och alltså förutsätts att komvux skall ha en nära samverkan med skolväsendet i övrigt bl. a. vad gäller lokaler. Det innebär med nödvändighet att utrymmet för dagstudier blir begränsat. De investeringar som gjorts och görs i lokaler och utrustning måste enligt min mening utnyttjas så effektivt som möjligt.

Riktpunkten att vuxenutbildningen skall bedrivas med en begränsad bortovaro från arbetslivet har betydelse inte enbart för frågan om heltids-, deltids- och fritidsstudier. En annan viktig förutsättning är att de vuxnas tidigare erfarenheter utnyttjas som grund i studierna och tas till vara i studieplaneringen. Denna måste därför vara individuell. Det är en komplettering av vars och ens tidigare kunskaper som vuxenutbildningen skall stå till tjänst med. Åtskilliga vuxenstuderande siktar nu på fullständig kompetens motsvarande den som ges i gymnasieskolan. Detta har i alltför stor utsträckning tillåtits påverka organisationen. Undervisningen bör inte läggas upp så att den styr mot fullständiga studieprogram. Inte minst när det gäller den gymnasiala nivån inom både komvux och SSV är det väsentligt att de vuxna kan erbjudas studiemöjligheter som är anpassade efter deras individuella utbildningsbehov och intressen. Då måste man också ta hänsyn till dem som av skilda skäl föredrar att studera helt på sin fritid.

2.5 Inre organisation

Innan jag övergår till mina konkreta förslag vill jag också kort erinra om de förändringar i bl. a. kurssystemet som har ägt rum under de gångna åren.

I syfte att bredda yrkesutbildningen för de vuxenstuderande startade en försöksverksamhet år 1975. De stora yrkesämnena på gymnasieskolans yrkesinriktade linjer var för omfattande för att i sin helhet kunna anordnas som kurser för vuxenstuderande. De delades i stället upp i delar till s. k. delmomentskurser i komvux. Fr. o. m. läsåret 1978/79 är delmomentskurserna en reguljär företeelse i komvux. Uppdelningen ger de vuxenstuderande bättre möjligheter att få studera just de avsnitt som de har behov av.

Även beträffande de mer teoretiska ämnena har en vuxenanpassning ägt rum. SÖ utarbetade på regeringens uppdrag ett förslag till linje- och ämneskonstruktion i komvux. Komvux skulle inte längre parallellt erbjuda kurser i samma ämne enligt olika linjer i gymnasieskolan. I stället skulle komvux anordna kurser som bygger på varandra. Konstruktionen innebar att komvux frikopplades från linjesystemet i gymnasieskolan. Därmed inleddes det viktiga arbetet med vuxenanpassning av komvux kursplaner. Riksdagen beslutade efter förslag i propositionen om kommunal vuxenutbildning (prop. 1977/78: 36) om en treårig försöksverksamhet med det nya systemet i högst femton kommuner.

Min företrädare uttalade i prop. 1977/78: 36 bl. a. att målet borde vara att alla vuxna, oberoende av bostadsort, skulle ha tillgång till kurser inom komvux. Man måste också söka åstadkomma en organisation av och ett innehåll i studierna som gör det möjligt för vuxna att få just den utbildning de behöver vid den tidpunkt som passar dem. Tiden var också mogen, efter tio års verksamhet, för en översyn av komvux uppgifter i förhållande till de mål som hade fastställts av riksdagen. Komvux-utredningen tillsattes 1978. Den skulle samla in och värdera de erfarenheter som hade nåtts sedan komvux början. Utredningen skulle bl. a. följa försöksverksamheten med linje- och ämneskonstruktion i komvux.

Försöksåren visade så positiva resultat att ett genomförande av det nya s. k. etappsystemet kunde påbörjas läsåret 1982/83. Etappsystemet innebär att flertalet allmänna ämnen indelas i etapper som utgör delar i en sammanhängande studiegång i resp. ämne. Varje etapp anordnas som en separat kurs och leder till en bestämd kompetensnivå. Detta möjliggör för de vuxenstuderande att både börja och avsluta studierna på en nivå som passar deras förkunskaper och deras behov av utbildning.

Den viktigaste förändringen är dock utan tvekan beslutet att ge komvux en egen läroplan, Lvux 82. Mål och riktlinjer har fastställts av regeringen, nya timplaner och kursplaner har fastställts av SÖ. Den nya läroplanen började tillämpas läsåret 1982/83 och gäller fullt ut för alla kurser fr. o. m. läsåret 1983/84. Lvux 82 utgör enligt min mening en viktig milstolpe när det gäller vuxenanpassningen av den kompetensinriktade vuxenutbildningen.

Den nya läroplanen gäller i tillämpliga delar även för grundvux och SSV. Inför läsåret 1983/84 fastställde regeringen ett särskilt avsnitt i mål och riktlinjer som behandlar grundvux. SÖ har fått i uppdrag av regeringen att utarbeta förslag till ett avsnitt som behandlar SSV. Jag återkommer till denna fråga.

Lvux 82 innebär stora nyheter för den kompetensinriktade vuxenutbildningen på ett par områden. Jag tänker dels på att varje kurs skall uppdelas i en grunddel och en fördjupningsdel, dels på att ett nytt system för betygsdokument har genomförts.

Vuxna har ett annat utgångsläge för sina studier än ungdomar. Många vuxna studerar ämnen med nära anknytning till sin yrkesverksamhet eller för att uppnå ett väl preciserat mål. Detta förhållande bör påverka stoffurvalet. För att åstadkomma en anpassning till deltagarnas behov och intressen delas kurserna upp i en grunddel och en fördjupningsdel. I grunddelen behandlar man det stoff som alla behöver för att kunna gå vidare till en följande kurs (etapp). I fördjupningsdelen väljer deltagarna olika arbetsuppgifter utifrån sina behov och intressen. Enligt min mening finns därmed de grundläggande förutsättningarna för en vuxenanpassning av utbildningen.

Utformningen av systemet med betygsdokument inom den kompetensgivande vuxenutbildningen utgår bl. a. från att en av grundvalarna för kom-

vux och SSV är att de vuxenstuderande skall kunna studera enstaka ämnen eller kombinera dem på ett sätt som passar deras egna behov. Flertalet vuxenstuderande har inte behov av utbildning som ger fullständig grundskolekompetens eller som motsvarar en hel linje i gymnasieskolan. Enligt gällande regler för tillträde till högskolan har den som uppnått 25 års ålder och varit yrkesverksam i fyra år allmän behörighet för grundläggande högskoleutbildning. Det är alltså endast personer under 25 års ålder eller med kortare yrkeserfarenhet som har behov av avgångsbetyg för att dokumentera allmän behörighet. Alla andra behöver betyg enbart i ämnen som krävs för s. k. särskild behörighet.

Så snart en vuxenstuderande har behov av det, utfärdas ett betygsdokument som ger en samlad bild av de kurser som han eller hon har avslutat. Därigenom kan bl. a. särskild behörighet dokumenteras. För studerande, som behöver ett fullständigt avgångsbetyg, finns numera särskilda avgångsbetyg inom vuxenutbildningen. Betyg från både komvux och SSV kan samlas i ett och samma betygsdokument eller avgångsbetyg. Eftersom det i avgångsbetygen kan ingå fritt valda ämnen har de vuxenstuderande frihet att själva välja vilka ämnen de skall studera. Även införandet av det samlade betygsdokumentet och konstruktionen av de nya avgångsbetygen innebär därför enligt min mening ett led i den anpassning efter vuxnas behov som eftersträfvats.

Genom Lvux 82 har vi enligt min uppfattning nu kommit så långt som det f. n. är möjligt när det gäller att genom centrala föreskrifter och direktiv möjliggöra för en vuxenstuderande att få utbildning efter individuella behov. Beslutanderätten över komvux och grundvux är starkt decentraliserad. Det som nu återstår är att till alla delar genomföra intentionerna med den nya läroplanen. Jag kommer i det följande att lägga fram vissa förslag i fråga om SSV i syfte att ytterligare betona dessa skolors uppgift att som ett komplement till komvux bidra till att vuxna skall kunna få utbildning efter individuella behov.

2.6 Den regionala obalansen

Komvux fick till en början expandera helt fritt. Tillväxten var mycket kraftig de första åren men efter uppbyggnadsskedet inträdde en stagnation och t. o. m. en viss tillbakagång. Av betydelse för utvecklingen var till en början säkerligen att det fanns ett uppdämt behov av kompetensinriktad utbildning bland vuxna.

Kommunernas sätt att möta denna efterfrågan och deras åtgärder för att rekrytera vuxenstuderande har haft en stor betydelse för den lokala utvecklingen av komvux. Stora kommuner har för vissa typer av utbildningar förbrukat ett större antal undervisningstimmar per invånare än små kommuner. Detta faktum kan enligt min mening inte uteslutande hänföras till olika efterfrågan på utbildning. Även det varierande kommunala intres-

set att möta efterfrågan och att undersöka utbildningsbehov har haft betydelse i sammanhanget.

Komvux omfattning totalt sett har emellertid i stor utsträckning varit beroende av olika ingripanden från statsmakternas sida. Utvecklingen under senare delen av 1970-talet påverkades utan tvivel av flera viktiga förändringar. Ett särskilt vuxenstudiestöd tillkom och vissa lättnader infördes när det gällde att starta kurser, om ett visst antal av de sökande hade beviljats vuxenstudiestöd eller utbildningsbidrag för studierna. Detta påverkade utvecklingen också i riktning mot ökade dagstudier. Vidare kunde kurser komma igång på orter som tidigare inte hade haft någon komvux-utbildning. Även införandet av etappsystemet kommer enligt min mening att bidra till ökad spridning av utbildning, främst av tidigare etapper.

Andra beslut av statsmakterna som i hög grad har påverkat omfattningen är de årliga besluten om dimensionering. Som jag redan nämnt fick komvux till en början expandera fritt. Sedan år 1971 har begränsningar av olika slag införts. Fr. o. m. budgetåret 1980/81 har komvux inte fått öka. Ett sådant tak gäller sedan budgetåret 1982/83 även i fråga om grundvux-timmar. När det gäller SSV har omfattningen av den varvade undervisningen varit oförändrad sedan budgetåret 1980/81.

Redan från början var beslutanderätten över komvux starkt decentraliserad. Detta har förstärkts under åren som gått. Kommunerna disponerar årligen 90 % av den timresurs som de totalt blev tilldelade under närmast föregående budgetår. Resterande 10 % fördelas av SÖ mellan kommunerna. Inom den ramen är det skolstyrelsen som beslutar vilka kurser som skall erbjudas. I mål och riktlinjer i Lvux 82 anges vilka målgrupper som skall erbjudas utbildning i första hand och hur man skall prioritera mellan olika kurser, när resurserna är begränsade.

Den tidigare rätt kraftiga obalansen mellan små och stora kommuner har delvis utjämnats, dels genom SÖ:s årliga fördelning av 10 % av undervisningstimmar, dels genom att möjligheterna successivt har förbättrats för små kommuner att starta vissa prioriterade kurser. Att föreslå åtgärder för att komma till rätta med den regionala obalansen var ett viktigt inslag i uppdraget till komvux-utredningen. Utredningen har undersökt utvecklingen vad beträffar förbrukningen av undervisningstimmar i komvux under 1970-talet. Den jämförelse som gjorts gäller förbrukningen av undervisningstimmar per 1 000 invånare läsåret 1973/74 och läsåret 1980/81 i olika typer av kommuner. Redovisningen lämnas i huvudbetänkandet (s. 89–91).

En klar utjämning mellan olika kommunkategorier har skett när det gäller den totala förbrukningen av undervisningstimmar i komvux räknat per invånare. Enligt komvux-utredningen finns det numera knappast några regionala skillnader att tala om när det gäller förbrukningen av undervisningstimmar för grundskolekurser per 1 000 invånare. Beträffande gymnasieskoltimmar kvarstår fortfarande vissa skillnader.

Jag kommer i det följande att lägga fram vissa förslag som syftar till att underlätta för kommunerna att genomföra intentionerna i den nya läroplanen. Genom den förenkling av reglerna för resursutnyttjande, som jag kommer att föreslå, räknar jag med att alla kommuner kommer att få ökade möjligheter att genomföra prioriterad utbildning. Jag anser vidare att en regional samverkan behövs för att de resurser som står till förfogande för komvux skall kunna utnyttjas på bästa sätt. Det ligger ett stort ansvar på skolstyrelserna att tillse att deras beslut om vilken utbildning, som skall erbjudas inom ramen för komvux, utgår från en noggrann inventering av utbildningsbehov mot bakgrund av de fördelningspolitiska mål som gäller för verksamheten. Jag räknar med att länsskolnämnderna aktivt skall kunna bidra till ett effektivt resursutnyttjande.

2.7 SSV och dess distansundervisning

Vid SSV bedrivs dels ren brevundervisning, dels s. k. varvad undervisning. Med det senare avses en varvning mellan studier på egen hand, med eller utan brevundervisning, och undervisning vid skolan. I enlighet med förslag i SSV-promemorian inbegriper jag i det följande all verksamhet vid SSV i uttrycket distansundervisning.

I sitt yttrande över SSV-promemorian hävdar SÖ att de skäl som anförs för ett bibehållande av SSV inte är övertygande. SÖ anser att en kommunalisering är möjlig och menar, att alternativet att inom komvux tillgodose de utbildningsbehov som SSV svarat för bör analyseras, innan förslag läggs fram om SSV:s framtida utformning. SÖ anser att en försöksverksamhet bör genomföras med syfte att belysa konsekvenserna av ett kommunalt övertagande.

Övriga remissinstanser tillstyrker fortsatt riksrekryterande vuxenutbildning vid de båda skolorna i Härnösand och Norrköping under statligt huvudmannaskap. Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR) erinrar om att skolorna sedan slutet av 1960-talet har utretts flera gånger och att det är angeläget att de nu får arbetsro och kan börja planera långsiktigt.

För egen del avvisar jag tanken på en försöksverksamhet vad gäller huvudmannaskapet. Däremot anser jag det på sikt tänkbart att distansundervisning kan komma till användning i ett mera direkt samarbete med komvux. Jag återkommer till detta i det följande.

Det finns utan tvekan behov av vuxenutbildning, som bedrivs på det sätt som nu sker inom ramen för SSV, dvs. som distansundervisning. Med all sannolikhet kommer det behovet att kvarstå även i framtiden. Det gäller även om utbudet av komvux kommer att bli jämnare spritt över landet än nu. Tillgängliga resurser kommer enligt min mening aldrig att medge att samtliga kommuner kan erbjuda ett differentierat kursutbud inom komvux. Dessutom kommer det alltid att finnas vuxenstuderande som på grund av exempelvis skiftarbete inte kan delta i regelbunden undervisning varje vecka.

SSV bör i första hand erbjuda sådan utbildning som det är svårt att anordna i komvux. Verksamheten vid SSV bör givetvis beaktas vid den regionala planering som jag nyss har talat om.

3 Vissa utredningsförslag m.m. rörande grundvux, komvux eller SSV, som inte behandlas i detta sammanhang

Jag tar inte upp alla förslag i komvux-utredningens huvudbetänkande och i SSV-promemorian. I vissa fall beror det på att förslagen redan har genomförts eller har legat till grund för förslag som i annat sammanhang har förelagts riksdagen. I andra fall kan beredningen inte avslutas förrän senare.

Förslaget att SÖ skall göra en anpassning av kursplanen i ämnet svenska etapp 2 för invandrades behov är redan genomfört i Lvux 82. Det gäller även förslaget att betyg i hemspråk skall kunna ingå i avgångsbetyg från komvux. Detta har varit möjligt sedan den 1 juli 1978 och möjligheten har bevarats i de nya typer av avgångsbetyg som infördes den 1 juli 1983.

Inte heller SSV-promemorians förslag om medel för lokal skolutveckling behandlas nu. Regeringen har i årets budgetproposition beräknat medel för utveckling av verksamheten vid SSV (prop. 1983/84: 100 bil. 10 s. 167).

Komvux-utredningen har föreslagit att undervisningsvolymen för lärarna i grundvux skall beräknas på motsvarande sätt som för lärarna i komvux, dvs. att undervisningsskyldigheten skall anges i antal undervisningstimmar per läsår i stället för i veckotimmar. Förslaget är i realiteten redan genomfört inom ramen för gällande kollektivavtal.

Regeringen uppdrog den 30 juni 1983 åt SÖ att lägga fram förslag vad gäller resurser för skolledning i komvux och grundvux. Beredningen av komvux-utredningens förslag i fråga om komvux organisation (kap. 13 i betänkandet) bör därför anstå till dess SÖ har redovisat uppdraget angående skolledning. Även beredningen av SSV-promemorians förslag om skolpoäng och skolledning samt komvux-utredningens och SSV-promemorians förslag om huvudlärare, institutionsföreståndare och ämnesföreträdare bör anstå.

Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1983/84: 86, UbU 13, rskr 174) om tjänstekonstruktion för studie- och yrkesorientering i skolväsendet m.m. Beslutet innebär bl. a. att statligt reglerade tjänster inrättas den 1 juli 1984 för syofunktionärer i grundskola, gymnasieskola och komvux innefattande även grundvux.

Frågan om tjänster för lärare för grundvux behandlas i samband med pågående beredning av frågor om reformering av lärarutbildningen för grundskolan.

4 Mål, målgrupper, information, rekrytering och intagning

4.1 Kommunernas ansvar att främja vuxnas deltagande i utbildning

Mitt förslag: Varje kommun och landstingskommun skall vara skyldig att främja vuxnas deltagande i utbildning. Det nuvarande kravet på medgivande från SÖ för rätt att få anordna komvux tas bort.

Komvux-utredningens förslag: För att komvux mål skall kunna uppfyllas skall kommunerna åläggas skyldighet att främja vuxnas utbildning i komvux (se betänkandet s. 149).

Remissinstanserna: Alla som uttalat sig accepterar förslaget att kommunerna skall främja vuxnas utbildning i komvux. Några menar att det bör gälla även annan vuxenutbildning. Flera betonar kommunernas ansvar för att information om utbildning når ut till prioriterade målgrupper (se bil. 2 avsnitt 6).

Skäl för mitt förslag: I skollagen (1962: 319) föreskrivs att varje kommun och landstingskommun skall främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskolan.

Det är ett rättvisekrav att vuxna, som inte tidigare har fått del av sådana utbildningsresurser som samhället numera ställer till förfogande för ungdomarna, kan få del av olika slag av vuxenutbildning. Därför bör kommuner och landstingskommuner ha skyldighet att främja också vuxnas deltagande i utbildning. Störst betydelse har därvid komvux och, för kommunerna, grundvux. Även utbildning i andra former och med andra huvudmän bör uppmärksammas. I sammanhanget vill jag påpeka att deltagande i utbildning kan främjas även på annat sätt än genom anordnande av utbildningen.

Kommunerna är skyldiga att i mån av behov anordna grundvux. Någon motsvarande skyldighet finns inte beträffande komvux. Fortfarande gäller ett krav på medgivande från SÖ för att få anordna komvux. Detta krav bör tas bort.

Jag vill tillägga följande.

Av ekonomiska skäl finns det gränser för i vilken omfattning grundvux och komvux kan erbjudas. Det är därför viktigt att utnyttjandet av tillgängliga resurser bygger på en noggrann inventering av lokala utbildningsbehov, att informationen om utbildningsmöjligheterna når fram till dem som har störst behov av utbildning och att rekryteringen inriktas på grupper där andelen korttidsutbildade kan förväntas vara stor.

Kommunerna har ett stort ansvar för att verksamheten i grundvux och komvux bygger på dessa fördelningspolitiska mål. Mitt förslag är avsett att ytterligare betona vikten av ett lokalt ansvarstagande i dessa frågor. Jag kommer också att lägga fram förslag (avsnitt 8.4) om regionalt samråd,

vilket bl. a. bör kunna vara till hjälp för kommunerna att trots knappa resurser kunna erbjuda en större bredd i utbildningen än hittills.

4.2 Information om och rekrytering till vuxenutbildning

Mitt förslag: Kommunerna skall ansvara för att vuxna informeras om de utbildningsmöjligheter av olika slag som samhället erbjuder de vuxna.

Komvux-utredningens förslag: Ytterligare resurser tillförs på sikt en för samtliga vuxenutbildningsanordnare gemensam studie- och yrkesorientering (syofunktion, se betänkandet s. 158). Utredningen anser emellertid också att man redan med nuvarande resurser hos kommunerna och hos olika vuxenutbildningsanordnare kan göra betydande insatser för att i större utsträckning rekrytera korttidsutbildade och resurssvaga grupper till olika slag av vuxenutbildning (se betänkandet s. 156).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till utökad och förstärkt syo. Nästan alla remissinstanser som berör förslaget om gemensam syo, dvs. ungefär hälften, tillstyrker. Flera remissinstanser pekar på problemet att arbetsförmedlingarnas personal inte har möjlighet att bedriva syo-verksamhet i tider av mera påtaglig arbetslöshet (se bil. 2 avsnitt 7.3).

SSV-promemorians förslag: Information om och rekrytering till SSV bör i största möjliga utsträckning ske via kommunala informationskanaler, broschyrer och syo. Syo-verksamheten i komvux bör även svara för syo till presumtiva studerande vid SSV. Syo-verksamheten vid SSV bör i första hand inriktas mot SSV:s egna elever (se promemorian s. 32).

Remissinstanserna: Kriminalvårdsstyrelsen tillstyrker enhetlighet. Norrköpings kommun anser att komvux i princip bör ansvara för information om olika utbildningsmöjligheter. För detta krävs ett nära samarbete mellan SSV och komvux. Enligt Härnösands skolstyrelse innebär förslaget förbättrad information om SSV, men det behövs resurser vid SSV för att alla skall få korrekt och aktuell information. Elevkåren vid SSV i Härnösand (SSVH) finner förslaget om information genom komvux för optimistiskt.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län och Svenska kommunförbundet anser att SSV även i fortsättningen behöver arbeta med extern syo. Kommunförbundet och SACO/SR anser att komvux syo-resurser är otillräckliga (se bil. 4 avsnitt 4).

Skäl för mitt förslag: Mitt nyss framlagda förslag om skyldighet för kommuner och landstingskommuner att främja vuxnas deltagande i utbildning avser också en skyldighet att informera om de olika utbildningsmöjligheter

terna. Störst betydelse har därvid kommunernas ansvar för information om den kompetensinriktade vuxenutbildningen.

Det är sannolikt att personer i behov av rådgivning om kompetensinriktad utbildning vänder sig till komvux i sin hemkommun. Det bör därför vara naturligt att komvux översiktligt informerar även om utbildningsmöjligheterna inom SSV.

I det följande kommer jag att föreslå att systemet med elevområden skall slopas (avsnitt 4.4). Vidare förordar jag ett utökat samråd över kommungränserna beträffande komvux (avsnitt 8.4). Detta innebär ett samarbete även i fråga om informationen om utbildningsmöjligheterna i komvux i regionen.

Jag delar också komvux-utredningens uppfattning att man med nuvarande resurser hos kommunerna och hos olika vuxenutbildningsanordnare kan göra värdefulla insatser för att i samarbete rekrytera korttidsutbildade och resurssvaga grupper till vuxenutbildning av olika slag. Samarbetet bör även omfatta vuxenutbildningsnämnderna och den uppsökande verksamhet som bedrivs med bidrag från dessa.

4.3 I princip kostnadsfri utbildning

Mitt förslag: Utbildningen i grundvux, komvux och SSV skall i princip vara kostnadsfri för deltagarna. Kommunerna skall dock få besluta att deltagarna i komvux helt eller delvis själva skall bekosta sådana läroböcker, arbetsmaterial, skrivmaterial och andra undervisningshjälpmedel, som används för eget bruk och får behållas. Motsvarande skall kunna beslutas för SSV.

Komvux-utredningens förslag: Utbildningen i grundvux och komvux skall vara kostnadsfri för eleverna (se betänkandet s. 384, 7 §).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas.

Skäl för mitt förslag: Komvux och SSV erbjuder utbildning som svarar mot den som i dag ges till ungdomar i grundskolan och gymnasieskolan. Enligt skollagen får avgift inte tas ut för undervisningen i grundskolan eller gymnasieskolan. Motsvarande föreskrifter finns i förordningen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning och förordningen (1977: 537) om grundutbildning för vuxna. Utbildningskostnaderna vid SSV bestrids helt av staten. Avgifter för undervisningsmaterial får dock tas ut av eleverna vid SSV.

Den närmare innebörden av bestämmelserna om avgiftsförbud och av vissa andra bestämmelser av intresse i sammanhanget har uppfattats på olika sätt. Bl. a. mot bakgrund av det ekonomiska läget vill vissa kom-

muner att elever i gymnasieskolan och komvux genom avgifter eller på annat sätt själva skall bekosta främst vissa läroböcker.

Grundvux, komvux och SSV bör, liksom grundskolan och gymnasieskolan, enligt min mening i princip vara kostnadsfria för eleverna. Undantag bör dock göras för läroböcker, arbetsmaterial, skrivmaterial och därmed jämförliga hjälpmedel inom komvux och SSV. Kommunerna bör få besluta att eleverna i komvux själva skall svara för kostnaderna för sådana hjälpmedel. En sådan möjlighet för kommunerna överensstämmer med den ordning som i praktiken tillämpas inom gymnasieskolan. För SSV bör regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer få besluta motsvarande.

4.4 Slopande av elevområden inom komvux m. m.

Mitt förslag: Systemet med elevområden för komvux slopas. Vuxna skall ha rätt att i mån av plats tas in i komvux enligt gällande behörighets- och urvalsregler, oavsett i vilken kommun utbildningen anordnas. Även när det gäller grundvux skall en sökande kunna få utbildning i annan kommun än hemkommunen. Sökande som mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i hemkommunen skall dock inte kunna kräva att få gå i en annan kommuns grundvux eller komvux.

Komvux-utredningens förslag: Vuxna skall ha rätt till intagning i komvux enligt de allmänna behörighets- och urvalsregler som gäller oavsett i vilken kommun kursen anordnas (se betänkandet s. 162).

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget att slopa elevområdena. Göteborgs kommun är tveksam. Eftersom staten inte timmässigt ger kommunerna kompensation för elever utanför den egna kommunen, drabbas större kommuners invånare, hävdar Göteborg. Lycksele kommun menar att förslaget är till fördel för den enskilde men knappast för alla kommuner. Då kostnaderna drabbar hemkommunen bör, enligt Lycksele, också denna kunna påverka var utbildningen får genomföras (se bil. 2 avsnitt 8.1).

Skäl för mitt förslag: Variationerna i fråga om vilka komvux-kurser som erbjuds är stora mellan olika kommuner. Nuvarande bestämmelser om elevområden tillämpas inte strikt. I synnerhet vuxna som arbetar i en grannkommun har ofta bättre tidsmässiga möjligheter att delta i komvux-kurser i denna kommun än i hemkommunen. Huvuddelen av kostnaderna för utbildning inom komvux är statliga. Som en allmän princip bör därför gälla att utbildningsmöjligheterna för vuxna inte begränsas till det kursutbud som finns i den egna kommunen. Skälen för detta förstärks ytterligare

om den regionala samverkan, som jag föreslår i det följande, kommer till stånd.

Motsvarande rätt att tas in i utbildning oavsett var den anordnas bör gälla i fråga om grundvux, även om det troligen inte kommer att vara lika vanligt att grundvux-deltagare söker sig utbildning på längre avstånd från bostaden.

Principen kan emellertid inte gälla utan undantag.

Den som mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i hemkommunen bör inte kunna kräva att få gå i en annan kommuns komvux eller grundvux. Det är denna andra kommunen som får ta ställning till om sökanden skall tas emot där. Hemkommunen bör dock höras i ärendet bl. a. med hänsyn till att den kan bli skyldig att betala s. k. interkommunal ersättning till utbildningskommunen. Som jag återkommer till i det följande (avsnitt 4.5) bör rätt till interkommunal ersättning inte föreligga om eleven mycket väl skulle ha kunnat delta i samma slags utbildning i hemkommunen och denna avrått den andra kommunen från att ta emot eleven eller inte hörts i ärendet.

Jag vill också erinra om att några formella elevområden för SSV inte finns, även om de båda skolorna naturligen rekryterar från norra resp. södra Sverige (med Dalälven som ungefärlig gräns).

4.5 Interkommunal ersättning

Mitt förslag: När en elev har tagits in i grundvux eller komvux i en annan kommun än hemkommunen, skall hemkommunen betala s. k. interkommunal ersättning till kommunen. Hemkommunen skall dock inte behöva betala sådan ersättning om eleven mycket väl hade kunnat delta i samma slags utbildning i hemkommunen. Om emellertid hemkommunen vid förfrågan inte invänt mot att eleven togs emot i den andra kommunen, skall hemkommunen betala ersättning.

Utredningsförslag saknas.

Skäl för mitt förslag: Mitt förslag om slopande av elevområden föranleder vissa ändringar i reglerna om interkommunal ersättning.

Som grund för rätt till interkommunal ersättning bör det normalt räcka med att en elev från en annan kommun har tagits in i komvux eller grundvux i den ersättningskrävande kommunen. Enligt mitt förslag skall emellertid den som mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i hemkommunen inte kunna kräva att bli mottagen i en annan kommun. Om den andra kommunen ändå tar emot eleven bör den i princip inte ha rätt till interkommunal ersättning från hemkommunen. Ett undantag bör dock finnas. Som jag redan nämnt bör hemkommunen beredas tillfälle att

yttra sig i intagningsärendet. Om hemkommunen då inte haft några invändningar mot att eleven togs emot i den andra kommunen, bör hemkommunen inte kunna göra sådana invändningar när utbildningskommunen kräver interkommunal ersättning.

Jag vill i sammanhanget upplysa om att vissa frågor beträffande interkommunal ersättning bereds i samband med den översyn av skollagen som pågår inom utbildningsdepartementet. Den anpassning som kan behövas mellan reglerna för vuxenutbildningen och reglerna för ungdomsskolan i detta avseende kommer att beaktas i det arbete med lagtexter som jag berör i det följande (avsnitt 10).

4.6 Målgruppen för grundvux

Mitt förslag: Målgruppen för grundvux skall vara vuxna som inte har kunskaper och färdigheter i att läsa och skriva på sitt eget språk eller i att räkna som svarar mot den nivå i dessa avseenden som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium.

Utvecklingsstörda vuxna som behöver undervisning motsvarande särskolans skall vara undantagna från rätt till grundvux.

Komvux-utredningens förslag: Bestämmelserna om intagning till grundvux ändras så att det klart framgår att alla vuxna som saknar de kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva eller räkna som fordras för att, eventuellt med hjälp av stödundervisning, delta i annan vuxenutbildning på en nivå som är jämförbar med grundskolans högstadium, har rätt att tas in i grundvux. Förslaget åsyftar ingen ändring i sak av riksdagens beslut om grundvux målgrupp (prop. 1976/77: 100 bil. 12, UbU 19, rskr 176).

Utvecklingsstörda vuxna skall inte tillhöra grundvux målgrupp annat än i de fall de kan följa reguljär grundvuxutbildning (se betänkandet s. 220–221).

Remissinstanserna: Centrala studiestödsnämnden (CSN), SÖ, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), tre länsskolnämnder, fem kommuner och ett vuxenutbildningsråd tillstyrker den nya bestämningen av grundvux målgrupper.

Enligt socialstyrelsen försvårar förslaget beträffande utvecklingsstörda för dessa att kompensera brister i tidigare utbildning. Omsorgskommitténs (S 1977: 12) förslag att anknyta särvox till komvux bör vägas in i behandlingen av komvux-utredningens förslag. En landstingskommun framför en liknande åsikt.

Enligt AMS och socialstyrelsen händer det att zigenare felaktigt utestängs från grundvux (se bil. 2 avsnitt 12.3).

Skäl för mitt förslag: Det är givetvis viktigt att alla som bor i Sverige ges möjligheter att skaffa sig sådana kommunikationsfärdigheter att de kan klara det dagliga livet på egen hand och även ta aktiv del i samhällslivet. Enligt min mening finns det dock anledning att ifrågasätta vissa tendenser i utvecklingen av grundvux i förhållande till detta grundläggande syfte.

Jag syftar här närmast på att grundvux och det tillhörande timersättningsystemet ibland tycks ha fått tjänstgöra som ett sätt att sysselsätta och försörja deltagare och inte som den målinriktade utbildningsmöjlighet det var tänkt att utgöra. Jag kommer i det följande att lägga fram förslag om att grundvux främst skall organiseras som deltidstudier (avsnitt 6.5).

En stor del av deltagarna i grundvux är invandrare, och en del av undervisningen syftar till att ge dem grundläggande kunskaper i svenska. Det har därvid visat sig svårt att finna en klar rollfördelning mellan grundvux och den undervisning i svenska för invandrare (SFI) som studieförbunden har ansvaret för. F. n. pågår inom regeringskansliet beredningsarbete med syfte att under våren 1984 resultera i en proposition om den framtida utformningen av SFI. Det finns emellertid redan nu anledning att understryka att grundläggande utbildning i svenska även i fortsättningen skall få äga rum inom ramen för grundvux för de invandrare som behöver det. Samtidigt måste det understrykas att målgruppen för grundvux är de vuxna som har bristande läs- och skrivfärdigheter på sitt eget språk. I grundvux får således inte tas in personer som kan läsa och skriva på sitt eget språk.

Jag vill göra ett förtydligande även i ett annat avseende.

I prop. 1976/77: 100 (bil. 12) som ligger till grund för riksdagens beslut att införa grundvux i dess nuvarande form, anförde dåvarande chefen för utbildningsdepartementet att målgruppen för utbildningen skulle vara i stort sett densamma som för motsvarande utbildning dittills. Denna hade formellt sett utgjort en del av verksamheten i grundskolan. För svensktalande personer innebar detta rätt att delta i grundutbildning för den som visat sig sakna tillräckliga kunskaper i läsning, skrivning eller matematik för att kunna delta i annan vuxenundervisning på grundläggande nivå. Vidare angav föredraganden att villkoret för att ta in en person borde vara att hans eller hennes kunskaper i dessa avseenden bedömdes ligga under medelnivån för elever som lämnat vanlig klass i årskurs 4 i grundskolan. Föredraganden uttalade också att det alltid borde vara de faktiska kunskaperna, inte längden på den utbildning som formellt genomgåts, som skall få avgöra om en person skulle antas eller inte. Även beträffande icke svensktalande nämndes en fyraårsgräns. De skulle enligt föredraganden kunna tas in, om de inte kunde läsa eller skriva på sitt modersmål eller om de hade kortare grundutbildning än vad som motsvarar ungefär fyra års heltidsstudier eller saknade motsvarande kunskaper i matematik eller i läsning och skrivning på sitt modersmål. I den förordning som utfärdats efter riksdagsbeslutet har intagningsbestämmelserna utformats i enlighet med föredragandens uttalanden.

Komvux-utredningen har framhållit att nivån på en vuxens kunskaper och färdigheter då det gäller att läsa, skriva eller räkna inte låter sig fångas i ett enkelt resonemang som bygger på jämförelsen med en bestämd årskurs i grundskolan. Detta gäller enligt min mening i all synnerhet vid bedömningen av en inträdessökandes förkunskaper.

Mot denna bakgrund föreslår jag att målgruppen för grundvux bestäms till vuxna som inte har kunskaper och färdigheter i att läsa och skriva på sitt eget språk eller i att räkna som svarar mot den nivå i dessa avseenden som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium.

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda bedrivs bl. a. som särskola för vuxna (särvux). Det är en undervisningsform som drivs av landstingskommuner som försöksverksamhet. Den vänder sig till utvecklingsstörda vuxna som inte fått särskoleundervisning eller som fått ofullständig sådan. Undervisningen motsvarar undervisningsutbudet i grundsärskola, träningsskola, yrkessärskola och särskild undervisning inom särskoleväsendet. I första hand skall emellertid studiecirklar, folkhögskolekurser och arbetsmarknadsutbildning komma i fråga.

Enligt nuvarande bestämmelser för grundvux är utvecklingsstörda vuxna formellt sett berättigade att delta i grundvux. Undantagna är de som landstingskommun skall bereda undervisning enligt gällande omsorgslagstiftning.

Lvux 82, som innebär en vuxenanpassning av läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan, gäller i tillämpliga delar även för grundvux. Några timplaner och kursplaner finns inte för grundvux, men utbildningen svarar närmast mot grundskolans låg- och mellanstadium. Endast sådana utvecklingsstörda som kan följa en undervisning som motsvarar den vanliga grundskolans låg- och mellanstadium skall kunna tas in i grundvux. Jag avser att senare föreslå regeringen det förtydligande av bestämmelserna om grundvux som kan behövas för att klargöra detta.

Särskoleformerna för barn och ungdomar har en egen läroplan. Omsorgskommittén (S 1977: 12) har i betänkandet (SOU 1981: 26) Omsorger om vissa handikappade bl. a. föreslagit att särvux skall inordnas i komvux som särskild skolform för vuxna barndomspsykotiska och utvecklingsstörda. Vuxensärskolan skall enligt förslaget till sitt innehåll motsvara den undervisning som ges inom särskolans olika skolformer. De läroplaner som finns för dessa föreslås bli vägledande också för undervisningen inom vuxensärskolan, med beaktande av att undervisningen avser vuxna elever. Kommitténs förslag bereds f. n. i regeringskansliet.

Enligt AMS har det förekommit att zigenare, som inte uppfyllt villkoren för AMU men varit i behov av alfabetiseringsundervisning, har utestängts från grundvux. Socialstyrelsen påpekar samma missförhållanden.

I detta sammanhang vill jag efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet framhålla att gällande förordning innebär att ingen individ får utestängas från undervisning i grundvux enbart på den grunden

att motsvarande undervisning förekommer i andra sammanhang. Endast den som verkligen antagits till grundutbildning för vuxna zigenare inom AMU får nekas tillträde till grundvux.

Statskontoret har på uppdrag av regeringen sett över förutsättningarna att föra över alfabetiseringsundervisningen för zigenare från AMU till grundvux. Uppdraget har redovisats i rapporten Alfabetiseringsundervisning för zigenare. Frågan bereds f. n. inom regeringskansliet.

4.7 Intagningsnämnd för komvux

Mitt förslag: Skolstyrelsen skall alltid utse en särskild intagningsnämnd för komvux. Skolstyrelsen skall således inte längre få uppdra åt vuxenutbildningsråd att vara intagningsnämnd.

Komvux-utredningens förslag: Skolstyrelsen utser en särskild intagningsnämnd för komvux liksom ordförande i denna. Skolstyrelsen skall vara företräd i intagningsnämnden och minst hälften av dess ledamöter skall företräda allmänna intressen (se betänkandet s. 163).

Remissinstanserna: Flertalet som yttrat sig tillstyrker (se bil. 2 avsnitt 8.3).

Skäl för mitt förslag: I vissa kommuner finns s.k. vuxenutbildningsråd. Dessa organ är inte författningsreglerade. Dock finns en föreskrift om att skolstyrelsen får uppdra åt vuxenutbildningsrådet att vara intagningsnämnd i stället för att utse en särskild intagningsnämnd för komvux (jfr. prop. 1971: 37 s. 94 f.). Denna möjlighet bör tas bort. I stället bör alltid en särskild intagningsnämnd utses.

Enligt gällande föreskrifter bör ledamot av en intagningsnämnd ha erfarenhet av vuxenutbildning. Jag anser att ledamöterna dessutom bör företräda olika delar av samhälls- och arbetslivet och avser därför att återkomma till regeringen med förslag till ändring av föreskrifterna.

4.8 Mål, målgrupper och prioriteringar för SSV

Mitt förslag: SSV skall liksom hittills utgöra ett komplement till komvux. Denna funktion skall markeras ytterligare. SSV skall medverka till att förverkliga vuxenutbildningens allmänna mål genom att, i form av distansundervisning med eller utan lärarhandledning vid skolan, erbjuda vuxna kompetensinriktad utbildning av samma slag som den som ges inom komvux, således även yrkesinriktad utbildning. Sådan distansundervisning skall i mån av plats stå öppen för vuxna som är behöriga att tas in i komvux men som av något skäl inte lämpligen kan delta i motsvarande utbildning där.

Samma prioritering mellan utbildningar som inom komvux skall i princip gälla för SSV, som dock i första hand skall erbjuda sådan utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning och regelbundenhet.

SÖ skall besluta vilken yrkesutbildning som skall anordnas av SSV.

SSV-promemorians förslag: Överensstämmer i princip med mitt förslag (se promemorian s. 28–29).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till förslagen. Flera betonar att utbildningsformen är svår och därför endast bör ses som ett komplement till komvux (se bil. 4 avsnitt 3).

Skäl för mitt förslag: Jag vill erinra om vad jag tidigare (avsnitt 2.7) har anfört om distansundervisning.

Målen, målgrupperna och prioriteringarna för kompetensinriktad vuxenutbildning bör liksom hittills vara i princip desamma oavsett om verksamheten genomförs i kommunal eller statlig regi. Yrkesinriktad utbildning bör bli en reguljär del även av verksamheten vid SSV. Jag avser därvid både utbildning med motsvarighet i gymnasieskolan och särskild yrkesinriktad utbildning.

SSV är riksrekryterande. Det bör därför ankomma på SÖ att avgöra vilken yrkesutbildning som skall anordnas i form av distansundervisning. SÖ bör fatta beslut härom på förslag från resp. skolas styrelse och efter centralt samråd med arbetsmarknadens parter.

SSV bedriver emellertid sin verksamhet i form av distansundervisning. Mot bakgrund av att detta är en svår undervisningsform, som kräver studievana, behövs en viss modifiering av målgrupperna och prioriteringarna vad gäller SSV.

Verksamheten vid SSV bör inte erbjudas som ett förstahandsalternativ, allra minst till vuxenutbildningens högst prioriterade målgrupper, dvs. korttidsutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer. I synnerhet dessa bör i första hand rekryteras till utbildning inom komvux. Jag förordar därför att verksamheten vid SSV ses som ett komplement till komvux och erbjuds utbildningssökande som av olika skäl inte lämpligen kan delta i komvux-kurser. Sådana skäl kan t. ex. vara svårigheter att binda sig för en regelbunden undervisningstid eller önskemål om en snabbare eller långsammare studietakt än den som erbjuds i komvux. I andra fall kan det gälla studerande som inte kan få utbildning i komvux därför att det inte finns plats för alla sökande eller därför att de vill studera ett mindre vanligt ämne eller en etapp av ett ämne, som samlar alltför få deltagare för att en komvux-kurs skall kunna startas. I samtliga dessa fall är den studerande troligen så motiverad för studierna att de större svårigheterna i distansundervisningsformen är överkomliga.

Distansundervisning i kombination med internatsammandragningar kan vara en lämplig studieform även för vissa handikappade. Jag tänker då på att det för vissa grupper handikappade krävs särskild utrustning eller en särskild pedagogik. Att distansundervisning kan fungera väl för handikappade framgår enligt statens handikappråd (SHR) av den försöksverksamhet med utbildning av vuxendöva som pågår i Härnösand.

När resurserna för att anordna utbildning är begränsade, måste en prioritering göras mellan olika utbildningar. Mot den bakgrund jag nyss har angett är det lämpligt att prioriteringen mellan utbildningar görs något annorlunda inom SSV än inom komvux. SSV bör således i första hand anordna utbildning i ämnen som komvux inte kan anordna regelbundet överallt. Den utbildning som är vanlig i komvux bör inte helt uteslutas ur SSV:s program, men bör inte få dominera där.

SSV bör enligt min mening också kunna användas för att utforma och pröva nya yrkesutbildningar, inte minst för glesbygdens behov. Jag återkommer till detta (avsnitt 5.7).

Enligt min mening bör skolorna eftersträva att ge eleverna en undervisning som så långt som möjligt är anpassad efter vad varje individ önskar och behöver. Den som vill bör få bedriva enbart brevvundervisning. Om det visar sig att den studerande har behov av lärarhandledning för att klara av studierna, bör sådan tillhandahållas så långt det är möjligt inom gällande ekonomiska ramar.

4.9 Intagningsnämnd för SSV

Mitt förslag: En gemensam intagningsnämnd inrättas för intagning till SSV.

SSV-promemorians förslag: Överensstämmer i stort sett med mitt förslag (se promemorian s. 35).

Remissinstanserna: De som yttrat sig i frågan tillstyrker utom Liber, som anser det tveksamt om SSV behöver ha en egen intagningsnämnd. Liber förordar i stället regionala intagningsnämnder inom vuxenutbildningen, knutna till t. ex. länsskolnämnderna (se bil. 4 avsnitt 5).

Skäl för mitt förslag samt vissa kommentarer: F. n. gäller att ärenden om intagning till SSV avgörs av en intagningsnämnd för vardera skolan. Nämnden består av tre ledamöter, nämligen en ordförande utsedd av SÖ och två ledamöter utsedda av den kommun, där skolenheten ligger. Intagningsnämnden kan besluta att företrädare för lärarna och de studerande får närvara vid sammanträdena och delta i överläggningarna men inte i besluten. Rektor är föredragande.

De två nuvarande intagningsnämnderna har enligt vad jag erfarit ofta gemensamma sammanträden. Detta finner jag naturligt eftersom det är viktigt att en enhetlig praxis tillämpas vid intagningen till de båda skolorna. Jag förordar i detta läge att det som i realiteten redan fungerar som en gemensam nämnd också formellt blir en sådan.

Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att utse ordförande och övriga ledamöter i den gemensamma intagningsnämnden, liksom det antal suppleanter som behövs. Vid prövning av ärende om intagning av sökande bör även rektor för resp. skola vara ledamot av nämnden och föredragande.

4.10 Ålderskrav

Mitt förslag: En sökande till komvux eller SSV bör liksom hittills få tas in till studier på grundskolenivå tidigast det kalenderår då vederbörande fyller 16 år. För övriga studier bör liksom nu ålderskravet vara 18 år. Intagningsnämnden bör även i fortsättningen få medge undantag från åldersbestämmelserna, om särskilda skäl föreligger.

Komvux-utredningens förslag: Åldern för intagning till gymnasieskolkurser motsvarande tvååriga teoretiska linjer och tre- och fyraåriga linjer höjs till 20 år. Åldern för intagning till övriga gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser skall vara oförändrat 18 år. Intagningsnämnderna får ge dispens från ålderskravet, om särskilda skäl finns (se betänkandet s. 162).

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av tre länsskolnämnder, fem kommuner, vuxenutbildningsrådet i Uppsala, komvux i Kalmar, en landstingskommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Samarbetsorganisationen för Sveriges vuxenstuderande (SOSVUX), Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och försvarets skolnämnd.

Östergötlands läns landstingskommun och LRF ifrågasätter om inte åldersgränsen generellt borde höjas till 20 år.

Avstyrker gör universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), SÖ, AMS, tre kommuner, en landstingskommun, SACO/SR och Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning (se bil. 2 avsnitt 8.2).

SSV-promemorians förslag: Samma intagningsålder som i komvux bör gälla för SSV (se promemorian s. 35).

Remissinstanserna: SSVN anser att det är viktigt med samma regler för intagning till SSV och komvux. I övrigt har ingen uttalat sig om intagningsbestämmelser (se bil. 4 avsnitt 5).

Skäl för mitt förslag: Förslaget om att höja intagningsåldern framlades av komvux-utredningen mot bakgrund av att det visat sig vara ett problem att ungdomar som är under 18 år kan tas in i gymnasieskolkurser i komvux. I den läroplan för komvux som utredningen tidigare lagt fram hade vuxen Anpassningen av utbildningen ytterligare förstärkts. Utredningen anförde också att komvux i vissa kommuner visat sig vara en konkurrent till gymnasieskolan, särskilt om kommunen inte hade egen gymnasieskola.

Regeringen har i budgetpropositionen 1984 föreslagit att sökande under 18 år skall prioriteras vid intagningen till gymnasieskolan fr. o. m. läsåret 1985/86. Att i det läget höja intagningsåldern i komvux och SSV är inte rimligt. Min bedömning är dessutom, vilket jag har redovisat i propositionen om gymnasieskola i utveckling, att det är vanligast att ungdomar direkt efter avslutad grundskola väljer en utbildning på heltid i gymnasieskolan. Men jag har där också föreslagit en försöksverksamhet med ökat samarbete mellan gymnasieskolan och komvux rörande yrkesinriktad utbildning och utbildning i glesbygd. Mot den bakgrunden anser jag att nuvarande åldersregler och dispensmöjligheter bör bibehållas.

Samma regler bör gälla för komvux och SSV.

5 Betygs- och kompetensfrågor, läroplansfrågor

5.1 Nybörjarkurser i franska och tyska överförs till gymnasienivån

Mitt förslag: Nybörjarkurser i franska och tyska skall betraktas som gymnasieskolkurser (etapp 2) i stället för som nu grundskolekurser (etapp 1).

Utredningsförslag saknas.

Skäl för mitt förslag: Nybörjarundervisning i tyska och franska förekommer i både grundskolan och gymnasieskolan. Riksdagens beslut att införa etappsystemet i komvux (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 46 och prop. 1982/83: 2, UbU 2, rskr 61) innebar bl. a. att det bara skall finnas *en* kurs på nybörjarnivå i dessa språk i komvux och SSV. Sådana nybörjarkurser skall enligt riksdagens beslut räknas till grundskolenivån (etapp 1). Någon kurs i etapp 2 finns inte. Detta är krångligt och kan verka förvirrande för blivande vuxenstuderande. Övriga nybörjarspråk utom engelska ligger på gymnasienivån och studierna inleds med etapp 2. Jag förordar därför att även nybörjarkurser i franska och tyska betraktas som gymnasieskolkurser (etapp 2) i stället för som nu grundskolekurser (etapp 1). Vissa särskilda övergångsregler kan komma att behövas.

5.2 Ändrad betygsskala i grundskolekurser

Mitt förslag: Den femgradiga betygsskalan ersätts för grundskolekurser inom komvux och SSV med en ordning med bara betygen *godkänd* och *icke godkänd*.

Komvux-utredningens förslag: Grundskolans betygsskala ersätts med godkänd – icke godkänd i grundskolekurser inom komvux. I mål och huvudmoment för resp. ämne och i SÖ:s tillämpningsföreskrifter bör anges vad som krävs för betyget godkänd (se betänkandet s. 171–172).

Remissinstanserna: Meningarna är delade om förslaget att grundskolans betygsskala skall ersättas med enbart godkänd–icke godkänd. Det är dock fler som tillstyrker än som avstyrker. Tillstyrker gör bl. a. SÖ, tre länskolnämnder, sex kommuner, Handikappförbundens centralkommitté (HCK), LO, TCO, SAF och SOSVUX. Avstyrker gör bl. a. riksrevisionsverket (RRV), SIV, tre länskolnämnder, två kommuner och SACO/SR (se bil. 2 avsnitt 9.1).

Skäl för mitt förslag: Hittills har grundskolans betygssystem tillämpats inom grundskolekurserna, dvs. betyg sätts enligt en femgradig betygsskala. Detta medför enligt min uppfattning flera nackdelar för verksamheten inom komvux och SSV. Det utgör ofta ett direkt hinder vid rekryteringen av kursdeltagare ur de prioriterade målgrupperna. Det försvårar också vuxenanpassningen av innehållet och arbetsformerna. I vissa fall kan det också bidra till studieavbrott.

Den femgradiga betygsskalan fyller egentligen bara en funktion på grundskolenivån inom vuxenutbildningen. Den möjliggör att sökande från vuxenutbildningen behandlas på samma sätt som sökande från grundskolan vid urvalet till gymnasieskolan.

Det bör enligt min mening normalt vara naturligare att en studerande som, efter vuxenstudier på grundskolenivån, vill fortsätta sina studier på gymnasieskolnivån, gör det inom något slag av vuxenutbildning. Jag vill i sammanhanget erinra om förslaget i årets budgetproposition om prioritering av sökande under 18 år vid intagning till gymnasieskolans grundskoleanknutna studievägar. Det finns inte anledning att behålla en femgradig betygsskala för grundskolekurserna med tanke på de vuxenstuderande som kan tänkas söka sig till och få plats på grundskoleanknutna studievägar i gymnasieskolan. I de fall vuxenstuderande på grundval av slutbetyg från komvux eller SSV söker till någon utbildning inom gymnasieskolan kan ansökningen behandlas inom den fria kvoten.

Vid intagning till gymnasieskolkurser inom komvux gäller helt andra regler än vid intagning till gymnasieskolan. Behörig att tas in är den som har förutsättningar att följa kursen. Vid urval bland behöriga sökande får

hänsyn inte tas till tidigare betyg. Företräde skall ges till den som bäst behöver utbildningen. I de fall en sökande har betyg från grundskolenivån (etapp 1) som grund för sin ansökan om intagning i en kurs i etapp 2, dvs. en gymnasieskolkurs, är det alltså fullt tillräckligt med betygsgraderna godkänd och icke godkänd.

Eftersom graderade betyg inte behövs för intagning till fortsatta studier inom den kompetensinriktade vuxenutbildningen förordar jag att enbart *godkänd* och *icke godkänd* införs som betyg för grundskolekurser inom komvux och SSV. Vissa särskilda övergångsregler kan komma att behövas. Det ankommer på SÖ att i mål och huvudmoment för resp. ämne ange vad som krävs för betyget godkänd.

Jag delar komvux-utredningens uppfattning att flertalet vuxenstudenter kommer att kunna uppnå betyget godkänd. Det kan ibland krävas tid för repetition och hjälp i form av stödundervisning. Det är väsentligt att den som riskerar att inte uppfylla kraven för betyget godkänd erbjuds stödundervisning och möjligheter till repetition i god tid före kursens slut. Även ny genomgång av kursen bör liksom nu kunna komma i fråga.

Av mera marginell betydelse, men dock värt att påpeka, är att den föreslagna förändringen medför att risken minskar för att etapp 1 i komvux utnyttjas av ungdomar för betygsspekulation.

5.3 Grundskolekompetens inom ramen för komvux och SSV

Mitt förslag: Slutbetyg från komvux och SSV, som ger fullständig grundskolekompetens, skall innehålla betyget godkänd i samtliga ämnen som nu är obligatoriska för slutbetyg inom vuxenutbildningen. Slutbetyget får dessutom omfatta betyget godkänd i hemspråk. Under en övergångsperiod kan betyg enligt den femgradiga betygsskalan ingå i slutbetyget.

Komvux-utredningens förslag: Grundskolekurserna i de separata ämnena historia, samhällskunskap, religionskunskap, geografi, fysik, kemi och biologi utgör den första etappen i en sammanhängande studiegång i resp. ämne. Moment ur ämnet teknik inarbetas i kursplanerna för de övriga naturorienterande ämnena. Slutbetyg från komvux, som ger grundskolekompetens, skall innehålla godkänd från etapp 1 i följande ämnen: svenska, engelska, matematik, historia, samhällskunskap, religionskunskap, geografi, fysik, kemi och biologi. Svenska kan bytas ut mot svenska som främmande språk. I slutbetyget kan också ingå B-språk och/eller hemspråk (se betänkandet s. 172).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas nästan helt (se bil. 2 avsnitt 9.1).

Skäl för mitt förslag: De samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena förs på grundskolans högstadium samman till två stora ämnesgrupper med ett gemensamt timtal och en gemensam kursplan för vardera ämnesgruppen. Betyg sätts här antingen i de två blockämnena eller i de separata orienteringsämnena beroende på hur undervisningen varit upplagd. Komvux-utredningen har anfört skäl både för och emot en motsvarande sammanslagning av orienteringsämnena i komvux i två block.

Riksdagen beslöt år 1981 (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 46) att orienteringsämnena t. v. liksom dittills skulle utgöra separata ämnen i komvux. Ämnet teknik skall inte finnas som separat ämne i vuxenutbildningen. Jag anser i likhet med komvux-utredningen att övervägande skäl talar för att de separata ämnena behålls inom komvux och SSV. Jag anser att det är nödvändigt för vuxenstuderande att kunna läsa enstaka ämnen. Därför är det endast undantagsvis möjligt att åstadkomma samverkan över ämnesgränserna så som är önskvärt i ungdomsskolan. Detta hindrar givetvis inte att lärarna i sin undervisning gör lämpliga hänvisningar till närliggande ämnen. Av Lvux 82 framgår bl. a. att man, även då kursdeltagare studerar enstaka ämnen, bör söka få dessa att framstå som en del av en större helhet. Jag anser alltså att orienteringsämnena även i fortsättningen skall utgöra separata ämnen i komvux och SSV. Som en följd därav bör också betyg sättas i de separata ämnena.

Jag övergår nu till frågan om grundskolekompetens och vad ett slutbetyg från komvux och SSV skall resp. få omfatta.

Flertalet vuxna har allmän behörighet till sådan gymnasial utbildning som bygger på grundskolan, genom att de har fullgjort sin skolplikt enligt nuvarande eller äldre bestämmelser. Särskild behörighet kan innebära krav på särskilda förkunskaper i vissa skolämnena. Ett sätt att dokumentera sådana är att skaffa sig ett betyg i ämnet (etapp 1).

De flesta vuxenstuderande behöver inte ett fullständigt slutbetyg utan kan nöja sig med att läsa de ämnen, där de behöver skaffa sig ytterligare kunskaper. För vissa personer kan det dock vara av intresse att möjligheten finns också inom vuxenutbildningen att få ett slutbetyg som ger grundskolekompetens. Jag tänker då på vissa invandrare och på ungdomar som slutat grundskolan utan fullständigt slutbetyg.

Ett slutbetyg från komvux eller SSV skall nu omfatta betyg i ämnena svenska eller svenska som främmande språk samt matematik, engelska, historia, samhällskunskap, religionskunskap, geografi, biologi, kemi och fysik. Det får dessutom omfatta betyg från etapp 1 i franska eller tyska samt betyg i hemspråk (prop. 1980/81: 203, UbU 1981/82: 1, rskr 46).

Vuxenstudier för fullständig grundskolekompetens bör inte vara mer omfattande än nödvändigt. Jag har nyss föreslagit (avsnitt 5.1) att nybörjarkurser i franska och tyska skall överföras till gymnasienivån. Jag förordar därför att betyg i tillvalsämnena franska eller tyska inte längre skall få ingå i slutbetyg som utfärdas från komvux eller SSV. Detta bör gälla efter

en övergångsperiod, vars längd regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör få avgöra.

Jag vill i sammanhanget erinra om att det enligt gällande regler är möjligt att utfärda ett betygsdokument, som ger en samlad bild av alla de kurser som avslutats i komvux eller SSV. I ett och samma dokument kan betyg från både komvux och SSV och från grundskolenivån och gymnasieskolnivån ingå.

Sammanfattningsvis förordar jag alltså att betyg i samtliga nu obligatoriska ämnen skall ingå i ett slutbetyg från komvux eller SSV. Dessutom skall betyg i hemspråk kunna ingå som ett frivilligt ämne.

Såsom hemspråk skall även franska och tyska kunna ingå i slutbetyg.

I slutbetyget bör enligt min mening anges antingen godkänd eller icke godkänd i vart och ett av ämnena. Komvux-utredningen ansåg att den som inte lyckats uppfylla kraven för godkänd i stället skulle kunna få intyg om att han deltagit i kursen. Därmed skulle det inte behöva stå icke godkänd i slutbetyget utan bara i betygskatalogen. Jag delar inte denna uppfattning. I den mån betyget icke godkänd sätts, bör det enligt min mening också redovisas öppet, inte ersättas med omskrivningar.

För att ge fullständig grundskolekompetens bör ett slutbetyg från komvux eller SSV innehålla betyget godkänd i samtliga obligatoriska ämnen.

5.4 Betyg i vissa särskilda yrkesinriktade kurser

Mitt förslag: Uppgiften *deltagit*, som nu får användas i stället för den femgradiga betygsskalan i vissa särskilda yrkesinriktade kurser, ersätts med *godkänd* och *icke godkänd*.

Utredningsförslag saknas.

Remissinstanserna: Socialstyrelsen anför att uppgiften *deltagit* inte kan accepteras för vårdyrkesutbildning. Det är angeläget att det framgår om den studerande genomfört kursen med godkänt eller icke godkänt resultat.

Skäl för mitt förslag: Efter samråd med arbetsmarknadens parter kan SÖ f. n. besluta att *deltagit* får anges i stället för betyg enligt den femgradiga betygsskalan i vissa särskilda yrkesinriktade kurser (prop. 1977/78: 100 bil. 12, UbU 15, rskr 180). Det skall i så fall anges i kursplanen att graderade betyg inte sätts efter kursen. Enligt gällande bestämmelser får deltagaren inget betyg alls, om godtagbart yrkeskunnande inte har uppnåtts. I realiteten är det alltså fråga om en tvågradig betygsskala.

Vuxenutbildningen bör enligt min mening inte ha flera betygsskalor än nödvändigt. Jag har nyss förordat att en ordning med betygsstegen *god-*

känd och icke godkänd skall införas i grundskolekurser. Jag anser att dessa betyg bör användas i stället för *deltagit* även i sådana särskilda yrkesinriktade kurser, där SÖ bedömer det vara olämpligt att använda den femgradiga betygsskalan.

5.5 Orienteringskurser för vuxenstuderande

Mitt förslag: Inom komvux får anordnas orienteringskurser som kan ha olika inriktning. De får vara lokalt anpassade. De skall vända sig till vuxna som överväger att påbörja kompetensinriktade studier av något slag.

Komvux-utredningens förslag: SÖ får i uppdrag att utarbeta en alternativ kursplan för en orienteringskurs för vuxenstuderande med inriktning mot korttidsutbildade vuxna, invandrare m. fl. som avser att påbörja sina studier på grundskolenivå och med en anpassning av innehållet till dessa målgruppers förutsättningar och behov (se betänkandet s. 173).

Remissinstanserna: Samtliga som uttalat sig är positiva till utredningens förslag. Någon påtalar behov även av en orienteringskurs med inriktning mot yrkesinriktad utbildning i komvux (se bil. 2 avsnitt 9.2).

Skäl för mitt förslag samt vissa kommentarer: Vårterminen 1974 inleddes en försöksverksamhet med en orienteringskurs för vuxenstuderande inom komvux. Orienteringskursen infördes som en reguljär del av komvux verksamhet fr. o. m. läsåret 1977/78 (prop. 1976/77: 100 bil. 12, UbU 19, rskr 176). Kursen vänder sig till vuxna som vill diskutera och bearbeta sitt studie- och yrkesval. Orienteringskursen klassificeras som gymnasieskolkurs.

Den nu gällande tim- och kursplanen och SÖ:s anvisningar har gett stora möjligheter till lokala variationer och anpassningar av innehållet och arbetsformerna till deltagarnas behov och förutsättningar. Jag har under hand erfårit att den nu gällande kursplanen på sina håll har använts ungefär på det sätt som komvux-utredningen föreslår. En begränsad försöksverksamhet med orienteringskurser som är mer direkt inriktade mot yrkesutbildning har också bedrivits.

Enligt min mening har orienteringskurser en viktig funktion att fylla. De bör kunna erbjudas vuxna som har ett mer eller mindre klart uttalat studiemål men är osäkra på hur detta kan uppnås. Orienteringskurser bör också kunna vända sig till dem som är tveksamma om de över huvud taget klarar av att bedriva kompetensinriktade studier eller tvekar inför ett otraditionellt studie- eller yrkesval. Kurserna bör också ge en viss grund i studieteknik.

Orienteringskurser bör kunna anordnas med olika inriktning. Ursprungligen var de tänkta för blivande högskolestuderande. Den vidareutveckling som kunnat äga rum i försökets form finner jag mycket lovvärd. Enligt min uppfattning är det viktigt att erbjuda sådana möjligheter till studieorientering också för vuxna som överväger att ägna sig åt yrkesinriktad vuxenutbildning eller åt studier på grundskolenivån. Det är väsentligt att det finns möjligheter till lokala anpassningar och variationer. Jag förutsätter att det är lättare i stora kommuner än i små att anordna orienteringskurser med inriktning mot en mer begränsad målgrupp vad gäller utbildningsnivå eller yrkesinriktning. I mindre kommuner måste det vara möjligt att inom ramen för en och samma kurs rymma deltagare med olika studiebakgrund och utbildningsmål.

Jag förordar att orienteringskurser får anordnas reguljärt även med inriktning mot studier inom etapp 1 och mot yrkesinriktade studier av olika slag.

När det gäller innehållet i och genomförandet av orienteringskurser vill jag erinra om att Lvux 82 innebär ökade och nya möjligheter för de vuxenstuderande att planera sina studier efter personliga förutsättningar och behov. Det är numera klart utsagt att de vuxnas tidigare erfarenheter skall utnyttjas och tas till vara i studierna. Utöver orientering om studier ägnas en betydande del av orienteringskurserna åt personlig vägledning. Varje deltagare i en orienteringskurs bör få hjälp att göra upp en preliminär studieplan, som är individuell och där de egna förutsättningarna och behoven är utgångspunkten.

Avslutningsvis vill jag beröra några organisatoriska frågor i sammanhanget. Orienteringskurser för vuxenstuderande har hittills betraktats som gymnasieskolkurser. Behovet av klassificering har bl. a. berott på reglerna för det s. k. schablonförlägg. När riksdagen nu har beslutat om ett enhetligt schablonförlägg för alla kurser (prop. 1983/84: 40 bil. 6, UbU 7, rskr 91), finns det inte anledning att av det skälet inordna orienteringskurserna i en bestämd kategori. Betyg sätts över huvud taget inte efter orienteringskurser. På denna punkt är de därför inte jämförbara med några andra kurser inom komvux. Jag anser att varje kommun själv bör få avgöra från vilken delram timmar skall tas för de orienteringskurser som anordnas inom kommunen.

5.6 Undervisning på invandrarspråk

Mitt förslag: Grundskolekurser på invandrarspråk får anordnas som reguljära kurser i komvux efter beslut av skolstyrelsen och vid SSV efter beslut av SÖ, under förutsättning att lämpliga läromedel och lärare finns att tillgå. Undervisningen i sådana kurser skall kombineras med stödundervisning i svenska eller grundskolekurs i svenska som främmande språk. Syftet skall vara att deltagarna skall kunna fortsätta sina studier i svenskspråkig utbildning.

Komvux-utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 183). Utredningen föreslår vidare att försöksverksamheten med undervisning på invandarspråk i gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser får fortsätta efter SÖ:s medgivande i varje särskilt fall (se betänkandet s. 183).

Remissinstanserna: Bl. a. socialstyrelsen, SIV, språk- och kulturarvsutredningen (U 1981:04, SKU), LO och TCO är positiva till förslaget (se bil.-2 avsnitt 9.5).

Skäl för mitt förslag: Försöksverksamhet med undervisning på finska har bedrivits inom komvux sedan läsåret 1976/77. Huvuddelen av försöksverksamheten gäller grundskolekurser. Viss försöksverksamhet har också bedrivits i Stockholm i fråga om gymnasieskolkurser i allmänna ämnen. Ett mindre antal yrkesinriktade kurser med finska som undervisningsspråk har också anordnats. Efter beslut av riksdagen (prop. 1980/81: 100 bil. 12, UbU 18, rskr 217) har SÖ sedan den 1 juli 1981 rätt att medge försöksverksamhet med grundskolekurser på invandarspråk, alltså även andra språk än finska. Sedan den 1 juli 1982 har SÖ rätt att medge försöksverksamhet även med yrkesinriktad utbildning på invandarspråk (prop. 1981/82: 100 bil. 12, UbU 21, rskr 257). SÖ följer och utvärderar verksamheten med undervisning på invandarspråk. Kurser på finska är vanligast. Under budgetåret 1982/83 medgav SÖ exempelvis inom komvux i sex olika kommuner sammanlagt 63 grundskolekurser och sex yrkesinriktade kurser på finska samt tre yrkesinriktade kurser på turkiska.

SÖ:s utvärdering av verksamheten visar att deltagarna genomgående har varit nöjda med den undervisning de fått. De har varit starkt motiverade att studera. För de flesta har detta varit den enda möjligheten att studera. Det största problemet har varit deltagarnas förkunskaper i svenska. Att finna lämpliga läromedel och tvåspråkiga lärare har också inneburit vissa svårigheter. Möjligheterna att lösa de sistnämnda problemen varierar givetvis från kommun till kommun.

Det bör, på samma sätt som gäller för komvux-kurser i övrigt, ankomma på resp. skolstyrelse att besluta om grundskolekurser på invandarspråk. Sådana kurser bör i fortsättningen betraktas som ett reguljärt inslag i komvux. Vid SSV bör sådana kurser få anordnas efter beslut av SÖ.

Gällande timplaner, kursplaner och övriga föreskrifter skall givetvis tillämpas även på kurser med undervisning på ett invandarspråk. SÖ bör få besluta om en anpassning av olika kursplaner efter invandrades behov, om SÖ anser det lämpligt.

Liksom hittills i försöksverksamheten skall kurserna endast vara öppna för sökande som har vissa men alltför bristfälliga kunskaper i svenska för att de skall kunna följa undervisningen i motsvarande kurs med svenska som undervisningsspråk. Syftet med grundskolekurser på invandarspråk

skall vara att deltagarna skall kunna fortsätta sina studier i svenskspråkig utbildning. Detta är nödvändigt eftersom det är högst osannolikt att kompetensinriktad utbildning på gymnasieskolnivå med invandrarspråk som undervisningsspråk kan erbjudas annat än i ett fåtal kommuner och i ett begränsat antal ämnen. Grundskolekurserna på invandrarspråk bör därför kombineras med stödundervisning i svenska. Deltagarna bör erbjudas och uppmuntras att som alternativ till detta delta i grundskolekurser i svenska som främmande språk.

Komvux-utredningen har föreslagit att försöksverksamheten med undervisning på invandrarspråk i gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser får fortsätta efter SÖ:s medgivande i varje särskilt fall. Den nuvarande försöksverksamheten har hittills haft en begränsad omfattning. Verksamheten bör få fortsätta i försökets form. Något nytt beslut behövs inte av riksdagen eller av regeringen. Av gällande förordning framgår bl. a. att SÖ skall följa och utvärdera verksamheten, årligen redogöra för omfattningen samt, när så kan ske, framlägga förslag om vilka föreskrifter som bör gälla i framtiden.

I detta sammanhang vill jag också erinra om att SKU i sitt huvudbetänkande (SOU 1983:57) Olika ursprung – gemenskap i Sverige bl. a. har föreslagit att yrkesinriktad utbildning i vissa fall skall få anordnas reguljärt på finska inom komvux. Betänkandet remissbehandlas f. n.

5.7 Kartläggning av utbildningsbehov m. m.

Mitt förslag: Olika modeller provas för ett decentraliserat arbetssätt när det gäller att kartlägga utbildningsbehov samt utarbeta och aktualisera kursplaner för särskild yrkesinriktad utbildning i komvux.

Komvux-utredningens förslag: Kommunerna får till uppgift att mera aktivt t. ex. genom de lokala planeringsråden (SSA-råden) eller yrkesråden eller genom regionala organ inventera utbildnings- och fortbildningsbehov och vidta åtgärder för att tillgodose dessa behov. Inom SÖ bör avsättas resurser för utarbetande av kursplaner för särskilda yrkesinriktade kurser och för kommentar-, service- och informationsmaterial. Detta är en förutsättning för att nya kursplaner snabbt skall kunna utarbetas och nya utbildningar kunna komma till stånd. Dessa resurser bör också kunna användas för anlitan av sakkunskap på lokal eller regional nivå och för samrådet med arbetsmarknadens parter (se betänkandet s. 181).

Remissinstanserna: Alla som yttrat sig i frågan är i princip positiva till förslaget. SÖ arbetar f. n. med att ta fram en modell för att ytterligare decentralisera arbetet med kurs- och timplaner för yrkesinriktad utbildning inom komvux (se bil. 2 avsnitt 9.7).

SSV-promemorians förslag: Yrkesinriktad utbildning skall utgöra ett reguljärt inslag i utbildningen vid SSV och skall prioriteras. SÖ fastställer kursplaner för yrkesinriktad utbildning vid SSV. I princip bör kursplaner för komvux kunna tillämpas vid SSV med de modifieringar i fråga om innehåll och timplaner som är nödvändiga med hänsyn till att utbildningen bedrivs som distansundervisning. SÖ bör ha ansvaret för och avsätta resurser för utveckling av nya kursplaner i samarbete med SSV, resp. bransch och arbetsmarknadens parter. Vilka kurser som skall anordnas vid SSV beslutas av resp. skolstyrelse efter samråd med arbetsmarknadens parter (se betänkandet s. 47-48).

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker (se bil. 4 avsnitt 9).

Skäl för mitt förslag: Jag har i propositionen om gymnasieskola i utveckling berört frågan om samarbete i ett mer långsiktigt perspektiv mellan gymnasieskolan och komvux mot bakgrund av att både gymnasieutredningen och komvux-utredningen har återkommande utbildning som en utgångspunkt för sina förslag. Jag uttalade bl. a. att det är angeläget att läroplansarbetet utgår från detta helhetsperspektiv och leder till en mera genomtänkt uppbyggnad av kurser och utbildningar.

Den samverkan och det erfarenhetsutbyte som jag vet redan äger rum i läroplansarbetet för AMU och komvux bör kunna utvecklas vidare.

SÖ har ansvaret för att utveckla och fastställa kurs- och timplaner för den särskilda yrkesinriktade utbildningen. SÖ har i sitt remissyttrande redovisat grundidéerna för en modell för läroplansarbete, som kan leda till ett mer decentraliserat arbetssätt. Jag finner modellen intressant. Även andra sätt att anlita sakkunskap på lokal och regional nivå bör kunna prövas. Jag tänker inte minst på den betydelse som SSV bör kunna ha för utveckling av utbildning t. ex. i glesbygd, för "udda" yrken och inom nya verksamhetsområden.

I detta sammanhang vill jag erinra om att regeringen har uppdragit åt SÖ att inventera, utarbeta och fastställa kursplaner för företagsutvecklande utbildningar och för yrkesinriktade glesbygdsanpassade utbildningar inom komvux och SSV. SÖ skall årligen avge rapport om arbetet. Den första rapporten lämnades den 29 november 1983. Där redovisas dels länsbaserade inventeringar, dels samråds-, kontakt- och informationsverksamhet. SÖ har funnit utbildningsbehov inom vitt skilda områden och av olika omfattning. Ett behov som är gemensamt för flertalet berörda län är behovet av utbildningsplanering för den nya näringen vattenbruk. Satsningar behövs också på utbildning för kompletterande sysselsättning och stödsysselsättning.

Det är också väsentligt att skolstyrelserna aktivt inventerar utbildningsbehov i den egna kommunen och att de tillsammans med andra kommuner eller med hjälp av länskolnämnderna vidtar åtgärder för att fylla dessa

behov och kanalisera önskemål om nya utbildningar till SÖ. Mina förslag om att kommunerna skall vara skyldiga att främja vuxnas utbildning (avsnitt 4.1) och om att länskolnämnderna skall ta initiativ till ett regionalt samråd (avsnitt 8.4 i det följande) bör kunna få betydelse i sammanhanget. Betydelsefullt är också det lokala samråd med arbetsmarknadens parter kring yrkesutbildning i komvux som startade den 1 juli 1977. Det är väsentligt att erforderliga resurser inom SÖ avdelas för att även denna del av yrkesutbildningen skall kunna svara mot de utbildningsbehov som finns i samhället och för att kurs- och timplaner på ett flexibelt sätt skall kunna hållas aktuella. Det är också viktigt att tillse att kursplaner som blivit föråldrade förnyas, revideras eller upphävs.

Mitt förslag om mål, målgrupper och prioriteringar för SSV innebär bl. a. att yrkesinriktad utbildning blir en reguljär del av utbildningen även inom SSV. Det bör ankomma på SÖ att inom ramen för arbetet med kurs- och timplaner bedöma vilka modifieringar av kursinnehållet som behöver göras när en kurs anordnas i form av distansundervisning.

5.8 Översyn av Lvux 82

Mitt förslag: En allmän översyn av mål och riktlinjer i Lvux 82 skall göras mot bakgrund av mina övriga förslag. Läroplanen skall därefter kallas Läroplan för kommunal och statlig utbildning för vuxna. SÖ skall fastställa särskilda timplaner för SSV enligt riktlinjer från regeringen.

SSV-promemorians förslag: SÖ bör få i uppdrag att utarbeta förslag till kompletteringar av Lvux 82 i fråga om SSV och fastställa timplaner för SSV (se promemorian s. 43).

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker (se bil. 4 avsnitt 7).

Skäl för mitt förslag: Mål och riktlinjer för verksamheten i komvux har utfärdats av regeringen och ingår i den allmänna delen av Lvux 82, som i tillämpliga delar även gäller för grundvux och för SSV. Dessa mål och riktlinjer behöver förändras vid ett genomförande av åtskilliga av mina förslag i dag. Det bör ankomma på regeringen att besluta om en sådan revision. Jag avser att, efter riksdagens beslut, föreslå regeringen att fastställa en reviderad version av läroplanens mål och riktlinjer.

I läroplanen ingår också timplaner och kursplaner som fastställs av SÖ. Även i denna del av läroplanen kommer förändringar att behöva göras med anledning av mina förslag i dag.

Jag vill erinra om att regeringen redan har uppdragit åt SÖ att utarbeta förslag till ett avsnitt i mål och riktlinjer i Lvux 82, som behandlar SSV.

Eftersom verksamheten vid SSV är och måste vara organiserad på ett helt annat sätt än den är inom komvux, bör särskilda timplaner för SSV fastställas. Dessa bör vara anpassade för distansundervisning men i övrigt ansluta till vad som gäller för komvux beträffande etappindelning och liknande. De särskilda timplanerna bör fastställas av SÖ enligt riktlinjer från regeringen. Den nuvarande omfattningen av lärarhandledningen under de perioder som elever deltar i undervisning vid SSV bör vara utgångspunkten för dessa riktlinjer.

6 Vissa frågor rörande arbetets organisation m. m.

6.1 Elevantal i kurs i komvux

Mitt förslag: Kurs i komvux får startas om antalet elever beräknas varaktigt uppgå till lägst tolv eller i glesbygd lägst åtta. Varje kurs får omfatta högst 30 elever.

Utredningsförslag saknas.

Skäl för mitt förslag: Komvux-utredningen har föreslagit att bestämmelserna skall förenklas så mycket som möjligt. Den föreskrift om lägsta elevantal för kursstart, som jag föreslår nu, ingår som en beståndsdel i komvux-utredningens förslag till nytt statsbidragssystem, alternativ 1. Jag återkommer i det följande (avsnitt 9.2) till detta förslag som jag kommer att biträda även i andra avseenden. De invecklade regler som nu gäller i fråga om elevantal för start av olika slag av kurser bör upphävas och ersättas med enklare regler.

Även den nuvarande regeln om att en kurs får omfatta högst 35 elever bör ändras. Den tillkom (prop. 1967: 85, SU 117, rskr 277) mot bakgrund av förslag från 1960 års gymnasieutredning i betänkandet (SOU 1965: 60) Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. Utredningen övervägde delningstalet 30 men föreslog att delning borde få göras om elevantalet översteg 35. Utredningen räknade nämligen med ett kraftigt bortfall av elever i varje kurs särskilt i början av kurstiden. Föredraganden förordade 35 som maximiantal elever per grupp.

Under den första tiden efter införandet av komvux låg svårigheterna vad gäller elevantal nästan helt i att uppnå så många deltagare att kurser kunde starta. Starttalet, som i kvällsgymnasierna hade varit tolv, differentierades år 1971 genom att antalet åtta infördes för glesbygd (prop. 1971: 37). Något problem med alltför stora grupper tycks inte ha funnits under inledningsperioden.

Nu har förhållandena radikalt ändrats på den punkten, fortfarande med undantag för glesbygd och för "udda" ämnen. Det är numera inte ovanligt

i de största tätorterna att långt över 35 personer söker till en kurs. Antalet undervisningstimmar är maximerat och kommunerna drar sig för att dubbel- lera kurser. Av allt att döma görs det i tron att det fortfarande är regel att många avbryter kursen i början eller inte alls kommer till kursstarten. Erfarenheterna under senare år visar emellertid att avhopp inte längre är lika vanliga. Det infinner sig ofta 35 eller flera elever, när kursen startar. Eftersom undervisningen i regel bedrivs i en gymnasieskolas eller grundskolas lokaler uppstår praktiska problem. Elevantalet i klasserna i gymnasieskolan får nämligen i princip inte vara högre än 30. Även i grundskolan brukar antalet elever i en klass vara högst 30.

En komvux-kurs, som har mer än 30 elever, innebär också en dålig arbetsmiljö, särskilt för korttidsutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer, dvs. de som tillhör den högst prioriterade målgruppen för komvux. Erfarenheten visar också att det i första hand är sådana elever som avbryter sina studier, om grupperna är för stora.

Regeln om högst 16 elever i vissa yrkesämnen berörs inte av mitt förslag.

6.2 Undantag beträffande elevantal bl. a. i kurser för intagna i kriminalvårdsanstalt

Mitt förslag: Liksom hittills får speciella kurser för intagna i kriminalvårdsanstalt startas om antalet deltagare beräknas varaktigt uppgå till lägst fem. Motsvarande undantag beträffande speciella kurser för handikappade upphävs.

Komvux-utredningens förslag: Statsbidrag skall enligt förslaget till nytt statsbidragssystem, alternativ 1, utgå för kurser för handikappade och intagna i kriminalvårdsanstalt som beräknas kunna anordnas med varaktigt lägst fem deltagare. I alternativ 2 föreslås statsbidrag utgå enligt en högre koefficient för kurser av dessa slag (se betänkandet s. 326–327).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas (utredningsförslaget innebär ingen nyhet beträffande deltagarantal).

Skäl för mitt förslag: Jag kommer i det följande att föreslå en förenkling av nuvarande regler som innebär att kurser med lägre deltagarantal än normalt får startas i begränsad omfattning varje budgetår i varje kommun. Jag anser att speciella kurser för elever med handikapp bör kunna rymmas inom den ramen. Dessa elever är tämligen jämnt spridda i landet och bör i största möjliga utsträckning integreras i vanliga undervisningsgrupper. Vissa kommuner har dock åtagit sig att anordna kurser för handikappade elever inom en större region. Jag återkommer med förslag i syfte att möjliggöra sådant samarbete även i framtiden (avsnitt 9.2).

Förhållandena är inte desamma beträffande intagna i kriminalvårdsanstalt. Dessa anstalter finns i vissa kommuner. De intagna kan bara i vissa fall lämna anstalten för att delta i vanlig komvux-undervisning. Undantagsregeln bör därför behållas när det gäller kurser som anordnas för intagna inom en kriminalvårdsanstalt.

6.3 Glesbygdsbegreppet i regler om deltagarantal

Mitt förslag: I fråga om lägsta deltagarantal i komvux-kurser gäller särskilda regler för glesbygd. Med glesbygd skall därvid i fortsättningen avses kommun som ingår i stödområdena A, B och C enligt bestämmelserna om regionalpolitiskt stöd. Till glesbygd bör dock i detta sammanhang inte räknas sådan ort inom kommunen, där treårig eller fyraårig linje av gymnasieskolan anordnas (g-ort).

Utredningsförslag saknas.

Skäl för mitt förslag: När komvux infördes fick en kurs starta endast om antalet elever beräknades varaktigt uppgå till lägst tolv. Detta visade sig vara ett hinder för verksamhet framför allt i landsbygdskommuner. Riksdagen beslöt (prop. 1971: 37, UbU 13, rskr 170) att det elevantal som skulle krävas för rätt att få starta en kurs skulle vara lägst åtta på orter utanför s. k. g-ort i det allmänna stödområdet. En liknande definition av glesbygd tillämpades beträffande tilläggsbidrag för studiecirklar. Dessa bidrag utgick emellertid med skilda belopp inom olika stödområden.

När stödområdesindelningen ändrades (prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr 388) beslöt riksdagen att ett enhetligt tilläggsbidrag skulle lämnas för studiecirklar som anordnas inom de nya stödområdena A, B och C. Någon förändring i sak skulle däremot inte göras beträffande komvux i avvaktan på förslag från komvux-utredningen, eftersom denna bl. a. hade i uppdrag att beakta den regionala obalansen.

Komvux-utredningen konstaterar att en utjämning har skett mellan olika kommunkategorier och att det numera knappast finns några regionala skillnader att tala om vad gäller grundskolekurser. Däremot kvarstår skillnader – av naturliga skäl – mellan stora och små kommuner när det gäller gymnasieskolkurser. Jag kommer strax att förorda att komvux-utredningens förslag i statsbidragsfrågor, alternativ 1, i princip skall genomföras. Utöver en förenkling av regelsystemet går det ut på att ytterligare underlätta för små kommuner att bedriva verksamhet. Komvux-utredningen har inte kommenterat själva glesbygdsbegreppet därvid. Enligt min mening bör samma definition av glesbygd användas när det gäller deltagarantal i komvux som den som används beträffande tilläggsbidrag för studiecirklar.

Mitt förslag innebär att vissa kommuner, som under en övergångsperiod har fått starta kurser med lägst åtta deltagare, måste ha lägst tolv deltagare i kursen för att statsbidrag skall utgå enligt de nya regler för elevantal i kurs som jag nyss har föreslagit. Denna skärpning uppvägs emellertid av mitt förslag i det följande (avsnitt 9.2) att de får använda upp till 1 000 undervisningstimmar per läsår för kurser med lägst fem deltagare.

6.4 Samläsning m. m. i komvux

Mitt förslag: Beslut om tid och plats för kurser och om samläsning av olika ämnen eller olika etapper av samma ämne fattas på lokal nivå. Vid sådan samläsning skall reglerna för deltagarantal tillämpas på den samläsande undervisningsgruppen i dess helhet. Timplanen för den mest omfattande kurs som ingår i samläsningen får inte överskridas.

Komvux-utredningens förslag: Kurs får förläggas till olika platser eller på olika tider för olika deltagargrupper under förutsättning att kursen håller sig inom ramen för det i timplanen fastställda timtalet (se betänkandet s. 187).

Remissinstanserna: Statens institut för personaladministration och personalutbildning (SIPU), en länskolnämnd, tre kommuner, två landstingskommuner, TCO och LRF tillstyrker utredningens förslag. Lycksele kommun har bedrivit försöksverksamhet i enlighet med förslaget. Den har enligt kommunen visat att arbetssättet gagnar minoritetsgrupper, glesbygdsbor och skiftarbetare.

Ett mindre antal remissinstanser är av olika skäl tveksamma. Bl. a. anför att det blir pedagogiskt svårt att hålla samman en sådan kurs och att deltagarna får färre tillfällen till träning och frågor, mindre sociala kontakter och mer eget arbete. Modellen är inte lämplig för yrkesinriktade kurser med stort inslag av arbetsteknik (se bil. 2 avsnitt 10.1).

SÖ har i anslagsframställningen för budgetåret 1984/85 påpekat att ett sätt att nå ut med komvux-kurserna till flera kan vara att inom en kommun anordna en kurs – inom ramen för högsta antalet timmar – på mer än en ort. Varje deltagare får därigenom färre lärarledda lektioner än normalt, vilket dock delvis kan kompenseras genom viss studiehandledning. Motsvarande studieorganisation bör kunna anordnas i samverkan mellan kommuner. Ett annat sätt kan vara att anordna en kurs i ett ämne, där deltagarna läser olika etapper men organisatoriskt betraktas som endast en kurs. Ämnets första etapp bör då vara resursgrundande. Ytterligare ett annat sätt kan vara att samläsa närliggande ämnen på samma etapp, varvid det största ämnet bör vara resursgrundande.

Skäl för mitt förslag: Redan nu avgörs det lokalt såväl var undervisningen i en komvux-kurs skall förläggas som på vilken tid undervisningen skall bedrivas och i vilken utsträckning samläsning med elever i annan kurs är lämplig. Jag anser att det bör vara möjligt att anordna samläsning både mellan närbesläktade ämnen och mellan olika etapper eller nivåer av ett ämne. Vid samläsning av detta slag bör reglerna för deltagarantal tillämpas på den samläsande undervisningsgruppen i dess helhet. Timplanen för den mest omfattande kurs som ingår i samläsningen bör inte få överskridas. Jag vill också peka på den möjlighet som enligt min mening redan finns att förlägga en och samma kurs till mer än en ort.

För att anordna undervisningen på detta sätt bör man på lokal nivå vara ense om att det är lämpligt. Beslut bör fattas efter samråd med berörda lärare. I regel bör det också vara möjligt att samråda med åtminstone huvudparten av de elever som skall delta.

6.5 Deltidsstudier i grundvux

Mitt förslag: Grundvux skall i princip bedrivas som deltidstudier.

Komvux-utredningens förslag: Grundvux bör i huvudsak bedrivas som deltidstudier med i regel högst 15 lektionstimmar per vecka. Grundvux bör bedrivas som heltidsstudier endast då deltagaren effektivt kan tillgodogöra sig en sådan utbildningsvolym per vecka (se betänkandet s. 227).

Remissinstanserna: Åtskilliga tillstyrker utredningens förslag om heltids- och deltidstudier. CSN redovisar erfarenheter att det för många studerande är svårare att få ledigt från arbetet på deltid än på heltid. Någon anser att det inte finns skäl att ha en 15-timmarsgräns för svensktalande deltagare. AMS och SACO/SR är negativa till förslaget. AMS anser att möjlighet till heltidsstudier är en förutsättning för att eleverna skall kunna följa efterföljande undervisning i bl. a. AMU. TCO förordar stor flexibilitet vid uppläggningsen av studierna. SÖ, SIV och en länsskolnämnd betonar vikten av att undervisningen sprids under längre tid än 37 veckor (se bil. 2 avsnitt 12.7 och 12.9).

Skäl för mitt förslag: Erfarenheterna visar att analfabeter och andra studieovana personer har svårt att på ett effektivt sätt bedriva heltidsstudier. Alfabetisering tar sin tid och måste få göra det. De nyvunna kunskaperna måste mogna, innan man kan gå vidare. Inläring på denna nivå kan inte påskyndas nämnvärt genom en alltför massiv insats av lärartimmar, utan eleverna måste få tillfälle att på egen hand, t. ex. genom lämpliga hemuppgifter, befästa kunskaperna. Många elever måste få studera i lugn takt t. ex. av det skälet att de har ett krävande hemarbete att sköta vid sidan av

studierna. Tillgängliga resurser utnyttjas inte på effektivast möjliga sätt, om grundvux organiseras som heltidsundervisning.

Jag har erfårit att man inom grundvux i åtskilliga kommuner har gått in för deltidstudier i ökande omfattning. Därigenom uppnår man också att flera kan tas in i utbildning inom nuvarande resursramar.

Jag anser att man nu bör ta konsekvenserna av dessa förhållanden. Undervisningen bör således organiseras som deltidstudier, dvs. i regel högst 15 lektionstimmar per vecka. Undervisningen bör inte bedrivas enbart under 37 veckor, dvs. under grundskolans eller gymnasieskolans terminstid och med avbrott för lov på ett sätt som är betingat av barns och ungdomars behov. Den bör i stället pågå kontinuerligt under en längre period. I stort sett bör undervisningen kunna pågå hela året. Den bör liksom hittills läggas upp flexibelt med hänsyn till varje individs behov och möjligheter.

Mot slutet av studierna i grundvux kan en del elever tänkas ha möjlighet att tillgodogöra sig mer undervisning per vecka än tidigare. Vissa skall kanske efter studierna i grundvux fortsätta med intensiva studier i komvux och behöver en period under vilken de kan vänja sig vid längre veckostudietid och hårdare studietakt. Den som önskar det bör därför under det som antas bli de fem sista månaderna i grundvux kunna få undervisning under mer än 15 timmar per vecka. Vid bedömningen bör man ha i åtanke att heltidsstudier i komvux inte omfattar mer än 15–20 lektionstimmar per vecka. Som ett absolut villkor för fler undervisningstimmar än 15 per vecka måste gälla att eleven bedöms kunna tillgodogöra sig undervisning och fullgöra hemuppgifter på ett effektivt sätt. En individuell bedömning härav måste göras och beslut bör fattas från fall till fall av skolstyrelsen.

Det är viktigt att de arbetstagare som rekryteras till grundvux får klart för sig vilka rättigheter till ledighet för studier som de har enligt lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning, den s. k. studieledighetslagen. Lagen ger möjlighet även till ledighet på deltid. Jag ser inget som hindrar att skolledningen i grundvux bistår dem som har behov av hjälp med att ta kontakt med sina fackliga företrädare i frågor som rör studieledighet.

6.6 Timersättning för studier i grundvux

Mitt förslag: Timersättning lämnas för högst 15 timmar per vecka och under högst 45 veckor per år. Under vad som kan antas vara de sista fem månaderna kan timersättning dock som hittills utgå under högst 28 timmar per vecka, om pedagogiska skäl motiverar så intensiva studier. Den studerande skall liksom hittills kunna få ersättning för sammanlagt högst 1 120 timmar eller, om särskilda skäl föreligger, sammanlagt högst 2 220 timmar.

Elever som fyllt 16 men inte 20 år och inte förlorar arbetsinkomst, ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd på grund av deltagande i undervisning i grundvux får inte som nu studie- hjälp utan timersättning i en omfattning som motsvarar högst studiebi- dragets belopp per månad (f. n. 275 kr.).

Komvux-utredningens förslag: Timersättningssystemet ses över (se betän- kandet s. 234).

Remissinstanserna: Inga invändningar finns mot en översyn av timersätt- ningssystemet (se bil. 2 avsnitt 12.10).

Skäl för mitt förslag: Jag har nyss föreslagit att grundvux huvudsakligen skall bedrivas som deltidsundervisning. I konsekvens därmed bör rätten att få timersättning för deltagande i undervisning också begränsas till ett timantal per vecka som motsvarar normal deltidsundervisning. Under det som antas bli de sista fem månaderna i grundvux kan det dock finnas skäl – då det gäller bl. a. elever som avser att bedriva fortsatta studier inom t. ex. komvux – att övergå till heltidsundervisning. Det bör därför vara möjligt att under denna sista tid få timersättning för ett högre timantal per vecka.

Elever som fyllt 16 men inte 20 år och som inte förlorar arbetsinkomst eller motsvarande på grund av deltagande i undervisningen har hittills kunnat få studiehjälp. Studiehjälp i form av studiebidrag och tillägg utgår emellertid endast för heltidsstudier. Den begränsning till deltidsstudier som jag föreslår kräver därför att ersättning ges i annan form. Jag anser att även dessa elever bör vara hänvisade till timersättning. Reglerna för denna bör vara sådana att den unge per månad får högst vad som generellt utgår till elever i samma ålder som studerar i gymnasieskolan. Vissa samord- ningsregler kan behövas för vissa fall där den unge under samma tidsperiod deltar i t. ex. uppföljningsinsatser eller ungdomslag.

Timersättning lämnas med ett högre belopp per timme (innevarande budgetår 36 kr.) för den som förlorar arbetsinkomst, ersättning från arbets- löshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd och med lägre belopp per timme (f. n. 13 kr.) för andra. Jag vill erinra om att det endast är det högre beloppet för timersättning som är avsett att på ett avgörande sätt bidra till mottagarens försörjning i och med att det utgör ersättning för ett inkomst- bortfall. Det lägre beloppet skall bidra till att täcka sådana extra kostnader för t. ex. resor, barntillsyn, utemåltider osv., som uppstår genom deltagan- det i grundvux. De berörda personernas försörjning måste tryggas på annat sätt, oberoende av om de deltar i grundvux eller inte.

6.7 Beslut om skiljande av elev från utbildning i grundvux

Mitt förslag: En elev i grundvux skall skiljas från utbildningen om eleven inte på ett tillfredsställande sätt tillgodogör sig ytterligare utbildning. Skolstyrelsen skall besluta i denna fråga.

Komvux-utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 387, 3 och 4 §§).

Remissynpunkter saknas.

Skäl för mitt förslag: Undervisningen i grundvux leder inte till någon bestämd kompetensnivå men verksamheten kan sägas ha inriktning mot kompetens i vid bemärkelse i och med att grundvux skall kunna utgöra grund för yrkesutövning och vidareutbildning. Verksamheten skall vara klart målinriktad.

Eleverna i grundvux har mycket olika bakgrund. Självklart måste det då ta olika lång tid att uppnå målet, dvs. att eleverna skall kunna klara sig på egen hand i samhället och – om de så önskar – få tillräckliga kunskaper och färdigheter för att, eventuellt med hjälp av stödundervisning, kunna fortsätta med studier på en nivå som motsvarar grundskolans högstadium i någon annan vuxenutbildningsform, t.ex. komvux, folkhögskola eller AMU. Någon övre gräns för hur länge undervisningen får pågå finns inte, men undervisningen i grundvux får aldrig bli en fråga om sysselsättning eller terapi. Tillgängliga resurser måste användas effektivt. Så snart målet är uppnått skall elevens utbildning i grundvux upphöra.

I vissa fall kan målet inte nås. Det bör ankomma på skolstyrelsen att besluta om att skilja en elev från utbildningen i grundvux, om eleven inte på ett tillfredsställande sätt tillgodogör sig ytterligare utbildning.

6.8 Konferenser m. m. i grundvux och komvux resp. i SSV

I fråga om konferenser i komvux föreligger **utredningsförslag** dels från komvux-utredningen efter samråd med skolförfattningsutredningen, dels från skolförfattningsutredningen i betänkandet (Ds U 1982: 5) Konferenser i skolan. En sammanfattning av skolförfattningsutredningens förslag vad gäller komvux (och följdändring beträffande SSV) samt remissynpunkter härpå hör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*. I fråga om konferenser i SSV finns förslag även i SSV-promemorian.

Mitt förslag: En allmän bestämmelse införs om informations- och samrådsskyldighet för rektor gentemot företrädare för eleverna inom grundvux, komvux och SSV.

Det nuvarande regelsystemet för konferenser och liknande organ inom komvux och SSV ersätts med en föreskrift som säkerställer att det för dels grundvux och komvux, dels SSV finns minst en konferens, i vilken ingår åtminstone rektor eller studierektor samt företrädare för lärare och elever. I övrigt får det ankomma på skolstyrelsen att besluta om konferenssystem.

Samarbetsnämnderna inom komvux och SSV avskaffas som obligatoriska organ. Skolstyrelsen skall handlägga ärenden om att skilja en elev från utbildningen.

Komvux-utredningens förslag: Bestämmelserna om konferenser i komvux förenklas, antalet obligatoriska konferenser minskas och skolstyrelsen får i större utsträckning besluta om formerna för information och samråd. Dock skall alltid gälla skyldighet för rektor att informera och samråda med företrädare för lärare, övrig personal och kursdeltagare före beslut i viktiga frågor. Vidare skall en komvux-konferens finnas vid varje skolenhet där ovannämnda information och samråd sker (se betänkandet s. 193–194).

Remissinstanserna: En länskolnämnd, fyra kommuner, ett vuxenutbildningsråd och SOSVUX tillstyrker förslagen i princip. Två länskolnämnder och Landstingsförbundet vill ha ytterligare förenklingar. TCO förordar viss lokal frihet. Några påpekar svårigheterna för fritidsstuderande att delta i information och samråd. Några hänvisar till MBL. En kommun önskar en särskild grundvux-konferens. Några framhåller att samarbetsnämnden är överflödig (se bil. 2 avsnitt 10.2).

Skolförfattningsutredningens förslag: En komvux-konferens blir obligatorisk som samverkansorgan vid varje skolenhet med komvux eller SSV. Konferensen behandlar övergripande frågor. I komvux-konferensen finns företrädare för olika personalgrupper samt elever. Utöver komvux-konferensen får inom varje skolenhet med komvux bestämmas vilka organ som skall finnas med hänsyn till lokala förhållanden vid skolenheten (se betänkandet s. 83–87 och 171–178).

Remissinstanserna: Åtskilliga remissinstanser tillstyrker betänkandet i övergripande ordalag. Ganska få instanser har yttrat sig speciellt över förslaget rörande vuxenutbildning. Fem länskolnämnder och sex kommuner tillstyrker. En kommun vill ha även elevvårdskonferenser och en kommun syo-sammanskomster obligatoriska (se bil. 5 avsnitt 2).

SSV-promemorians förslag: Motsvarande förändringar som komvux-utredningen föreslagit beträffande komvux bör göras för SSV. Formerna för fullgörandet av skyldigheten bör inte regleras i författning. En s.k. SSV-konferens skall finnas vid varje SSV-enhet (se betänkandet s. 59).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas.

Skäl för mitt förslag och vissa kommentarer: Enligt nu gällande föreskrifter skall i komvux finnas en personalkonferens, sammankomster för studie- och yrkesorientering, kurskonferenser och en samarbetsnämnd. Dessutom finns möjlighet att bedriva försöksverksamhet med samarbetsnämnd med en annorlunda utformning. Vidare får en biblioteksnämnd finnas. Konferensernas sammansättning och arbetsformer regleras genom centrala föreskrifter utfärdade av regeringen och av SÖ. I flera fall gäller tillämpliga delar av föreskrifterna för närmast motsvarande organ inom ungdomsskolan.

För SSV gäller samma föreskrifter som för komvux. Beträffande grundvux finns inga föreskrifter om konferenser eller liknande organ.

På grundval av riksdagens beslut om elevers och föräldrars medinflytande i skolan (prop. 1979/80: 182, UbU 1980/81: 9, rskr 142) infördes i grundskolan och gymnasieskolan den 1 juli 1981 regler om informations- och samrådsskyldighet för rektor i förhållande till företrädare för elever och föräldrar. Information och samråd kan äga rum i en skolkonferens, där inte bara rektor och elev- och föräldrarepresentanter utan också personalrepresentanter ingår. Samarbetsnämnden har blivit ett frivilligt organ i gymnasieskolan. Fortfarande får inom grundskolan och gymnasieskolan försöksverksamhet bedrivas med samarbetsnämnder i annan utformning.

Skolförfattningsutredningen har i sitt betänkande lagt fram förslag till förenklingar av gällande regelsystem för konferenser. Förslagen rör främst grundskolan och gymnasieskolan men behandlar även komvux och SSV. Frågan om regelförenklingar för grundskolan och gymnasieskolan bereds i särskild ordning.

Vad gäller komvux och SSV är det emellertid lämpligt att redan nu ta upp vissa frågor. Även eleverna i grundvux, komvux och SSV bör nu få rätt till medinflytande. Jag föreslår att allmänna regler om informations- och samrådsskyldighet för rektor införs.

Även konferenssystemet i vuxenutbildningen bör behandlas nu. Skillnaderna mellan vuxenutbildningen och ungdomsskolan i fråga om studietid m.m. är så stora att reglerna för konferenssystem inte behöver vara likformiga.

Behovet av samrådsförfarande och konferenser är mycket skiftande, eftersom organisationen av grundvux och komvux varierar i typ och omfattning från kommun till kommun.

Grundvux är organisatoriskt anknutet till komvux eller till grundskolan, om komvux saknas i kommunen. Komvux kan organisatoriskt vara knutet till en skolenhet med gymnasieskola eller, om sådan inte finns i kommunen, till en skolenhet med grundskola. Det kan också utgöra en egen skolenhet. I vissa kommuner finns flera sådana särskilda skolenheter för komvux.

Komvux har mycket skiftande omfattning och inriktning i olika kommuner. Eleverna studerar också i skiftande utsträckning, allt från enstaka timmar per vecka under en kortare tid till heltid under flera år. Även lärarnas tjänstgöring inom komvux kan skifta starkt, från heltidstjänst till enstaka lektioner som fyllnadstjänstgöring eller som timlärare.

För verksamheten vid SSV gäller att eleverna i mycket stor omfattning studerar på hemorten. De flesta deltar i undervisning vid SSV under kortare perioder.

Allt detta leder enligt min uppfattning till att det bör vara så få centrala bestämmelser som möjligt om formerna för information och samråd i vuxenutbildningen. En förutsättning för att medinflytandet skall kunna fungera är att eleverna känner stöd i det elevfackliga arbetet från bl. a. skolledningen.

I fråga om konferenser bör endast en komvux-konferens vara obligatorisk för varje skolenhet med komvux eller grundvux. Den skall avse både grundvux och komvux, om inte skolstyrelsen beslutar att grundvux skall ha en separat konferens. Vid var och en av de två SSV bör endast en motsvarande SSV-konferens vara obligatorisk. I en komvux- resp. SSV-konferens skall ingå rektor eller studierektor samt företrädare för elever och personal. Skolstyrelsen bör kunna besluta om ytterligare samverkansorgan, om sådana behövs. Om annan utbildning, t. ex. gymnasieskola, bedrivs vid samma skolenhet bör det få ankomma på skolstyrelsen att bestämma om något slags gemensam konferens skall finnas för skolornerna.

Samarbetsnämnder bör inte längre vara obligatoriska i komvux och SSV. Reglerna om försöksverksamhet bör inte gälla vuxenutbildningen.

Beslut i fråga om att skilja en elev från utbildningen i komvux eller SSV ankommer i dag på samarbetsnämnden. Sådana beslut bör enligt min mening fattas av skolstyrelsen, eftersom det är en fråga som är av stor vikt för den enskilda eleven.

F. n. gäller att reseersättning får utgå till elev vid SSV, som är ledamot i skolans samarbetsnämnd, för deltagande i nämndens sammanträde även under en period då eleven inte deltar i den lärarledda undervisningen vid skolan. Detta bör överföras att gälla för deltagande i sammanträde med SSV-konferens. Om skolstyrelsen beslutar att samarbetsnämnd skall finnas vid skolan, bör reseersättning inte utgå av statliga medel.

7 Praktik

En vidgad samverkan mellan skola och arbetsliv har länge varit ett angeläget mål. I och med den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80, infördes praktisk arbetslivsorientering (prao) omfattande 6–10 veckor sammanlagt under grundskoletiden. Praktik i olika former finns också i

gymnasieskolan. I den nyligen framlagda propositionen om gymnasieskola i utveckling (prop. 1983/84: 116 s. 41 ff) har jag utvecklat min allmänna uppfattning om behovet av praktik för ungdomar och föreslagit en omfattande försöksverksamhet med praktik på alla linjer och linjelika utbildningar i gymnasieskolan.

Komvux anordnar utbildning för vuxna som svarar mot den utbildning som ungdomar får i grundskolan och gymnasieskolan. Verksamheten i komvux är vuxenanpassad, vilket gör att den i många avseenden skiljer sig påtagligt från motsvarande verksamhet som vänder sig till ungdomar. I regel har ungdomar ett större behov av praktikinslag i utbildningen än vad vuxenstuderande har. Dessa har ju ofta återvänt till studier efter en längre tids yrkesarbete eller bedriver studierna samtidigt med yrkesarbete.

Komvux skall emellertid i första hand rekrytera korttidsutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer. En annan viktig målgrupp är vuxna som vill ut i arbetslivet. Detta innebär bl. a. att åtskilliga kvinnor som enbart har erfarenhet av hemarbete återfinns bland de vuxenstuderande. På senare år har komvux också i allt högre grad nått ut till socialt utsatta personer. Behovet av att genom praktik kunna ge inblickar i arbetslivet även till vissa vuxenstuderande har därmed blivit större.

I gymnasieskolan förekommer arbetsplatsförlagd utbildning i olika former. Även inom komvux är det möjligt att förlägga utbildning till ett arbetsställe utanför skolans lokaler.

En speciell form av arbetsplatsförlagd utbildning, som dock hittills inte har fått utnyttjas av komvux, är s. k. inbyggd utbildning. Därmed avses att företaget eller institutionen tillhandahåller inte bara lokaler utan också handledare och utrustning. Vissa slag av yrkesutbildning kan anordnas enbart i form av inbyggd utbildning.

I Lvx 82 betonas att många deltagare i komvux har lång och varierad erfarenhet av arbetslivet. Läroplanen anger att det är viktigt att i undervisningen ta till vara de möjligheter till inblickar i arbetslivet som deltagarnas samlade erfarenheter innebär. Detta arbetssätt, tillsammans med studiebesök, kan enligt min uppfattning i många fall vara tillräckligt inom komvux. Som jag nyss framhöll finns det emellertid vuxenstuderande som skulle ha stor nytta av praktikinslag i sina studier. Det kan gälla både praktik som ger en allmän arbetslivsorientering eller har syo-funktion och praktik som har större inslag av färdighetsträning och som är mer direkt knuten till ett visst yrke.

Eftersom de flesta vuxna har arbetslivserfarenhet bör inte praktik i någon form bli obligatorisk i komvux. Jag föreslår däremot att följande möjligheter till praktikinslag skall finnas.

7.1 Praktisk arbetslivsorientering (prao)

Mitt förslag: Det skall ankomma på skolstyrelserna att avgöra i vilken utsträckning praktisk arbetslivsorientering (prao) skall anordnas för deltagare i komvux som saknar eller har kort erfarenhet av arbetslivet. Prao skall vara frivillig för deltagarna.

Komvux-utredningens förslag: Möjligheterna att organisera praktisk arbetslivsorientering för vissa prioriterade målgrupper inom komvux bör övervägas (se betänkandet s. 158).

Remissinstanserna: Tillstyrker i allmänhet förslaget.

Några remissinstanser framhåller att prao är särskilt viktig för vissa prioriterade målgrupper i komvux. Jämställdhetskommittén förordar styrd prao för att få framför allt kvinnor att välja otraditionellt (se bil. 2 avsnitt 7.1).

Skäl för mitt förslag: Flertalet kursdeltagare i komvux är yrkesverksamma jämsides med studierna eller har tidigare erfarenheter från arbetslivet. Det finns dock deltagare i komvux som helt saknar arbetslivserfarenhet. Det kan gälla t. ex. hemarbetande kvinnor och vissa invandrare. Även handikappade personer saknar ofta praktisk erfarenhet av arbetslivet.

Av syo-avsnittet av mål och riktlinjer i Lvux 82 framgår bl. a. att inslag om arbetslivet bör ingå i undervisningen. Vidare framhålls att kursdeltagare, som saknar eller har inaktuell erfarenhet av arbetslivet, kan få mer kunskaper om yrken och förhållanden i detta genom bl. a. studiebesök och praktiska arbetslivskontakter i olika former.

Mot bakgrund av att en stor del av deltagarna i komvux har mer eller mindre ingående erfarenheter av yrkesarbete finns det enligt min mening inte anledning att införa en praktisk arbetslivsorientering liknande den i grundskolan som ett obligatoriskt inslag i undervisningen inom komvux. För vissa deltagare bör dock prao vara en lämplig form av arbetslivskontakt. Prao bör därför kunna anordnas inom komvux. En annan möjlighet är att för dessa deltagare genomföra studiebesök, som är mer omfattande, ingående och långvariga än vanliga studiebesök och anordnas som en del av undervisningen för samtliga deltagare.

Jag delar remissinstansernas åsikt att det lokalt och vid vissa tidpunkter kan vara svårt att få utrymme på arbetsmarknaden för alla de prao- och praktikplatser som är önskvärda. Det står emellertid utom allt tvivel att vissa vuxenstuderande kan ha väl så stora behov som ungdomar av praktiska inblickar i förhållandena på arbetsmarknaden. Jag vill erinra om att jag har tagit upp problemet att anskaffa praktikplatser i propositionen om gymnasieskola i utveckling (s. 49 f). Det bör enligt min mening vara möjligt

att få fram betydligt fler praktikplatser än hittills bl. a. inom den offentliga delen av arbetsmarknaden. Såväl behoven av prao, annan praktik och studiebesök som möjligheterna att fylla dessa behov skiftar. Det bör därför ankomma på resp. skolstyrelse att bedöma hur de möjligheter av dessa slag, som kan skapas på den lokala arbetsmarknaden, bäst skall användas. Samverkan med närliggande kommuner bör också vara möjlig när det gäller att ordna prao för enskilda vuxenstuderande.

7.2 Inbyggd utbildning

Mitt förslag: Inbyggd utbildning får efter beslut av skolstyrelsen resp. av SÖ anordnas i komvux och SSV inom de områden där den formen av utbildning kan förekomma i gymnasieskolan.

Inbyggd utbildning får förekomma även i särskild yrkesinriktad utbildning.

Komvux-utredningens förslag: Inbyggd utbildning införs i komvux inom områdena industri och hantverk, handel och kontor samt vård. Den inbyggda utbildningen införs successivt och omfattningen begränsas inledningsvis till högst 10% av den totala timresursen för yrkesinriktad utbildning i komvux. SÖ skall fördela timmarna för inbyggd utbildning och – i inledningsskedet – ge företräde åt vårdområdet. SÖ bör få i uppdrag att följa och utvärdera verksamheten och bedöma om volymökning fordras.

SÖ bör också få i uppdrag att efter samråd med arbetsmarknadens parter fastställa timplaner för inbyggd utbildning i komvux för utbildning motsvarande gymnasieskolan och eventuellt även delar av särskilda yrkesinriktade kurser. Kostnaderna för inbyggd utbildning skall rymmas inom den timresurs som kommunerna tilldelas för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser (se betänkandet s. 250–251).

Remissinstanserna: Utredningens förslag tillstyrks i princip av samtliga som yttrat sig. Endast två länsskolnämnder är tveksamma (se bil. 2 avsnitt 13.2).

SSV-promemorians förslag: Även SSV bör ha rätt att anordna inbyggd utbildning enligt kurs- och timplaner som fastställs av SÖ efter samråd med arbetsmarknadens parter. Styrelsen för resp. skola bör besluta om vilka kurser som skall anordnas som inbyggd utbildning inom ramen för det antal undervisningstimmar som skolan disponerar (se promemorian s. 57).

Remissinstanserna: Norrköpings kommun tillstyrker. Ingen annan instans har yttrat sig (se bil. 4 avsnitt 15).

Skäl för mitt förslag: I 1967 års vuxenutbildningsreform lades fast att utbildning för vuxna skulle erbjudas i princip enligt ungdomsskolans läroplaner. Gymnasieskolan reformerades fr. o. m. år 1971. Under mitten av 1970-talet reformerades även den yrkesinriktade utbildningen inom komvux. Sedan dess har utbildning motsvarande gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser kunnat erbjudas vuxna inom komvux.

På senare år har SSV anordnat yrkesutbildning på försök. Jag har nyss lagt fram förslag som innebär att yrkesinriktad utbildning blir ett reguljärt inslag även i verksamheten vid SSV.

För att underlätta vuxnas studier delas de stora yrkesämnena upp i mindre kurser i vuxenutbildningen, s. k. delmomentskurser. Kurserna kan omfatta både fackteori och arbetsteknik eller enbart fackteori. Undervisning i arbetsteknik inom vissa linjer i gymnasieskolan kan emellertid anordnas enbart i form av inbyggd utbildning. Det gäller utbildning som kräver utrustning eller miljöer som skolan inte kan tillhandahålla. Inom komvux har utbildning motsvarande dessa delar av gymnasieskolan hittills kunnat erbjudas enbart vad gäller den fakteoretiska delen av utbildningen. Därmed har komvux endast kunnat rikta sig till studerande som redan har en omfattande praktik från yrkesområdet i fråga. Med hänsyn till behoven inom den högst prioriterade målgruppen för vuxenutbildningen och med hänsyn till läget på arbetsmarknaden är detta otillfredsställande.

Även inom särskild yrkesinriktad utbildning, som alltså inte har direkt motsvarighet i gymnasieskolan, kan det finnas behov av att kunna anordna inbyggd utbildning.

Jag förordar alltså att inbyggd utbildning får användas även inom komvux. Även inom den yrkesutbildning som kommer att finnas vid SSV bör det vara möjligt att anordna inbyggd utbildning.

Det ankommer på SÖ att fastställa timplaner och kursplaner för inbyggd utbildning likaväl som för annan utbildning i komvux och SSV. När det gäller yrkesutbildning skall detta ske efter samråd med arbetsmarknadens parter. Nu gällande riktlinjer från regeringen för SÖ:s timplanearbete bör kunna tillämpas även beträffande inbyggd utbildning.

Som jag redovisar i anslutning till mina förslag rörande statsbidrag (avsnitt 9.4) bör inbyggd utbildning inte få medföra ökade kostnader för staten.

8 Arbetsfördelning och samarbete

Jag vill erinra om att frågor om samarbete mellan gymnasieskolan, komvux och AMU behandlades i propositionen (1983/84: 116) om gymnasieskola i utveckling. Samarbete mellan gymnasieskolan och komvux är av betydelse i flera sammanhang, bl. a. när en eller båda skolformerna inte kan anordna en viss utbildning på egen hand.

Jag vill därtill här ta upp några frågor som gäller dels arbetsfördelning inom den kompetensinriktade delen av vuxenutbildningen, dels ett samråd för utökad samplanering därav.

8.1 Arbetsfördelning och samarbete mellan komvux och SSV

Mitt förslag: Samarbetet mellan SSV och komvux bör utvecklas ytterligare. Försöksverksamhet och utvecklingsarbete som främjar samarbetet mellan skolformerna bör inledas. För ändamålet skall inom ramen för de sammanlagda resurserna för komvux och SSV regeringen kunna medge avvikelser från gällande regler och omfördelningar mellan anslag.

SSV-promemorians förslag: Samarbetet mellan komvux och SSV bör byggas ut. SSV bör bl. a. kunna ge utbildning i de avslutande etapperna och i mera "udda" ämnen för komvux-studerande, anordna yrkesinriktade utbildningar som "pilotutbildningar", vilka komvux sedan kan ta över, samt svara för utbildningar som det regionalt finns för litet underlag för.

Komvux bör kunna medverka med lärarhandledning och gruppsammandragningar för distansstuderande vid SSV. Resurserna för komvux och SSV bör därför betraktas som en totalresurs som SÖ bör få möjlighet att omfördela mellan berörda anslag (se promemorian s. 45-46).

Remissinstanserna: Kriminalvårdsstyrelsen och statens institut för läromedelsinformation (SIL) tillstyrker att komvux får resurser för studiehandledning av SSV-elever. SHR och SIL tillstyrker att SSV får ansvar för "pilotutbildning", som dock bör gälla även mer teoretisk utbildning.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker planeringssamverkan och samverkan om lärare, lokaler och utrustning. SSVN tillstyrker utbyggt samarbete och möjligheter till resursomfördelning. I det sista instämmer även Norrköpings kommun.

Kommunförbundet ser fördelar med samverkan men är tveksamt till resursomfördelning på grund av att kommunernas åtaganden har långsiktig karaktär (se bil. 4 avsnitt 8).

Skäl för mitt förslag: Jag har i mitt förslag om mål, målgrupper och prioriteringar angett att SSV skall utgöra ett komplement till komvux och att distansundervisningen skall stå öppen för vuxna som inte kan delta i motsvarande utbildning i komvux. Enligt min mening är det inte realistiskt att tro att komvux annat än i ett fåtal stora kommuner kommer att kunna ha ett relativt fylligt utbud av kurser. Det blir snarare så att "breda" ämnen och tidigare etapper, som lockar ett tillräckligt stort antal sökande, kommer att vara det vanliga i komvux, medan de som vill studera mer

ovanliga ämnen och senare etapper i stor utsträckning kommer att få hänvisas till distansstudier vid SSV. Därför har jag också föreslagit att kommunerna skall ha ansvar för att vuxna informeras om de utbildningsmöjligheter av olika slag som samhället erbjuder de vuxna. Allt detta leder enligt min mening till att samarbete mellan komvux och SSV blir en naturlig del i verksamheten. Även det regionala samråd som jag strax kommer att föreslå bör leda utvecklingen i samma riktning.

Jag menar alltså att samarbete kommer att bli en nödvändig beståndsdel i planeringsarbetet inom den kompetensinriktade vuxenutbildningen. Jag vill här erinra om att jag i anslutning till mina förslag om utveckling av nya kursplaner för särskild yrkesinriktad utbildning, dvs. den del av vuxenutbildningen som saknar motsvarighet i ungdomsskolan, har angett att SSV enligt min mening bör kunna medverka i utvecklingsarbete, dvs. anordna det som i SSV-promemorian benämns "pilotutbildningar" (avsnitt 5.7).

Samarbete mellan SSV och komvux kommer också att bli nödvändigt när det gäller information och rekrytering samt i intagningsnämndernas arbete.

Utöver detta menar jag att det behöver utvecklas ett samarbete som är av mer direkt betydelse för de enskilda SSV-eleverna i deras studiesituation. Distansundervisning är en svår studieform. Som jag tidigare redovisat (avsnitt 2.7) använder jag begreppet distansundervisning i stället för de två nuvarande termerna: ren brevundervisning och varvad undervisning. Bakom den ändrade terminologin ligger min uppfattning att SSV bör ha ett ansvar för att i kontakt med varje elev som tagits in komma fram till den för denne lämpligaste kombinationen av studier på egen hand och studier med lärarhandledning. Detta ansvar innebär också, som jag ser det, att man från SSV:s sida bör föreslå en övergång till komvux-studier, om den lärarhandledning som SSV kan erbjuda är för begränsad för att den studerande skall klara av de avsedda studierna. På motsvarande sätt bör man inom komvux aktualisera en övergång till studier vid SSV för komvux-elever som har svårt att delta regelbundet i undervisningen eller som vill gå fortare fram i sina studier än vad som är lämpligt för de övriga deltagarna i kursen.

Jag anser det väsentligt att försöksverksamhet och utvecklingsarbete kan komma till stånd i syfte att främja samarbetet så att de båda skolformerna tillsammans bättre kan motsvara de vuxnas utbildningsbehov. Regeringen bör ha rätt att inom ramen för de sammanlagda resurserna för komvux och SSV medge de avvikelser från gällande regler och den omfördelning mellan anslag som kan behövas för att sådana försök skall kunna genomföras.

8.2 Arbetsfördelning mellan kommunal och landstingskommunal komvux

Mitt förslag: Landstingskommunerna bör få anordna även särskild yrkesinriktad utbildning inom de utbildningsområden som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta.

En till en landstingskommun hörande kommun, som avser att anordna yrkesinriktade komvux-kurser inom ett sådant område, skall genom sin skolstyrelse, innan beslut fattas, samråda med landstingskommunens utbildningsnämnd. Vid oenighet om vem som skall anordna en kurs, skall länskolnämnden besluta i frågan.

Komvux-utredningens förslag: Överensstämmer i stort sett med mitt förslag (se betänkandet s. 271 och 273).

Remissinstanserna: Bl. a. AMS tillstyrker förslaget med hänvisning till behoven inom vårdområdet.

Landstingsförbundet anser att grundregeln måste vara att den huvudman som ansvarar för motsvarande gymnasieutbildning också skall anordna komvux. En landstingskommun kritiserar att utredningen dragit denna slutsats av att landstingskommunerna har liten komvux-utbildning. Landstingskommunerna anordnar vuxenutbildning inom gymnasieskolan för sina antällda och behovet att tillgripa komvux-form har därför varit litet. Två landstingskommuner avstyrker förslaget.

Svenska kommunalarbetsareförbundet anför att landstingsskolorna inte kunnat möta den ökade efterfrågan av utbildning som beror på kommunernas ökade behov av utbildad vårdpersonal. Det är nödvändigt att primärkommunal komvux får ökade utbildningsmöjligheter i den mån landstingen inte kan svara för detta.

Enligt LRF är det väsentligt för glesbygdsboende att få tillgång till utbildning på överkomligt avstånd. En utveckling av fortbildningsbetonad vuxenutbildning inom jord-skog-trädgårdsområdena bör kunna åstadkommas genom utlokalisering av kurser. Samarbete och samverkan mellan landstingskommuner och kommuner är angeläget. Länskolnämnderna har också en naturlig uppgift att fylla inom ramen för det regionala samråd som föreslås (se bil. 2 avsnitt 15.3).

Skäl för mitt förslag: Från de vuxna utbildningssökandes synpunkt är det tämligen ointressant vilken huvudman som anordnar en viss utbildning. Huvudsaken för dem är att den utbildning som behövs verkligen kommer till stånd, att den anordnas på tider, när de kan delta, och att resvägarna till utbildningen inte blir längre än nödvändigt.

Jag har tidigare föreslagit att varje kommun skall vara skyldig att främja vuxnas deltagande i utbildning. Jag betonade därvid bl. a. vikten av att en

noggrann inventering av lokala utbildningsbehov ligger till grund för beslutet om vilken utbildning som skall erbjudas. Sådana inventeringar bör givetvis göras av både kommuner och landstingskommuner. Då kan det inträffa att både landstingskommunen och kommunerna uppmärksammar samma eller snarlika utbildningsbehov. Samråd bör då äga rum antingen under hand eller inom ramen för det regionala samråd jag kommer att föreslå.

När det gäller rätten att genomföra utbildning av olika slag ser jag ingen anledning att föreslå någon principiell förändring i den arbetsfördelning som nu gäller. Landstingskommunerna bör även i fortsättningen få anordna komvux-kurser enbart inom de områden som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta. Däremot bör landstingskommunernas komvux inte längre begränsas till enbart utbildning som motsvarar gymnasieskolans utan även få omfatta särskild yrkesinriktad utbildning inom dessa områden.

Kommunerna bör liksom hittills få anordna alla slag av komvux-kurser. Om en kommun avser att anordna en komvux-kurs, som ligger inom något område där landstingskommunen också har rätt att anordna utbildning, är det emellertid rimligt att skolstyrelsen åläggs att samråda med landstingskommunens utbildningsnämnd, innan beslut om kursen fattas. Om de båda inte kan bli eniga om vem som skall anordna kursen eller om att båda skall göra det, bör det ankomma på läns skolnämnden att besluta i frågan.

Det finns kommuner som inte tillhör någon landstingskommun. För dem blir den angivna restriktionen inte aktuell.

8.3 Företagsintern utbildning och uppdragsutbildning

Bakgrund:

Med *företag* jämställs i detta sammanhang statlig, landstingskommunal eller kommunal myndighet, förvaltning eller institution. Med *företagsintern utbildning* avses utbildning för personal inom ett företag och i företagets intresse. Företaget bestämmer också innehållet och deltagarna i utbildningen, eventuellt i samråd med de fackliga organisationerna på företaget.

Samarbete förekommer mellan komvux i olika kommuner och företag av skilda slag. Kurser kan vara förlagda till arbetsplatser. Kursdeltagare kan delta i utbildningen på betald arbetstid. Kursplaner kan ha utarbetats i samråd med företag. Även annat samarbete kan förekomma, t.ex. att företag distribuerar information om komvux till sina anställda. Samarbete i syo-frågor i övrigt kan också förekomma. Ibland kan företag hjälpa till att anskaffa lärare. Man kan också gemensamt undersöka utbildningsbehov. Verksamheten kan gälla arbetsmarknadsinriktad utbildning av alla slag, såväl i allmänna som i yrkesinriktade ämnen.

På motsvarande sätt kan företag använda sig av SSV:s tjänster för utbildning av sina anställda.

SSV i Härnösand har etablerat ett samarbete med nämnden för u-lands-utbildning (NU). Samarbetet gäller utbildning för blivande biståndsarbetare i språk och verksamheten finansieras av NU. Även kommuner har enligt vad jag erfarit på ett liknande sätt sålt utbildningsverksamhet till företag.

Samverkan med företag i fråga om komvux och SSV måste följa gällande regler för dessa utbildningsformer.

Enligt gällande bestämmelser får en kurs som erbjuds inom ramen för komvux eller SSV, vilket innebär att statliga medel tillskjuts, inte ha karaktären av internutbildning. Komvux och SSV får alltså inte anordna utbildning som är myndighets- eller företagsspecifik och får inte heller vända sig enbart till en viss grupp anställda. Det ankommer på SÖ att tillse detta redan när kursplaner fastställs, men det är framför allt viktigt att det beaktas när beslut fattas om att anordna en kurs. Besluten om vilken utbildning som skall anordnas fattas på kommunal nivå. Skolstyrelsen måste därvid självfallet se till att denna gräns inte heller överskrids när det gäller utbildning av kommunens egna anställda.

Om en kurs skall anordnas inom ramen för komvux eller SSV, måste vissa villkor vara uppfyllda. Alla kurser som erbjuds måste i alla avseenden följa gällande föreskrifter och prioriteringar. Det innebär att samtliga kurser skall beslutas av skolstyrelsen med tillämpning av gällande föreskrifter om prioritering mellan utbildningar. Samråd med arbetsmarknadens parter skall äga rum före beslut om yrkesinriktad utbildning. Alla kurser skall följa tim- och kursplaner enligt Lvux 82. Information om alla kurser skall ges till allmänheten och de skall stå öppna för alla som är behöriga enligt gällande föreskrifter. Den enskilde måste själv ansöka till kursen. Intagningen skall göras av intagningsnämnden enligt gällande föreskrifter om behörighet och urval. Att en person är anställd eller arbetslös får inte påverka beslutet om intagning. Lärare skall vara anställda av skolstyrelsen och läromedel antagna av skolstyrelsen. Betyg skall sättas enligt gällande regler.

Mitt förslag: Företagsintern utbildning bör liksom hittills inte få bekostas med statliga medel. Olika former av samverkan med företag bör dock utvecklas genom att försöksverksamhet bedrivs med uppdragsutbildning anordnad inom komvux och SSV.

Komvux-utredningens förslag: Som allmän princip bör gälla att stat, kommun, landstingskommun och enskilda företag bör kunna använda komvux för yrkesutbildning, fortbildning och vidareutbildning av anställda på villkor att utbildningen i alla avseenden följer gällande föreskrifter (se betänkandet s. 291).

Remissinstanserna: Alla som yttrat sig är positiva. SIPU önskar en precisering av komvux roll i förhållande till företagsintern utbildning inom statsverket. Bl. a. avses då frågor om utbildning som kan anses myndighetsspecifika och inte är avsedda för deltagare utanför myndigheten. Statens invandrарverk erinrar om anslaget Bidrag till företagsinriktad fortbildning, som innefattar utvecklingsstöd. Utvecklingsverksamheten med stöd därifrån skulle i ökad utsträckning kunna inriktas på att utveckla kurser som är speciellt anpassade för de mindre företagens behov och avsedda att genomföras inom komvux.

Utbildningsekonomiska utredningen (U 1981:03) ifrågasätter om inte enskilda företag eller grupper av företag skulle erbjudas att utnyttja komvux även för utbildningar som är mer företagsspecifika. Utbildningen borde kunna ske på uppdragsbas och alltså ge komvux inkomster.

Komvux i Kalmar anser att komvux effektivare än högskolan skulle kunna tillhandahålla en stor del av kurserna för skolans personalutbildning.

LO och Folkbildningsförbundet betonar att utbildning i samverkan med företag inte får bli för smal och ensidigt inriktad mot ett enda företags behov (se bil. 2 avsnitt 15.7).

SSV-promemorians förslag: SSV bör under en treårsperiod få anordna försöksverksamhet med avgiftsfinansierad utbildning vid sidan av den statsbidragsfinansierade verksamheten. Utbildningen bör anordnas till självkostnadspris i samarbete med myndigheter, organisationer och företag. Vilka kurser som skall anordnas inom försöksverksamheten beslutas av styrelsen för resp. skola. Försöksverksamheten skall utvärderas av SÖ (se promemorian s. 49).

Remissinstanserna: SSVN och Norrköpings kommun är positiva till förslaget. Liber anför att sådan verksamhet i dag finns vid brevskolorna och denna resurs bör utnyttjas mera (se bil. 4 avsnitt 10).

Skäl för mitt förslag: Jag instämmer i att stat, kommun och enskilda företag bör kunna använda komvux och SSV för utbildning av sina anställda.

Enligt min mening är det väsentligt att samarbetet fortsätter och utvecklas mellan den kompetensinriktade vuxenutbildningen och företag av olika slag som har behov av utbildning på det område och de nivåer som komvux och SSV har att arbeta på. Utöver vad som kan ske inom ramen för nu gällande föreskrifter, förordar jag att försöksverksamhet får bedrivas med uppdragsutbildning i olika former. Komvux och SSV bör på försök få sälja utbildning till företag till självkostnadspris. I ett sådant fall tillskjuts alltså inte statliga medel för lärartimmar m. m. Dessa kostnader får i stället täckas av det pris som företaget betalar. Ett villkor för uppdragsutbildning måste dock vara att den inte får inverka menligt på den ordinarie verksam-

heten. Uppdragsutbildningen bör därför t. v. inte få vara mer omfattande än 10% av den ordinarie utbildningen i kommunens komvux. När det gäller SSV bör det ankomma på SÖ att besluta om förekomst och omfattning av uppdragsutbildning.

Även uppdragsverksamhet måste ligga på en nivå som motsvarar den utbildning som får anordnas av komvux och SSV. Den får alltså t. ex. inte ligga på högskolenivå eller inom studieförbundens verksamhetsområde. Utbildning enligt AMU:s läroplaner bör dock kunna förekomma.

I försöksverksamheten bör olika modeller kunna prövas, både att anordna hela kurser som uppdragsutbildning åt ett enda företag eller åt flera företag tillsammans och att i en och samma kurs ta in både deltagare som får sin utbildning betald av företaget och deltagare som tas in som vanliga vuxenstuderande i komvux eller SSV. Skolstyrelsens skyldighet till lokalt samråd med arbetsmarknadens parter, innan kurser inom yrkesinriktad utbildning anordnas, gäller även uppdragsutbildning.

Det bör få ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilka närmare regler som skall gälla för försöksverksamheten.

8.4 Regionalt samarbete

Mitt förslag: Länsskolnämnderna åläggs att ta initiativ till regelbundna samråd mellan kommunerna i länet om planeringen och genomförandet av verksamheten i komvux och grundvux.

Komvux-utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag (se betänkandet s. 293). Det omfattar dessutom förslag att länsskolnämnden skall ta initiativet till årliga samråd om planeringen av kursutbudet i gymnasieskolan, komvux och AMU i länet.

Remissinstanserna: Alla som har yttrat sig i fråga om samråd tillstyrker. Några påpekar att det finns ansatser till samplanering i vissa län. Någon menar att det är viktigast att samordna redan existerande planeringsinsatser på regional nivå. CSN och några vuxenutbildningsnämnder för fram vuxenutbildningsnämnden som ett alternativ till länsskolnämnden att ta ansvar för samrådet. Bl. a. några länsskolnämnder anser att nämnderna bör fördela komvux-timmarna mellan kommunerna i stället för SÖ. I avvaktan på utvärdering av decentraliseringen till länsskolnämnderna av gymnasieskolans planering avstår SÖ t. v. från att föreslå ändringar i arbetsfördelningen mellan SÖ och nämnderna vad gäller fördelning av komvux-timmar (se bil. 2 avsnitt 15.8).

Skäl för mitt förslag: Den statliga skoladministrationen har tillsynsansvar för bl. a. grundvux, komvux och SSV. Det innebär enligt instruktionen för skoladministrationen att se till att fastställda mål och riktlinjer förverkligas inom givna ramar och med iakttagande av kravet på en likvärdig utbildningsstandard i hela riket. Det åligger SÖ särskilt att ombesörja långsiktig och övergripande planering och länskolnämnderna att genom en aktiv tillsyn verka för att skolväsendet i länet arbetar efter de mål, riktlinjer och planer som har fastställts för verksamheten. Länskolnämnderna skall också svara för utveckling, samordning och planering av skolväsendet i länet och efter samråd med länsstyrelsen och andra samhällsplanerande myndigheter eller institutioner inom länet ombesörja en ändamålsenlig planering av skolväsendet. Jag vill också erinra om regeringens uppdrag till länsstyrelserna att medverka i utbildningsplaneringen i länen. Uppdraget innebär bl. a. att länsstyrelserna bör ta initiativ till en ökad samplanering av utbildningsutbudet på gymnasial nivå genom att medverka till att gemensamma planeringsförutsättningar fastställs.

I detta sammanhang vill jag också erinra om att jag i propositionen (1983/84: 116) om gymnasieskola i utveckling har föreslagit att länskolnämnderna skall åläggas att ta initiativet till regelbundna samråd om utbudet av utbildning i gymnasieskolan, komvux och AMU i länet.

Beslutanderätten över grundvux och komvux är mer decentraliserad än beslutanderätten över skolväsendet i övrigt. Det är sålunda den lokala skolstyrelsen som beslutar vilka kurser som skall anordnas inom komvux och hur verksamheten i grundvux skall läggas upp rent organisatoriskt.

Kommunernas frihet är inte total utan begränsas av att timresurserna maximeras genom årliga riksdagsbeslut. Inom denna ram gäller de prioriteringar av utbildning och, i urvalssituationer, av utbildningssökande som riksdag och regering har fastställt.

Det finns enligt min mening ingen anledning att ändra på den decentraliserade beslutsordning som redan gäller för vuxenutbildningen genom att flytta beslut från kommunal till regional nivå.

Enligt min mening har länskolnämnderna viktiga uppgifter att fylla inom ramen för sin aktiva tillsyn trots att beslutanderätten i så hög grad ligger på kommunal nivå. Jag delar komvux-utredningens uppfattning att en förutsättning är att det inom länskolnämnderna finns kompetens på vuxenutbildningsområdet och personal med erfarenhet därifrån. På åtskilliga håll finns det redan. Under alla omständigheter får behovet därav tillgodoses inom ramen för de resurser som nämnderna disponerar.

Jag vill något beröra några områden där jag menar att länskolnämnderna bör ha en särskild funktion att fylla vad gäller den kompetensinriktade vuxenutbildningen.

Inledningsvis berörde jag den s. k. regionala obalansen i komvux, dvs. det förhållandet att utbudet av kurser varierar av andra skäl än befolkningsunderlag och utbildningsbehov. Möjligheterna för små kommuner att

starta utbildning inom komvux har successivt förbättrats. Den tidigare kraftiga obalansen har minskat. När det gäller gymnasieskolkurser, i både allmänna och yrkesinriktade ämnen, kvarstår emellertid skillnader mellan olika kommunkategorier. Den överblick länskolnämnderna har över förhållandena i resp. län bör utnyttjas för att ytterligare vidga studiemöjligheterna för vuxna genom att nämnderna tar initiativ till samplanering över kommungränserna. I planeringen är det viktigt att också ta hänsyn till att viss utbildning lämpligen kan erbjudas genom SSV.

Av ekonomiska skäl finns som jag redan nämnt ramar för i vilken omfattning utbildning kan erbjudas inom både grundvux, komvux och SSV. I anslutning till mitt förslag (avsnitt 4.1) att kommunerna skall vara skyldiga att främja vuxnas deltagande i utbildning har jag mot denna bakgrund framhållit hur viktigt det är att tillgängliga resurser utnyttjas på grundval av en noggrann inventering av utbildningsbehov och att information om utbildningsmöjligheterna och rekryteringsåtgärder inriktas på de mest korttidsutbildade. Jag betonade kommunernas ansvar för att de fördelningspolitiska målen får genomslagskraft.

Mycket tyder på att det finns kommuner, kanske främst små, som inte tillräckligt konsekvent har inriktat utbildningen i komvux efter behovet på arbetsmarknaden i regionen utan mer låtit efterfrågan på grund av fritidsintressen, hemmaroller o. d. styra verksamheten. I vissa fall kan tillgången till lärare också ha fått alltför stor betydelse för vilken utbildning som anordnas.

När det gäller inriktningen av verksamheten bör länskolnämndernas aktiva tillsyn kunna spela en viktig roll. Även samråd med länsstyrelser och andra samhällsplanerande organ i länet bör kunna ge länskolnämnderna ett gott underlag för att bistå kommunerna i planeringen av vuxenutbildningen. CSN framförde i sitt remissyttrande tanken på att ge vuxenutbildningsnämnderna ett övergripande ansvar för det regionala samråd, som komvux-utredningen föreslog. För min del anser jag att det är en självklar uppgift för länskolnämnderna, men det är alldeles riktigt att vuxenutbildningsnämnderna ofta besitter en god överblick över studiemöjligheter och studiehinder. Denna överblick bör givetvis utnyttjas i samarbetet.

Jag är alltså övertygad om att det finns behov av samarbete i olika former över kommungränserna när det gäller komvux. I viss mån kan samarbete också vara av intresse beträffande grundvux. Glädjande nog är samarbete redan igång i stor utsträckning, ibland på initiativ av en länskolnämnd, ibland på kommunernas egna initiativ. Länskolnämnderna bör nu – i den mån det inte redan är på gång – initiera en samplanering av komvux i resp. län. Mitt förslag att slopa systemet med elevområden inom komvux (avsnitt 4.4) gör frågan om samarbete än mer aktuell. Länskolnämnderna bör också ta initiativ till samverkan och inom ramen för sina resurser ta ansvar för visst regionalt forsknings- och utvecklingsarbete och för personalutvecklingen inom komvux och grundvux i länet. Jag finner

det rimligt att länskolnämnderna åläggs att ta initiativ till regelbunden samråd mellan kommunerna i resp. län om planeringen och genomförandet av verksamheten i komvux och grundvux.

I en del remissyttranden berörs ytterligare en fråga som många anser har en avgörande betydelse för samarbetet inom länen. Flera länskolnämnder menar att de i stället för SÖ borde fördela tillgängliga undervisningstimmar mellan kommunerna. Regeringen har redan inför budgetåret 1983/84 tagit vissa initiativ i den riktningen. Enligt nu gällande regleringsbrev får SÖ på försök delegera beslutanderätten vad gäller omfördelning av undervisningstimmar inom högst tio län till resp. länskolnämnd. Så skedde också till tio nämnder som förklarat sig villiga att delta i försöksverksamheten. SÖ kommer enligt vad jag har erfarit att utvärdera försöksverksamheten under mars–april 1984. Jag kommer med stort intresse att ta del av denna utvärdering. Om erfarenheterna är goda, avser jag att återkomma till regeringen med förslag om att delegera ytterligare beslutanderätt från SÖ till länskolnämnderna på detta område. Som jag redan nämnt har, alltså sedan det s. k. timtaket infördes på komvux- och grundvux-timmar, varje kommun disponerat 90 % av föregående års timresurs genom beslut av regeringen i regleringsbrev. Det är möjligt att det i framtiden kan visa sig lämpligt att länskolnämnderna fördelar återstående 10 % av undervisningstimmarerna. I så fall kommer SÖ:s uppgift i sammanhanget att vara att fördela dessa timmar mellan länen. Framtiden bör få utvisa vilka vägar som bör väljas för att styra utvecklingen mot en lämplig regional geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna.

Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla att man vid planeringen, oavsett om den sker på central, regional eller lokal nivå, inte får lägga huvudvikten vid vilket antal personer som får utbildning. Enligt min mening innebär det fördelningspolitiska målet att man skall fästa störst avseende vid att utbildningen innehållsmässigt svarar mot utbildningsbehoven i regionen och – kanske allra främst – att den vänder sig till korttidsutbildade vuxna och genomförs på sådant sätt att deltagarna har möjligheter att fullfölja utbildningen.

9 Statsbidrag och resursutnyttjande

Verksamheten vid SSV bygger på förutsättningen att de båda kommunerna tillhandahåller lokaler, inredning och utrustning och att staten svarar för driftkostnader (värme, vatten, el, städning m. m.) och kostnader för undervisningsmaterial. Vissa avgifter får också tas ut av eleverna för undervisningsmaterial. Härnösands och Norrköpings kommuner har i en skrivelse till utbildningsdepartementet anhållit att staten skall delta i det ekonomiska ansvaret för lokalkostnader m. m. för SSV. Med hänsyn till att inga förslag läggs fram, som innebär ökade lokalkostnader, föreslås i

SSV-promemorian (s. 57) att nuvarande principer i fråga om kostnadsfördelning mellan stat och kommun skall tillämpas även i framtiden.

I sitt yttrande över SSV-promemorian framför Härnösands skolstyrelse önskemål om en ändring av principerna så att staten svarar för samtliga lokalkostnader.

Enligt min uppfattning bör de principer som hittills gällt för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun tillämpas även i framtiden. Skulle önskemål uppkomma om nya utbildningar, som kräver ökade kostnader, eller om andra förändringar av verksamheten, får denna fråga prövas i samband med anslagsframställningar i framtiden.

Regeringen uppdrog den 10 juni 1982 åt statskontoret att kartlägga förutsättningarna för ett schabloniserat statsbidragssystem för gymnasieskolan och för komvux. Statskontoret redovisade uppdraget till regeringen i en rapport den 6 september 1983. Rapporten har remissbehandlats och beredning pågår inom utbildningsdepartementet. I det sammanhanget kan det också bli aktuellt att se över reglerna för hur undervisningsresurser m.m. vid SSV får utnyttjas. Det bestäms nu genom koefficienter som multipliceras med antalet kursdeltagare per skolperiod. Koefficienterna har praktiskt taget satts ur spel genom att antalet undervisningstimmar numera är maximerat oavsett hur många kursdeltagare man har. Dessutom fungerar systemet med skolperioder inte längre på samma sätt som det gjorde från början, när de studerande i regel läste fullständig studiekurs för någon linje i gymnasieskolan.

Den pågående beredningen innebär inte att alla förändringar som har anknytning till statsbidragsfrågor eller resursutnyttjande måste anstå. Jag anser att vissa förenklingar bör genomföras så snart som möjligt. Jag kommer därför att lägga fram vissa förslag som bygger på komvux-utredningens förslag i dessa frågor.

Komvux-utredningen lade fram två alternativa förslag till statsbidragssystem för komvux. Alternativ 1 innebär endast en förenkling av nuvarande system för resursutnyttjande. Alternativ 2 innebär en mer genomgripande förändring av resursberäkningen för komvux. Statskontoret har i sin rapport bl. a. tagit upp dessa båda förslag till granskning och konstaterar att de snarare är att betrakta som resurstilldelningssystem än som statsbidragssystem.

Mot den bakgrunden lägger jag i det följande fram förslag till vissa förändringar som bygger på komvux-utredningens förslagsalternativ 1. Den fortsatta beredningen av statskontorets rapport och av statsbidragsfrågor i övrigt får utvisa om det är lämpligt att senare lägga fram förslag där tankegångar i komvux-utredningens alternativ 2 utnyttjas.

9.1 Ändring i statsbidragssystemet för grundvux

Mitt förslag: Statsbidragssystemet för grundvux ändras så att det fr. o. m. den femte eleven i kommunen utgår bidrag för tre undervisningstimmar i stället för fyra per vecka under 37 veckor av ett redovisningsår.

Komvux-utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag. Utredningen föreslår dessutom att schablon tillägget för grundvux höjs till 25 % i stället för 15 % (se betänkandet s. 231).

Remissinstanserna: Flertalet som yttrat sig tillstyrker. Påpekanden görs att den föreslagna ändringen tvingar fram större grupper och att genomströmningshastigheten därför kan komma att minska. Flera framhåller att höjningen av schablon tillägget är nödvändig. En kommun påpekar att timtaket redan har tvingat fram deltid undervisning och större grupper. En annan kommun anser att sänkningen får negativa effekter för glesbygdskommuner med få kursdeltagare (se bil. 2 avsnitt 12.8).

Skäl för mitt förslag: Den föreslagna ändringen i statsbidragssystemet ligger helt i linje med mitt förslag att grundvux i princip skall bedrivas som deltid studier. Nu gällande, frikostigare regel har i realiteten redan satts ur spel av det timtak som har införts på grundvux-timmar. Det har, som också påpekats av remissinstanserna, redan lett till ökad deltid undervisning och större grupper.

En höjning av schablon tillägget kan av statsfinansiella skäl inte genomföras. Jag erinrar om riksdagens beslut (prop. 1983/84: 40 bil. 6, UbU 7, rskr 91) att införa en enhetlig procentsats och ett enhetligt arvodesbelopp vid beräkningen av schablon tillägg för komvux-kurser av olika slag. Procentsatsen och arvodesbeloppet överensstämmer med vad som nu gäller för grundvux. Jag kommer i det följande (avsnitt 9.3) att föreslå att schablon tilläggen för komvux och grundvux skall betraktas som en totalresurs.

9.2 Införande av en särskild delram av undervisningstimmar för start av kurser med lägre deltagarantal än normalt

Mitt förslag: Inom den totalram av undervisningstimmar för komvux, som en kommun disponerar enligt beslut i annan ordning, får upp till 1 000 undervisningstimmar (särskild delram) under varje läsår utnyttjas för kurser med färre deltagare än normalt, dock lägst fem deltagare. Samtidigt upphävs en rad detaljföreskrifter om kursstart med lägre deltagarantal än normalt.

Länsskolnämnderna får rätt att efter samråd med berörda kommuner besluta om omfördelning mellan olika kommuners särskilda delramar, om det behövs för att i en kommun anordna speciella kurser för elever med handikapp, som kommer även från andra kommuner.

Komvux-utredningens förslag: Statsbidrag utgår för det antal undervisningstimmar som kurser med lägst tolv deltagare, i glesbygd lägst åtta deltagare, högst får omfatta enligt SÖ:s timplaner. Statsbidrag utgår också till varje kommun för högst 1 000 undervisningstimmar per budgetår för anordnande av kurser med lägst fem deltagare. Samtliga timmar förutsätts ligga inom den timram som kommunen tilldelas i annan ordning. Dessutom utgår schablon tillägg enligt nuvarande bestämmelser. Samtliga timmar som kommunen får statsbidrag för enligt ovan utgör en totalresurs som får användas för undervisning, syo, stödundervisning och studiehandledning. SÖ:s timplaner utgör rekommendationer och omfördelning mellan olika kurser och mellan undervisningsresurs och schablonresurs får göras inom ramen för totalresursen (se betänkandet s. 326).

Remissinstanserna: Både statskontoret och RRV har avstått från att yttra sig i statsbidragsfrågan med hänvisning till statskontorets uppdrag. SÖ avstyrkte av samma skäl. Statskontoret har i den rapport om schabloniserat statsbidrag för gymnasieskolan och komvux som nu har avgivits förordat bl. a. komvux-utredningens förslag att varje kommun skall få använda 1 000 undervisningstimmar för start av kurser med högst fem deltagare. SÖ har tillstyrkt i sitt yttrande över rapporten från statskontoret.

Ganska många remissinstanser är positiva till friare resursutnyttjande och förenklingar. Många ser både fördelar och nackdelar med bägge de föreslagna alternativen. Flera vill att de skall bearbetas ytterligare: Alternativ 1 tillstyrks i princip av fem länsskolnämnder, Svenska kommunförbundet, sju kommuner, en landstingskommun, LO och SOSVUX. Alternativ 2 tillstyrks i princip av SHR, SIV, två länsskolnämnder, två kommuner, komvux i Kalmar och TCO (se bil. 2 avsnitt 17.1).

Skäl för mitt förslag: Någon stor eller principiell förändring i det nuvarande statsbidragssystemet bör, som jag redan nämnt, enligt min mening inte göras f. n. Det finns emellertid detaljregler om resursutnyttjandet som kan förenklas. Bl. a. gäller detta en hel rad undantagsbestämmelser från huvudregeln att kurser får startas med varaktigt lägst tolv deltagare, i glesbygd åtta. Undantag gäller dels kurser i åtskilliga ämnen, dels kurser med deltagare som har utbildningsbidrag eller särskilt vuxenstudiestöd och kurser med deltagare som är skiftarbetande. Dessa undantag från huvudregeln innebär oftast att angivna kurser får startas med lägst åtta deltagare, i

glesbygd fem. I några fall finns krav på minst tre kvinnor som deltagare. I vissa fall får undantagsreglerna utnyttjas för högst en kurs per läsår av varje slag.

De nuvarande reglerna kan innebära svårigheter att i god tid före terminsstart avgöra om kursen kan komma igång eller inte. Framför allt är hela detta regelkomplex onödigt krångligt. Mitt förslag att årligen högst 1 000 undervisningstimmar skall få användas för att starta kurser med lägst fem deltagare innebär att alla dessa detaljregler kan upphävas.

Jag har i det föregående (avsnitt 6.2) föreslagit att det nu gällande undantaget beträffande elevantal i speciella kurser för handikappade skall upphävas. Som jag redan nämnt har vissa kommuner åtagit sig att anordna sådana kurser för elever inom en större region. För att detta skall kunna ske även i framtiden behöver en möjlighet öppnas att omfördela timmar i den särskilda delramen. Länsskolnämnderna bör få rätt att efter samråd med berörda kommuner besluta att denna delram skall vara större än 1 000 undervisningstimmar i en kommun, om det behövs för att anordna kurser för elever med handikapp, som kommer även från andra kommuner. Denna omfördelning bör få göras endast i den mån motsvarande minskning av den särskilda delramen görs för dessa elevers hemkommuner. Någon sammanlagd ökning av kommunernas särskilda delramar får alltså inte beslutas.

9.3 Schablon tilläggs användningsområden

Mitt förslag: Användningsområdet för schablon tillägget för komvux utvidgas. I likhet med vad som redan gäller för schablon tillägget för grundvux, får det användas även för kurativa insatser, information och uppsökande verksamhet, studiebesök samt tolkning. Det får användas även för kostnader som kan vara förknippade med prao-verksamhet (jfr mitt förslag om prao).

Begränsningen att högst 40 % av schablon tillägget för komvux får användas för syo-tjänster upphävs.

Liksom hittills skall det vara tillåtet att använda komvux schablon tilllägg för behov inom grundvux. Möjlighet skall öppnas att också använda grundvux schablon tilllägg för behov inom komvux. Mitt förslag innebär att skolstyrelserna får besluta om schablon tilläggs användning helt fritt inom ramen för de ändamål som de är avsedda för.

Komvux-utredningens förslag: Schablon tillägget eller en del av den totala statsbidragsresursen inom komvux får användas även till kurativa insatser (se betänkandet s. 164).

En större resurs än 40 % av det nuvarande schablontillägget inom komvux får användas till syo-funktionärstjänst inom komvux enligt skolstyrelsens beslut (se betänkandet s. 158).

Remissinstanserna: Många framhåller att det finns stora behov av elevvård inom både komvux och grundvux. CSN, tre länskolnämnder, en landstingskommun, komvux-skolledare i ett län och LRF tillstyrker förslagen om ökad andel till syo och om kurativa insatser. En länskolnämnd och SACO/SR avstyrker. SACO/SR föreslår särskilda medel. SHR ser risker med en omfördelning enligt förslagen.

En utökad andel till syo tillstyrks av en kommun. SOSVUX förordar fler syo-tjänster men inte från schablontillägget. En utökad andel till syo avstyrks av SÖ, två kommuner och TCO. TCO förordar utökade eller nya resurser i stället. Enligt UHÄ får en friare resursanvändning inte innebära nedprioritering av syo.

Kurativa insatser bekostade från schablontillägget tillstyrks av en kommun och LO. Det avstyrks av ett vuxenutbildningsråd, som dock intygar behovet.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning förordar utbyggd elevvård. En lägsta tillåten gräns för syo-tjänster bör anges.

En länskolnämnd föreslår att schablontillägget dessutom skall få användas för hälsovård och klassföreståndaruppgifter.

Flera påpekar att schablontilläggets användningsområde är stort och att alla ändamål som skall rymmas där är angelägna. Särskilt framhävs behovet av stödundervisning. Flera som är tveksamma eller negativa till förslagen är positiva till friare resursanvändning i princip (se bil. 2 avsnitt 7.2).

Skäl för mitt förslag: Remissinstanserna har redovisat starka önskemål om elevvårdande insatser av olika slag. I rådande budgetläge är det inte möjligt att tillskjuta ytterligare medel. Däremot bör det enligt min mening kunna innebära en viss förbättring om man ökar den lokala beslutanderätten över hur de tillgängliga resurserna skall utnyttjas. Sättet att använda schablontilläggen för grundvux och komvux liksom behoven skiftar starkt från kommun till kommun. Det är på lokal nivå som bedömningen bör göras vilka insatser som är väsentliga i den egna kommunen eller den egna skolenheten för vuxenutbildning.

Schablontillägget för komvux får nu användas för syo, stödundervisning och studiehandledning. Det får också användas för de kostnader som kommunen finner skäl att åta sig för annan syo för vuxna.

Schablontillägget för grundvux får nu användas för syo, studiehandledning, stödundervisning, information och uppsökande verksamhet, studiebesök, kurativ verksamhet och tolkning.

Jag förordar att användningsområdet för schablontillägget för komvux vidgas så att det helt överensstämmer med vad som nu gäller för grundvux.

Schablontillägget bör dessutom få användas även för kostnader som kan vara förknippade med prao-verksamhet.

F. n. får schablontillägget för komvux användas för behov inom grundvux. Däremot får man inte göra tvärtom. Jag föreslår en förenkling även här, så att båda schablontilläggen utgör en totalresurs som får användas efter lokala beslut och prioriteringar för de ändamål som de är avsedda för.

9.4 Statsbidrag till inbyggd utbildning i komvux

Mitt förslag: Statsbidrag skall utgå för inbyggd utbildning i komvux enligt samma villkor som gäller eller kommer att gälla för gymnasieskolan. Detta innebär för områdena industri och hantverk samt handel och kontor bidrag med ett visst belopp per elev och timme hos företaget. Inbyggd utbildning i komvux får inte leda till ökade kostnader för staten.

Komvux-utredningens förslag: Inbyggd utbildning införs successivt. Omfattningen begränsas inledningsvis till högst 10% av den totala timresursen för yrkesinriktad utbildning inom komvux i landet. SÖ bör följa och utvärdera verksamheten och senare bedöma om en volymökning erfordras. SÖ skall fördela timmarna för inbyggd utbildning efter särskild framställning av kommunerna. I varje fall i inledningsskedet bör företräde ges åt inbyggd utbildning inom vårdområdet.

Statsbidrag föreslås utgå dels i fråga om inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel och kontor för varje undervisningstimme enligt av SÖ fastställd timplan med belopp enligt arvodesgrupp CT 8:0, dels i fråga om inbyggd utbildning inom vård enligt arvodesgrupp CT 8:0 för det antal undervisningstimmar som motsvarar det schablonbelopp beräknat på 40 veckors utbildning av åtta elever vid ett och samma företag som utgår för inbyggd utbildning i gymnasieskolan. Schablontillägg föreslås utgå för statsbidragsberättigade timmar inom inbyggd utbildning (se betänkandet s. 250–251).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas.

Skäl för mitt förslag: Jag har i det föregående lagt fram förslag om att inbyggd utbildning skall få anordnas i komvux inom samma områden som i gymnasieskolan. Dessa områden är f. n. industri och hantverk, handels- och kontorsyrken samt vård m. m. Statsbidrag för inbyggd utbildning bör utgå på lika villkor oavsett om utbildningen genomförs inom ramen för gymnasieskolan eller komvux. Vad gäller industri och hantverk samt handels- och kontorsyrken innebär det ett statsbidrag med ett visst belopp per elev och timme hos företaget. Beträffande vård m. m. lämnas f. n. bidrag

enligt ett annat system. Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1983/84: 100 bil. 10 s. 136 f.) föreslagit att bidraget till inbyggd utbildning beträffande vård m. m. skall upphöra. Om så sker bör inte komvux kunna få statsbidrag till inbyggd utbildning inom detta område.

För att bidrag för inbyggd utbildning inom komvux skall kunna utgå utan att orsaka en merkostnad för staten krävs att motsvarande kostnadsminskning genomförs. Det bör ske genom erforderlig neddragning av kommunens timresurser som avser undervisning genom egna lärare.

Det är enligt min mening inte lämpligt att i förväg fastslå hur stor omfattning inbyggd utbildning får ha i en kommun eller totalt inom komvux i landet. Beslutanderätten över vilken utbildning som skall anordnas i komvux ligger lokalt, på skolstyrelsen resp. utbildningsnämnden. Det bör gälla även för inbyggd utbildning. Det bör sedan ankomma på SÖ att besluta vilken minskning av timramen för yrkesinriktad utbildning i den aktuella kommunen som erfordras för att täcka kostnaderna för statsbidraget till inbyggd utbildning.

Schablontillägg bör utgå i vanlig ordning inom timramen för högsta antal lektioner enligt timplanen för kurser som faktiskt anordnas.

9.5 Kostnader för inbyggd utbildning vid SSV

Mitt förslag: Kostnader för inbyggd utbildning vid SSV får bestridas enligt beslut av SÖ.

SSV-promemorians förslag: Styrelsen för resp. skola bör besluta om vilka kurser som skall anordnas som inbyggd utbildning inom ramen för det antal undervisningstimmar som skolan disponerar (promemorian s. 57).

Remissinstanserna: Synpunkter saknas.

Skäl för mitt förslag: SÖ bör enligt vad jag tidigare föreslagit (avsnitt 7.2) få besluta om i vad mån utbildning skall få anordnas som inbyggd utbildning i SSV. Det bör också få ankomma på SÖ att inom ramen för oförändrade totala kostnader besluta hur stora medel som får tas i anspråk för inbyggd utbildning i SSV.

9.6 Stödåtgärder för elever med handikapp

Mitt förslag: Statsbidrag till skolskjutsar, personell assistans och andra stödåtgärder för hörselskadade, synskadade och rörelschindrade elever i grundvux och komvux utgår som hittills efter ansökan av skolstyrelsen. Motsvarande gäller beträffande SSV. SÖ bör t. v. besluta i varje särskilt fall. Försöksverksamhet bör få inledas i syfte att finna vägar att decentralisera besluten.

Komvux-utredningens förslag: Statsbidrag till tekniska hjälpmedel, skolskjutsar, personell assistans och andra tekniska stödåtgärder för hörselskadade, synskadade och rörelsehindrade elever i komvux och grundvux skall utgå enligt nu gällande regler. Ansökningarna handläggs t. v. av SÖ. Om ärendemängden ökar, bör andra alternativ övervägas (se betänkandet s. 331).

Remissinstanserna: SHR framhåller att nuvarande bestämmelser innebär en administrativ otymplighet. Det vore rimligt att skolstyrelserna fritt kunde disponera vissa medel för dessa ändamål. HCK anser att länskolnämnderna bör överta uppgiften att fördela dessa statsbidrag. De handikappades riksförbund anser att SÖ bör fördela detta statsbidrag som bör vara "öronmärkt". Sveriges Dövas Riksförbund konstaterar att döva är hänvisade till tolkhjälp, eftersom det är svårt att uppnå idealsituationen med undervisning på teckenspråk. SÖ:s handläggning har i stort fungerat bra. Det finns knappast några samordningsvinster att göra genom att fördela tolkresurser på länskolnämnds nivå (se bil. 2 avsnitt 17.2).

SSV-promemorians förslag: Statsbidrag till tekniska stödåtgärder bör kunna utgå enligt samma bestämmelser som för komvux (betänkandet s. 51).

Remissinstanserna: Statskontoret efterlyser en analys av förutsättningarna att sammanföra hanteringen av ärenden om statsbidrag till tekniska stödåtgärder till SIL, alternativt talboks- och punktskriftsbiblioteket. Länskolnämnden i Västernorrlands län anser att handläggningstiden av detta statsbidrag måste bli kortare (se bil. 4 avsnitt 11).

Skäl för mitt förslag: Handikappade utgör en prioriterad målgrupp för komvux, grundvux och SSV. En förutsättning för att de skall kunna studera är ofta att de har tillgång till tekniska hjälpmedel, specialanpassade läromedel, tolkhjälp och personell assistans. Synskadade och rörelsehindrade kan behöva hjälp att ta sig till skolan. Vidare måste skollokaler vara anpassade så att dessa elever kan komma in i och röra sig inom lokalerna.

Komvux-utredningen redovisar att ungefär två tredjedelar av samtliga kommuner har gjort särskilda insatser av större eller mindre omfattning i syfte att rekrytera prioriterade målgrupper till studier. Oftast har rekryteringen inriktats mot korttidsutbildade och invandrare och i mindre utsträckning mot handikappade. Det framgår inte av någon statistik hur många elever med handikapp av olika slag som studerar i komvux och grundvux.

Under de senaste åren har bidrag till stödåtgärder av olika slag årligen beviljats av SÖ för i genomsnitt ca 180 elever i komvux. Behoven av statsbidrag varierar starkt från kommun till kommun och från år till år.

Riksdagen har godkänt att landstingskommunerna i egenskap av sjukvårdshuvudmän den 1 juli 1984 tar över ansvaret för tillhandahållande av

tekniska hjälpmedel för elever med handikapp (prop. 1982/83: 174, StU 26, SoU 40, rskr 367). Kommunerna (eller i förekommande fall landstingskommunerna i egenskap av utbildningshuvudmän) skall även fortsättningsvis ha ansvaret för lokalanpassning. Läromedel omfattas inte av omläggningen. Ansvaret för att elever med handikapp i bl. a. komvux och SSV förses med behövliga läromedel åvilar rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel åt handikappade (RPH).

De bidrag av statsmedel som f.n. utgår för anskaffning av tekniska hjälpmedel för elever med handikapp i grundvux, komvux och SSV upphör i och med att landstingskommunerna övertar ansvaret. De bidrag som hittills har kunnat utgå för stödåtgärder i övrigt, dvs. skolskjutsar, personell assistans inkl. tolkhjälp och andra stödåtgärder för elever med handikapp, skall utgå även i fortsättningen.

Något specialdestinerat statsbidrag för personell assistans för elever med handikapp i grundskolan och gymnasieskolan utgår inte längre. Med hänsyn till den ojämna fördelningen mellan olika kommuner av elever med handikapp i komvux och grundvux och med hänsyn till den starka variationen i behov från individ till individ måste emellertid resurserna för vuxenutbildningens del t. v. behållas samlade.

Jag förutsätter att omläggningen den 1 juli 1984 vad gäller tekniska hjälpmedel kommer att medföra att antalet ärenden av detta slag minskar något. Det finns därför enligt min mening skäl att t. v. låta SÖ handlägga de ärenden beträffande stödåtgärder som återstår efter omläggningen. Framtiden får utvisa vilka möjligheter som finns att förenkla hanteringen av dessa frågor. Försöksverksamhet bör kunna anordnas för att finna lämpliga former.

I detta sammanhang vill jag erinra om att planeringsberedningarna enligt riksdagsbeslut (prop. 1983/84: 27, UbU 8, rskr 112) kommer att kunna göra framställningar hos SÖ beträffande medel ur den del av anslaget Bidrag till kommunal utbildning för vuxna som är avsedd för särskilda ändamål inom komvux och grundvux. Dessa medel skall kunna användas även för regionala åtgärder för elever med handikapp.

10 Den rättsliga regleringen

Mitt förslag: De grundläggande bestämmelserna om kommunal och statlig utbildning för vuxna införs i en särskild lag som träder i kraft den 1 juli 1985. Lagförslag föreläggs riksdagen under år 1984.

Komvux-utredningens förslag: Föreskrifter om vuxenutbildningsformerna med kommun som huvudman bör finnas i skollagen i den mån som motsvarande föreskrifter för ungdomsskolan finns där (se betänkandet s. 334–335

och 383–389). Förslaget är utformat som kompletteringar till det förslag till ny skollag som lagts fram av skolförfattningsutredningen.

Remissinstanserna: Alla som har yttrat sig i frågan tillstyrker att vissa föreskrifter om komvux och grundvux skall tas in i skollagen. Kommunförbundet tillstyrker förslaget, men framhåller att skollagen inte bör belastas med detaljregler. Skolförfattningsutredningen delar komvux-utredningens uppfattning men framlägger ett eget förslag, som på en del punkter skiljer sig från komvux-utredningens vad gäller dispositionen och avvägningen av vad som bör regleras i lag (se bil. 2 avsnitt 18).

Skäl för mitt förslag: F. n. regleras grundvux, komvux och SSV inte genom någon lag utan helt genom författningar av lägre valör. Författningarna innebär skyldigheter för kommuner i fråga om grundvux och för kommuner och landstingskommuner när det gäller bl. a. interkommunal ersättning för komvux. Dessa åligganden har kunnat föreskrivas med stöd av lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning, den s. k. bemyndigandelagen.

Jag delar komvux-utredningens uppfattning att de grundläggande bestämmelserna om grundvux och komvux bör meddelas i form av lag. Även vissa bestämmelser om SSV bör få lagens form. Jag är emellertid inte beredd att redan nu lägga fram förslag till lagbestämmelser. Vissa tekniska frågor beträffande lagbestämmelserna har nämligen samband med annan lagstiftning på utbildningsområdet. Inom regeringskansliet bereds f. n. bl. a. skolförfattningsutredningens förslag till ny skollag och SFI-kommitténs förslag rörande undervisning i svenska m. m. för vuxna invandrare.

Genom de förändringar av bl. a. komvux som genomförts genom beslut av regering och riksdag under senare år och genom de förändringar som föranleds av mina förslag i dag har den kompetensinriktade vuxenutbildningens roll i utbildningssystemet markerats tydligare. Motiven för att sammanföra lagbestämmelserna med dem som gäller för det övriga skolväsendet har därför förlorat i styrka.

Jag förordar därför att de grundläggande bestämmelserna om grundvux, komvux och SSV meddelas i en särskild lag. Förslag till en sådan lag bör föreläggas riksdagen under år 1984. Lagen kan då träda i kraft den 1 juli 1985.

11 Genomförande

Mitt förslag: Mina förslag rörande kommunal och statlig utbildning för vuxna genomförs senast den 1 juli 1985. Regeringen avgör den närmare tidpunkten.

Skäl för mitt förslag: Min principiella inställning är att förenklingar och förbättringar bör genomföras så snabbt det går. Vissa förändringar kräver en något längre förberedelsestid än andra. När det gäller t. ex. revision av en läroplans mål och riktlinjer, kursplaner och timplaner är det ofta nödvändigt att de beslutade förändringarna är kända av dem som skall tillämpa dem i relativt god tid före genomförandetidpunkten. I andra fall kan förändringarna vara av sådan art att ett mycket snabbt genomförande kan vara att föredra.

Sådana förslag som inte ändrar de grundläggande ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för utbildningen bör kunna genomföras redan den 1 juli 1984. Samtliga förslag bör vara genomförda senast den 1 juli 1985. Regeringen bör få avgöra när inom den angivna tidsrymden som de nya reglerna skall träda i kraft. Beträffande ikraftträdande av lagen hänvisar jag till vad jag nyss har anfört (avsnitt 10).

Det bör ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilka övergångsbestämmelser som kan behövas.

12 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna mina förslag om skyldighet för kommuner och landstingskommuner att främja vuxnas deltagande i utbildning och om att kommuner och landstingskommuner inte längre skall behöva särskilt medgivande för att få anordna komvux (avsnitten 4.1 och 4.2),
2. godkänna mitt förslag om en i princip kostnadsfri utbildning för eleverna i grundvux, komvux och SSV med angivna undantag (avsnitt 4.3),
3. godkänna de principer som jag har förordat om intagning i grundvux eller komvux i annan kommun än hemkommunen och om interkommunal ersättning (avsnitten 4.4 och 4.5),
4. godkänna vad jag har förordat om målgruppen för grundvux (avsnitt 4.6),
5. godkänna mina förslag om att vuxenutbildningsråd inte längre skall få vara intagningsnämnd för komvux och om en gemensam intagningsnämnd för SSV (avsnitten 4.7 och 4.9),
6. godkänna mina förslag om mål, målgrupper och prioriteringar för SSV samt om beslut av skolöverstyrelsen angående yrkesinriktad utbildning vid SSV (avsnitt 4.8),
7. godkänna mitt förslag om att nybörjarkurser i tyska och franska skall hänföras till etapp 2 och utgöra gymnasieskolkurser (avsnitt 5.1),

8. godkänna mina förslag om betyg i grundskolekurser och vissa särskilda yrkesinriktade kurser (avsnitten 5.2 och 5.4),
9. godkänna mitt förslag om slutbetygets innehåll och kompetensvärde (avsnitt 5.3),
10. godkänna mitt förslag om orienteringskurser inom komvux (avsnitt 5.5),
11. godkänna mitt förslag om grundskolekurser på invandrarpråk (avsnitt 5.6),
12. godkänna mina förslag om elevantal i komvux-kurs, om samläsning och regler för deltagarantal vid sådan samt om en särskild delram av undervisningstimmar för start av kurser i komvux med lägre deltagarantal än som normalt krävs (avsnitten 6.1–6.4 och 9.2),
13. godkänna vad jag föreslagit om att grundvux i princip skall bedrivas som deltidstudier och om ändrade grunder för timsättning vid studier i grundvux (avsnitten 6.5 och 6.6),
14. godkänna mitt förslag angående beslut om skiljande av elev från utbildningen i grundvux (avsnitt 6.7),
15. godkänna mina förslag om informations- och samrådsskyldighet för rektor gentemot företrädare för eleverna inom grundvux, komvux och SSV samt om att endast en konferens skall vara obligatoriskt samverkansorgan inom grundvux, komvux och SSV (avsnitt 6.8),
16. godkänna mitt förslag att ärenden om skiljande av elev från utbildningen i komvux eller SSV skall handläggas av skolstyrelsen (avsnitt 6.8),
17. godkänna mitt förslag om att möjlighet införs att anordna praktisk arbetslivsorientering inom komvux (avsnitt 7.1),
18. godkänna mina förslag om möjlighet till inbyggd utbildning i komvux och SSV, statsbidrag till inbyggd utbildning i komvux och beslut av skolöverstyrelsen om hur stora medel som får tas i anspråk för inbyggd utbildning i SSV (avsnitten 7.2, 9.4 och 9.5),
19. godkänna att vidgat samarbete mellan komvux och SSV prövas i försöksverksamhet och utvecklingsarbete och att därvid inom ramen för de sammanlagda resurserna för komvux och SSV avvikelser får göras från gällande regler och omfördelningar får göras mellan anslag (avsnitt 8.1),
20. godkänna mina förslag om att landstingskommunerna inom sin komvux får anordna särskild yrkesinriktad utbildning inom sådana utbildningsområden som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta samt om att länsskolnämnden i vissa fall skall besluta om rätt att anordna yrkesinriktade komvux-kurser inom sådana utbildningsområden (avsnitt 8.2),

21. godkänna mitt förslag om försöksverksamhet med uppdragsutbildning anordnad inom komvux och SSV (avsnitt 8.3),
22. godkänna mitt förslag om att länsskolnämnderna skall ta initiativ till regelbundna samråd mellan kommunerna angående grundvux och komvux (avsnitt 8.4),
23. godkänna mitt förslag om ändring i statsbidragssystemet för grundvux (avsnitt 9.1),
24. godkänna vad jag har förordat om användningen av schablontilläggen för komvux och grundvux (avsnitt 9.3),
25. godkänna vad jag har förordat om genomförandetiden för mina förslag (avsnitt 11).

Jag hemställer vidare att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

26. kartläggning av utbildningsbehov och översyn av Lvux 82 (avsnitten 5.7 och 5.8),
27. stödåtgärder för handikappade elever i grundvux, komvux och SSV (avsnitt 9.6).

13 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder eller de ändamål som föredraganden har hemställt om.

SAMMANFATTNING AV KOMVUX-UTREDNINGENS HUVUD- BETÄNKANDE (SOU 1982: 29) KOMVUX — KOMMUNAL UT- BILDNING FÖR VUXNA

Kommitténs arbete (kapitel 1)

Komvux-utredningen, som började sitt arbete under hösten 1978, har haft till uppgift att göra en översyn av den kommunala vuxenutbildningen (komvux) och föreslå åtgärder för att förbättra möjligheterna för utbildningsmässigt eftersatta och därför prioriterade målgrupper att få kompetensgivande utbildning. Kommittén har kartlagt verksamheten genom en enkätundersökning och genom besök i kommuner och överläggningar med organisationer och myndigheter. Tillsammans med skolöverstyrelsen (SÖ) har kommittén gjort en sammanställning av forskningsresultat som berör komvux (Kommunal vuxenutbildning. Översikt över forsknings- och utvecklingsarbete).

Komvux förhållande till studieförbund behandlade kommittén efter samråd med folkbildningsutredningen i ett delbetänkande *Komvux och studieförbund. Arbetsfördelning och samråd* (SOU 1979: 92). Efter att ha fått tilläggsdirektiv redovisade kommittén också sina överväganden och förslag beträffande statens skolor för vuxna i ett delbetänkande *Statens skolor för vuxna. Varvad undervisning och brevundervisning i grundskolans och gymnasieskolans ämnen* (Ds U 1979: 12).

Kommittén har utarbetat förslag till läroplan för komvux och tim- och kursplaner för grundskolkurser som efter beslut av riksdagen kommer att tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83. Kommittén har också i en särskild skrivelse till regeringen föreslagit kompletteringar till läroplan för komvux i fråga om mål och riktlinjer för syo, etappindelning av gymnasieskolkurser, kursplaner för gymnasieskoletapperna, avgångsbetyg som ger allmän behörighet och mål och riktlinjer för grundutbildning för vuxna (grundvux).

Förutsättningarna för kommitténs arbete har delvis ändrats genom tilläggsdirektiv att kommitténs förslag skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser och leda till ökad kommunal självstyrelse och kostnadsbesparingar i den kommunala verksamheten.

Komvux tillkomst, utveckling och nuvarande verksamhet (kapitel 2)

Komvux inrättades genom riksdagsbeslut 1967 i anslutning till regeringens proposition 1967: 85 och började sin verksamhet fr. o. m. höstterminen 1968. Tidigare fanns kvällsgymnasier med studieförbund eller kommuner

som huvudmän, statliga skolor för vuxna och s. k. deltidskurser för vuxna vid yrkesskolorna. Komvux uppgift var att ge vuxna samma kompetens som ungdomar fick i grundskolan och gymnasiet, och ungdomsskolans läroplaner gällde i tillämpliga delar även för komvux.

Utmärkande för komvux blev redan från början att undervisningen organiserades som ett ämneskurssystem med koncentrationsläsning och i genomsnitt endast 40–45 % av ungdomsskolans timtal i varje ämne. Komvux förlades i flertalet kommuner till skolenhet för ungdomsutbildning, och ungdomsskolans lokaler, utrustning och personal utnyttjades även för undervisningen inom komvux.

Huvuduppgiften för komvux var i inledningsskedet att ge vuxna behörighet för högre studier. Tyngdpunkten låg på gymnasieutbildning. I början av 1970-talet kom emellertid vuxenutbildningens fördelningspolitiska uppgifter i ökande grad att betonas även för komvux. Grundskol utbildning kom därför att prioriteras. Under senare hälften av 1970-talet uppmärksammades även komvux roll i ett system med återkommande utbildning. En viktig uppgift för komvux blev att stärka individens ställning på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsinriktad utbildning skulle prioriteras.

Efter förslag från kommittén har mål och målgrupper för komvux fastställts i läroplan för komvux (Lvux 82).

Grundregeln att kurs får starta om antalet deltagare beräknas varaktigt uppgå till lägst 12 ledde i inledningsskedet till en regional obalans i kursutbudet. Bestämmelserna har senare ändrats så att kurs i glesbygd får starta med varaktigt lägst 8 deltagare. Även vissa prioriterade utbildningar samt kurser för vissa prioriterade grupper får starta med lägre antal deltagare.

Komvux fick 1975 egna lärartjänster för den teoretiska utbildningen och 1979 för den yrkesinriktade utbildningen.

Utbildningsprogrammet inom komvux har successivt anpassats till de nya läroplaner som införts för grundskolan och gymnasieskolan. Hösten 1978 startade försöksverksamhet med etappindelade kurser i 13 kommuner. Fr. o. m. läsåret 1982/83 gäller läroplan för komvux (Lvux 82).

Yrkesskolornas deltidskurser bedrevs under åren 1968–1971 som kommunal vuxenutbildning vid yrkesskolor och överfördes 1971 till enheter med kommunal vuxenutbildning som särskild yrkesinriktad utbildning. Läsåret 1975/76 inleddes försöksverksamhet inom komvux med kurser motsvarande gymnasieskolans tvååriga yrkesinriktade linjer med undantag av jord- och skogsbrukslinjerna och vårdlinjen. I förordningen föreskrevs att centralt och lokalt samråd med arbetsmarknadens parter skulle hållas fr. o. m. den 1 juli 1977 i fråga om yrkesinriktad utbildning. Fr. o. m. den 1 juli 1978 får komvux i princip omfatta hela gymnasieskolans program.

Antalet kommuner som anordnar komvux har ökat under hela tiden som komvux existerat. Läsåret 1980/81 var enligt uppgift från SÖ komvux anordnad i 278 primärkommuner och 19 landstingskommuner. I april 1981 fanns det sammanlagt 86 särskilda skolenheter för vuxenutbildning i 73 kommuner.

Antalet elever och kursdeltagare har ökat kraftigt. Enligt senast tillgängliga siffror från statistiska centralbyrån (SCB) omfattade komvux vårterminen 1980 ca 162 000 elever eller ca 320 000 kursdeltagare.

Även antalet undervisningstimmar i komvux har ökat. Antalet undervisningstimmar för gymnasieskolkurser har sedan budgetåret 1971/72 fått öka med endast 10 % årligen och sedan budgetåret 1978/79 inte alls. Inte heller antalet grundskoltimmar har fr. o. m. budgetåret 1980/81 fått öka. För grundskolkurser beräknades för budgetåret 1981/82 961 000 undervisningstimmar, för gymnasieskolkurser i teoretiska ämnen 1 086 930 undervisningstimmar och för gymnasieskolkurser i yrkesinriktade ämnen 771 070 undervisningstimmar.

Vårterminen 1980 svarade dagkurser för 79 % av deltagarna i grundskolkurser, 84 % av deltagarna i gymnasieskolkurser motsvarande tvååriga teoretiska linjer i gymnasieskolan och 57 % av deltagarna i kurser motsvarande tre- och fyraåriga linjer i gymnasieskolan. Endast en tredjedel av deltagarna i yrkesinriktade kurser läste på dagtid.

Verksamheten inom komvux regleras av förordningen om kommunal och statlig vuxenutbildning (SFS 1971:424). Till förordningen utfärdar SÖ föreskrifter och allmänna råd som publiceras i SÖ:s författningssamling. De senaste finns samlade i SÖ-FS 1981:37. Föreskrifter om lärartjänster finns i förordningen om tjänster som lärare vid skolväsendet i kommun (SFS 1975:337).

Kommittén gör i kapitel 2 en sammanfattning av nuvarande bestämmelser för komvux.

Erfarenheter av komvux (kapitel 3)

Genom att sammanställa material från SCB och SÖ och med hjälp av kommitténs översikt över FoU som berör komvux och resultat från kommitténs enkätundersökning redovisar kommittén hur komvux fungerat i några olika avseenden. Kommittén konstaterar

att många kommuner gjort särskilda insatser för att rekrytera korttidsutbildade: invandrare och handikappade.

att andelen korttidsutbildade i grundskolkurser ökat något under senare hälften av 1970-talet,

att de studerande i komvux i olika avseenden är resursstarkare än genomsnittsbefolkningen,

att ca 15 % av deltagarna i komvux är invandrare,

att invandrarna har stora problem på grund av dåliga kunskaper i svenska och otillräckliga kunskaper i det ämne de studerar,

att kurserna i komvux under senare hälften av 1970-talet blivit betydligt mer heterogena,

att det fortfarande för stora grupper vuxna finns många både yttre och psykologiska hinder för att delta i komvux.

att kvinnorna utgör 69 % av eleverna i komvux.

att medianåldern för elever i grundskolkurser höjts något under slutet av 1970-talet,

att medianåldern för elever i gymnasieskolkurser sjunkit.

En stor majoritet av deltagarna i komvux (90–95 %) anser att undervisningen fungerar mycket bra, säger sig trivas och har inga förslag till ändringar. Detta gäller studerande som fullföljt eller fortfarande finns kvar i utbildningen. Ett problem utgör studieavbrotten. Enligt SCB avbryter i genomsnitt ca 15 % av deltagarna per termin sina studier i komvux. För kurser som pågår längre än en termin tillkommer avbrott mellan terminerna. Sammanhållna kurser på dagtid och yrkesinriktad utbildning uppvisar betydligt lägre avbrottsfrekvens än kvällskurser i allmänna ämnen.

Kommitténs FoU-översikt ger en nyanserad och ganska komplicerad bild av avbrottsorsaker. Studieavbrott beror ofta på en rad samverkande faktorer både i den studerandes arbets- och familjesituation och i studiesituationen. Antalet studieavbrott bör kunna begränsas bl. a. genom

- bättre information om studierna i komvux,
- långsammare studietakt, särskilt i början,
- större deltagarinflytande,
- bättre anpassning av innehåll och arbetsformer till deltagarnas behov och förutsättningar,
- bättre kontakt mellan lärare och kursdeltagare och mellan kursdeltagarna,
- trygghet i studiesituationen.

Kommittén konstaterar att undervisningen på dagtid ökat kraftigt under senare hälften av 1970-talet särskilt i grundskolkurser och kurser motsvarande tvååriga teoretiska linjer. Denna tendens tycks emellertid ha brutits under de senaste åren på grund av bristen på lokaler och utrustning och svårigheter att få utbildningsbidrag och särskilt vuxenstudiestöd för utbildning inom komvux.

Flertalet studerande i komvux har som mål att skaffa sig kompetens i enstaka ämnen bl. a. för behörighet för fortsatta studier. Av de dagstuderande avser dock ca 60 % att skaffa sig fullständig grundskolkompetens eller gymnasieskolkompetens. Under de senaste åren har i komvux per år utfärdats ca 3 000 slutbetyg och ca 1 400 avgångsbetyg motsvarande tvåårig teoretisk linje och ca 1 600 avgångsbetyg motsvarande tre- och fyraårig linje i gymnasieskolan. Många använder sina avgångsbetyg till att söka inträde till högskolan.

I SÖ:s petita, i skrivelser till regeringen och till komvux-utredningen och vid uppvaktningar har påtalats en del problem i komvux och framförts följande önskemål:

- Antalet undervisningstimmar för gymnasieskolkurser bör få öka med minst 10 % per år.
- Timalet i olika ämnen bör få ökas utöver det i timplanerna angivna.

- För att invandrarna skall klara sina studier krävs dels bättre kunskaper i svenska, dels undervisning på invandrarpråk.
- Det krävs en bättre regional samordning mellan olika kommuner och en samplanering mellan komvux och AMU.
- Resurserna för syo och kurativa insatser i komvux måste ökas.
- De administrativa resurserna för yrkesinriktad utbildning behöver utökas.
- Bristen på lokaler och utrustning särskilt för yrkesinriktad utbildning behöver lösas.
- Inbyggd utbildning bör få anordnas även i komvux.
- Det finns vissa problem i fråga om gränsdragningen mellan komvux och folkhögskolan, särskilt de s. k. dagfolkhögskolorna, och mellan komvux och högskolan.
- Det sker en viss överströmning till komvux av elever från gymnasieskolan av betygstaktiska skäl.

Den regionala obalansen i fråga om förbrukningen av undervisningstimmar i komvux har påtalats i många sammanhang. Kommittén har jämfört förbrukningen av undervisningstimmar i förhållande till antalet invånare i olika kommuntyper under budgetåren 1973/74 och 1980/81. Kommittén konstaterar att en betydande utjämning skett. I fråga om förbrukningen av undervisningstimmar för grundskolkurser per 1000 invånare finns det knappast några skillnader mellan olika kommuntyper. I fråga om den sammanlagda förbrukningen av både grundskol- och gymnasieskoltimmar finns det fortfarande vissa skillnader mellan kommuner med mer än 30 000 invånare och kommuner med färre än 30 000 invånare. Glesbygdskommuner som kan tillämpa bestämmelser om lägre antal deltagare för att få starta kurser tycks dock vara gynnade.

Enligt SÖ:s uppföljning av verksamheten i komvux är den stora majoriteten av kursdeltagarna mycket positiv till utbildningen. Utöver kunskaper och betyg har deltagarna fått ökat självförtroende och intresse för fortsatt utbildning. Men skolledare, lärare och kursdeltagare pekar också på en del problem

- svårigheter i små och medelstora kommuner att starta kurser på grund av för få sökande,
- brist på lokaler och utrustning,
- dålig vuxenanpassning av undervisningen,
- behov av lärarfortbildning i vuxenpedagogik,
- heterogena undervisningsgrupper,
- för lågt timtal i vissa ämnen,
- alltför lärardominerade arbetsformer,
- den lokala skolstyrelsens intresse varierar.

Det stora flertalet kursdeltagare i komvux ger även enligt kommitténs FoU-översikt ett mycket positivt omdöme om undervisningen i komvux både i fråga om dess kompetensgivande sida och personlighetsutveckling. Men ganska många kursdeltagare efterlyser

- större medinflytande,
- en aktivare elevroll,
- bättre anpassning av innehåll och arbetsformer till olika individer,
- långsammare studietakt, bättre samarbete och större trygghet i undervisningssituationen.

I FoU-översikten ställs frågan i vilken utsträckning komvux med nuvarande utformning och resurser är anpassad att möta en ökad andel resurs-svaga och möjliggöra för dem att fullfölja utbildningen.

Kommittén redovisar tre uppföljningsundersökningar av elever i komvux. En stor majoritet av kursdeltagarna i grundskolkurser och teoretiska gymnasieskolkurser i Örnsköldsvik 1974–1978 anser sig ha fått sina studiemål uppfyllda genom studierna i komvux. Drygt hälften fortsatte till andra studier och många har fått arbete. I undersökningen konstateras att resultatet av de kortutbildade deltagarnas vuxenstudier har visat sig vara mycket gott såväl vad gäller personlighetsutvecklande faktorer som studieresultat i form av betyg.

I kapitlet redovisas också en undersökning 1980 av samtliga elever vid Stockholms vuxengymnasier som 1973 och 1974 tog fullständig grundskol- eller gymnasieskolkompetens. Denna uppföljningsstudie har visat att komvux fungerat mycket bra som grund för vidare utbildning (65 % fortsatte att studera),

att en tredjedel har fått arbete på grund av komvux-studierna,

att många har kunnat avancera i sitt arbete på grund av studierna (ca 20 %),

att 15 % anser sig klara sina arbetsuppgifter bättre,

att ca 20 % av kvinnorna har kommit in på arbetsmarknaden och många arbetslösa har fått nytt arbete.

SCB har undersökt sysselsättning hos elever i komvux både före och efter studierna. I fråga om elever i yrkesinriktad utbildning konstaterar SCB en viss förskjutning mot yrken med krav på högre/längre utbildning. Av dem som före studierna var hemarbetande eller studerande har omkring hälften fått arbete efter komvux-studierna.

I SCB:s uppföljning av dem som studerade ämnen motsvarande tre- och fyraåriga linjer konstateras en ännu större yrkesrörlighet. Ca 37 % fortsatte sina studier vid högskolan efter komvux.

I kapitlet konstateras slutligen att dessa uppföljningsundersökningar omfattat endast dem som avslutat sina studier i komvux och dem som fortfarande studerade och ger bl. a. därför en mycket positiv bild av undervisningen i komvux. Vid en bedömning av komvux måluppfyllelse måste man emellertid också beakta att ganska många avbryter sina studier och att

komvux inte i tillräcklig utsträckning lyckats rekrytera prioriterade målgrupper. Det finns en målkonflikt i att komvux skall rekrytera korttidsutbildade vuxna och med begränsade resurser för undervisning och elevvård uppfylla högt ställda krav på kunskaper, färdigheter och personlighetsutveckling.

Grundvux tillkomst, utveckling och nuvarande verksamhet (kapitel 4)

Grundutbildning för vuxna (grundvux) startade i sin nuvarande form den 1 juli 1977. Grundvux syfte är enligt förordningen om grundutbildning för vuxna (SFS 1977: 537):

1. att förmedla kunskaper och färdigheter som är oundgängliga för den enskilde i samhället och som kan utgöra grund för yrkesutövning och vidareutbildning samt
2. att utveckla de studerandes förmåga att kritiskt undersöka sin egen situation i det omgivande samhället och stimulera dem till att medverka i samhällets utveckling.

Grundvux vänder sig till både invandrare och svenskar. Den omfattar grundläggande utbildning i läsning, skrivning och matematik på en nivå som motsvarar högst årskurs 6 i grundskolan. Samhälls- och naturorienterande moment skall ingå i undervisningen. Undervisningen bör för invandrare helt eller delvis anordnas på hemspråket om den studerande önskar det.

Verksamheten inom grundvux regleras av förordningen om grundutbildning för vuxna till vilken SÖ utfärdat föreskrifter och allmänna råd (SÖ-FS 1981: 19). Varje kommun är skyldig att sörja för att grundvux anordnas för den som behöver det och att information om grundvux sprids. Grundvux skall organisatoriskt knytas till komvux om inte särskilda skäl föranleder annat. Skolpoäng beräknas för grundvux på samma sätt som för komvux. Grundvux har inga egna lärartjänster, utan undervisningen i grundvux får ingå i tjänst som lärare vid grundskolan och i tjänst som lärare vid skolväsendet i kommun. Även timlärare får anställas.

Svensktalande har rätt att tas in i grundvux om deras kunskaper i läsning, skrivning eller matematik bedöms ligga under medelnivån för elever som har gått igenom årskurs 4 i grundskolan. Icke svensktalande har rätt att tas in i grundvux om de inte kan läsa och skriva på sitt hemspråk eller har kortare utbildning än vad som motsvarar fyra års heltidsstudier i Sverige eller saknar motsvarande kunskaper i läsning, skrivning eller matematik. Lägsta ålder för intagning är 16 år.

För undervisningen i grundvux gäller f. n. läroplan för grundskolan i tillämpliga delar och fr. o. m. läsåret 1982/83 läroplan för komvux (Lvux 82).

Statsbidrag för undervisningen i grundvux utgår för sju timmar per vecka för varje elev upp t. o. m. fyra elever och för fyra timmar per vecka

för varje elev därutöver beräknat på 37 veckor av redovisningsåret. Inom den ram som därigenom erhålls har kommunerna frihet att organisera undervisningsgrupper samt besluta om hur undervisningsresursen skall fördelas, hur många timmar per vecka och under hur många veckor undervisningen skall ske.

För grundvux finns ett schablon tillägg för information, uppsökande verksamhet, studiehandledning, studie- och yrkesorientering, studiebesök, kurativa insatser, tolkning och stödundervisning. Schablon tillägget utgör 15% av antalet lektioner multiplicerat med timarvodet enligt BT 12:0. Dessutom kan statsbidrag utgå till tekniska stödåtgärder för handikappade efter särskild ansökan från kommun.

Till deltagarna i grundvux utgår timsättning för högst 28 lektioner per vecka och totalt högst för 1 120 lektioner eller om särskilda skäl föreligger för ytterligare 1 100 lektioner.

Antalet kommuner som anordnar grundvux har ökat snabbt sedan 1977 och uppgick 1981 till 243. Såväl antalet deltagare som antalet undervisningstimmar har mer än tredubblats under åren 1977–1980. I mars 1981 fanns i grundvux 8 042 deltagare av vilka 5 394 var invandrare och 2 648 var svenskar. Antalet svenskar har under de senaste åren ökat snabbare än antalet invandrare. Assyrier/syrianer utgjorde i mars 1981 den största gruppen bland invandrarna. De största språkgrupperna var turkiska, finska, grekiska och spanska.

De tio största grundvux-kommunerna hade sammanlagt 39% av antalet deltagare i grundvux. Andelen enskild undervisning har minskat för varje år och grupperna har blivit större. I mars 1981 var det genomsnittliga antalet deltagare per grupp i hela landet 3,1.

Erfarenheter av grundvux (kapitel 5)

Inledningsvis konstateras att både antalet deltagare och antalet undervisningstimmar i grundvux ökat mycket kraftigt under de senaste åren. SÖ har årligen följt upp verksamheten genom statistiksammanställning, enkäter till skolledare, lärare och deltagare samt genom korttidsförordnade gymnasieinspektörer. Även några FoU-projekt har behandlat grundvux.

Skolledare och lärare önskar förbättringar inom bl. a. följande områden:

- resurser till ändamålsenliga lokaler,
- lärartjänster, lärarutbildning och fortbildning,
- läromedel både på svenska och invandrarspråk och i svenska som främmande språk,
- ändrade intagningsbestämmelser så att sökande som inte uppnått nivån för årskurs 6 i läsning, skrivning eller matematik kan tas in,
- utbyggd undervisning på invandrarspråk och samarbete mellan lärare som undervisar på svenska och hemspråklärare,
- bättre resurser för syo, kurativa insatser, hälsokontroll och barn tillsyn.

Deltagarna önskar förbättringar på bl. a. följande områden:

- mer undervisning på invandrarspråk och bättre läromedel,
- fler timmar med timersättning och bättre villkor för timersättning,
- barn tillsyn.

SÖ framhöll i en skrivelse till regeringen (februari 1979) bl. a. följande behov:

- särskilda lärartjänster för grundvux och särskild lärarutbildning för grundvux-lärare, även för lärare som kan undervisa på invandrarspråk,
- intagningsreglerna bör ändras så att den som saknar kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva eller räkna motsvarande årskurs 6 i grundskolan får tas in,
- särskilda läromedel för grundvux,
- hyresbidrag till lokaler för grundvux,
- höjning av schablontillägget från 15 % till 25 %; även kostnader för barn tillsyn bör i vissa fall få bestridas ur schablontillägget,
- höjning av antalet undervisningstimmar för vilka timersättning kan utgå till 3 000 för deltagare som inte har latinskt alfabete.

I SÖ:s föreskrifter om grundvux 1981 (SÖ-FS 1981: 19) har förändringar gjorts i förhållande till tidigare utfärdade anvisningar bl. a. på följande områden:

- Vuxna psykiskt utvecklingsstörda tillhör inte målgruppen för grundvux. Om de inte får annan utbildning har dock kommunen skyldighet att ta in dem i grundvux under förutsättning att de kan tillgodogöra sig undervisningen.
- Om det råder tveksamhet om en sökandes behörighet för grundvux med hänsyn till tidigare kunskaper och färdigheter, bör vederbörande tas in på prov.
- Undervisningen i att läsa och skriva skall om möjligt och om deltagaren önskar det ges på hemspråket och kombineras med undervisning i att läsa och skriva på svenska.
- Syon spelar en viktig roll och bör få ett ökat utrymme.
- Vid planeringen av grundvux bör särskilt uppmärksammas att antalet undervisningstimmar inte bör vara fler per vecka än att deltagaren har möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen. Undervisningen skall företrädesvis ges i grupp och för vissa grupper spridas på fler än 37 veckor under läsåret.

I SÖ-FS 1981: 20 betonas att det för närvarande inte finns någon idealisk lärarutbildning för grundvux. Det kan därför vara lämpligt med lärarlag bestående av flera olika lärarkategorier. Vid tillsättning av lärartjänster bör även andra faktorer än formella meriter beaktas, t. ex. erfarenheter av invandrar- och vuxenundervisning.

I SÖ:s uppföljning av verksamheten inom grundvux redovisas också studieavbrott och orsakerna till studieavbrott enligt lärares uppfattning. År 1978 avbröt 297 deltagare utbildningen (11 % av samtliga 2 658 deltagare).

Enligt rapporten 1980 var de viktigaste orsakerna till studieavbrott

- sjukdom eller graviditet (25 %)
- ekonomiska skäl (20 %)
- fått arbete (20 %)
- flyttat (18 %)
- sociala problem eller familjeproblem (12 %).

Enligt SÖ:s uppföljning är studieavbrotten inte alltid definitiva. Det krävs emellertid ofta särskilda insatser för att avbrytarna skall återuppta studierna. En del deltagare avbryter grundvux för att övergå till annan utbildning, främst AMU. Det framgår inte i vilken utsträckning avbrott beror på faktorer i själva undervisningssituationen.

Enligt SÖ:s årliga undersökningar av grundvux tycks informationen om grundvux vålla särskilda problem, eftersom man sällan kan nå målgruppen med skriftlig information. De mest anlitade informationskanalerna har därför varit arbetsförmedling, socialbyrå, fackliga organisationer, SSA-råd, vuxenutbildningsråd och studieförbund. Särskilt stor genomslagskraft hade ett par informationsprogram som Utbildningsradion gjorde om vuxna med läs- och skrivsvårigheter. Många lokalradiostationer följde upp dessa program med egna sändningar. Genom den telefonsluss som upprättades i anslutning till programmen kom många vuxna med läs- och skrivproblem i kontakt med grundvux.

En del kommuner har haft problem med att ordna lokaler och barntillsyn och har därför sett sig tvingade att begränsa sin information, eftersom man haft kö till utbildningen.

Kommittén redovisar slutligen stora behov av insatser bl. a. inom följande områden av grundvux för att möjliggöra för många att fullfölja studierna:

- elevvård och kurativa insatser.
- syo och arbetslivsförberedande inslag.
- studiebesök för att särskilt invandrarna skall få kontakt med det svenska samhället och arbetslivet.
- tolkning särskilt i fråga om de samhälls- och naturorienterande momenten.
- stödundervisning, särskilt för deltagare som tvingas vara frånvarande från lektioner.

För dessa olika insatser kan schablontillägget användas. Det visar sig emellertid i många kommuner otillräckligt på grund av de stora behoven.

Framtida behov av kompetensgivande och yrkesinriktad utbildning för vuxna (kapitel 6)

Inledningsvis definieras utbildningsbehov och refereras några undersökningar av utbildningsbehov.

Kommittén redovisar i kapitlet de bedömningar som långtidsutredning-

en, sysselsättningsutredningen och sekretariatet för framtidsstudier gör om näringslivets utveckling och förändringar på arbetsmarknaden och de krav på fortbildning, vidareutbildning och i vissa fall omskolning för nya arbetsuppgifter som denna utveckling medför. Enligt den bedömning som bl. a. data- och elektronikkommittén och dataeffektutredningen gör kräver den snabba utvecklingen inom elektronik och datateknik att företagen tillförs ny kunskap inom dessa områden genom fortbildning och vidareutbildning av de anställda. Utbildningsinsatser är nödvändiga på alla nivåer om företagen skall kunna följa med i utvecklingen och om de anställda skall kunna behålla sina arbeten.

I kapitlet refereras kortfattat de bedömningar, som några utredningar på utbildningsområdet gör om framtida utbildningsbehov, bl. a. utredningen om företagsutbildning och gymnasieutredningen. Kommittén redovisar också diskussionen om återkommande utbildning och livslångt lärande. De motiv som anges för att organisera utbildningen i form av återkommande utbildning är framför allt följande:

- På grund av de snabba förändringarna i samhället måste varje människa vid återkommande tillfällen komplettera sin tidigare utbildning.
- Det är nödvändigt att utjämna utbildningsklyftor mellan individer och grupper såväl inom som mellan generationerna.
- Med utbildning följer också ofta andra former av välfärd. Det måste därför finnas återkommande möjligheter till utbildning.

Med livslångt lärande avses både organiserad undervisning och informell mera slumpartad vardagsinläring. Det livslånga lärandet kräver att samhället tillhandahåller lätt tillgänglig utbildning i många former och med ett varierat innehåll och

att individen har tillräckliga basfärdigheter för att kunna tillägna sig ny kunskap.

Inom ett UNESCO-projekt har utarbetats kriterier för vad som är gynnsamt för utvecklingen av det livslånga lärandet. Kurt Gestrelus och Lenart Fredriksson har använt dessa kriterier för analys av läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan, kursplanerna i några ämnen och målen för komvux. De konstaterar att läroplanerna, kursplanerna och målen för komvux mycket väl motsvarar de krav som ställts upp som gynnsamma för utvecklingen av livslångt lärande. Däremot tyder undersökningar på att undervisningens genomförande i komvux i mindre utsträckning främjar utvecklingen av livslångt lärande.

I kapitlet redovisas några synpunkter av fyra forskare i anslutning till återkommande utbildning. Magnus Söderström anser att personalutvecklingen i arbetslivet bör fylla bl. a. följande funktioner:

- utveckla basfärdigheter hos individen,
- anpassa individen till miljö, teknik, normer och förändringar i arbetsprocessen,
- ge individen förutsättningar att påverka förändringsprocessen.

Personalutvecklingen bör enligt Söderström ha både en verksamhetsrelaterad funktion, en allmän vuxenutbildningsfunktion och en arbetsmarknadspolitisk funktion. Särskilt framhålls personalutvecklingens roll som förändringsinstrument. Det krävs en klarare rollfördelning mellan arbetslivet och övrig vuxenutbildning, och personalutvecklingen bör kunna spela en större roll än hittills.

Torbjörn Stockfelt och Mauritz Sköld konstaterar bl. a.

att vardagsinläringen utgör den kvantitativt och känslomässigt största kunskapsgenererande processen i en människas liv.

att arbetet för många människor är den enda utbildningsform som har någon praktisk betydelse.

att arbetet är en av de inläringssituationer som mest aktivt tillför och utvecklar nya kunskaper,

att en kunskapsutveckling integrerad i arbetslivet har en rad pedagogiska fördelar.

Det behövs fortsatt forskning kring utvecklande av positiv vardagsinläring i arbetslivet.

Kjell Rubenson anser att det finns risk för att ett system med återkommande utbildning ökar utbildningsklyftorna, eftersom de utbildningsmässigt gynnade ständigt upplever behov av ny kunskap. Det krävs en nära samordning mellan arbetslivets organisation, utbildningspolitiska insatser, utbildningsorganisation och studiestödsformer för att ett system med återkommande utbildning skall kunna utjämna utbildningsskillnader.

Kommittén konstaterar att ännu år 1990 kommer en stor andel av den vuxna befolkningen att ha en kortare formell utbildning än nio år. Dessutom lämnar många ungdomar grundskolan utan fullständig grundskolkompetens eller med dåliga kunskaper. Därtill kommer många invandrare med kort utbildning och vuxna som avslutat grundvux. Det är enligt kommitténs uppfattning angeläget att samtliga som söker till grundskolkurser inom komvux kan erbjudas utbildning. Timvolymen för grundskolkurser bör därför få öka igen.

Merparten av ungdomarna får i dag en gymnasial utbildning. Även vuxna bör kunna få en gymnasieskolutbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden eller skaffa sig behörighet för fortsatta studier. Med utbildning följer också ofta andra former av välfärd. Det finns f. n. ett uppdämt behov av gymnasieskolutbildning inom komvux. Kommittén anser därför att timvolymen även för gymnasieskolkurser bör få öka med hänsyn till de angelägna behov av fortbildning och vidareutbildning som kommittén konstaterat.

Kommittén redovisar slutligen några angelägna uppgifter som komvux bör fullgöra:

1. fortbildning och vidareutbildning av yrkesverksamma vuxna för att möjliggöra strukturrationalisering och undvika arbetslöshet.

2. utbildning av vuxna i elektronik och datateknik både för yrkesverksamhet och som samhällsmedborgare.

3. utbildning av yrkesverksamma vuxna i frågor som rör arbetsmiljö, miljövärd, energi, hushållning med resurser och medbestämmande,

4. grundläggande yrkesutbildning för grupper som saknar sådan utbildning,

5. återkommande utbildning för grupper som vill bredda sin kompetens eller avancera inom sitt yrkesområde,

6. undervisning i språk och om andra länders politiska, sociala och kulturella förhållanden,

7. ge baskunskaper och basfärdigheter till nya grupper som grund för fortsatta studier, yrkesverksamhet, samhälls- och föreningsengagemang m. m.,

8. utbildning i enstaka ämnen för allmän och särskild behörighet för högskolestudier.

Mål, målgrupper, information, rekrytering, intagning, syo, elevvård (kapitel 7)

I enlighet med kommitténs tidigare förslag har riksdagen fastställt följande mål för vuxenutbildningen och mål och målgrupper för komvux (Lvux 82):

Vuxenutbildningen syftar till

1. att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa,

2. att öka de vuxnas förmåga att förstå, kritiskt granska och medverka i kulturellt, socialt och politiskt liv och därigenom bidra till det demokratiska samhällets utveckling,

3. att utbilda vuxna för varierande arbetsuppgifter, medverka till arbetslivets förändring och bidra till full sysselsättning och därigenom främja utveckling och framsteg i samhället,

4. att tillgodose de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter och att ge dem tillfälle att komplettera ungdomsutbildningen.

Särskilda mål för komvux

Komvux skall medverka till att förverkliga vuxenutbildningens allmänna mål genom att erbjuda vuxna kompetensinriktad utbildning. Det sker genom att komvux

1. anordnar utbildning såväl för kompetens i enstaka ämnen som för fullständig kompetens motsvarande den som ges i grundskolan och gymnasieskolan,

2. förmedlar kunskaper i det egna yrket eller utbildar för ett nytt yrke genom att anordna utbildning motsvarande sådan som ges i gymnasieskolan eller enligt kursplaner som fastställts efter samråd med arbetsmarknadens parter.

Målgrupper för komvux

Komvux vänder sig till alla vuxna som har behov av kompetensinriktad utbildning på grundskol- och gymnasieskolnivå.

Komvux skall framför allt erbjuda utbildning till dem som tidigare fått minst av utbildningsresurserna i samhället. Information och rekrytering skall därför i första hand inriktas mot korttidsutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer.

En annan viktig målgrupp för komvux är yrkesverksamma personer som har behov av att komplettera sitt yrkeskunnande och övriga vuxna som vill gå ut i arbetslivet eller förändra sin situation i arbetslivet. Ytterligare en målgrupp för komvux är människor som behöver komplettera sin tidigare utbildning och skaffa sig behörighet för fortsatta studier.

För att dessa mål skall kunna uppfyllas föreslår kommittén att i skollagen föreskrivs att en kommun är skyldig att främja vuxnas utbildning i komvux.

I kapitlet redovisas FoU kring information, rekrytering och syo, framför allt den samverkan mellan olika vuxenutbildningsanordnare som ägt rum t. ex. i Hallsberg, Kronobergs län och inom ramen för syovux-projektet. Kommittén konstaterar att vuxenutbildningsråd och lokala planeringsråd (SSA-råd) har till uppgift dels att kartlägga utbildningsbehov, dels att informera om utbildningsmöjligheter. De fungerar också som samrådsorgan mellan olika utbildningsanordnare och mellan utbildningsanordnare och arbetsliv. Några kommuner har inrättat informationscentraler för att informera om utbildningsmöjligheter för vuxna.

Även centrala studiestödsnämnden, vuxenutbildningsnämnderna och arbetsförmedlingarna medverkar till att sprida information om utbildningsmöjligheter för vuxna.

Kommittén konstaterar att det krävs ökade informationsinsatser och en utbyggd syo om komvux i ännu större utsträckning skall rekrytera korttidsutbildade vuxna till utbildning. Det är nödvändigt med en samverkan mellan olika organ såsom vuxenutbildningsråd, SSA-råd, olika utbildningsanordnare, fackliga organisationer och andra för att på effektivast möjliga sätt utnyttja de resurser som finns.

Även den interna syon inom komvux behöver utvecklas. Syon bör vara en integrerad del av den pedagogiska verksamheten i komvux. Även möjligheter att ge vuxna som saknar arbetslivserfarenhet praktisk arbetslivsorientering inom komvux bör övervägas.

För att syon skall klara sina uppgifter behöver en större resurs än som nu är möjligt kunna användas för syo inom komvux. På sikt behöver ytterligare resurser tillföras för en syo som är gemensam för samtliga former av vuxenutbildning.

Kommittén föreslår

att möjligheter att organisera praktisk arbetslivsorientering för vissa prioriterade målgrupper inom komvux övervägs.

att en större resurs än vad som motsvarar 40 % av det nuvarande schablon-tillägget inom komvux får användas till syo-funktionärstjänst inom komvux enligt skolstyrelsens beslut.

att på sikt ytterligare resurser tillförs en för samtliga vuxenutbildningsanordnare gemensam syo-funktion.

Kommittén anser att vuxnas utbildningsmöjligheter inte bör begränsas till det kursutbud som finns i den egna kommunen. Vuxna bör ha rätt att tas in i utbildning oavsett i vilken kommun utbildningen anordnas. Som allmän princip för urval bland behöriga sökande bör gälla att den som har störst behov av utbildningen tas in i första hand. Om denna allmänna princip tillämpas behövs det enligt vår uppfattning inte elevområden i komvux. Interkommunal ersättning bör utgå som f. n.

Undervisningen inom komvux bygger på förutsättningen att kursdeltagarna har livs- och arbetslivserfarenhet och kan klara en stor del av studierna på egen hand. Enligt läroplan för komvux skall undervisningen i ännu högre grad än tidigare anpassas till vuxnas behov och förutsättningar. Skolstyrelsen har numera ett uppföljningsansvar för ungdomar upp till 20 år, och gymnasieskolan är dimensionerad att ta emot samtliga ungdomar. Resurserna för komvux är begränsade och bör därför i första hand förbehållas vuxna. Intagningsåldern för teoretiska gymnasieskolkurser bör därför höjas till 20 år.

Sökande som är yngre än 20 år bör dock kunna tas in i komvux i följande fall:

- sökande som fullbordat gymnasieskolutbildning och behöver behörighetskomplettera.
- sökande som förvärvsarbetar och behöver studera på kvällstid.

Även i andra fall bör intagningsnämnden kunna ge dispens från ålderskravet om särskilda skäl föreligger.

Intagnings- och urvalsfrågor kommer i framtiden att bli ännu viktigare med hänsyn till de begränsade resurserna. Det är därför angeläget att det i varje kommun med komvux finns en särskild intagningsnämnd med företrädare för skolstyrelsen och allmänintressen. Vuxenutbildningsrådet bör däremot inte vara intagningsnämnd.

De prioriterade målgrupperna ställer ökade krav på elevvård inom komvux. De statliga resurserna bör därför få användas även för kurativa insatser.

Kommittén föreslår alltså

att vuxna skall ha rätt till intagning i komvux enligt de allmänna behörighets- och urvalsregler som gäller oavsett, i vilken kommun kursen anordnas,

att åldern för intagning till gymnasieskolkurs motsvarande tvååriga teoretiska linjer och tre- och fyraåriga linjer i gymnasieskolan höjs till 20 år, att intagningsnämnden får ge dispens från ålderskravet, om särskilda skäl föreligger,

att skolstyrelsen utser en särskild intagningsnämnd för komvux liksom ordförande för denna,
att skolstyrelsen skall vara företräd i intagningsnämnden och att minst hälften av dess ledamöter skall företräda allmänintressen,
att skolstyrelsen fastställer arbetsordning för intagningsnämnden,
att en del av det nuvarande schablontillägget eller en del av den totala statsbidragsresursen för komvux (enligt förslag i kapitel 16) skall få användas även till kurativa insatser inom komvux enligt skolstyrelsens beslut.

Läroplansfrågor (kapitel 8)

Läroplan för komvux (Lvux 82) införs fr.o.m. läsåret 1982/83 enligt riksdagens beslut. Kommittén har i en särskild skrivelse föreslagit kompletteringar till läroplan för komvux att gälla fr.o.m. läsåret 1983/84. I denna skrivelse föreslagit kommittén bl.a.

- att mål och riktlinjer för syo skall införas i läroplan,
- att etapperna 2–4 successivt skall införas, att samma betygssystem skall tillämpas i gymnasieskolkurser i komvux som i gymnasieskolan och att kursdeltagarna i komvux skall utgöra en egen referensgrupp,
- att särskilda avgångsbetyg som ger allmän behörighet skall införas i komvux,
- att till läroplan för komvux skall fogas ett särskilt avsnitt som behandlar grundvux,
- att SÖ får i uppdrag att utarbeta och fastställa tim- och kursplaner för gymnasieskolkurser i huvudsak i överensstämmelse med kommitténs förslag.

Kommittén konstaterar att betygssystemet i grundskolkurser i komvux har flera nackdelar:

- det utgör ett hinder vid rekryteringen av prioriterade målgrupper och kan bidra till studieavbrott,
- det försvårar en vuxenanpassning av innehåll och arbetsformer,
- det hindrar samarbete mellan kursdeltagarna.

Kommittén föreslår

att det nuvarande betygssystemet i grundskolkurser ersätts med godkänd – icke godkänd,
att sökande med slutbetyg från komvux utgör en egen kvotgrupp vid intagning till gymnasieskolan,
att orienteringsämnena även i fortsättningen utgör separata kurser och den första etappen i en sammanhängande studiegång i resp. ämne.

Kommittén föreslår att ett slutbetyg från komvux som ger grundskolkompetens skall innehålla godkänd från etapp I i följande ämnen: svenska, engelska, matematik, historia, samhällskunskap, religionskunskap, geo-

grafi, fysik, kemi och biologi. Svenska kan bytas ut mot svenska som främmande språk. I slutbetyget kan också ingå godkänd från etapp 1 i B-språk och/eller hemspråk.

Kommittén konstaterar att orienteringskursen för vuxenstuderande som ger studie- och yrkesorientering och studieteknisk träning inför fortsatta studier framför allt på högskolenivå har visat sig fylla en viktig funktion. Det finns behov av en motsvarande orienteringskurs som vänder sig till korttidsutbildade och studieovana vuxna som vill påbörja studier över huvud taget. Kommittén föreslår att SÖ får i uppdrag att utarbeta och fastställa kursplan för en sådan orienteringskurs.

Fr. o. m. läsåret 1982/83 utgör svenska som främmande språk (etapp 1) en särskild kurs inom komvux. Kommittén anser att även gymnasieskolkursen i svenska (etapp 2) i större utsträckning bör anpassas till invandrarers behov och förutsättningar utan att den görs till ett särskilt ämne. Kursen skall ge allmän behörighet för högskolestudier. Kommittén föreslår att SÖ får i uppdrag att beakta detta vid utarbetandet och fastställandet av kursplan i svenska etapp 2.

Kommittén föreslår att betyg i hemspråk skall kunna ingå i avgångsbetyg från komvux och att hemspråkets timtal skall kunna inräknas i den timvolym som avgångsbetyg från komvux skall omfatta enligt vårt förslag.

Kommittén konstaterar att uppdelningen av yrkesinriktade gymnasieskolkurser i delmomentskurser och modulkurser fungerar tillfredsställande och bör därför tillämpas även i fortsättningen. Kommittén föreslår dock att SÖ i samråd med arbetsmarknadens parter får i uppdrag att göra en översyn av framför allt korta delmoment och kombinera dessa till något längre utbildningar eventuellt tillsammans med vissa delar av allmänna ämnen.

Kommittén anser också att nya utbildningar som tillkommer i gymnasieskolan bör få anordnas även inom komvux. Kommittén föreslår att regeringen utfärdar riktlinjer för fastställande av timplaner för komvux för nya utbildningar som tillkommer i gymnasieskolan.

Kommittén konstaterar att nya utbildningsbehov uppkommer som en följd av förändringar på arbetsmarknaden. Nya kursplaner för särskilda yrkesinriktade kurser måste därför snabbt kunna utarbetas och fastställas. Kommittén anser att de rutiner som nu tillämpas med lokalt och centralt samråd med parterna bör gälla även i fortsättningen. Kommittén föreslår emellertid att kommunerna får till uppgift att mera aktivt inventera utbildningsbehov och att inom SÖ avsätts resurser för utarbetande av kursplaner för särskilda yrkesinriktade kurser och av kommentar-, service- och informationsmaterial.

Erfarenheterna av försöksverksamheten med undervisning på finska i grundskolkurser är nu ganska omfattande och i allmänhet mycket goda. Undervisningen bör kunna anordnas även på andra invandrarspråk. Försöksverksamheten med gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade

kurser har dock hittills haft begränsad omfattning. Det finns enligt kommitténs uppfattning i vissa fall skäl att anordna även gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser på invandrarspråk för deltagare som redan har en utbildning motsvarande grundskolan men har alltför dåliga kunskaper i svenska.

Kommittén föreslår att grundskolkurser på invandrarspråk skall få anordnas efter beslut av skolstyrelsen under förutsättning att lämpliga läromedel och lärare finns tillgängliga. Sådan undervisning skall kombineras med undervisning i svenska som främmande språk.

Kommittén föreslår att försöksverksamheten med undervisning på invandrarspråk i gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser får fortsätta efter SÖ:s medgivande i varje särskilt fall.

Kursuppläggning, information och samråd (kapitel 9)

I syfte att underlätta för glesbygdskommuner med stora avstånd att starta kurser inom komvux föreslår kommittén att kurs får förläggas till olika platser och på olika tider för olika deltagargrupper, under förutsättning att kursen håller sig inom ramen för det i timplanen fastställda timtalet. Läraren håller alltså lektioner på olika platser med kursdeltagargrupper som ingår i kursen.

Redan med nuvarande bestämmelser kan kursdeltagare som kunskapsmässigt befinner sig på olika nivå ingå i samma kurs. Undervisningen bör organiseras så att samtliga kan följa undervisningen, t. ex. genom att några kursdeltagare befrias från vissa lektioner eller kursdeltagarna delas upp i olika grupper. Om kommitténs förslag att etapperna 2–4 skall utgöra en kurs genomförs, innebär det att kursdeltagare som befinner sig i någon av dessa etapper kan utgöra en kurs.

I kapitlet redovisar kommittén de slag av samråd och konferenser som enligt nuvarande föreskrifter skall finnas i komvux, de erfarenheter och synpunkter som kommit fram bl. a. i rapporter från SÖ:s korttidsförordnade gymnasieinspektörer och de förändringar som skett i ungdomsskolan med anledning av riksdagens beslut om elevers och föräldrars medinflytande. Kommittén anser att det bör utfärdas så få centrala bestämmelser om information och samråd som möjligt med hänsyn till de stora variationerna i fråga om komvux omfattning och organisation i olika kommuner. Det krävs dock vissa centrala bestämmelser för att säkerställa personalgruppers och kursdeltagares möjligheter till medinflytande.

Kommittén föreslår att följande former av information och samråd regleras i centrala bestämmelser.

- Rektor skall vara skyldig att informera och samråda med företrädare för lärare och övrig personal samt med företrädare för kursdeltagare före beslut i viktiga frågor.
- Vid varje skolenhet med komvux skall finnas en komvux-konferens, i

vilken ovan nämnda information och samråd sker. Skolstyrelsen beslutar om sammansättning och arbetsformer för komvux-konferensen.

- Rektor skall vara skyldig att minst en gång per termin informera personal och kursdeltagare om förändringar i verksamheten.
- Samarbetsnämnd får finnas vid skolenhet med komvux om skolstyrelsen beslutar det; skolstyrelsen bestämmer samarbetsnämndens sammansättning, uppgifter och arbetsformer. Försöksverksamheten med samarbetsnämnd upphör.
- Beslut om skiljande av elev från undervisningen fattas av skolstyrelsen eller av samarbetsnämnden, om samarbetsnämnd med företrädare för skolstyrelsen inrättats.
- Samråd i pedagogiska frågor mellan skolledare, lärare, syo-funktionär och företrädare för kursdeltagare skall äga rum minst en gång per termin; skolstyrelsen bestämmer formerna för detta samråd.
- Elevvårdskonferens och andra konferenser får sammankallas av rektor vid behov.
- Komvux-konferensen skall också behandla frågor som rör grundvux och innehålla företrädare för grundvux. Särskilda konferenser för grundvux i bl. a. pedagogiska frågor och elevvårdsfrågor får av rektor sammankallas vid behov.

Metoder och arbetsformer, läromedel, forsknings- och utvecklingsarbete (kapitel 10)

I kapitlet redovisas resultaten av några undersökningar kring metoder och arbetsformer och inlärningsprocessen dels från kommitténs FoU-översikt (Kommunal vuxenutbildning. Översikt över forsknings- och utvecklingsarbete), dels från några senare publicerade undersökningar. I dessa konstateras att majoriteten av kursdeltagarna i komvux anser att arbetsformerna i hög grad anpassats till vuxnas behov och förutsättningar. Samtidigt görs reservationerna att en stor del av deltagarna föredrar lärardominerad undervisning och att undersökningarna i regel gällt de kursdeltagare som fullföljt eller finns kvar i undervisningen.

I undersökningarna framkommer vissa brister i fråga om metoder och arbetsformer i komvux. Många kursdeltagare anser att lärarna överskattar deras förkunskaper.

att studietakten är alltför hög och kraven på arbetsinsatser alltför betungande,

att möjligheterna till grupparbete, samtal och sociala kontakter varit alltför få,

att kurserna varit alltför heterogena och att läraren ofta anpassat undervisningen till de duktiga deltagarna,

att kursdeltagarna i ringa utsträckning påverkat planeringen av undervisningen,

att informationen varit bristfällig.

I rapporterna föreslås vissa förbättringar. Bl. a. framhålls att deltagarnas egna erfarenheter och upplevelser i större utsträckning bör användas som en resurs i undervisningen och att undervisningen bättre bör anknyta till deltagarnas hela livssituation (vardagsinlärninng och det livslånga lärandets princip).

I undersökningarna konstateras slutligen att komvux brottas med en målkonflikt: att rekrytera korttidsutbildade vuxna och att på ett i förhållande till ungdomsskolan begränsat antal undervisningstimmar uppfylla både kunskaps- och färdighetsmål och en rad övergripande mål.

I kapitlet sammanfattas innehållet i två promemorior som kommittén låtit utarbeta som underlag för sitt läroplansarbete. Anders Franssons promemoria *Metoder och arbetsformer* och Lennart Nilssons promemoria *Motiven till och innebörden av nyorientering av yrkesundervisningens inriktning och utformning*.

Fransson framhåller framför allt vikten av ökat deltagarinflytande vid planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Nilsson betonar vikten av att den yrkesinriktade undervisningen organiseras i funktionella helheter och arbetsuppgifterna får en autentisk karaktär, att yrkesundervisningen också innehåller teoretiska resonemang och allmänna ämnen och uppfyller övergripande mål såsom samarbete, medansvar och demokratisering.

Kommittén konstaterar i kapitlet att det är viktigt att beakta de förslag till förbättringar som framförs i forskningsrapporter för att minska antalet studieavbrott, t. ex.

- bättre information till de studerande,
- långsammare studietakt, särskilt i början,
- val av arbetsformer som möjliggör kontakt och samarbete mellan de studerande,
- gemenskap och trygghet i gruppen,
- avdramatisering av prov och betyg,
- stöd och hjälp vid frånvaro.

Kommittén konstaterar att de vuxenstuderandes studiesituation i väsentliga avseenden skiljer sig från elevernas studiesituation i ungdomsskolan och att därför arbetsformerna i komvux måste bli annorlunda. Följande faktorer bör enligt kommitténs uppfattning särskilt beaktas vid val av arbetsformer i komvux.

De vuxnas livssituation skiljer sig från elevernas i ungdomsskolan. Vuxenstuderande har plikter som rör förvärvsarbete, hem, familj, ekonomi och andra åtaganden som ofta måste gå före studierna. De är vana vid att fatta beslut i dessa frågor och ta ansvar men hamnar i undervisningssituationen i beroendeställning.

Många av de studerande i komvux har *ingen studievana* och känner osäkerhet och oro inför studierna.

Många kursdeltagare har *kunskapsluckor* och dåliga förkunskaper i vissa ämnen eller delar av ämnen. De menar med kunskap ofta faktakunskaper och har svårt att minnas nya fakta som inte anknyter till deras tidigare erfarenheter.

Många vuxenstuderande har *dåligt självförtroende* och bristande tilltro till sin förmåga att klara studier.

De vuxna kursdeltagarna har ofta *yrkes- och livserfarenheter* från flera olika områden.

I kapitlet redovisas också undersökningar om läromedel i komvux. Ett antal kriterier på bra vuxenläromedel anges med utgångspunkt i projektet Kriterier för läromedel i vuxenutbildning (KLÄV). I läroplan för komvux definieras läromedel på följande sätt: "Läromedel är allt som lärare och kursdeltagare kommer överens om att använda för att nå uppställda mål i undervisningen." Riksdagens beslut om basläromedel och granskning av basläromedel gäller också för komvux.

Kommittén konstaterar att det är angeläget att läromedlen i komvux både i fråga om innehåll och utformning är väl anpassade till vuxnas intressen, behov och förutsättningar. Vid utformningen av läromedel för komvux bör särskilt följande beaktas:

- Det finns stora skillnader mellan kursdeltagarna i en komvux-kurs i fråga om förkunskaper, studiesituation, erfarenheter, studiebehov och intressen.
- Kursdeltagarna i komvux måste klara en stor del av inläringen på egen hand.
- Kursdeltagarna i komvux har i regel inte samma studievana och erfarenheter av olika arbetsformer som eleverna i ungdomsskolan.
- Uppdelningen av ämnena i etapper och i grunddel och fördjupningsdel ställer särskilda krav på läromedel.
- Behovet av läromedel för särskilda yrkesinriktade kurser som inte har någon motsvarighet i gymnasieskolan bör beaktas vid utarbetandet av kursplaner för sådana kurser.

Kommittén berör kortfattat utvecklingen av nya medier för undervisning i anslutning till informationsteknologiutredningen och videogramutredningen. Kommittén anser att videogram, text-TV och teledata bör kunna komma till användning både vid statens skolor för vuxna och inom komvux, eftersom kursdeltagarna får klara så stor del av inläringen på egen hand med hjälp av material av olika slag.

Kommittén konstaterar att forsknings- och utvecklingsarbete som berör komvux haft ganska stor omfattning under senare hälften av 1970-talet men att det fortfarande finns stora bristområden. Kommittén anser att följande områden bör prioriteras vid planering av FoU-projekt under den närmaste tiden:

- effekter av komvux både för den enskilde och samhället särskilt i ett fördelningspolitiskt perspektiv,

- komvux roll i ett system med återkommande utbildning och livslångt lärande och samspelet mellan ungdomsutbildning, vuxenutbildning, arbetsmarknad och studiesociala villkor,
- samspelet mellan organiserad utbildning och vardagsinlärning,
- uppföljning och utvärdering av genomförandet av läroplan för komvux.

Kommittén anser att det vuxenpedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet bör förstärkas på central, regional och lokal nivå. Lärare för komvux utbildas vid högskolorna, särskilt vid lärarhögskolan i Stockholm. Högskolorna får också genomförandeansvar för en stor del av lärarfortbildningen. Kommittén anser det därför angeläget att det vid högskolorna finns professurer även i vuxenpedagogik. En väsentlig del av de resurser för lokal skolutveckling som kommunerna disponerar bör, åtminstone i ett inledningsskede, enligt kommitténs uppfattning användas till utvecklingsarbete i samband med genomförandet av läroplan för komvux och samverkan mellan olika vuxenutbildningsanordnare i fråga om rekrytering av prioriterade målgrupper.

Kommittén föreslår

- att utöver professuren i vuxenpedagogik i Linköping inrättas ytterligare minst en professur i vuxenpedagogik,
- att SÖ inriktar sitt FoU inom vuxenutbildningen mot de av kommittén ovan redovisade bristområdena,
- att länskolnämnderna inom ramen för sina resurser tar initiativ till och ansvar för regional samverkan i fråga om FoU inom vuxenutbildningen,
- att till länskolnämnderna knyts expertis med erfarenhet av vuxenutbildning.

Grundvux (kapitel 11)

Kommittén redovisar inledningsvis olika definitioner av begreppen analfabetism och funktionell läs- och skrivfärdighet och ansluter sig till UNESCO:s definitioner.

Kommittén konstaterar att funktionella läs-, skriv- och räknefärdigheter i det svenska samhället innebär en färdighetsnivå motsvarande medelnivån i årskurs 6 i grundskolan. Olika bedömningar av det framtida behovet av grundvux redovisas med utgångspunkt i bl. a. SÖ:s petita och SFI-kommitténs betänkande Svenskundervisning för vuxna invandrare (SOU 1981:86). Kommittén föreslår att SÖ får i uppdrag att göra en kartläggning av behovet av grundvux.

Kommittén föreslår att målgruppen för grundvux definieras som "alla vuxna som saknar de kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva eller räkna som fordras för att eventuellt med stödundervisning delta i annan vuxenutbildning på en nivå som är jämförbar med grundskolans högstadi-

um". Vuxna utvecklingsstörda skall tillhöra målgruppen för grundvux endast om de kan tillgodogöra sig reguljär grundvux-undervisning.

Kommittén anser att det krävs ökade rekryteringsinsatser inte minst genom radio och TV för att nå målgrupper för grundvux. Grundvux är en kompetensinriktad utbildning som syftar till att förmedla kunskaper och färdigheter som är oundgängliga för den enskilde i samhället och som kan utgöra grund för yrkesutövning och vidareutbildning. Deltagare som uppnått målet för grundvux, dvs. kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva och räkna motsvarande årskurs 6, skall hänvisas till annan utbildning. Kommittén anser det väsentligt att det finns en läroplan för grundvux och att innehållet i grundvux preciseras mer än f. n. Kommittén föreslår att SÖ utarbetar kommentarmaterial för grundvux i anslutning till läroplanen och att lokala arbetsplaner utarbetas även för grundvux.

Invandrare har enligt nuvarande bestämmelser rätt att få undervisning i grundvux på sitt hemspråk, om de önskar det. Kommittén anser att möjligheterna till sådan undervisning bör förbättras. Kommittén har föreslagit att grundvux för den som har ett annat modersmål än svenska bör innehålla undervisning i svenska som ett främmande språk. Kommittén anser också att kursdeltagare i grundvux med otillräckliga kunskaper i svenska för fortsatt utbildning bör ha rätt att parallellt med eller efter grundvux delta i grundläggande undervisning i svenska för vuxna invandrare (sfi).

Det har visat sig att undervisningen inom grundvux är ineffektiv om den organiseras som heltidsundervisning för studieovana analfabeter. Kommittén föreslår därför av pedagogiska skäl att grundvux i huvudsak bedrivs som deltidstudier med i regel högst 15 lektionstimmar per vecka och som heltidsstudier endast då deltagaren effektivt kan tillgodogöra sig en sådan utbildningsvolym per vecka.

Kommittén konstaterar att det nuvarande statsbidragssystemet för grundvux möjliggör för kommuner med en mer omfattande grundvux-verksamhet att organisera grundvux som heltidsundervisning för flertalet grupper. Detta gäller dock inte för kommuner med ett fåtal deltagare i grundvux. Som en konsekvens av kommitténs förslag att deltidstudier bör vara det vanliga föreslår kommittén att statsbidraget till undervisning inom grundvux ändras så att det fr. o. m. den femte eleven utgår för tre undervisningstimmar i stället för fyra per vecka under 37 veckor av ett redovisningsår. För de fyra första deltagarna bör statsbidrag utgå för sju undervisningstimmar per vecka enligt nuvarande bestämmelser.

Schablon tillägget för uppsökande verksamhet, syo, kurativa insatser, stödundervisning m. m. har i många kommuner visat sig otillräckligt. Kommitténs förslag att minska resurstilldelningen per deltagare gör att gruppstorleken måste öka något, och grupperna riskerar därigenom att bli ännu mera heterogena. Kommittén föreslår därför att schablon tillägget höjs från 15 till 25%.

Den föreslagna ändringen av statsbidraget per deltagare möjliggör att

ytterligare ca 1500–2000 sökande kan tas in i grundvux inom samma kostnadsram, vilket är angeläget eftersom det totala antalet undervisningstimmar för grundvux inte får öka under budgetåret 1982/83.

Kommittén konstaterar att långa uppehåll i studierna har negativa effekter för inläringen. Kommittén anser därför att undervisningen bör utsträckas över längre tid än 37 veckor. Kommittén föreslår att undervisningsvolymen för lärare i grundvux beräknas på samma sätt som för lärare i komvux, dvs. i form av ett antal undervisningstimmar per år.

Antalet undervisningstimmar under vilka en individ kan få grundvux är inte begränsat, men det begränsas i realiteten av det antal timmar för vilka grundvux-deltagaren kan få timersättning, f. n. 1 120 eller om särskilda skäl föreligger 2220. Erfarenheterna har visat att åtskilliga deltagare behöver fler timmar för att nå målet för utbildningen, dvs. kunskaper och färdigheter i att läsa, skriva och räkna motsvarande årskurs 6 i grundskolan. Några deltagare torde också kunna uppnå målet med färre timmar än 1 120. Kommittén föreslår därför att timersättningssystemet ses över med anledning av kommitténs förslag om ändringar i innehållet och uppläggningsen av grundvux.

Kommittén konstaterar att bristen på lämpliga läromedel är stor inom grundvux. Kommittén föreslår därför att SÖ får i uppdrag att utarbeta en plan för hur läromedelsbristerna i grundvux skall avhjälpas.

Många kommuner har brist på lämpliga lokaler för grundvux och har bl. a. därför inte kunnat ta in alla sökande. Kommittén konstaterar att i kommunens skyldighet att anordna grundvux för samtliga som behöver det också ingår en skyldighet att tillhandahålla erforderliga lokaler för verksamheten.

För att kvinnor med småbarn skall kunna delta i grundvux är det nödvändigt att det finns möjligheter till barntillsyn. Eftersom detta är en kommunal angelägenhet förutsätter kommittén att kommunerna löser detta problem.

Lokaler och utrustning — inbyggd utbildning (kapitel 12)

Komvux disponerar i regel inte egna lokaler och egen utrustning. Undervisningen bedrivs huvudsakligen i ungdomsskolans lokaler och i viss mån även i andra lokaler. Det innebär stora problem särskilt i fråga om undervisning på dagtid och yrkesinriktad utbildning. Kommittén anser att komvux bör kunna beredas acceptabelt utrymme i skollokaler och skolverkstäder till relativt små kostnader genom bl. a. en bättre planering och organisation samt viss komplettering av utrustningen. Stora investeringar är redan gjorda i skollokaler. Dessa investeringar bör kunna utnyttjas effektivare för utbildning inom komvux på tider då de inte används för ungdomsskolans undervisning. Även andra lokaler än skollokaler bör i större utsträckning kunna användas för utbildning inom komvux, t. ex.

AMU-centers lokaler. Enligt kommitténs uppfattning bör undervisningslokaler som bekostats med statliga och kommunala medel få användas även av komvux mot att komvux betalar de merkostnader som uppstår vid utnyttjandet. Kommittén föreslår att regeringen utfärdar riktlinjer för uthyrning av lokaler och utrustning vid AMU-center till komvux med innebörden att komvux endast betalar de merkostnader som uppstår vid användningen.

Kommittén har övervägt möjligheten att föreslå att ett särskilt statsbidrag införs för lokaler och utrustning i komvux. Kommittén avstår emellertid från att lägga fram ett sådant förslag, dels därför att kommittén inte får föreslå åtgärder som medför ökade kostnader för staten, dels därför att kommittén inte kan bedöma vilka konsekvenser förslag från övriga utredningar som behandlar samverkansfrågor kan komma att få för komvux i fråga om samutnyttjande av lokaler och utrustning.

Kommitténs förslag (i kapitel 7) att i skollagen föreskrivs att kommun och landstingskommun skall främja vuxnas utbildning i komvux bör leda till att skolstyrelsen mera aktivt verkar för att även komvux behov av lokaler och utrustning tillgodoses.

Inbyggd utbildning är ett komplement till skolförlagd utbildning och anordnas när skolan saknar erforderliga lokaler och utrustningar eller när undervisning i viss miljö är nödvändig för att utbildningsmålet skall uppnås. Kommittén anser att även komvux bör få anordna inbyggd utbildning inom områdena industri och hantverk, handel och kontor samt vård. Det är en förutsättning för att komvux skall kunna erbjuda prioriterade målgrupper grundläggande yrkesutbildning, fortbildning och vidareutbildning. Det bör enligt kommitténs uppfattning vara möjligt att få tillgång till praktikplatser för komvux genom en noggrann planering och nära samverkan med arbetsmarknadens parter och andra utbildningsanordnare.

De vuxnas mognad, livs- och yrkeserfarenhet möjliggör att gymnasieskolans timtal i arbetsteknik och praktik kan reduceras, om utbildningen anordnas som inbyggd utbildning inom komvux. Genom en individuell studieplanering bör det dessutom vara möjligt att ytterligare korta ner utbildningstiden utan att utbildningsmålet eftersätts. Det är viktigt att komvux har tillsyn över den inbyggda utbildningen och att samarbetet med arbetsmarknadens parter fungerar.

Kommittén föreslår att SÖ får i uppdrag att efter flera samråd med arbetsmarknadens parter fastställa timplaner för arbetsteknik och praktik för inbyggd utbildning.

Kommittén föreslår att inbyggd utbildning successivt införs i komvux inom områdena industri och hantverk, handel och kontor samt vård, och att omfattningen inledningsvis begränsas till högst 10% av den totala timresursen för yrkesinriktad utbildning inom komvux i hela landet (1981/82 ca 75 000 timmar). SÖ skall fördela timmarna för inbyggd utbildning efter särskild framställning från kommunerna och i inledningsskedet

ge företrädare åt inbyggd utbildning inom vårdområdet. SÖ skall kontinuerligt följa och utvärdera verksamheten och senare bedöma om en volymökning behövs och om beslutanderätten om att få anordna inbyggd utbildning kan flyttas till kommunerna.

Kommittén föreslår att statsbidrag utgår till inbyggd utbildning inom komvux. Eftersom kommittén inte får föreslå åtgärder som medför ökade kostnader för statsverket, föreslår kommittén att kostnaderna skall rymmas inom den timresurs som kommunerna tilldelas för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser. Kommittén föreslår att statsbidrag utgår enligt följande principer:

1. I fråga om inbyggd utbildning inom *industri och hantverk samt handel och kontor* utgår statsbidrag för varje undervisningstimme enligt av SÖ fastställd timplan med belopp-enligt arvodesgrupp CT 8:0.
2. I fråga om inbyggd utbildning inom *vård* utgår statsbidrag i arvodesgrupp CT 8:0 för det antal undervisningstimmar som motsvarar det schablonbelopp beräknat på 40 veckors utbildning av åtta elever vid ett och samma företag som utgår för inbyggd utbildning i gymnasieskolan. SÖ fastställer antalet statsbidragsberättigade undervisningstimmar för varje läsår.

Kommunerna får fritt disponera statsbidraget för samverkan, tillsyn, uppföljning, handledarkostnader och eventuell ersättning till företag/institutioner för lokaler, utrustning och material.

I utbildningar inom vårdområdet kommer ett stort antal timmar i praktik som anordnas som inbyggd utbildning att inte vara statsbidragsberättigade. Kommittén föreslår att endast statsbidragsberättigade timmar skall inräknas i underlaget för skollärovervakningen. Kommittén föreslår också att schablon tillägg utgår för statsbidragsberättigade timmar inom inbyggd utbildning.

Komvux organisation (kapitel 13)

Trots att en regional utjämning skett under senare år kvarstår fortfarande vissa regionala skillnader i fråga om förbrukning av undervisningstimmar inom komvux i förhållande till antalet invånare i en kommun. För att åstadkomma en ytterligare utjämning anser kommittén det angeläget att skollärovervakningen i de minsta kommunerna förstärks. De 174 veckotimmarnas extra nedsättning av undervisningsskyldigheten för arvodesstudierektor som nu fördelas av SÖ efter särskild framställning från kommunerna bör enligt kommitténs uppfattning användas till en generell förstärkning av skollärovervakningen i de minsta kommunerna.

Kommittén föreslår att skollärovervakningen förstärks på följande sätt:

I kommuner med 1,5 poäng och 3 poäng får arvodesstudierektor ytterligare 3 veckotimmars nedsättning, alltså 4,5 resp. 6 veckotimmars nedsättning.

I kommuner med 4,5 och 6 poäng får arvodesstudierektor ytterligare 1,5 veckotimmars nedsättning, alltså 6 resp. 7,5 veckotimmars nedsättning. 83 kommuner får en förstärkning av skolledarresursen med 1,5–3 veckotimmars nedsättning av undervisningsskyldigheten för arvodesstudierektor, sammanlagt 184,5 veckotimmars nedsättning.

Anordnandet av särskilda skolenheter för vuxenutbildning har visat sig medföra flera fördelar för komvux. Det skapas en större medvetenhet om komvux mål och målgrupper, och undervisningen får en klarare markerad vuxenprofil. Kommittén anser därför att de regler som nu gäller för inrättande av särskilda skolenheter för komvux bör tillämpas även i fortsättningen.

Kommittén anser att en särskild skolenhet för komvux närmast bör jämföras med en allmän skolenhet för gymnasieskolan. Skolledarresursen borde alltså ha samma omfattning som vid en allmän skolenhet för gymnasieskolan. En sådan förbättring av skolledarresursen vid särskilda skolenheter för komvux skulle emellertid medföra betydande kostnadsökningar. Kommittén föreslår i stället vissa smärre förbättringar som i stort sett rymms inom nuvarande kostnadsramar.

Kommittén konstaterar att den yrkesinriktade utbildningen under senare hälften av 1970-talet inte ökat i önskad utsträckning trots att den skall prioriteras. Det kan bl. a. bero på att det varit svårt att få tillgång till lokaler och utrustning för yrkesinriktad utbildning och att det är betydligt mera arbets- och tidskrävande att planera och administrera yrkesinriktad utbildning än utbildning i allmänna ämnen. Kommittén har övervägt flera alternativ att förstärka skolledarresursen för sådan yrkesinriktad utbildning som är arbetsmarknadsinriktad. Eftersom kommittén inte får föreslå åtgärder som medför ökade kostnader, har kommittén stannat för att föreslå att en del av det nuvarande schablon tillägget för syo m. m. eller en del av den totala statsbidragsresursen enligt kommitténs förslag till nytt statsbidragssystem för komvux får användas till administrativa uppgifter för särskilt arbetskrävande arbetsmarknadsinriktad utbildning. Resursen bör få användas till arvodering av eller nedsättning av undervisningsskyldigheten för lärare som åtar sig sådana administrativa uppgifter eller för ytterligare nedsättning av undervisningsskyldigheten för skolledare enligt skolstyrelsens beslut.

SÖ har möjlighet att medge inrättande av ytterligare en eller två arvodestjänster som studierektor vid särskilda skolenheter för komvux, dit administrationen av grundvux förlagts. Kommittén anser att en generell förstärkning av skolledarresursen bör ske vid stora särskilda skolenheter för komvux som ökat sin verksamhet utan att det givit ökade skolledarresurser. En delning av skolenheten skulle vara ännu mera kostnadskrävande.

Kommittén föreslår därför att vid särskild skolenhet för komvux får inrättas en tredje arvodestjänst som studierektor om verksamheten beräknas varaktigt omfatta lägst 76,5 poäng och att en fjärde arvodestjänst som

studierektor får inrättas om verksamheten beräknas varaktigt omfatta lägst 100,5 poäng. Undervisningsskyldigheten för arvodestjänsterna som studierektor nedsätts enligt nuvarande bestämmelser, dvs. med en veckotimme för varje påbörjat tvåtal poäng över 45.

Arbetsfördelning och samverkan mellan komvux och andra utbildningsformer (kapitel 14)

Kommittén konstaterar inledningsvis att den inte kan lägga fram konkreta förslag i fråga om arbetsfördelning och samverkan mellan komvux, gymnasieskolan, arbetsmarknadsutbildningen (AMU), utbildning i företag och högskolan, eftersom dessa utbildningar också är föremål för utredning parallellt med kommitténs arbete. Kommittén preciserar komvux uppgifter i förhållande till dessa andra utbildningsanordnare och pekar på områden där samarbetet bör kunna förbättras. Kommittén föreslår att regeringen tar initiativet till ett nytt utrednings- eller beredningsarbete i fråga om samverkan mellan komvux, gymnasieskolan och AMU, när de tre utredningarna avslutat sitt arbete och vissa erfarenheter vunnits av pågående försöksverksamhet.

Kommittén redovisar de väsentliga skillnaderna mellan komvux och gymnasieskolan i fråga om organisation, kursuppläggning och arbetsformer.

- Komvux är organiserad som ett ämneskurssystem med koncentrationsläsning på dagtid och kvällstid.
- Komvux timtal i de olika ämnena (i genomsnitt endast 40–45 % av gymnasieskolans) kan fördelas fritt på det antal veckor och terminer som skolstyrelsen bestämmer.
- Komvux ger vanligen fortbildning och behörighetskomplettering.
- Inom komvux anordnas särskilda yrkesinriktade kurser som inte har någon motsvarighet i gymnasieskolan.

Kommittén anser – i likhet med gymnasieutredningen – att en fördjupad och utvidgad samverkan mellan komvux och gymnasieskolan bör eftersträvas.

Gymnasieskolans specialkurser är huvudsakligen av tre slag:

1. specialkurser som bygger direkt på grundskolan och utgör en grundläggande yrkesutbildning,
2. specialkurser som kräver viss ålder eller yrkeserfarenhet och utgör fortbildning eller vidareutbildning,
3. högre specialkurser eller andra specialkurser som kräver genomgången gymnasial utbildning eller motsvarande eller viss yrkeserfarenhet.

Kommittén föreslår att specialkurser som vänder sig till vuxna och kräver viss ålder eller yrkeserfarenhet för inträde administreras av komvux. Kommittén förutsätter

att resurser i motsvarande grad överförs från gymnasieskolan till komvux,

att SÖ vid utarbetandet och fastställandet av nya läroplaner för specialkurser också anger om specialkursen i fråga skall administreras av komvux eller gymnasieskolan.

att den beredning eller utredning som kommittén ovan föreslagit får i uppdrag att analysera konsekvenserna av en överföring av vissa specialkurser till komvux.

Kommittén konstaterar att det fram till 1990 beräknas råda viss brist på personal med vårdutbildning och att många är verksamma inom social service och äldreomsorg utan att ha adekvat utbildning. Hemarbetande kvinnor som vill söka arbete inom dessa områden, är beroende av att få sin utbildning nära hemorten och/eller på deltid. Det bör vara en uppgift för komvux att tillgodose dessa behov.

Kommittén konstaterar också att stora grupper lantbrukare har haft svårt att få sina utbildningsbehov tillgodosedda. Även dessa grupper är beroende av att utbildningen anordnas nära hemorten och på deltid. Eftersom denna utbildning vänder sig till vuxna som har praktisk yrkeserfarenhet, är det enligt kommitténs uppfattning naturligt att utbildningen anordnas inom komvux, i första hand den landstingskommunala vuxenutbildningen.

Kommittén föreslår

att den landstingskommunala vuxenutbildningen anordnar vårdutbildningar som motsvarar den utbildning som finns vid landstingets gymnasieskola och dessutom särskilda yrkesinriktade kurser,

att primärkommunal vuxenutbildning anordnar vårdutbildningar som motsvarar den utbildning som finns vid primärkommunens gymnasieskola och dessutom särskilda yrkesinriktade kurser,

att primärkommunal vuxenutbildning skall kunna anordna vårdutbildningar för primärkommunens behov motsvarande den utbildning som finns vid landstingets gymnasieskola efter samråd med landstingets utbildningsnämnd,

att den landstingskommunala vuxenutbildningen anordnar fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma inom jordbruk, skogsbruk och trädgård motsvarande den utbildning som anordnas vid landstingets gymnasieskola och dessutom särskilda yrkesinriktade kurser,

att även primärkommunal vuxenutbildning skall kunna anordna utbildning inom dessa områden, dock först efter samråd med landstingets utbildningsnämnd.

I kapitlet redovisas skillnader mellan komvux och AMU i fråga om mål, målgrupper, huvudmannaskap, organisation, kursutbud, dimensionering, intagning, läroplaner, kursuppläggning, lärartjänster, lokaler och utrustning. Kommittén konstaterar att ett visst samarbete mellan komvux och AMU förekommer både på central, regional och lokal nivå.

Komvux specifika uppgifter i förhållande till AMU kan enligt kommitténs uppfattning formuleras på följande sätt:

- Komvux vänder sig till yrkesverksamma vuxna som behöver fortbildning och vidareutbildning.
- Komvux bör även kunna anordna grundläggande yrkesutbildning inom vissa områden t. ex. vård, social service, barnomsorg, kontor, storhushåll, för vuxna som befinner sig på arbetsmarknaden eller vill komma ut på arbetsmarknaden och saknar sådan utbildning.
- Komvux har till uppgift att ge överbryggande utbildning motsvarande grundskolan och gymnasieskolan och kompetens och behörighet för fortsatta studier.
- Komvux anordnar deltids- och fritidsutbildning som kan kombineras med förvärvsarbete, hemarbete och barnpassning.

Kommittén anser att en närmare samverkan mellan komvux och AMU bör eftersträvas för att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande och ett bredare underlag för mindre frekventa utbildningar. Arbetsmarknadsutbildning bör enligt kommitténs uppfattning i betydligt större utsträckning förläggas till komvux, särskilt förberedande teoretiska utbildningar och utbildningar som inte kräver stora investeringar i lokaler och utrustning. Kommittén anser också att samarbetet mellan komvux och AMU bör utvecklas bl. a. i fråga om läroplansarbete, FoU, lärarfortbildning, regional planering och utnyttjande av lokaler och utrustning.

Kommittén föreslår

att formerna för samverkan mellan komvux och AMU utreds ytterligare, att varje myndighet tar initiativet till att undanröja hinder för samverkan bl. a. i fråga om

- möjligheter att ta in komvux-elever i AMU-kurser,
- möjligheter att utnyttja ledig kapacitet vid AMU-center för utbildning inom komvux,
- möjligheter för lärare att kombinera tjänstgöring i komvux och AMU och förutsättningarna för gemensam fortbildning.

Problem med arbetsfördelningen mellan komvux och folkhögskolan förekommer endast på ett par begränsade områden, t. ex. allmänna linjer vid folkhögskolan som syftar till att ge grundskolkompetens eller allmän behörighet för högskolestudier, särskilt om dessa utbildningar anordnas utanför folkhögskolans egna lokaler i form av s. k. dagfolkhögskola.

Enligt kommitténs uppfattning bör en förbättrad studie- och yrkesorientering för vuxna och det lokala samrådet mellan olika utbildningsanordnare i en kommun leda till att onödigt konkurrens och dubblering undviks. En närmare samverkan bör eftersträvas i syfte att nå prioriterade målgrupper.

Kommittén konstaterar att det vid högskolorna anordnas vissa utbildningar som delvis ligger på gymnasial nivå och därmed sammanfaller med utbildningar som kan anordnas inom komvux. Det gäller t. ex. vissa nybör-

jarspråk, företagsekonomi, ADB och vissa tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Detta bör beaktas vid de överläggningar om behörighetskrav för högskoleutbildningar som sker mellan SÖ och UHÄ. Kommittén förutsätter att den uppföljningskommitté som har till uppgift att göra en översyn bl. a. av fördelningen av resurser till enstaka kurser, också beaktar behörighetskravens utformning så att parallellutbildning undviks.

I kapitlet redovisas några former av samarbete mellan komvux och företag, statliga, kommunala och landstingskommunala myndigheter. En viktig uppgift för komvux är att förmedla kunskaper i det egna yrket, dvs. att ge fortbildning och vidareutbildning till yrkesverksamma vuxna. Som kommittén redovisat i kapitel 6 anser den att denna uppgift bör få ökad betydelse. Arbetsmarknadsinriktad utbildning inom komvux skall prioriteras. Utbildningsresurser i samhället bör enligt kommitténs uppfattning utnyttjas så effektivt som möjligt och onödiga dubbleringar i fråga om utbildning bör undvikas. Kommittén föreslår därför att stat, kommun, landsting och företag bör kunna använda komvux för yrkesutbildning, fortbildning och vidareutbildning av anställda på följande villkor:

- utbildningen överensstämmer med de mål och prioriteringar som fastställts för komvux av riksdag och regering,
- utbildningen följer kursplan som fastställts av SÖ,
- beslut att anordna utbildning fattas av skolstyrelsen – i fråga om yrkesinriktad utbildning efter lokalt samråd med arbetsmarknadens parter,
- utbildningen anordnas enligt gällande föreskrifter och står under SÖ:s och länskolnämndens tillsyn,
- information om utbildningen ges till allmänheten och utbildningen står öppen för alla,
- intagning till utbildningen görs av den kommunala intagningsnämnden enligt gällande bestämmelser om behörighet och urval,
- lärare anställs och läromedel antas av skolstyrelsen.

Kommittén redovisar slutligen behovet av regional samplanering mellan gymnasieskolan, komvux och AMU och mellan komvux i olika kommuner. En sådan samplanering är enligt kommitténs uppfattning nödvändig både för att mindre frekventa yrkesinriktade utbildningar skall kunna komma till stånd och för att utbildningsresurserna skall utnyttjas så effektivt som möjligt.

Kommittén föreslår

- att länskolnämnderna åläggs att ta initiativet till regelbundna samråd om kursutbudet i komvux mellan kommunerna i länet,
- att länskolnämnderna tar initiativet till årliga samråd om planering, dimensionering och lokalisering av kursutbudet i gymnasieskolan, komvux och AMU i länet,
- att till länskolnämnderna knyts personer med erfarenhet av vuxenutbildning.

Personal (kapitel 15)*Skolledare*

Kommittén konstaterar att enligt de behörighetsregler som gäller för tillsättning av skolledartjänster inom komvux skall även erfarenheter av komvux beaktas.

Kommittén redovisar erfarenheter av skolledarutbildning för komvux och de förändringar som sker i fråga om personalutveckling fr. o. m. läsåret 1982/83. Kommittén föreslår

- att introduktionskurser för nyutnämnda skolledare i komvux anordnas som enstaka kurser vid högskolan och dimensioneras så att samtliga nyutnämnda skolledare i komvux kan tas in,
- att kommunerna svarar för eventuella kostnader inom ramen för statsbidraget för lokal skolutveckling,
- att den allmänna skolledarutbildningen skall omfatta eller kompletteras med särskilda avsnitt för komvux-skolledare med inriktning på administrativa och pedagogiska frågor som är specifika för komvux.

Lärare

Kommittén konstaterar att det inte ingår i dess uppdrag att utreda hur lärartjänster skall konstrueras och vilken utbildning som krävs. Kommittén föreslår

- att SÖ får i uppdrag att utarbeta tjänstekonstruktioner och behörighetsregler med anledning av riksdagens beslut att grundskolkurser i svenska som främmande språk och hemspråk skall få anordnas i komvux,
- att SÖ får i uppdrag att föreslå åtgärder i fråga om utbildningskomplettering, tjänstekonstruktion och behörighetsregler med anledning av kommitténs förslag att samhällskunskap och arbetslivsorientering skall integreras till ett ämne.

Kommittén konstaterar att 1974 års lärarutbildningsutredning (LUT 74) inte behandlat utbildningen av lärare för komvux och grundvux. Kommittén anser att vuxenutbildningens behov av lärarutbildning bör utredas ytterligare.

Kommittén framhåller det stora behovet av lärarfortbildning med anledning av att läroplan för komvux införs fr. o. m. läsåret 1982/83. Skolstyrelserna bör beakta detta behov vid fördelningen av anslaget till lokal skolutveckling. Högskolorna bör i samråd med SÖ och komvux-enheter i regionen utveckla studieplaner för enstaka kurser som kan användas för fortbildning av lärare.

Kommittén konstaterar att det i komvux inte finns huvudlärare och institutionsföreståndare och inte heller resurser för sådana specialfunktioner som fr. o. m. den 1 juli 1982 skall fördelas på lärarna i grundskolan. Det finns emellertid enligt kommitténs uppfattning ett mycket stort behov av en pedagogisk lednings- och samordningsfunktion även i komvux därför

att många olika lärarkategorier undervisar i komvux. Undervisningen är splittrad på åtskilliga ställen och komvux får en egen läroplan. Det är också nödvändigt med tillsyn av ämnesinstitutioner för komvux.

Kommittén föreslår därför

att inom komvux utses ämnesföreträdare med uppgift att svara för den pedagogiska lednings- och samordningsfunktionen inom ett ämne eller ämnesområde och förestå ämnesinstitution.

att i förordningen föreskrivs vilka funktioner som ämnesföreträdare skall fullgöra.

att skolstyrelsen fastställer vilka funktioner som skall fullgöras inom komvux i kommunen och hur de skall fördelas på olika lärare.

Syo-funktionärer

Fr. o. m. den 1 juli 1983 inrättas enligt riksdagens beslut en ny typ av statligt reglerade tjänster för syo-funktionen i grundskolan och gymnasieskolan. I dessa tjänster kan undervisning i ämne/ämnena ingå som en reguljär del.

Kommittén föreslår

att för komvux inrättas fr. o. m. den 1 juli 1984 statligt reglerade tjänster som syo-funktionär i kombination med undervisning i ämne eller ämnena.

att tjänsten som syo-funktionär inom komvux får kombineras med kommunalt reglerad tjänst och att skolstyrelsen får besluta vad dessa tjänster skall omfatta.

att de nuvarande syo-konsulenterna i komvux får en utbildningskomplettering och fortbildning som är anpassad till vuxenutbildningens behov.

Lärare i grundvux

Kommittén konstaterar att grundvux saknar egna lärartjänster. Huvuddelen av lärarna i grundvux utgörs av lågstadie-, mellanstadie- och speciallärare. En stor del av lärarna saknar lärarutbildning. Ingen av de lärarkategorier som f. n. kan vara tillsvidareförordnad för tjänstgöring i grundvux har en utbildning som är avpassad för grundvux behov.

Kommittén framhåller också behovet av fortbildning av lärare inom grundvux.

Kommittén föreslår

att en reguljär utbildning för lärare i grundvux inrättas snarast möjligt.

att lärare som är verksamma inom grundvux utan att ha adekvat utbildning bereds möjligheter att komplettera sin tidigare utbildning.

att UHÄ i samråd med SÖ får i uppdrag att föreslå innehåll och utformning av denna utbildning för lärare i grundvux.

att tjänster som lärare vid skolväsendet i kommun inrättas även för tjänstgöring inom grundvux.

att SÖ får i uppdrag att närmare överväga och föreslå hur dessa tjänster skall utformas.

att övergångsregler utfärdas för behörighetsförklaring av lärare med utbildning i relevanta ämnen och lång erfarenhet av undervisning inom grundvux.

Statsbidrag till komvux (kapitel 16)

Med statsbidragssystem avser kommittén principer för resurstilldelning inkl. bestämmelser om antal deltagare i kurs, timplaner m. m.

I kapitlet redovisar kommittén nu gällande bestämmelser om statsbidrag till komvux, tidigare framlagda förslag till förändringar av statsbidragssystemet och statsbidragssystem i några andra skolformer. Kommittén redogör också för den försöksverksamhet med en friare utformning av statsbidragssystemet som på kommitténs initiativ bedrevs i sex kommuner under budgetåret 1979/80. Kommittén konstaterar att erfarenheterna var i huvudsak positiva, men det är svårt att dra generella slutsatser, eftersom försöket bara pågick i ett år.

Kommittén pekar på följande brister i det nuvarande statsbidragssystemet:

- det har blivit relativt komplicerat genom kompletterande bestämmelser vid ett flertal tillfällen,
- på grund av centrala bestämmelser om antal deltagare och antal timmar för olika kurser har kommunerna relativt liten frihet att bestämma hur statsbidraget skall användas,
- det gynnar kommuner med stort befolkningsunderlag,
- det stimulerar endast i begränsad utsträckning kommunerna att anordna prioriterad utbildning,
- det har starka tröskeeffekter.

Kommittén har övervägt flera olika alternativ i fråga om statsbidragets utformning för att komma till rätta med ovan redovisade brister. Kommittén har stannat för att lägga fram två olika alternativ till utformning av statsbidragssystem för komvux. Båda alternativen råder bot på de största bristerna i nuvarande system. Vilket alternativ som väljs bör avgöras på grundval av remissynpunkterna.

Alternativ 1

Statsbidraget för undervisning, stödundervisning, studiehandledning och studie- och yrkesorientering beräknas på följande sätt:

1. Statsbidrag utgår för
 - a. kurser som beräknas kunna anordnas med varaktigt lägst tolv deltagare (i glesbygd lägst åtta)
 - b. kurser för handikappade och intagna i kriminalvårdsanstalt som beräknas kunna anordnas med varaktigt lägst fem deltagare.
2. Statsbidrag utgår för det antal undervisningstimmar som startade kurser enligt p. 1 högst får omfatta enligt SÖ:s timplaner. Statsbidrag utgår

också till varje kommun för högst 1 000 undervisningstimmar per budgetår för anordnande av kurser med lägst fem deltagare (en s. k. garanti-resurs). Dessutom utgår ett schablonillägg enligt nuvarande bestämmelser (§ 85 a).

3. De undervisningstimmar som kommunen får statsbidrag för enligt ovan utgör en totalresurs som får användas för undervisning, syo, stödundervisning, studiehandledning och kurativa insatser. SÖ:s timplaner utgör rekommendationer, och omfördelning mellan olika kurser och mellan undervisningsresurs och schablonresurs får göras inom ramen för totalresursen. Kommunen förutsätts följa de centralt fastställda prioriteringarna i fråga om målgrupper och utbildningar.
4. Så länge som det nuvarande timtaket består förutsätts att kommunerna schablonmässigt får disponera en viss del av föregående års timförbrukning i kommunen och att SÖ fördelar resterande timmar inom den ram och enligt de principer som fastställs av riksdagen. SÖ bör vid denna fördelning beakta bl. a. i vilken utsträckning kommunerna följer centrala prioriteringar i fråga om målgrupper och utbildningar.

Alternativ 2

Statsbidraget för undervisning, stödundervisning, studiehandledning och syo beräknas på följande sätt:

1. Antalet kursdeltagare i en kurs multipliceras med en koefficient enligt p. 2. Produkten multipliceras med det högsta antalet undervisningstimmar som kursen enligt SÖ:s timplaner får disponera. Därigenom erhålls antalet statsbidragsberättigade undervisningstimmar. Detta antal timmar fördelas på det antal terminer över vilka kursen sträcker sig.
2. Följande koefficienter föreslås gälla:

Kommuner med mer än 50 000 undervisningstimmar per år	0,06
Kommuner i glesbygd	0,12
Övriga kommuner	0,08
Kurser för handikappade och intagna på kriminalvårdsanstalt	0,25
Landstingskommunal vuxenutbildning	0,07
3. Resursgrundande är deltagare som infunnit sig till undervisningen i kurs som omfattar lägst fem deltagare. (Undantag: i kurser för handikappade och intagna på kriminalvårdsanstalt är varje deltagare resursgrundande.) Kursdeltagare som enligt nuvarande bestämmelser får intas om det inte medför ökade kostnader för statsverket föreslås även i fortsättningen få tas in utan att vara resursgrundande.
4. Det antal undervisningstimmar som räknas fram enligt ovan utgör en totalresurs. SÖ:s timplaner utgör rekommendationer. Statsbidraget får användas till undervisning, stödundervisning, studiehandledning, syo och kurativa insatser enligt skolstyrelsens beslut. Högst 10 % av totalresursen får användas till andra kostnader än lärarlöner. En timme motsvarar härvid aktuellt timarvode enligt AT 15:0. Statsbidraget får inte användas till att täcka kostnader som skall täckas av kommunala medel.

5. Så länge som det nuvarande timtaket består förutsätts att kommunerna schablonmässigt får disponera en viss andel av föregående års timförbrukning i kommunen och att SÖ fördelar resterande timmar inom den ram och enligt de principer som fastställs av riksdagen. SÖ bör vid denna fördelning beakta bl. a. i vilken utsträckning kommunerna följer centrala prioriteringar i fråga om målgrupper och utbildningar.

I kapitlet redovisas också de bestämmelser som gäller för statsbidrag till tekniska stödåtgärder för handikappade elever i komvux och grundvux. Kommittén har övervägt olika möjligheter att förenkla och decentralisera handläggningen av dessa ärenden med anledning av att SÖ:s organisation och uppgifter ändras fr. o. m. den 1 juli 1982 och att statsbidrag till tekniska stödåtgärder för elever i gymnasieskolan numera fördelas av läns skolnämnderna. Kommittén har emellertid funnit att starka skäl talar för att behålla de nuvarande rutinerna för handläggning av statsbidraget till tekniska stödåtgärder för studerande i komvux och grundvux.

Kommittén föreslår

att statsbidrag till tekniska hjälpmedel, skolskjutsar, personell assistans och andra tekniska stödåtgärder för hörselskadade, synskadade och rörelsehindrade elever i komvux och grundvux utgår även i fortsättningen enligt nu gällande regler.

att dessa ärenden tills vidare handläggs av SÖ.

Föreskrifter (kapitel 17)

Jämsides med komvux-utredningen arbetar skolförfattningsutredningen med författningsfrågor som bl. a. berör komvux och grundvux. Kommittéerna har sinsemellan kommit överens om en viss arbetsfördelning.

Komvux-utredningen anser att föreskrifter om vuxenutbildningsformerna med kommun som huvudman bör finnas i skollagen i den mån som motsvarande föreskrifter för ungdomsskolan finns där.

I detta kapitel och i en bilaga (redovisas här sist i bilaga 1) framlägger kommittén förslag till vad som enligt kommitténs uppfattning bör regleras i skollagen beträffande grundvux och komvux. Kommitténs förslag har utformats som kompletteringar till det förslag till ny skollag, som redan lagts fram av skolförfattningsutredningen.

Med hänvisning till det arbete som pågår inom skolförfattningsutredningen har kommittén inte formulerat några förslag till ändringar i gällande förordningar om grundvux, komvux och lärartjänster vid skolväsendet i kommun. Däremot har kommittén kommenterat vilka ändringar som kommitténs förslag i slutbetänkandet bör leda till.

Kommittén konstaterar avslutningsvis att komvux-förordningen redan är något av ett lappverk på grund av ändringar under årens lopp. Detsamma kommer att gälla övriga berörda författningar, när kommitténs

förslag har genomförts. Kommittén föreslår därför att på sikt en genomgripande översyn skall göras i syfte att bl. a. samla föreskrifterna för komvux och grundvux – utöver det som står i skollagen och eventuellt andra författningar för hela skolområdet – i en gemensam författning. I samband med denna översyn bör alla hänvisningar tas bort att föreskrifter i andra författningar skall tillämpas (helt eller delvis).

Statlig tillsyn, genomförande, kostnadsberäkningar (kapitel 18)

Kommittén konstaterar att SÖ och länskolnämnden enligt nuvarande föreskrifter har inseende över komvux och grundvux och att de statliga tillsynsmyndigheternas uppgifter i den nya organisationen blir huvudsakligen en rådgivningsverksamhet. Kommittén har i detta betänkande föreslagit förenklingar av bestämmelserna och decentralisering av besluten i väsentliga avseenden.

Kommittén förutsätter att SÖ och länskolnämnden även i framtiden har inseende över komvux och grundvux. SÖ skall bl. a.

- fördela en del av det disponibla antalet undervisningstimmar mellan kommunerna.
- utarbeta och fastställa kurs- och timplaner och kommentarmaterial.
- ha det övergripande ansvaret för FoU och personalutveckling.
- ta initiativet till förändringar.

Kommittén anser att länskolnämnderna bör få vidgade uppgifter för komvux och bl. a. ta initiativet till regional samverkan mellan komvux, AMU och gymnasieskolan och mellan komvux i olika kommuner i länet. Länskolnämnderna bör även ägna särskild uppmärksamhet åt grundvux och ta initiativet till samverkan i fråga om FoU och lärarfortbildning. Det bör därför till länskolnämnderna knytas expertis med erfarenhet av vuxenutbildning.

Läroplan för komvux införs enligt riksdagens beslut fr. o. m. 1982/83. Kommittén har i skrivelse till regeringen den 2 december 1981 föreslagit vissa kompletteringar till läroplan för komvux att tillämpas fr. o. m. läsåret 1983/84.

Gymnasieskolan, arbetsmarknadsutbildningen och den grundläggande undervisningen i svenska för vuxna invandrare har varit föremål för utredning parallellt med kommitténs arbete. Kommittén har samrått med dessa utredningar. Kommitténs förslag kan enligt dess uppfattning genomföras utan att beslut med anledning av dessa andra utredningars förslag avvaktas.

Kommittén anser att en proposition bör kunna läggas fram och behandlas i riksdagen under år 1983. Eftersom några av kommitténs förslag kräver viss förberedelse tid, föreslår kommittén att förändringarna i sin helhet genomförs fr. o. m. budgetåret 1984/85.

Kommittén anser att dess förslag kan genomföras inom nuvarande kost-

nadsramar för komvux. Kommittén förutsätter att riksdag och regering fastställer hur många undervisningstimmar som komvux får förbruka. Kommitténs förslag om ett nytt statsbidragssystem för komvux innebär att kommunerna får utnyttja statsbidraget friare bl. a. till grundskolkurser på invandrarspråk, kurativa insatser, inbyggd utbildning. Dessa förslag innebär en bättre lokal anpassning och ett effektivare resursutnyttjande men inga kostnadsökningar. Även införandet av etappsystemet och den samverkan mellan komvux, gymnasieskolan och AMU som kommittén föreslår bör leda till ett effektivare resursutnyttjande.

Kommitténs förslag om förstärkning av skolledarresursen i de minsta kommunerna och vid särskilda skolenheter innebär en marginell kostnadsökning som kommittén beräknar till ca 50 veckotimmars nedsättning av undervisningsskyldigheten för arvodesstudierektor.

Förslaget att i komvux införa ämnesföreträdare för pedagogiska lednings- och samordningsfunktioner innebär en kostnadsökning som bör kunna balanseras av den kostnadsminskning som uppkommer genom en omfördelning av undervisningstimmar från teoretiska gymnasieskolkurser till yrkesinriktad utbildning.

Den föreslagna förändringen av statsbidraget för grundvux och höjningen av schablon tillägget innebär att ytterligare ca 1 500–2 000 elever kan tas in i grundvux inom nuvarande kostnadsram.

Kommittén framhåller slutligen att resurserna för komvux behöver ökas om komvux skall kunna rekrytera prioriterade målgrupper och uppfylla de mål som riksdag och regering fastställt. Kommittén pekar bl. a. på följande angelägna behov:

- ett ökat antal undervisningstimmar för grundvux, grundskolkurser och gymnasieskolkurser,
- förbättrad syo och ökade kurativa insatser,
- möjligheter att anordna inbyggd utbildning och utnyttja AMU-centers lokaler,
- förbättrad skolledarresurs.

Kostnaderna för *en* utbildningsanordnare bör enligt kommitténs uppfattning inte betraktas isolerade från kostnaderna för andra utbildningsanordnare. Utbildningskostnaderna bör dessutom ses i ett större samhällsperspektiv.

Komvux-utredningens förslag till tillägg och ändringar i skollagen

(Förslaget utgår från det förslag till ny skollag som framlagts av skolförfattningsutredningen i Ds U 1981: 4 i stället för från nu gällande skollag.)

Skolförfattningsutredningens förslag Komvux-utredningens förslag

1 kap. Allmänna föreskrifter*Inledande föreskrifter***1 §**

Denna lag innehåller föreskrifter om utbildningen i skolorna grundskola, specialskola och gymnasieskola.

Lagen innehåller även föreskrifter om enskilda skolor och privatutbildning samt om skolhälsovård.

Denna lag innehåller föreskrifter om utbildningen i skolorna grundskola, specialskola och gymnasieskola *samt i vuxenutbildningsformerna grundutbildning för vuxna och kommunal vuxenutbildning.*

Lagen innehåller även föreskrifter om enskilda skolor och privatutbildning samt om skolhälsovård.

*Utbildningens mål***3 §**

Samhällets utbildning av barn och ungdom skall ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter, och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Samhällets utbildning av barn och ungdom skall ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter, och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Grundutbildning för vuxna skall ge grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och matematik samt viss samhälls- och naturorientering samt för invandrare undervisning i svenska som ett främmande språk.

Kommunal vuxenutbildning skall ge kompetensinriktad utbildning.

*Huvudmannaskap m. m.***4 §**

Varje kommun skall anordna grundskola *samt* främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan.

Varje kommun skall anordna grundskola *för barn och ungdom samt grundutbildning för de vuxna som behöver det. Varje kommun skall också främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan och vuxnas utbildning i kommunal vuxenutbildning.*

Skolförfattningsutredningens förslag Komvux-utredningens förslag

6 §

Varje landstingskommun skall främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan.

Varje landstingskommun skall främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan *och vuxnas utbildning i kommunal vuxenutbildning.*

Kostnadsansvar

7 §

Utbildningen i grundskolan, specialskolan *och* gymnasieskolan skall vara kostnadsfri för eleverna.

Utbildningen i grundskolan, specialskolan, gymnasieskolan, *grundutbildningen för vuxna och kommunala vuxenutbildningen* skall vara kostnadsfri för eleverna.

En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola, får besluta att eleverna i denna skolform helt eller delvis själva skall bekosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk.

En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola *eller kommunal vuxenutbildning*, får besluta att eleverna i denna skolform *resp. vuxenutbildningsform* helt eller delvis själva skall bekosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk.

2 kap. Kommunernas och landstingskommunernas skolledning

Styrelse

1 §

I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse. Skolstyrelsen skall vara styrelse för kommunens grundskola *och* gymnasieskola.

I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse. Skolstyrelsen skall vara styrelse för kommunens grundskola, gymnasieskola, *grundutbildning för vuxna och kommunala vuxenutbildning.*

2 §

I varje landstingskommun, som har anordnat gymnasieskola, skall det finnas en utbildningsnämnd. Utbildningsnämnden skall vara styrelse för landstingskommunens gymnasieskola.

I varje landstingskommun, som har anordnat gymnasieskola *eller kommunal vuxenutbildning*, skall det finnas en utbildningsnämnd. Utbildningsnämnden skall vara styrelse för landstingskommunens gymnasieskola *och kommunala vuxenutbildning.*

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

Skolförfattningsutredningens förslag *Komvux-utredningens förslag*

3 §

Till skolstyrelsens uppgifter hör att

beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, och tillse att barn och ungdomar i kommunen bereds tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare ha inseende över allt som gäller skolväsendet i kommunen och ha hand om förvaltning och verkställighet inom sitt verksamhetsområde. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, annan föreskrift eller beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Detsamma gäller utbildningsnämnden i fråga om landstingskommunens gymnasieskola.

Till skolstyrelsens uppgifter hör att

beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets och vuxenutbildningens område,

tillse att barn och ungdomar i kommunen bereds tillfredsställande utbildning,

tillse att kommunens vuxenutbildningsformer anordnas på ett tillfredsställande sätt och

ta initiativ till ett regelbundet samråd med företrädare för studieförbund och andra, som i kommunen anordnar vuxenutbildning av annat slag än som avses i denna lag.

Skolstyrelsen skall vidare ha inseende över allt som gäller skolväsendet, grundutbildningen för vuxna och den kommunala vuxenutbildningen i kommunen samt ha hand om förvaltning och verkställighet inom sitt verksamhetsområde. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, annan föreskrift eller beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Detsamma gäller utbildningsnämnden i fråga om landstingskommunens gymnasieskola och kommunala vuxenutbildning.

Yrkesråd

7 §

Om en kommun har anordnat gymnasieskola skall skolstyrelsen utse ett eller flera yrkesråd.

Yrkesråd skall biträda styrelsen i frågor som gäller utbildningens yrkesinriktning.

Varje yrkesråd skall ha minst tre ledamöter. I yrkesrådet skall det finnas företrädare för arbetsgivare och arbetstagare.

Motsvarande föreskrifter gäller för en landstingskommun som har anordnat gymnasieskola.

Om en kommun har anordnat gymnasieskola eller kommunal vuxenutbildning skall skolstyrelsen utse ett eller flera yrkesråd.

Yrkesråd skall biträda styrelsen i frågor som gäller utbildningens yrkesinriktning.

Varje yrkesråd skall ha minst tre ledamöter. I yrkesrådet skall det finnas företrädare för arbetsgivare och arbetstagare.

Motsvarande föreskrifter gäller för en landstingskommun som har anordnat gymnasieskola eller kommunal vuxenutbildning.

3 kap. Centrala och regionala myndigheter

1 §

Skolöverstyrelsen skall vara central förvaltningsmyndighet för grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan.

Skolöverstyrelsen skall vara central förvaltningsmyndighet för grundskolan, specialskolan, gymnasieskolan, *grundutbildningen för vuxna och den kommunala vuxenutbildningen.*

2 §

I varje län skall det finnas en länsskolnämnd.

Länsskolnämnden skall inom länet ha inseende över grundskola, specialskola och gymnasieskola samt även i övrigt över utbildningen av skolpliktiga barn.

I varje län skall det finnas en länsskolnämnd.

Länsskolnämnden skall inom länet ha inseende över grundskola, specialskola, gymnasieskola, *grundutbildning för vuxna och kommunal vuxenutbildning* samt även i övrigt över utbildningen av skolpliktiga barn.

(Nytt A) kap. Grundutbildning för vuxna

1 § Vuxna, som är kyrkobokförda eller på annat sätt kan styrka att de är stadigvarande bosatta i riket och som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor, har rätt att få utbildning inom grundutbildning för vuxna.

I en kommuns grundutbildning skall tas emot vuxna som är kyrkobokförda i kommunen samt vuxna för vilka kommunens grundutbildning är lämpligast med hänsyn till den vuxnes personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl.

2 § Varje kommun skall

1. informera om grundutbildningen i kommunen,

2. samverka med andra utbildningsanordnare, med statliga myndigheter och med arbetsmarknadens parter i syfte att nå dem som behöver grundutbildning och motivera dem att delta i utbildningen och

3. samverka med andra utbildningsanordnare för att de studerande om möjligt inte skall behöva byta utbildningsmiljö.

3 § Behörig sökande skall få påbörja grundutbildningen snarast efter ansökan.

Grundutbildning skall anses vara avslutad, när den studerande bedöms ha förutsättningar att följa annan vuxenutbildning på grundskolnivå. Den skall också anses vara avslutad, om den studerande inte på ett tillfredsställande sätt tillgödör sig ytterligare utbildning.

4 § Skolstyrelsen avgör frågor om intagning i grundutbildning för vuxna och om avslutande av sådan utbildning.

De studerande skall om möjligt erbjudas fortsatt utbildning efter grundutbildningen.

5 § Om en kommun i sin grundutbildning för vuxna har tagit emot en elev som inte är kyrkobokförd i kommunen, har kommunen rätt till ersättning av elevens kyrkobokföringskommun eller, i fråga om sådan elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun.

(Nytt B) kap. Kommunal vuxenutbildning

1 § Vuxna som är kyrkobokförda i riket och uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av tillgång på plats få utbildning i kommunal vuxenutbildning.

I en kommuns eller landstingskommuns kommunala vuxenutbildning skall företrädesvis tas emot behöriga inträdessökande för vilka denna vuxenutbildning är lämpligast med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller av andra skäl.

Föreskrifter om behörighetsvillkor och om urval bland inträdessökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Skolförfattningsutredningens förslag Komvux-utredningens förslag

2§ För frågor om intagning i kommunal vuxenutbildning skall finnas intagningsnämnder.

En intagningsnämnd skall ha minst sex ledamöter. I intagningsnämnden skall det finnas företrädare för skolstyrelsen, för den kommunala vuxenutbildningen och till minst halva antalet ledamöter för allmänna intressen.

Närmare föreskrifter om intagningsnämnderna meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3§ Om en kommun i sin kommunala vuxenutbildning har tagit emot en elev som inte är kyrkobokförd i kommunen, har kommunen rätt till ersättning av elevens kyrkobokföringskommun. En landstingskommun, som har anordnat kommunal vuxenutbildning, är i motsvarande fall berättigad till ersättning från annan landstingskommun eller kommun som inte tillhör någon landstingskommun.

10 kap. Övriga föreskrifter

Bemyndiganden m. m.

6§

Regeringen bemyndigas att i fråga om grundskolan och specialskolan meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3§ regeringsformen och som gäller arbetets anordnande, ledighet för elev eller åtgärd för elevs tillrättaförande.

Regeringen bemyndigas vidare att meddela föreskrifter om kommuns befattning med grundskola och gymnasieskola samt om landstingskommuns befattning med gymnasieskola.

Försöksverksamhet får anordnas i skola enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Regeringen bemyndigas att i fråga om grundskolan och specialskolan meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3§ regeringsformen och som gäller arbetets anordnande, ledighet för elev eller åtgärd för elevs tillrättaförande.

Regeringen bemyndigas vidare att meddela föreskrifter om kommuns befattning med grundskola, gymnasieskola, *grundutbildning för vuxna och kommunal vuxenutbildning* samt om landstingskommuns befattning med gymnasieskola och *kommunal vuxenutbildning*.

Försöksverksamhet får anordnas i skola och *vuxenutbildning* enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

SAMMANFATTNING AV REMISSYTTRANDENA ÖVER KOM- VUX-UTREDNINGENS HUVUDBETÄNKANDE (SOU 1982: 29) KOMVUX – KOMMUNAL UTBILDNING FÖR VUXNA

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, statens handikappråd (SHR), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), statens institut för personaladministration och personalutbildning (SIPU), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), centrala studiestödsnämnden (CSN), skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), statens industriverk (SIND), länsskolnämnderna i Södermanlands, Östergötlands, Kristianstads, Värmlands och Västerbottens län, utbildningsekonomiska utredningen (U 1981: 03), språk- och kulturarvsutredningen (SKU, U 1981: 04), jämställdhetskommittén (A 1976: 08), kommittén (A 1980: 02) för arbetsmarknadsutbildning och företagsutbildning (KAFU), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Samarbetsorganisationen för Sveriges vuxenstuderande (SOSVUX), Folkbildningsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges Hantverks- och Industriorganisation-Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen), Handikappförbundets centralkommitté (HCK), De handikappades riksförbund (DHR), Föreningen Svenska Läromedelsproducenter (FSL), Östergötlands och Kristianstads läns landstingskommuner, Arvidsjaurs, Eskilstuna, Gotlands, Göteborgs, Kalmar, Lycksele, Södertälje, Umeå, Vindelns och Årjängs kommuner.

Kriminalvårdsstyrelsen har bifogat yttranden från kriminalvårdens kanslier i Uppsala och Nyköping samt kriminalvårdsanstalterna i Visby och Malmö. UHÄ har bifogat yttranden från universiteten i Linköping och Lund, som i sin tur bifogat yttrande från pedagogiska institutionen, samt högskolan för lärarutbildning i Stockholm, som i sin tur har bifogat yttranden från ämneslärarlinjen, hemspråkslärarlinjen och institutionen för pedagogik. CSN har bifogat yttranden från studiemedelsnämnden i Umeå samt vuxenutbildningsnämnderna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Västernorrlands län. LO har bifogat yttrande från Svenska kommunalarbetsgivarförbundet.

Yttranden har dessutom inkommit från försvarets skolnämnd, vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län, länsskolnämnderna i Stockholms, Malmöhus och Västernorrlands län, skolförfattningsutredningen (U 1979: 12), Lantbrukets och Skogsbrukets yrkesnämnder i gemensam skrivelse, Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Svenska föreningen för studie- och yrkesväg-

ledning, skolstyrelsen i Härnösands kommun, vuxenutbildningsrådet i Uppsala kommun för skolstyrelsens räkning, komvux i Kalmar, syo-konsulenter inom vuxenutbildningen i Östergötlands län samt komvux-skolledare i Stockholms län och komvux-skolledarna i Östergötlands län.

1 Allmänt

Flera remissinstanser tillstyrker utredningens förslag i sin helhet eller med kommentarer, kompletteringar eller invändningar på vissa punkter. Hit hör bl. a. *SÖ, SIV, SACO/SR, SOSVUX, DHR, Gotlands kommun, vuxenutbildningsrådet i Uppsala och komvux-skolledarna i Östergötlands län*. *SÖ* markerar i sitt yttrande endast sådant som *SÖ* närmare vill utveckla. Tillstyrker helt allmänt gör också *länsskolnämnderna i Östergötlands och Värmlands län, Arvidsjaurs, Göteborgs, Årjängs och Härnösands kommuner*.

KAFU avstår från att yttra sig med hänvisning till sitt eget slutbetänkande.

Enligt *RRV:s* mening når man knappast det väsentligaste målet för komvux-utbildningen – att öka rekryteringen från de prioriterade målgrupperna – med de förslag som utredningen förordar.

SÖ pekar på behovet av förbättrad statistik från SCB, speciellt avseende yrkesinriktad utbildning. *SÖ* understryker också att nästan alla kursdeltagare (90-95 %) upplever komvux positivt och har mycket få förslag till förändringar. *SÖ* betonar att kurserna i komvux – särskilt i etapp 1 – är betydligt mer heterogent sammansatta än tidigare, vilket ställer större krav på varierande organisation, individualisering av undervisningen, förbättrad och utökad studiehandledning samt elevvårdande insatser.

Många problem orsakas enligt *jämställdhetskommittén* av kvinnors och mäns mycket olika villkor inom utbildning och arbetsmarknad. Det saknas en analys av dessa skillnader och förslag till förbättringar. Även studieavbrotten lämnas utan djupare analys åt sidan. En speciellt utsatt grupp inom utbildningen är invandrarkvinnorna.

LO anser att utbildningsstatistiken måste förbättras, speciellt avseende yrkesinriktad utbildning. Tilläggsdirektiven, att utredningens förslag skulle genomföras inom oförändrade resurser, medförde att utredningen inte kunde fullfölja sitt arbete på ett tillfredsställande sätt, främst vad gäller förbättringar för de kortutbildade.

Liknande påpekande görs av *TCO* och *SACO/SR*. *SIIR* anser att det som är önskvärt antingen skjuts på framtiden eller föreslås inrymmas inom gällande ramar, vilket innebär omprioriteringar vars konsekvenser inte närmare diskuteras.

LO anser vidare att utbildning bör ses som en förutsättning för att utveckla samhället, näringslivet och den enskilda individen. Stora an-

strängningar har gjorts för att höja utbildningsstandarden, i huvudsak genom att reformera och vidga ungdomsutbildningen. I ett föränderligt och dynamiskt samhälle blir det alltmera uppenbart att även "den bästa" ungdomsutbildningen är otillräcklig och måste kompletteras med återkommande utbildning.

LO betonar särskilt tre motiv för en intensifierad satsning på vuxenutbildning, nämligen jämlikhet, demokratisering och förändring eller omställning.

Förekomsten av komvux är för LO:s medlemmar viktigt. Rätt utformad ger den betydande möjligheter att kompensera brister i tidigare utbildning, men också att utveckla ny kunskap. Därigenom ges individerna en chans till personlig utveckling och ökad förmåga att klara nya krav inom arbets- och samhällsliv. Trots denna positiva grundinställning till komvux finns vissa brister och svagheter i utbildningen. Komvux har enligt LO inte lyckats nå ut till de grupper och individer som har den kortaste och mest bristfälliga utbildningen, har svårigheter att anpassa undervisningens innehåll och arbetsformer till de studieovanans förutsättningar och har allt för få inslag som på ett aktivt sätt medverkar till arbetslivets förändring utifrån jämlikhets- och löntagarperspektiv.

Enligt TCO får det aldrig råda brist på utbildningsplatser samtidigt som antalet arbetstillfällen minskar. Det är enligt TCO oacceptabelt att resurserna för vuxenutbildningen har minskat så kraftigt under senare år som varit fallet. Enligt sitt handlingsprogram skall TCO bl. a. verka för att samverkan mellan gymnasieskola, komvux och AMU utvecklas, att vuxenutbildningen ges en prioriterad ställning så att behoven kan tillgodoses även på mindre orter och återkommande utbildning kan utvecklas och att arbetsmarknadens parter får bättre förutsättningar för att delta i det lokala och regionala samrådet inom vuxenutbildningen.

Detta överensstämmer enligt TCO till stora delar med komvux-utredningens principiella utgångspunkt och förslag.

2 Erfarenheter av komvux

UHÄ anför att de möjligheter som hittills tycks ha förelegat att få höga betyg i komvux i viss mån kan ha påverkat konkurrensläget vid antagning till högskolan. Utan närmare undersökning är det dock svårt att hävda att detta skulle utgöra något nämnvärt problem. Om de studerande i komvux bildar en egen referensgrupp vid betygsättningen, kommer detta att kunna minska frekvensen av särskilt höga betyg.

Länsskolnämnden i Värmlands län anser att svårigheterna i glesbygderna är ännu större än vad utredningen antyder.

Enligt Göteborgs kommun borde det finnas skäl att ta upp en diskussion om omprövning av målsättningen att nå fullständig regional balans.

3 Handikappades situation

SHR framhåller att människor med funktionsnedsättningar i stor utsträckning är korttidsutbildade. Just de grupper som skulle behöva mer utbildning för att förbättra sin levnadssituation deltar mindre ofta i studier än andra. Vikten av ökad timtilldelning och en väl fungerande elevvård framhålls.

HCK anser att åtgärder för att nå ut till de prioriterade målgrupperna och för att anpassa utbildningen till målgrupperna knappast alls föreslås av utredningen. *HCK* framhåller betydelsen av att alla komvux lokaler är tillgängliga för alla. När det gäller hörselskadade och vuxendöva understryker *HCK* behovet av tolk och en över huvudtaget god ljudmiljö.

DHR menar att utbildningssituationen för människor med funktionshinder borde ha getts större utrymme i komvux-utredningen. För att de skall ges möjlighet att studera inom komvux fordras bl. a. att studielokalerna är tillgängliga för handikappade. Funktionshindret kan medföra behov av en personlig assistent och särskilt pedagogiskt stöd i form av extra lärarresurser. Den kommunala färdtjänsten är i många kommuner så bristfällig att den utgör ett direkt hinder att delta i studier. Handikappade måste få ett aktivt stöd för att stimuleras till att förbättra sin utbildningsstandard. Det finns i dag över 30 000 förtidspensionärer under 35 år i Sverige. *DHR* menar att detta är en av de viktigaste målgrupperna för komvux.

Enligt *SDR* spelar vuxenutbildningen en mycket stor roll för döva. *SDR* har startat en egen folkhögskola. Nu passar emellertid en folkhögskoleutbildning inte alla dövas behov, intresse eller möjligheter, utan det behövs ett mer varierat utbud. För döva behövs enligt *SDR* utbildade lärare som kan teckenspråk och möjlighet till förlängning av studietiden. Det är en pedagogisk omöjlighet att undervisa både döva och hörande samtidigt utan att endera gruppen blir lidande. Det måste finnas möjligheter att starta undervisningsgrupper för döva också om deltagarantalet kraftigt understiger åtta. Det måste också finnas möjlighet att delta i undervisning i annan kommun än hemkommunen. Om det medför ökade ekonomiska kostnader bör dessa kompenseras.

Skolstyrelsen i Härnösand anför att integrationsutredningen inte har fattat det som sin uppgift att avge förslag om vuxna handikappade, medan komvux-utredningen saknat integrationsutredningens inblick i de speciella svårigheterna för dessa målgrupper. Av sina erfarenheter från organisation av undervisning för vuxna drar Härnösands kommun den slutsatsen att handikappade vuxna i liten omfattning fått del av den kompetensinriktade utbildningen i komvux. Kommunen föreslår att komvux-utredningen kompletteras med förslag till åtgärder för dessa målgrupper.

4 Studiestöd i komvux

CSN ger i sitt yttrande bl. a. kompletterande uppgifter om studiestöd i komvux. CSN konstaterar att målen för komvux och vuxenstudiestödet i stort sett är desamma. Många inom vuxenutbildningen är emellertid hänvisade till att utnyttja studiemedelssystemet. Dels är resurserna för vuxenstudiestöd otillräckliga, dels ger det särskilda vuxenstudiestödet för familjeförsörjare med barn ett lägre disponibelt belopp än studiemedlen. Kunskapen om vad de olika studiestöden innebär är sannolikt också otillräcklig bland många studerande. Utvecklingen av studiestödsfrågorna i framtiden är av största betydelse för att målet om ett jämlikt utbildningssamhälle skall nås.

Utbildningsekonomiska utredningen liksom *LO* erinrar om att för vuxnas deltagande i utbildning spelar lösningen av studiesociala problem, t. ex. studieledighet och studiestöd, en helt avgörande roll. Särskilt om utbildningsinsatsen skall bli ett led i återkommande utbildning.

LO anser det angeläget att de resurser som finns för särskilt vuxenstudiestöd i högre grad inriktas på kortutbildade i arbetslivet.

TCO delar utredningens uppfattning att det är nödvändigt att studiestödet förbättras för att komvux i större utsträckning skall kunna rekrytera prioriterade målgrupper. Det gäller både antalet studiestöd och nivån på dessa. Även timersättningen för grundvux behöver förbättras.

5 Framtida behov av kompetensgivande och yrkesinriktad utbildning för vuxna

Utredningens överväganden se betänkandet s. 141–146.

Inriktning

UHÄ understryker betydelsen av komvux som ett led i ett system med återkommande utbildning.

SÖ understryker att vuxenutbildningens villkor är beroende av arbetslivets organisation. En fortlöpande kontakt mellan *SÖ* och arbetsmarknadens parter skapar förutsättningar för helhetsgrepp på samordning mellan strävanden beträffande arbetslivets organisation, utbildningspolitiska insatser och utbildningsorganisation samt studiestödsformer.

SIND anser följande uppgifter vara särskilt angelägna för komvux

- fortbildning och vidare utveckling för att möjliggöra strukturrationaliseringar och undvika arbetslöshet.
- vuxenutbildning inom elektronik och datateknik. Utbildning inom dessa områden – med nämnda syften – bör både initieras och administreras av komvux.

SIND förutsätter ett visst samarbete mellan utvecklingsfondernas utbildningsenheter och vid utveckling av energisparkurser.

Enligt *utbildningsekonomiska utredningen* finns det inslag i den tekniska och industriella utvecklingen som pekar på att fortbildning och vidareutbildning kommer att bli alltmer betydelsefulla. Det är därför viktigt att utbildningsplaneringen inte ensidigt inriktas mot de nya stora årskullarnas och ungdomsutbildningens behov. Ett instrument härvidlag är komvux.

Särskilt kraftigt markeras, enligt *Svenska kommunförbundet*, behovet av ett flexibelt utbildningssystem i ett samhälle där näringsliv och arbetsmarknad ständigt omstruktureras, där inte minst den elektroniska och datatekniska utvecklingen skapar nya utbildnings- och fortbildningsbehov. Svenska kommunförbundet understyrker komvux möjligheter att inom ett system med återkommande utbildning tillgodose individens behov av olika kompetenser, yrkesmässiga, sociala och samhällsinriktade.

Svenska kommunalarbetsförbundet menar att utbildningsbakgrunden är av stor betydelse för graden av anpassbarhet inför förändringar. Data-teknikens intåg i arbetslivet kommer under de närmaste åren att ställa krav på arbetskraftens förmåga att anpassa sig till föränderliga förutsättningar. För arbetsgivarna har genomgången gymnasieskola blivit ett rimligt krav och detta har fått till följd att de som saknar eller inte fullföljt sin gymnasieutbildning är särskilt utsatta. De är därför en viktig målgrupp för komvux.

SAF instämmer i den syn på komvux uppgifter i framtiden som utredningen har utvecklat. Målet för utbildningen måste vara att skapa förutsättningar för yrkesverksamhet och deltagande i samhällslivet. Hög prioritet måste även ges yrkesinriktad utbildning som kan tillgodose behov på arbetsmarknaden och sådan teoretisk utbildning som krävs för yrkesutbildning och yrkesverksamhet.

IRF anser att komvux bör kunna bli en användbar utbildningsform för många vuxna yrkesverksamma inom yrkesområdena jord-skog. Detta under förutsättning att lämpliga kurser kan erbjudas inom rimliga avstånd och på sådana villkor att utbildningen blir attraktiv.

Länsskolnämnden i Kristianstads län hänvisar till en utredning i länet om utbildningsbehov och utbildningsresurser. Det finns redan nu en stor efterfrågan på datautbildning. Man vill ha en allmän datautbildning med påbyggnad inom eget verksamhetsområde.

Behov av nya ämnen i komvux

SACO/SR anser att det finns skäl att anordna grundskolkurser (etapp 1) i idrott inom komvux, eftersom många studerande inom komvux grundskolkurser inte har kunnat få del av den obligatoriska skolans idrottsundervisning.

SDR framhåller att, eftersom döva har teckenspråket som sitt första språk och teckenspråk kommer att ingå i den nya läroplanen för dövskolan som ett språk bland andra, så bör också inom komvux/grundvux teckenspråket betraktas som ett språk som eleverna har möjlighet att välja.

Resurser

SÖ menar att behovet av överbyggande utbildning kommer att vara stort under överskådlig tid. Det är rimligt att volymen kursdeltagare i kurser i etapp 1 får anpassas till efterfrågan. Närheten till utbildningen är ofta avgörande för om vissa vuxna skall våga påbörja studier. Det är därför viktigt att både grundvux och etapperna 1 och 2 – åtminstone i de obligatoriska ämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap/arbetslivsorientering – samt en rad yrkesinriktade grundutbildningar anordnas på så många platser som möjligt. Däremot bör senare etapper (3, 4 och i lågfrekventa ämnen även 2) samt yrkesinriktade påbyggnadskurser kunna koncentreras mera eller anordnas mera sällan.

Enligt SIV:s mening är människor i dagens samhälle – och än mindre i det framtida samhället – föga hjälpta av att ha genomgått grundvux om inte resurser finns att erbjuda högstadiumutbildning och gymnasial eller yrkesinriktad utbildning.

Försvarets skolnämnd erinrar om att den gymnasiala utbildning i allmänna ämnen som tidigare genomförts vid försvarets egna skolor överfördes genom riksdagsbeslut 1979 till det allmänna skolväsendet under 1982. Ett stort antal militära elever genomgår varje år kompletteringsutbildning inom ramen för komvux för att inhämta de kunskaper i allmänna ämnen som krävs för yrkesofficersanställning och för vidare karriär som yrkesofficerare. I vissa kommuner kräver denna utbildning en avsevärd del av resurserna. Försvarets skolnämnd framhåller vikten av att de militära eleverna tillförsäkras utbildningsplatser i komvux.

Länsskolnämnden i Kristianstads län föreslår att komvux, i likhet med gymnasieskolan, får en årlig timtilldelning men även en preliminär tilldelning för ytterligare två år. Länsskolnämnderna bör fortsättningsvis av SÖ tilldelas ramresurser i form av undervisningstimmar, att sedan fördela på länets kommuner. Ett visst antal undervisningstimmar bör dessutom finnas kvar hos SÖ att fördelas till länsskolnämnderna vid akuta behov, t. ex. för invandrargrupper. Komvuxenheter som kan dokumentera särskilda behov av stödåtgärder bör kunna få sådana. Därför bör en resurs för särskilda åtgärder stå till länsskolnämndens förfogande. Länsskolnämnden föreslår att det blir möjligt att utöka timtalet i samhällskunskap på grundskolnivå (etapp 1) om elever från prioriterade grupper, inte minst invandrade, ingår i kursen.

Kristianstads läns landstingskommun anser det angeläget att i första hand satsa resurser på grundvux och yrkesinriktad komvux.

Länsskolnämnden i Västerbottens län anser att timvolymen i grundskolekurser bör få öka, liksom timvolymen för etapp 2. Arbetsmarknadsinriktad utbildning måste även få öka för att undvika arbetslöshet på grund av bl. a. väntade strukturrationaliseringar till följd av datakraft, bättre energihushållning och ökade miljökrav.

Angelägna utbildningsbehov kontra besparingsdirektiv leder till svåra avvägningsproblem och prioriteringar, anser *Södertälje kommun*. Det blir nödvändigt att gå försiktigt fram så att inte nya orättvisor skapas.

Umeå kommun menar att om målsättningen är att lösa behovet av överbryggande utbildning kräver detta att antalet undervisningstimmar för grundskolekurser (etapp 1) måste få öka. Komvux möjlighet att snabbt kunna anpassa sitt kursutbud efter uppkomna utbildningsbehov, gör att komvux möjligheter bör ökas när det gäller att medverka vid grundutbildningar, återkommande utbildningar, kompletteringsutbildning för högskolan, fortbildningsbehov, behov av språkutbildningar m.m. Nedsänkningar under de senaste åren gör att personer, som är i behov av utbildningar i kurser motsvarande gymnasieskolan och särskilt yrkesinriktade kurser, ej har kunnat få sina utbildningsbehov tillgodosedda.

Komvux måste få möjlighet att ge komplettering åt dem, som inte behöver fullständig gymnasieutbildning, menar *Vindelns kommun*. Denna komplettering omfattar nästan alltid ämnena svenska och engelska. Vindelns kommun anser att en ökning av antalet timmar bör eftersträvas för att bredda rekryteringen till annan högre utbildning. Den teoretiska utbildningen är ofta yrkesförberedande och bör prioriteras i samma utsträckning som den direkt yrkesinriktade utbildningen.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala understryker att målen för vuxenutbildningen som en gång uppsatts av samhället svårligen kan nås om man tvingas avvisa även prioriterade grupper, som kan bli fallet om timvolymen fortsättningsvis inte får öka.

Svenska kommunalarbetsareförbundet framhåller att stora grupper av yrkesverksamma saknar grundläggande yrkesutbildning. För att avhjälpa detta, har komvux-utbildningar tillkommit för exempelvis vårdbiträden i öppen och sluten vård, dagbarnvårdare, park- och trädgårdsarbetare, bad- och idrottshallspersonal, renhållningsarbetare. Men till följd av beslut om att antalet undervisningstimmar inte fått öka sedan budgetåret 1977/78 har dessa tillkommande komvux-utbildningar inte fått berättigat antal platser.

TCO understryker att vuxenutbildningen i ett arbetsliv med snabb förändringstakt får en allt mer framträdande roll och ungdomsutbildningen kan endast utgöra en del av den utbildning som är nödvändig i dagens samhälle och arbetsliv. En väl utbyggd komvux är också en bestämd förutsättning för att kunna realisera ett återkommande utbildningssystem.

SACO/SR anser att behovet av komvux både på grundskolenivå och gymnasieskolenivå kommer att öka. Vuxenutbildningsbehov är inte något statiskt som kan fastställas till art och nivå för någon längre tid. Den snabba utvecklingen leder till att vuxenutbildningen måste kunna möta krav på fortbildning och vidareutbildning av stora grupper yrkesverksamma liksom krav på helt nya yrkesutbildningar och kompletteringar av tidigare skolunderbyggnad.

För att de mål som gäller vuxenutbildning i allmänhet och komvux i synnerhet inte skall bli tomma fraser måste, enligt *SOSVUX*, resurserna till komvux och grundvux ökas avsevärt. Detta gäller både timtilldelning och resurser för syo- och kurativa insatser.

LRF instämmer också i detta.

Enligt *HCK* är utbildning ett viktigt medel för att skapa fria och självständiga människor, kapabla att ta tillvara sina och sina medmänniskors intressen i ett demokratiskt samhälle. Komvux och grundvux har en mycket viktig uppgift att fylla för att utbildningen skall nå i detta avseende starkt eftersatta grupper. Erforderliga resurser måste ställas till förfogande.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning anser att om riksdagen menar allvar med sina intentioner måste den också garantera komvux tillräckligt med resurser för förverkligande av målen.

6 Mål och målgrupper för komvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 149.

SHR, statskontoret, UHÄ, länsskolnämnderna i Stockholms, Södermanlands och Östergötlands län, försvarets skolnämnd, utbildningsekonomiska utredningen, Svenska kommunförbundet, Eskilstuna, Södertälje, Umeå och Vindelns kommuner, Östergötlands läns landstingskommun, TCO, SACO/SR, LRF, SHIO-Familjeföretagen samt HCK instämmer i utredningens förslag.

SHR menar att för att människor med funktionsnedsättningar skall kunna utnyttja olika utbildningsmöjligheter måste "helhetssituationen" fungera. Detta är primärt ett kommunalt ansvar.

CSN anser att kommunen skall vara skyldig att främja vuxnas utbildning. Det innebär en skyldighet att informera även om andra utbildningsmöjligheter som finns.

Länsskolnämnden i Värmlands län påpekar att hindret att uppfylla rättvisekravet att garantera vuxna rätt till utbildning på samma villkor som ungdomar, inte består i bristande vilja eller initiativ från kommunens sida utan i alltför begränsade resurser från statsmakternas sida.

Lycksele kommun anför att förslaget innebär ett åläggande för kommunen att anordna komvux-kurser i stort sett på samma villkor som gymnasieutbildningen. Detta förslag kan skolstyrelsen endast acceptera under förutsättning att staten tar på sig merkostnaderna.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala finner förslaget till förändringar i skollagen vara något av det viktigaste i hela utredningen. Vuxenutbildningsrådet förutsätter att närmare anvisningar och rekommendationer till stöd för kommunerna kommer att utfärdas av SÖ; dessa bör t. ex. innehålla förslag till lämpliga metoder för inventering av utbildningsbehoven bland de vuxna, förslag till uppbyggnad av ett kursutbud med inriktning mot kom-

vux mål och prioriterade målgrupper, metoder för information om utbildningsmöjligheter.

Kristianstads läns landstingskommun vill inte motsätta sig förslaget men vill ändå fästa uppmärksamheten på möjligheten att sammanväga alla bestämmelser för både gymnasieskolan och komvux.

LO menar att komvux kan lindra verkningarna av förändringarna i arbets- och samhällslivet men om denna förväntan på komvux skall infrias, måste komvux resurser styras mot de grupper som har kort eller bristfällig utbildning och begränsade möjligheter på arbetsmarknaden. Denna prioritering kräver intensifierade insatser från kommunernas sida att inte bara "främja vuxnas utbildning" i allmänhet, utan de utbildningseftersatta i synnerhet. Denna skyldighet bör gälla såväl komvux som studieförbund.

SOSVUX anser att nuvarande resursbegränsningar måste bort så att de som behöver utbildningen kan få den. Som ett led i detta tillstyrker *SOSVUX* att kommunerna är skyldiga att främja utbildningen för vuxna i komvux.

HCK anser att detta ansvar på kommuner måste anses föreligga i och med SOL § 7.

7 Information, rekrytering och syo. Elevvård

7.1 Praktisk arbetslivsorientering (prao)

Utredningens förslag se betänkandet s. 158.

SIV, läns skolnämnden i Östergötlands län, *TCO*, *SOSVUX*, *LRF*, *HCK* och Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning tillstyrker förslaget.

SÖ anser att förslaget är särskilt angeläget för exempelvis hemmaarbetande med inaktuella arbetslivserfarenheter, frivårdsklienter och vissa invandrargrupper. Om en sådan verksamhet kommer till stånd i större omfattning bör de olika skolformernas behov samordnas, så att bästa möjliga resursutnyttjande erhålls.

AMS ställer sig avvisande till införande av praktik för studerande inom komvux eftersom sådan praktik skulle komma att gå ut över andra för vilka praktik är ett obligatoriskt inslag i utbildningen.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser, beträffande de prioriterade grupperna, att en genomförd arbetslivsorientering förmodligen skulle medföra att studieavbrotten blev färre.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län inser behovet av prao men möjligheterna ter sig små att kunna skapa nödvändigt utrymme på arbetsplatserna.

Enligt *jämställdhetskommittén* borde utredningen ha tagit upp behovet av styrd prao och särskilda insatser för att få framför allt kvinnorna att välja otraditionellt.

Kalmar kommun betonar att den praktiska arbetslivsorienteringen måste avgränsas att gälla endast vissa prioriterade målgrupper inom komvux.

Östergötlands läns landstingskommun föreslår att praktikplaceringarna för sär-, grund-, gymnasie- och högskola samt komvux samordnas i kommun och region genom länsarbetsnämndens eller läns skolnämndens försorg.

SAF anför att skolans behov av arbetslivskontakter under senare år har ökat i sådan omfattning att arbetslivet på många orter har svårt att ställa tillräckligt antal platser till skolans förfogande. Det är därför nödvändigt att praktisk yrkesorientering endast utnyttjas för elever som inte tidigare har någon erfarenhet av svensk arbetsmarknad. Företagsbesöken måste dessutom vara väl planerade och förberedda både på skolan och i företagen.

7.2 Schablon tilläggets användning för syo och elevvård

Utredningens förslag se betänkandet s. 158 och 164.

CSN, Kristianstads läns landstingskommun, Gotlands och Södertälje kommuner samt LRF tillstyrker utredningens förslag.

SHR ser påtagliga risker att man minskar resurserna för stödundervisning och studiehandledning vilket går ut över handikappade och andra resurssvaga.

Enligt *UHA* får en friare resursanvändning inte innebära en nedprioritering av studie- och yrkesorienteringen.

SÖ anser att schablon tillägget i första hand måste användas för de kursdeltagare som befinner sig i utbildning och är därför ej beredd att nu tillstyrka förslaget att binda en större resurs än vad som motsvarar 40 % av det nuvarande schablon tillägget till syofunktionärstjänst.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att vuxna erfarenhetsmässigt har större behov av syo-hjälp än motsvarande grupper bland ungdomarna. Om spärren tas bort kan kommunerna långtidsplanera vuxen-syon på ett långt effektivare sätt. På sikt kan kuratorsuppgiften bli lika viktig för komvux som syon.

Länsskolnämnden i Östergötlands län avvisar förslaget om att använda en större del än 40 % av schablonbidraget till syo-tjänst. Schablonbidraget bör i största möjliga utsträckning användas till stödundervisning. Schablonbidraget bör inte få användas till kurativa insatser. De kan tillfredsställas genom befintliga resurser inom socialförvaltningen.

Komvux-skolledarna i Östergötlands län anser att en större resurs än som motsvarar 40 % av schablonbidraget bör få användas till syofunktionärstjänst. Med hänvisning till de prioriterade målgrupperna tillstyrks att schablonbidraget får användas till kurativa insatser.

Länsskolnämnden i Stockholms län är positiv till förslagen men betonar att det bör vara kommunen som får avgöra hur resursen ska disponeras.

Länsskolnämnden uttrycker starka tvivel på att schablonresursen kommer att räcka till allt man föreslår att den ska användas till.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att elevvårdsinsatserna bör få omfatta hälsovård. Länsskolnämnden föreslår också att schablonresursen får användas till kursföreläsare med likartade uppgifter som klassföreläsare.

Länsskolnämnden i Värmlands län anser att då schablontillägget har många andra viktiga användningsområden bör man undersöka om inte viss del av kommunens övriga syo-resurs skulle kunna överföras till komvux.

Arvidsjaur kommun tillstyrker att en större resurs än vad som motsvarar 40 % av schablontillägget får användas till syo-funktionärstjänst.

Eskestuna kommun anser att denna ändring ej är nödvändig främst med tanke på att den prioriterade elevgruppen är i mycket stort behov av stödundervisning—studiehandledning—kurativa insatser, vilket också belastar schablontillägget. Det är tveksamt att binda alltför stor del av den statliga resursen till tjänster. En viss del av kurativa insatser i komvux bör dock kunna bekostas av schablontillägget. En annan framkomlig modell vore att koppla kuratorsfunktionen vid komvux direkt till socialomsorgen i kommunen.

Lycksele kommun anser att resurserna för syo och kuratorer borde förbättras så att de sökande i ett tidigt skede kunde få hjälp med sina bekymmer att klara barnpassning, ekonomi, tjänstledigheter, bidrag etc. Det är ofta för sent att sätta in hjälpen, när frågorna övergått till problem.

Vindelns kommun anser att man ej bör binda upp mer än högst 40 % av schablontillägget för syo-ändamål.

Årjängs kommun betonar behovet av utökade kurativa insatser.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att behovet av kurativa insatser ökar markant. Ett statsbidrag för detta ändamål är synnerligen väl motiverat. Denna resurs bör dock inte tas från schablontillägget.

Östergötlands läns landstingskommun anser att kommunens resursanvändning bör bli så fri, att skolan kan göra kraftiga elevvårdssatsningar för de prioriterade grupperna.

LO tillstyrker att statliga resurser får användas för kurativa insatser.

TCO anser att resurserna för syo inom komvux i dag är underdimensionerade i förhållande till de mål som finns uppställda för verksamheten. TCO ställer sig därför avvisande till förslaget och anser att schablontillägget måste höjas eller att en ny resurs tillskapas för syo, som svarar mot de angelägna behov som utredningen påtalat.

Enligt *SACO/SR* får inte medel ur schablontillägget användas för syo i större omfattning än i dag. Stora behov finns också inom de andra områdena — stödundervisning och studiehandledning — som schablontillägget är avsett för. *SACO/SR* anser att särskilda medel måste anslås till syon inom komvux, för elevvård och kurativa insatser.

SOSVUX anser att en utökning av antalet syotjänster behövs men menar

att resurser till detta inte får tas av schablon tillägget. Det finns ett stort behov av kurativa insatser på komvux. Speciella resurser för kurativa insatser måste ställas till kommunernas förfogande.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning anser att elevvården måste byggas ut väsentligt. Föreningen anser att kuratorns tjänster och kunskaper är lika viktiga som övriga personalkategoriers, för att möjliggöra utbildning i komvux. I dag är det endast ett fåtal kommuner som använder 40 % av schablonen till syo-tjänster. Av det drar föreningen slutsatsen att kommunerna saknar insikt om villkoren för komvux i allmänhet och studier vid komvux i synnerhet. Föreningen motsätter sig å det starkaste att besluten om syo-tjänster även fortsättningsvis delegeras till kommunerna, med ändå friare händer. Föreningen föreslår i stället att en lägsta gräns för syo-tjänster bör anges från centralt håll. Med hänsyn till resonemanget om intern och extern syo föreslås att syo-resursens omfattning bör vara större än vad som nu är fallet.

7.3 Gemensam syo-funktion och allmänt om syo

Utredningens förslag se betänkandet s. 158.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att syo-verksamheten har stor betydelse för kriminalvården. Vidgade uppgifter för syo-funktionärer bedöms vara ett av de områden som bör prioriteras.

SHR framhåller att handikappades underrepresentation i komvux till viss del beror på att den uppsökande verksamheten och informationen om komvux inte nått fram till de olika målgrupperna. För gravt handikappade som kan ha påtagliga svårigheter att komma till skolan kan handledda självstudier många gånger vara ett alternativ. *SHR* menar att det kan behövas specialdestinerade anslag till syo-konsulenternas löner inom komvux. Även en särskild resurs för syo som är gemensam för samtliga vuxenutbildningsanordnare och därigenom fristående från en viss utbildningsanordnares rekryteringsintressen är en bra lösning. Redan inom de resurser som nu finns i kommunerna kan det göras betydande insatser för att i större utsträckning rekrytera korttidsutbildade och resurssvaga grupper till olika slag av vuxenutbildning. Kommunerna har enligt kommunallagen ansvar för samhällsinformation till kommuninvånarna. Det borde vara naturligt att i begreppet samhällsinformation inrymma även information om utbildningsmöjligheter för vuxna.

SIPU anser att komvux bör informera bättre om vad den kan erbjuda, så att myndigheterna i sin utbildningsplanering på ett tidigt stadium kan bedöma i vilka delar komvux kan anlitas.

CSN anser att informations- och syo-insatserna inom vuxenutbildningsområdet behöver förstärkas. Syo-funktionärer vid enskilda skolor fungerar i viss utsträckning som rekryterare till kurser vid egna skolor och har inte möjlighet att ge en allsidig information efter individens behov. Via en

extern syo skulle den enskilde få en neutral information ifråga om utbildning, studieledighetslagar, studiestöd, etc. Det är viktigt att söka vägar för omprioritering och samordning av på olika håll tillgängliga resurser. I samarbete mellan CSN, LO och TCO har riktlinjer dragits upp för ett reguljärt samarbete mellan de regionala fackliga organisationerna och vuxenutbildningsnämnderna i informationsfrågor. CSN tillstyrker att varje kommun skall få besluta om hur stor del av schablontillägget som kan användas till syo-funktionärstjänster. Förslaget att ytterligare resurser på sikt tillförs en för samtliga vuxenutbildningsanordnare gemensam syo-funktion bör få hög prioritet.

SÖ understryker att vuxna ofta har behov av omfattande information och rådgivning före valet av studieväg. De prioriterade målgrupperna för komvux kommer att kräva ökade insatser i fråga om såväl studierådgivning som studiehandledning och stödundervisning. Det ökade trycket på arbetsmarknadsverkets förmedlings- och vägledningsservice samt den svagare betoningen av verkets studie- och yrkesvägledande verksamhet innebär också att de olika vuxenutbildningsanordnarnas studievägledning får en större belastning. SÖ anser att en studierådgivning som skall ge information och råd om hela vuxenutbildningen bör nära samarbeta med skolor, komvux, folkhögskolor, studieförbund, arbetsförmedling, fackliga organisationer och studiesociala myndigheter. En sådan studierådgivning bör vara ett från enskilda arrangörers rekryteringsintressen fristående kommunalt organ och kunna ge övergripande information och rådgivning om all vuxenutbildning samt om studiesociala frågor. Den bör ha god kännedom om vuxnas studieförutsättningar och studiehinder. SÖ anser det därutöver viktigt att undersöka förutsättningarna för Utbildningsradions möjligheter till information.

AMS anser att en utökad syo är angelägen med hänsyn till de svårigheter många enskilda möter att orientera sig i frågor som rör utbildning, studiestöd och arbetsmarknad. Syon bör utgöra en del av den pedagogiska verksamheten och integreras med undervisningen. Förslaget att på sikt tillföra syon nya resurser gemensamma för samtliga former av vuxenutbildning tillstyrks av AMS. Trycket på arbetsförmedlingarna, särskilt under lågkonjunktur, är mycket hårt. Vuxna som kontaktar arbetsförmedlingen och inte är primärt arbetssökande löper risk att inte få tillräckligt stöd och vägledning. Den nya syo-resursen kan avlasta arbetsförmedlingen och komvux.

SIV understryker vikten av att syo-funktionen förstärks samt att på sikt ytterligare resurser tillförs en för samtliga lokala vuxenutbildningsanordnare gemensam syo-funktion. Många invandrare har otillräcklig kännedom om olika utbildningsvägar. De riskerar därför i högre grad än andra att hamna fel. På längre sikt torde ökad gemensam syo kunna ge besparingar.

SIND anser att det krävs ökade informationsinsatser och en utbyggd syo-verksamhet om komvux i ännu större utsträckning skall kunna rekry-

tera korttidsutbildade vuxna till utbildning. Detta gäller i hög grad småföretagen och deras anställda.

Vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län hoppas att även det studiesociala området kommer att inordnas i den samordnade syo-verksamheten.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att det finns ett markerat behov att anordna vuxen-syo som är mer externt inriktad än den som komvux tillhandahåller, lämpligen som någon form av informationscentral. Arbetsförmedlingarna har inte längre tillfälle att ställa upp med yrkesrådgivning som tidigare.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att behovet av extern syo till allmänheten sannolikt kommer att öka i framtiden. Arbetsförmedlingen, genom sin breda kompetens, bör naturligtvis ha möjligheter att klara en sådan uppgift. F. n. är dessa möjligheter emellertid begränsade på grund av att yrkesvägledningens enheterna har omorganiserats. Under förutsättning att den yrkesvägledande funktionen inom arbetsförmedlingen kan förstärkas, bör komvux egen syoorganisation på sikt avvecklas.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att eftersom komvux redan har en inofficiell roll som kommunal samordnare av vuxenundervisning bör externa syo-funktioner inrättas.

Länsskolnämnden i Västerbottens län anser att den externa syon bör få ökade resurser. Länsskolnämnden bör samordna och utarbeta en information över länets vuxenutbildningsutbud.

Länsskolnämnden i Värmlands län, syo-konsulenter inom vuxenutbildningen i Östergötlands län, Södertälje och Årjängs kommuner samt LRF anser att syo-funktionen inom komvux bör förstärkas.

Jämställdhetskommittén saknar en analys av de utbildningsvägar som finns tillgängliga inom komvux och frågan om man inte genom att satsa hårdare på naturvetenskaplig och teknisk utbildning även skulle ha möjlighet att styra kvinnor till en utbildning som ger bättre möjligheter på en kommande arbetsmarknad.

Eskilstuna kommun anser att man inom kommunerna bör sträva efter att få till stånd en gemensam syo för hela vuxenutbildningen. Här bör övervägas om inte samtliga utbildningsanordnare borde kunna bidra med medel för att en sådan tjänst skall kunna inrättas.

Kalmar kommun tillstyrker utredningens förslag.

Lycksele kommun instämmer i kravet att syon i komvux bör stärkas, så att extern syo kan utföras, utan att syons ordinarie arbetsuppgifter måste sättas på sidan.

Umeå kommun anser att informationen om komvux bör kunna förbättras genom regelbundet återkommande informationsprogram i radio och TV, en intensifiering av SSA-rådet vad beträffar analys av utbildningsbehov, en förbättrad information till och utbildning av de fackliga studieombuden vad gäller komvux, en extern syo som kan ge information om all

vuxenutbildning. Det bör undersökas om medel kan erhållas från de anslag som vuxenutbildningsnämnderna har för uppsökande verksamhet. Resurserna för den interna syon i komvux bör komma komvux-eleverna till del i stället för den splittring som nu råder mellan extern och intern syo.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala stödjer helt utredningens förslag att man i samtliga kommuner bör avsätta medel till en samsyo på sikt.

Östergötlands läns landstingskommun anser att information med aktivt rekryteringsarbete behöver föras genom många kanaler. Arbetet måste planläggas och samordnas. Landstinget föreslår arbetsförmedlingen som lämpligt samordningsorgan inom länen. Alternativt kan vuxenutbildningsråd/lokala SSA-råd arbeta med uppgiften tillsammans med det regionala SSA-rådet. De kommunala informationscentraler som betänkandet beskriver är exempel på utveckling åt rätt håll.

Kristianstads läns landstingskommun tillstyrker en utbyggd syo gärna integrerad/samordnad med syo-verksamheten i gymnasieskolan.

LO anser att förbättrad information och studie- och yrkesorientering ökar möjligheterna att nå utbildningseftersatta grupper. Trots det stora antalet försök som har gjorts under årens lopp på detta område menar LO att ytterligare insatser måste göras för att utveckla och effektivisera rekryteringen av de kunskapseftersatta. Betydande förbättringar kan ske genom nära samverkan mellan de fackliga organisationerna och folkbildningen. För att minska avbrotten i studierna, förhindra felval och val av alltför korta kurser bör en omfattande satsning göras på en utbyggd studie- och yrkesorientering, som är en integrerad del av den pedagogiska verksamheten i komvux.

SACO/SR tillstyrker förslaget att på sikt tillföra syon nya resurser och att dessa medel används till en för samtliga vuxenutbildningsanordnare gemensam syofunktion.

SAF anser det av allra största vikt att vuxenstuderande kan få kvalificerad hjälp att analysera sitt eget utbildningsbehov samt information om lämplig utbildning och utbildningsvägar. Även de studiesociala förhållandena måste ingå i informationen. Enligt SAF är det angeläget att syo-konsulenterna renodlat får ägna sig åt sin huvuduppgift.

SOSVUX anser att informationen om och rekryteringen till komvux måste prioriteras. Tanken med extern syo är bra om resurser till den inte tas av komvux-resurser. Det är viktigt att den externa syon genomförs i samarbete med alla vuxenutbildare så att mottagaren får veta vilka valmöjligheter som finns. Utbyggnaden av den interna syon får inte ske på bekostnad av den stödundervisning som schablon tillägget används till i dag. Det måste skjutas till särskilda resurser för utbyggnad av både extern och intern syo.

Folkbildningsförbundet accepterar inte förslag om gemensam syo för vuxenutbildningen i kommunerna.

SHIO-Familjeföretagen anser att vuxenutbildningsrådets uppgifter

torde få större betydelse. Organisationen tillstyrker att samtliga vuxenutbildningsanordnare inom kommunen tillförs en gemensam syo-funktion.

HCK anför att uppsökande verksamhet måste intensifieras. Samarbetet med handikapporganisationer och olika utbildningsanordnare bör prövas. Uppsökande verksamhet på institutioner är mycket viktigt.

DHR menar att komvux kan spela en aktiv roll för att få ut fler handikappade på den öppna arbetsmarknaden. Vuxenutbildningens resurser för att stödja den enskilde med yrkesvägledning och praktikarbete måste därför kraftigt förstärkas.

SDR anser att komvux/grundvux varit dåligt anpassat till dövas behov. En annan orsak till det låga deltagandet är bristande information om möjligheterna. Här behövs en kraftig satsning på uppsökande verksamhet och stimulans.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning anför att de olika vägledarkategorierna kompletterar varandra och är var för sig nödvändiga. F. n. pågår förändringar i denna arbetsfördelning som är oroande. Yrkesvägledarna och arbetsvårdarna vid arbetsförmedlingarna ersätts med s. k. arbetsvägledare. De skall prioritera sökande med arbetshandikapp och människor som av andra skäl har stort behov av stöd. Det blir alltså svårt för vuxna som inte är i primärt behov av arbete att utnyttja arbetsförmedlingens tjänster. Detta har i realiteten inneburit en ökad belastning på komvux, syo och studievägledarna vid universitet och högskolor. Föreningen vill starkt ifrågasätta om det är förenligt med den s. k. begränsningskungörelsen (SFS 1980: 388) att AMS i praktiken överför ansvaret för en stor del av sina tidigare arbetsuppgifter på andra myndigheter bl. a. komvux.

Föreningen tror att en oberoende vuxenutbildningssyo blir en ytlig information. Möjligen kan en sådan resurs användas för uppsökande verksamhet. Att rekryteringsintressena skulle ta överhanden på bekostnad av vad som är bäst för individen, är främmande för de flesta inom syo-kåren. Återupprätta och utöka i stället den gamla yrkesvägledningen vid AMS och öka resurserna för studie- och yrkesvägledningen vid komvux, vilket är en förutsättning för att uppnå intentionerna och målen i den nya läroplanen.

8 Intagning till komvux

8.1 Elevområden

Utredningens förslag se betänkandet s. 162.

Kriminalvårdsstyrelsens klientel (både i anstalt och frivård) tillhör vanligen den grupp i samhället som fått minst av utbildningsresurserna. Det är betydelsefullt att kursutbudet ej begränsas till den egna kommunen.

RRV, AMS, läns skolnämnderna i Stockholms och Västerbottens län, Eskilstuna och Umeå kommuner samt TCO och LRF tillstyrker förslaget.

Läns skolnämnden i Kristianstads län menar att det finns en uppenbar risk att utredningen överskattar komvuxelevernas vilja att resa till närliggande orter – särskilt om det gäller kvällskurser – för att få studera i högre etapper. Kommunikationer saknas ofta och ingen reseersättning utgår till komvuxelever. Med allt mindre timtilldelning kommer elevtrycket på vissa kurser att öka. Det finns då risk att en kommun prioriterar egna elever. Det är nödvändigt att elevområdesgränser fastställs för högre etapper. Läns skolnämnden är lämplig instans för detta.

Enligt *försvarets skolnämnd* är detta en angelägen princip för försvaret. Många militära elever genomgår nämligen komvuxstudier i anslutning till förbandsorten i stället för hemkommunen.

Göteborgs kommun menar att en sådan rättighet inte är förenlig med nuvarande praxis beträffande statens tilldelning av timmar till kommunerna. Eftersom staten inte timmässigt ger kommunerna kompensation för elever utanför den egna kommunen drabbas framför allt större kommuners invånare av denna regel, eftersom det där av naturliga skäl finns ett bredare kursutbud än i de mindre kommunerna. Det kan ifrågasättas om sökande från andra kommuner automatiskt skall ha rätt att konkurrera ut den egna kommunens invånare från utbildningar som är planerade för kommuninvånarnas behov.

Lycksele kommun anser att utredningens förslag är till fördel för den enskilde, men knappast för alla kommuner. Med ett sådant beslut ökar konkurrensen mellan olika kommuner. Detta blir särskilt kännbart för små kommuner. Så länge kostnaderna drabbar hemkommunen bör denna ha påverkansrätten genom prövning av var utbildningen får genomföras. Visar det sig därvid, att samma utbildning anordnas i hemkommunen, bör hemkommunen få bedöma skälen för att genomföra kursen i annan kommun. Om så ej sker, bör kursanordnaren svara för samtliga kostnader.

SACO/SR anser att förslaget är bra men att intagningsnämnderna med en sådan betäckelse kan komma att ställas inför besvärliga avvägningar, speciellt med krympande resurser till komvux.

SAF anser att det är angeläget att förutsättningar skapas att anordna yrkesinriktade kurser för relativt begränsade målgrupper. Förslaget är en åtgärd i denna riktning som *SAF* tillstyrker.

SOSVUX anser att samverkan mellan komvux och gymnasieskolan bör undvikas. Det är bättre att kommunerna samarbetar inom komvux.

SDR menar att det måste finnas möjlighet att delta i undervisning i annan kommun än hemkommunen.

8.2 Intagningsåldern

Utredningens förslag se betänkandet s. 162.

Kriminalvårdsstyrelsen har inget att erinra mot att intagningsåldern för teoretiska gymnasieskolkurser höjs till 20 år.

Beslut om en eventuellt höjd åldersgräns bör enligt *RRV:s* mening anstå till dess en samlad översyn har genomförts av samordningen och samverkan mellan vuxenutbildningarna.

Med hänsyn till samverkan med ungdomsskolan är det enligt *UHÄ:s* mening tveksamt, om en generell åldersgräns om 20 år för intagning skall införas för kurser motsvarande tvååriga teoretiska linjer samt för tre- och fyraåriga linjer. Att endast dispensvägen står öppen för studerande under 20 år torde vara en alltför restriktiv lösning.

SÖ är inte beredd tillstyrka utredningens förslag om en höjd åldersgräns till 20 år. Möjligheterna att av taktiska skäl övergå från gymnasieskolan till komvux bör ytterligare begränsas.

AMS menar att 18–19-åringarna i dag är en av de hårdast drabbade grupperna på arbetsmarknaden och inte bör uteslutas från möjligheten att förbättra sin utbildning genom studier i komvux. *AMS* avvisar förslaget att höja åldersgränsen för intagning till 20 år.

Länsskolnämnden i Södermanlands län avstyrker höjning av intagningsåldern, medan *länsskolnämnderna i Stockholms och Östergötlands län* tillstyrker.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att intagningsnämnden liksom nu skall kunna ta individuella hänsyn. Unga elever som genomfört etapp I-studier skall kunna fortsätta i högre etapper utan dispens. Under nuvarande arbetsmarknadsförhållanden finns det många elever från gymnasieskolan som inte kan komma ut i arbetslivet eller få högskoleplatser. För många återstår endast kompletteringsstudier vid komvux.

Länsskolnämnden i Värmlands län har den grundsynen att all utbildning som anordnas för såväl unga som äldre bör samverka och att alla byråkratiska hinder mot ett närmare samarbete bör elimineras. Nämnden anser därför att minimiåldern för vissa utbildningar ej skall höjas.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län menar att komvux-kurserna bygger undervisningen på att kursdeltagarna har livs- och yrkeserfarenhet. Den vuxenanpassning som måste ske försvåras om det finns ungdomar som saknar denna erfarenhet. Gymnasieskolans dimensionering för att ta in 100 % av antalet 16-åringar gör det även rimligt med 20-årsgränsen för komvux.

Arvidsjaur, Eskilstuna, Gotlands, Kalmar och Umeå kommuner och *vuxenutbildningsrådet i Uppsala* ansluter sig till utredningens förslag.

Kalmar kommun och *komvux i Kalmar* menar att en höjning av intagningsåldern till 20 år för teoretiska gymnasieskolekurser är motiverad dels av de skäl utredningen anför, dels av det skälet att ett uppehåll i utbildning-

en efter ungdomsskolan för arbetslivserfarenhet har en motivationsskapande effekt vid studier som sedan äger rum t. ex. vid komvux. Mognad och förvärvad självdisciplin är en förutsättning för lyckade vuxenstudier.

Södertälje kommun ser det naturligt, att komvux kan "ta vid" där ungdomsskolans uppföljningsansvar slutar, vid 18 år. Vidare bör elever som deltagit i grundskolkurser där lägsta intagningsålder är 16 år, kunna fortsätta direkt med gymnasieskolkurser vid 18 års ålder. Förslaget avstyrks därför.

Vindeln kommun anser att åldern bör ligga kvar på 18 år för alla typer av gymnasieskolkurser men föreslår i stället att man skall vara restriktiv med dispensgivningen.

Årjängs kommun ifrågasätter förslaget om höjd intagningsålder, vilket skulle kunna innebära negativa effekter i en samordnad verksamhet gymnasieskola-komvux.

Östergötlands läns landstingskommun ifrågasätter om inte åldersgränsen generellt borde höjas till 20 år i komvux. Åldersgränsen kommer i en annan dager vid ett samgående mellan komvux och gymnasieskolan.

Kristianstads läns landstingskommun är tveksam om gränsen för intagning till komvux bör höjas till 20 år. En sådan förändring försvårar ett närmande av dessa båda skolformer.

LO tillstyrker utredningens förslag att åldersgränsen för deltagande i komvux höjs till 20 år, under förutsättning att arbetslösa ungdomar som är under 20 år ändå ges möjlighet att delta i komvux.

TCO tillstyrker förslaget att åldern höjs till 20 år. *TCO* vill dock betona vikten av att intagningsnämnden får rätt att ge dispens från ålderskravet om särskilda skäl föreligger.

SACO/SR avstyrker förslaget att intagningsåldern höjs från 18 till 20 år. Det skulle innebära att arbetet med dispensansökningar skulle öka kraftigt och att vissa studerande skulle berövas möjligheten till utbildningskomplettering.

SAF anför att huvuddelen av ungdomskullen går direkt från grundskolan till gymnasiet (f. n. ca 80 %). Gymnasieskolan är dimensionerad att motsvara 108 % av 16-åringarna. Komvux läroplan liksom undervisningen utgår från att eleverna har viss arbetslivserfarenhet. *SAF* tillstyrker således utredningens förslag.

SOSVUX anser att man måste beakta att komvux är en utbildning för vuxna som skall baseras på de vuxnas livs- och yrkeserfarenheter. Åldersgränsen bör höjas.

LRF ifrågasätter om inte utredningens förslag att höja åldern för intagning borde gälla likartat, dvs. även för kurser som motsvarar samtliga yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan.

Försvarets skolenämnd delar uppfattningen att intagningsåldern bör höjas. Inom försvaret kan emellertid ett begränsat antal yngre sökande komma att behöva genomgå komvuxutbildning som förberedelse för sitt yrke.

Skolnämnden förutsätter att dessa sökande erhåller dispens från åldersgränsen 20 år.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning ser det som en fördel att yngre elever som har problem att anpassa sig i ungdomsskolans klasser ges möjlighet att studera vid komvux med äldre kamrater. Den nuvarande åldersgränsen bör behållas.

8.3 Intagningsnämnd för komvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 163.

AMS anför att behovet att göra urval bland sökande till komvux väntas bli ännu större i framtiden. I intagningsnämnden bör även ingå någon med särskilda kunskaper om utvecklingen på arbetsmarknaden och behovet av arbetskraft inom olika yrkesområden.

Länsskolnämnden i Östergötlands län avstyrker. I stället bör en gemensam intagningsnämnd för frivilligutbildningar inrättas inom varje g-region. Även *länsskolnämnden i Värmlands län* framför denna åsikt.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län tillstyrker och biträder uppfattningen att vuxenutbildningsrådet ej skall fungera som intagningsnämnd.

Komvux-skolledarna i Östergötlands län tillstyrker.

Länsskolnämnden i Stockholms län tillstyrker men betonar att intagningsområdet inte får begränsas och att intagningsnämnden för komvux skall samråda med intagningsnämnden för gymnasieskolan, om sådan finns i kommunen, och med intagningsnämnderna för komvux i angränsande kommuner.

Eskilstuna, Gotlands, Lycksele, Södertälje och Umeå kommuner instämmer i förslaget.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala menar att intagningsarbetet till komvux tidigare ofta begränsades till att kontrollera de sökandes behörighet, bl. a. deras förutsättningar att kunna följa undervisningen i sökt kurs. Något slag av statsbidrag för urval och intagning i komvux behövs nu. Problemen som uppkommit i samband med urval och intagning till komvux beror till stor del på de senare årens besparingsåtgärder. Det kan därför anses rimligt att någon andel av insparade resurser återförs till komvux för att lindra dessa problem.

Landstingsförbundet avstyrker förslaget för landstingens del med hänsyn i första hand till den ringa omfattning komvux har inom landstingen. Arbetet kan med fördel utföras av de intagningsnämnder som redan finns vid vissa landsting för intagning av elever till specialkurser i gymnasieskolan.

Östergötlands och Kristianstads läns landstingskommuner anser att intagningsnämnden för gymnasieskolan kan ges tillikauppgiften att sköta komvuxintagningen.

TCO delar utredningens syn att vuxenutbildningsråden inte bör vara intagningsnämnd och tillstyrker en särskild intagningsnämnd.

Intagningsnämnden skall pröva om sökanden till yrkesinriktad kurs har arbetsmarknadsinriktade syften med kursen. *SAF* tillstyrker utredningens förslag att skolstyrelsen utser en särskild intagningsnämnd för komvux. I nämnden bör ingå ledamöter med erfarenhet från arbetsmarknaden, både arbetsgivare och arbetstagare.

LRF tillstyrker att en intagningsnämnd för komvux skall finnas i varje kommun. Någon ny intagningsnämnd för de landstingskommunala utbildningarna torde dock inte vara erforderlig.

9 Läroplansfrågor

9.1 Betygsfrågor vad gäller grundskolkurser

Utredningens förslag se betänkandet s. 171-172.

Socialstyrelsen har erfarit att uppgiften "Deltagit" tillämpas för särskilda yrkesinriktade kurser inom vårdområdet. *Socialstyrelsen* förutsätter att betygsättningen godkänd – icke godkänd i fortsättningen tillämpas för all vårdyrkesutbildning inom komvux.

SÖ tillstyrker förslagen om dels ett nytt betygssystem – godkänd/icke godkänd – för kurser i etapp 1, dels en särskild kvotgrupp alternativt den s. k. fria kvoten för sökande med slutbetyg från komvux vilka söker till gymnasieskolan.

AMS ställer sig tveksam till att studerande från komvux skall utgöra en särskild kvotgrupp.

RRV och *SIV* avstyrker godkänd – icke godkänd.

Länsskolnämnderna i Södermanlands, Västernorrlands och Stockholms län samt *Eskilstuna kommun* och *HCK* tillstyrker utredningens förslag. *Länsskolnämnden i Västernorrlands län* menar att det föreligger en klar målkonflikt mellan lärarnas strävan att utnyttja elevernas erfarenheter som pedagogisk resurs och deras skyldighet att sätta graderade betyg.

Länsskolnämnden i Östergötlands län avvisar utredningens förslag om godkänd – icke godkänd. Innebörden är, enligt länsskolnämndens uppfattning, att betyget icke godkänd i realiteten inte kommer att existera.

Länsskolnämnderna i Kristianstads och Värmlands län anser att betygssystemet bör vara samma som i ungdomsskolan.

Vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län tror att fler med ringa studievana skulle våga söka sig till komvux om betygen slopades.

Arvidsjaur kommun är tveksam att ändra betygssystemet, då det inte finns något annat urvalsinstrument för intagning till gymnasieskolan. Ett ändrat betygssystem kan ha både positiva och negativa effekter ur studiesynpunkt.

Kalmar kommun delar utredningens uppfattning. På grund av problemet i samband med intagning till fortsatt utbildning bör övergången anstå tills en förändring sker även inom andra skolformer.

Komvux i Kalmar anser att nuvarande betygssystem i grundskolekurser bör bibehållas.

Lycksele kommun tillstyrker betygen godkänd eller icke godkänd, inte minst med tanke på den individuella uppläggning som kurserna bör ha.

Södertälje kommun tillstyrker betygen godkänd – icke godkänd. Däremot är skolstyrelsen tveksam till att komvux-elever skall utgöra egen kvotgrupp. Intagning inom fria kvoten är ett bättre alternativ. Samma betygssystem bör införas även beträffande komvux gymnasieskolekurser.

Umeå kommun instämmer helt i förslaget. Vid intagning till gymnasieskolan bör sökande med slutbetyg från komvux tilldelas ett större antal platser än den procentuella andelen.

Vindelns kommun anser att förslaget är oacceptabelt i sitt nuvarande skick, nämligen med innebörden att det skall finnas två betygsgraderingar men att den ena graderingen egentligen ej skall användas. Man bör ha kvar betygen 1–5.

Årjängs kommun tillstyrker betygen godkänd–icke godkänd. I betyget skall inte betyget "icke godkänd" införas men kursdeltagaren kan förete ett intyg på att han/hon genomgått kursen. Detta kan missleda.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker betygsgraderna godkänd–icke godkänd men är tveksamt om egen kvotgrupp. Rådet finner det lämpligare att sökande med slutbetyg från komvux direkt förs till fria kvoten.

Östergötlands läns landstingskommun anser att övervägandena om hur betygsdokumentet skall utformas behöver fördjupas. Användningen av de två bedömningarna torde vara till nytta i skolans inre arbete, men knappast i dokument över fullständig grundskolebehörighet.

LO tillstyrker förslagen men understryker att de som får svårighet att uppfylla kraven för godkänd i god tid skall erbjudas stödundervisning, repetition eller omgång. Målsättningen måste vara att alla skall kunna uppnå godkänd. Betygen för gymnasieskolekurser inom komvux bör reformeras i samband med att betygssystemet för gymnasieskolan förändras. *LO* anser att även för dessa gymnasiala kurser bör betygen godkänd–icke godkänd införas.

TCO tillstyrker godkänd–icke godkänd. *TCO* understryker att den som riskerar att inte kunna uppfylla uppställda krav för betyget godkänd i god tid skall erbjudas stödundervisning, repetition eller omgång.

SACO/SR avstyrker förslaget. Frågan är otillräckligt analyserad.

SAF anser att en betygssättning i första hand skall vara en information till eleven om han/hon har nått uppställda studiemål. *SAF* tillstyrker godkänt och icke godkänt. Kravet för godkänt måste vara väl definierat för resp. ämnen.

SOSVUX anser att den femgradiga betygsskalan bör slopas helt. I stället bör betyget godkänt/deltagit införas.

SHIO-Familjeföretagen uttalar sig för kursrelaterade betyg med en graderad skala på de godkända betygen.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning ser här en risk att komvuxeleverna kommer att få svårt att hävda sig i konkurrensen om platserna på gymnasieskolan.

Komvux-skolledarna i Östergötlands län finner inte förslaget tillräckligt underbyggt. För den vuxne är det en nackdel att vid ansökan till vidareutbildning inte kunna jämföras med övriga sökande från grundskolan.

9.2 Orienteringskurs för vuxenstuderande

Utredningens förslag se betänkandet s. 173.

Kriminalvårdsstyrelsen ser orienteringskurser som en god studie- och yrkesorientering för korttidsutbildade och studieovana.

UHÄ anför att den orienteringskurs för vuxenstuderande som ges sedan läsåret 1974/75 inom komvux och som är avsedd att bl. a. förbereda deltagarna för fortsatta studier, främst på högskolenivå, på det hela taget är tämligen okänd inom högskolan.

CSN, SÖ, AMS, Eskilstuna, Gotlands, Göteborgs och Årjängs kommuner, vuxenutbildningsrådet i Uppsala, länsskolnämnden i Östergötlands län, LO, TCO samt *SACO/SR* tillstyrker förslaget om orienteringskurser som vänder sig till korttidsutbildade, studieovana vuxna. *CSN* anför att det är angeläget att underlätta studiestarten för vissa elever. De kan då senare under studietiden bättre tillgodogöra sig undervisningen, vilket bör medföra att studieavbrott undviks.

SIV anser att orienteringskursen kommer att bli ett bra stöd vid övergången från grundvux till komvux grundskolekurser.

Komvux-skolledarna i Östergötlands län instämmer i förslaget att denna kurs modifieras så att den passar även för korttidsutbildade. Anordnandet av orienteringskurs hindras i dag av det krympande antalet undervisningstimmar på komvux.

Eskilstuna kommun påpekar att försöksverksamheten i samband med utvecklingsblocket har visat att det är av stor vikt att korttidsutbildade vuxna får delta i en orienteringskurs.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala instämmer i att en orienteringskurs behövs även för korttidsutbildade och studieovana vuxna, men detta gäller inte enbart de vuxna som skall förbereda sig för grundskolestudier. Rådet föreslår tre slags orienteringskurser, en som förbereder för gymnasieskolestudier och högskoleutbildning, en som förbereder för vuxenstudier motsvarande grundskolans högstadium och en yrkesinriktad kurs.

LO framhåller vikten av att stor omsorg ägnas innehåll och arbetsformer i dessa kurser så att deltagarna kan uppfatta sina reella behov av komplet-

terande utbildning och upptäcka sina egna positiva resurser att klara en fortsatt utbildning. Orienteringskurserna måste också innehålla en vägledning om alternativa utbildningsmöjligheter t. ex. via studieförbund, företagsintern utbildning, facklig utbildning, folkhögskoleutbildning etc.

9.3 Gymnasieskolkurser i svenska som främmande språk

Utredningens förslag se betänkandet s. 175.

UHÄ ansluter sig till utredningens syn på undervisningen i svenska för invandrare.

SIV har erfarit att invandrare ofta har svårigheter att läsa svenska som modersmål.

Eskilstuna kommun anför att speciella pedagogiska och metodiska problem uppstår. Undervisningen i svenska som främmande språk skall kunna bedrivas i lärarlag och/eller i mindre undervisningsgrupper.

Göteborgs kommun bedömer att det finns skäl att införa svenska som främmande språk även i etapp 2-utbildningen.

SACO/SR avstyrker detta förslag. Invandrarnas behov bör tillgodoses genom en särskild kurs – svenska som främmande språk – i etapperna 2 och 3. Dessa kurser bör dock inte ge allmän behörighet för högskolestudier.

9.4 Hemspråk

Utredningens förslag se betänkandet s. 175.

SIV anser att betyg i hemspråk skall kunna ingå i avgångsbetyg från komvux.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att gymnasieskolkurser i hemspråk skall anordnas.

Eskilstuna kommun anser att undervisning i hemspråk aldrig kan få någon större omfattning inom komvux. Resursskäl borde därför inte förhindra sådan utbildning.

9.5 Undervisning på invandrarspråk

Utredningens förslag se betänkandet s. 183.

Socialstyrelsen tillstyrker grundskolekurser på invandrarspråk och fortsatt försöksverksamhet med undervisning på invandrarspråk i gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser.

SIV, länsskolnämnden i Östergötlands län, SKU, Södertälje kommun, LO och TCO tillstyrker.

Eskilstuna kommun tror inte att grundskolekurser eller några enstaka gymnasiekurser helt på ett invandrarspråk har möjlighet att uppfylla utbildningsmålen, framför allt inte aktiv tvåspråkighet.

9.6 Yrkesinriktade gymnasieskolkurser

Utredningens förslag se betänkandet s. 177-178.

SIPU är tveksam till förändring av korta delmoment till längre utbildningar med vissa delar av allmänna ämnen. Kortare deltidskurser torde lättare kunna hänföras till personalutbildning.

SÖ delar utredningens uppfattning att systemet med indelning av yrkesämnen i delmomentskurser och modulkurser fungerar väl. *SÖ* arbetar redan med att tillsammans med arbetsmarknadens parter ta fram s. k. utbildningspaket för dels redan yrkesverksamma med reell kompetens men utan formell behörighet, dels redan yrkesverksamma, vilka behöver komplettera sin utbildning.

Länsskolnämnden i Värmlands län och Eskilstuna kommun tillstyrker.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att ett system med av *SÖ* utarbetade rekommenderade kombinationer för vanligen förekommande utbildningsbehov, som komplettering dels till SY- kurserna, dels till lokalt sammanställda kurser av ämnen/delmoment/moduler, skulle underlätta det praktiska genomförandet av yrkesinriktad komvux. Det bör vara viktigt att utveckla möjligheten att anordna arbetsmarknadsinriktade kurser som nära ansluter till de lokala utbildningsbehoven. Det ställer krav på ett flexibelt kursplanesystem, korta planeringstider utan väntetid på att centrala organ skall hinna utveckla en i alla instanser sanktionerad generell kursplan.

LO påpekar att det finns stora grupper på arbetsmarknaden som varken i ungdomsskolan eller i vuxenutbildning fått en grundutbildning för sitt arbete. De flesta av dessa löntagare har också fått liten del av företagets personalutbildning. *LO* anser det därför angeläget att det finns ett brett utbud av yrkesutbildningar inom komvux. Översynen av delmomentkurser och modulkurser måste ta sikte på att yrkesutbildningar inte blir för snävt inriktade och koncentrerade till enstaka yrkesämnen.

Svenska kommunalarbetsareförbundet anser att delmoments- och modulkurser är ändamålsenliga, inte minst då det gäller möjligheten att enkelt komplettera sina yrkeskunskaper. Enstaka kurser ger dock tyvärr alltför ofta snäva kunskaper. Därtill är det svårt för den enskilde studeranden att på egen hand passa ihop det som är mest ändamålsenligt. Många av delmoments- och modulkurserna skulle kunna få ett bredare tillämpningsområde om de kombinerades med varandra till korta men innehållsrika kurser. Förbundet poängterar att även dessa kombinationskurser måste kunna göras relativt korta om de skall bli användbara för redan yrkesverksamma vuxenstuderande.

TCO tillstyrker.

Systemet med delmoment och modulkurser har inneburit en värdefull flexibilitet enligt *SAF*. Kombinationer av delmomentskurser får inte ges en så fast utformning att systemets positiva effekter försvagas.

Lantbrukets och Skogsbrukets yrkesnämnder anser det befogat med en förstärkning och vidareutveckling av möjligheterna för fort- och vidareutbildning för vuxna yrkesverksamma. I komvuxsystemet är möjligheten att anordna delmomentskurser och särskilda yrkesinriktade kurser främst av intresse.

9.7 Särskilda yrkesinriktade kurser

Utredningens förslag se betänkandet s. 181.

Socialstyrelsen framhåller det stora behovet av utbildningsinsatser för anställda inom framför allt äldreomsorgen men även inom barnomsorgen. Många saknar adekvat yrkesutbildning. *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget att kommunerna skall mera aktivt inventera utbildnings- och fortbildningsbehov. Huvuddelen av nyrekryteringsbehovet kommer sannolikt att tillgodoses genom gymnasieskolan. Vuxenutbildning i fackteori bör kunna erbjudas parallellt med yrkesarbete eller varvat med praktiskt arbete.

Beträffande den landstingskommunala hälso- och sjukvården resp. omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda finns även ett stort antal anställda, som saknar adekvat yrkesutbildning. *Socialstyrelsen* anser att det i första hand bör ankomma på landstingen (motsvarande) att inventera utbildningsbehoven inom hälso- och sjukvården samt omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda samt vidta åtgärder för att tillgodose dessa behov. Också i fråga om dessa verksamheter torde huvuddelen av nyrekryteringsbehovet kunna tillgodoses genom gymnasieskolan. För anställda sjukvårdsbiträden med praktisk erfarenhet bör vuxenutbildning i fackteori erbjudas.

Socialstyrelsen anför vidare att såväl gällande som föreslagna bestämmelser innebär att läroplan för särskild yrkesinriktad utbildning kan fastställas och kurser genomföras utan att samråd skett med *socialstyrelsen*. I *styrelsens* ansvar ingår att såsom fackmyndighet medverka i en fortlöpande personal- och utbildningsplanering. *Socialstyrelsen* vill beredas tillfälle att medverka i utvecklingsarbete – vid tillkomsten av nya utbildningar resp. vid översyn av tidigare fastställda utbildningar – avseende särskild yrkesinriktad utbildning inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

SIPU tillstyrker och är beredd att utöka sin medverkan i detta arbete.

SÖ påpekar att förstärkta resurser för *SÖ* behövs, om *SÖ* skall kunna täcka alla aktuella yrkesområden. *SÖ* arbetar f. n. med att ta fram en modell för att till viss del ytterligare decentralisera arbetet med kurs- och timplaner för yrkesinriktad utbildning inom komvux.

SIND anser att komvux bör driva vissa av de yrkesinriktade kurserna som "distansundervisning". De sex utbildningsenheterna vid fonderna skulle kunna vara samordnare inom sina resp. regioner. *SIND* tillstyrker.

Utbildningsekonomiska utredningen tillstyrker. Att kommunerna bör få

till uppgift att mer aktivt inventera utbildnings- och fortbildningsbehov är ett förslag, som bör kunna utgöra ett väsentligt bidrag i arbetet att göra den offentliga utbildningen aktiv i samband med strukturomvandlingar m. m.

Eskilstuna, Gotlands, Södertälje och Umeå kommuner tillstyrker.

Göteborgs kommun anser att det nuvarande systemet för att få nya läroplaner fastställda är mycket tidsödande. Kommunerna måste dels få gehör för lokala önskemål, dels snabbt få besked om medgivande att använda en ny läroplan från SÖ. Det är också önskvärt att kursplanearbetet på lokal nivå får direkt stöd av SÖ.

LO menar att förändringar i arbetslivet innebär nya utbildningsbehov. Det måste finnas resurser för att ta fram nya kursplaner för yrkesutbildning. Det lokala och centrala samrådet kring yrkesutbildningsfrågor inom komvux mellan arbetsmarknadens parter och utbildningsmyndigheterna bör också omfatta dimensioneringen av utbildningarna.

Svenska kommunalarbetsareförbundet anser att flera åtgärder måste vidtas för att alla ambitiösa och efterlängtade läroplaner, som tagits fram för olika lågutbildade yrkesgrupper skall komma till verklig användning. En åtgärd som föreslås är att lokala yrkesråd och SSA-råd åläggs att inventera utbildningsbehoven. SÖ bör ansvara för att informera och utbilda rådens ledamöter för uppgiften. Med behovsinventering och en budgeterad personalutbildning borde förutsättningarna att regionvis fylla ett betydligt större antal kurser än vad som i dag är fallet väsentligen förbättras.

TCO anser att komvux har en viktig roll vad gäller företagens personalutbildning. Sådan utbildning får dock inte vara så företagsspecifik att den försvårar omställningar och förflyttningar. *TCO* tillstyrker därför förslaget om att det inom SÖ avsätts resurser för utarbetande av kursplaner för särskilda yrkesinriktade kurser, service- och informationsmaterial. Ett viktigt led för att nå grupper med särskilda utbildningsbehov är inventeringsarbetet, anser *TCO*.

SACO/SR tillstyrker att nya utbildningar som införs i gymnasieskolan direkt läroplansanpassas för att också kunna anordnas i komvux. *SACO/SR* vill understryka vad som sägs om ett mer aktivt läroplansarbete från SÖ:s sida. Det är angeläget att arbetet kan ske snabbare och smidigare och att lokala initiativ och lokal kompetens bättre tas tillvara.

Enligt *SAF*:s mening borde SÖ:s resurser inom detta område förstärkas. Samverkan med arbetsmarknadsparterna kunde utökas till ett samarbete vid en inventering av utbildningsbehov, framställning av läroplaner och servicematerial. Även lokalt skulle en förbättrad samverkan med arbetsmarknadsparterna genom de lokala yrkesråden och planeringsråden kunna förbättra och effektivisera planeringen och genomförandet av komvux.

LRF tillstyrker. Kommunernas inventeringsarbete bör kunna ske i samarbete med lokala eller regionala fackliga organ och näringslivsorganisationer. *LRF* understryker att de lokala planeringsråden kan fylla flera uppgifter i fråga om samråd, information m. m. angående komvux, särskilt den

yrkesinriktade utbildningen. Vikten av att olika yrkesgrupper är representerade i eller adjungerade till planeringsråden understryks.

10 Kursuppläggning, information och samråd

10.1 Kursuppläggning

Utredningens förslag se betänkandet s. 187.

SIPU, läns skolnämnden i Östergötlands län, Eskilstuna, Lycksele och Umeå kommuner, Östergötlands och Kristianstads läns landstingskommuner, TCO samt LRF tillstyrker utredningens förslag.

Läns skolnämnden i Västerbottens län anser att nya arbetsformer måste anpassas till kurser i glesbygd med en kombinerad undervisningsform med distansstudier och B- skolemetodik.

Läns skolnämnden i Södermanlands län anför att det är ett förslag i rätt riktning, som dock kan medföra vissa problem, t. ex. att pedagogiskt hålla ihop en kurs delad på grupper på olika håll i kommunen och som är kunskapsmässigt splittrad utan att öka timtalet.

Läns skolnämnden i Kristianstads län menar att en vidare tolkning av kursbegreppet så att en kurs kan omfatta såväl dag- som kvällsundervisning för olika elever måste medföra en förstärkning av kursens timtal. Läns skolnämnden föreslår att schablonresursen skall kunna användas som stöd vid sådan kursuppdelning.

Umeå kommun menar att om undervisningen skall ge önskat resultat bör SÖ få i uppdrag att tillhandahålla ett komplett servicematerial för de kurser som genomförs enligt förslaget.

Lycksele kommun påpekar att försöksverksamhet har bedrivits inom kommunen med glesbygdsundervisning i enlighet med förslagets riktlinjer. Den har visat, att detta är ett sätt att arbeta på som i allra högsta grad gagnar minoritetsgrupper, glesbygdsbor och skiftesarbetare. Tyvärr får eleverna färre undervisningstimmar, mindre sociala kontakter samt mer eget arbete.

Gotlands kommun ställer sig tveksam till förslaget om man håller sig inom ramen för det fastställda antalet undervisningstimmar enligt timplanen.

Göteborgs kommun påpekar att utredningen föreslår en ny definition av begreppet "kurs". Resultatet blir att betydligt fler kurser kan starta, framför allt i mindre kommuner. Förändringen innebär ett överförande av resurser från stora kommuner med välfyllda kurser till små kommuner med utglesade kurser.

Enligt vuxenutbildningsrådet i Uppsala skulle denna uppläggning av studierna få egendomliga konsekvenser för praktiska yrkesinriktade kurser med stort inslag av arbetsteknik.

Östergötlands läns landsting noterar att genomförandet av avsikterna fordrar ett mycket anpassbart lärarutnyttjande.

SACO/SR anför att förslaget får som effekt bl. a. att vissa kursdeltagare får färre antal lektioner. Glesbygdskurser av detta slag får konsekvenser för lärarnas arbetssituation.

SOSVUX anser att man bör vara restriktiv med alternativa lösningar och om möjligt ordna kursen på ett normalt sätt.

10.2 Information och samråd

Utredningens förslag se betänkandet s. 193-194.

Länsskolnämnden i Kristianstads län, Eskilstuna, Lycksele, Södertälje och Umeå kommuner samt vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker förslaget, ibland med vissa kommentarer.

SIPU anför att förvärvsarbetande deltagare, som går kortare kurser på deltid, inte torde ha tillräckliga möjligheter att aktivt delta i de olika formerna för information och samråd.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att konferensbestämmelserna kan förenklas ytterligare och pekar på MBL. De uppgifter som nuvarande samarbetsnämnd har bör överföras till komvuxkonferensen. Samarbetsnämnden blir därmed överflödig. Beslut om skiljande av elev från undervisningen bör fattas av skolstyrelsen. Övriga samråd och former för samverkan bör bestämmas av komvuxkonferensen.

Länsskolnämnden i Kristianstads län framhåller att det är särskilt viktigt att lärare med enstaka lektioner vid komvux deltar i de planeringskonferenser och studiedagar som förekommer eftersom dessa lärare står utanför den pedagogiska debatt som förs i skolan. Alla lärare måste ha skyldighet att delta i dessa verksamheter.

Länsskolnämnden i Värmlands län och Landstingsförbundet motsätter sig utredningens många förslag om centrala bestämmelser om information och samråd.

Gotlands kommun är tveksam. En särskild komvuxkonferens torde upplevas som betungande om lärarna huvudsakligen är anställda i komvux med fyllnadstjänst och därför bör komvuxinformationen kunna lämnas vid motsvarande konferens inom gymnasie- eller grundskolan. Grundvux bör dock ha egen konferens. Samarbetsnämndens uppgifter kan fullgöras av skolstyrelsen (bl. a. att skilja kursdeltagare från undervisningen).

Södertälje kommun tillstyrker och föreslår dessutom att vuxenutbildningsråd skall finnas. Vuxenutbildningsrådet skall vara ett forum för diskussion och samråd i vuxenutbildningsfrågor främst mellan skolan och studieförbunden samt vara rådgivande organ åt skolstyrelsen.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala är tveksamt till att samråd i pedagogiska frågor skall äga rum minst en gång per termin. Förslaget tycks främst riktat mot terminsplanerade kurser eller andra utbildningar i längre tidspe-

rioder. Många yrkesinriktade kurser i komvux är korta och följer inte alls normala skolterminer. Samråd i pedagogiska frågor bör anordnas vid behov och i former som skolstyrelsen bestämmer.

Östergötlands läns landstingskommun anser att särskild komvuxkonferens kan vara befogad på särskilda skolenheter för komvux, men avstyrker för övrigt. Komvux-personalens information är reglerad genom MBL. Elevdemokratin behöver förbättras, i synnerhet vid ökad rekrytering av prioriterade grupper. Rektor bör ges ansvaret för att eleverna bereds goda tillfällen till pedagogiska samråd med personalen. Landstinget anser att skolstyrelsen bör fatta beslut om att skilja en elev från undervisningen.

Kristianstads läns landstingskommun är tveksam till att formerna för information och samråd skall regleras i centrala bestämmelser. Att det skall finnas en komvuxkonferens vid varje skolenhet där komvux bedrivs avstyrks. Förslaget leder bara till ökad byråkrati och arbetsbelastning för skolledare. Det borde vara tillräckligt med de organ som i dag skall/bör finnas i gymnasieskolan.

TCO förutsätter att bestämmelserna utformas så att det finns viss lokal frihet att besluta om vilka konferenser som skall förekomma inom skolenheten.

SACO/SR vill att förslaget samordnas med förslagen från skolförfattningsutredningen.

SOSVUX tillstyrker. Kursdeltagarna måste vara företrädare på alla konferenser och i alla samråd. Att informera och att samråda med kursdeltagarna är skolledarnas skyldighet. Detta bör klargöras då det på många håll slarvas med det.

11 Metoder och arbetsformer, läromedel, forskning och utvecklingsarbete

11.1 Läromedel

Utredningens överväganden se betänkandet s. 206-207.

TCO understryker vikten av att SÖ även i fortsättningen följer utvecklingen och vidtar åtgärder för att även små målgrupper skall få sina behov av lämpliga läromedel tillgodosedda. Det är av största vikt att läromedel för SY-kurser utvecklas i samarbete mellan SÖ, branschorganisationer och arbetsmarknadens parter.

FSL instämmer i huvudsak i de krav och önskemål som framförs. Kärnproblemet är enkelt. Produktionen av läromedel för berörda utbildningar/ämnen blir så kostnadskrävande att priset för böcker i praktiken aldrig kan tas ut av konsumenterna. I dagens utomordentligt trängda ekonomiska läge är det orealistiskt att räkna med att läromedelsförlagen i ökande utsträckning skulle våga satsa resurser för utveckling och produk-

tion av läromedel inom detta bristområde. Det s. k. produktionsstödet är litet och stora krav ställs på bidrag från detta. Antingen måste stödet kraftigt förstärkas eller också är det nödvändigt med friska pengar, som specialdestineras till just denna produktion.

11.2 Forsknings- och utvecklingsarbete (FoU)

Utredningens förslag se betänkandet s. 214.

Övergripande

LO understryker behovet av satsningar på vuxenpedagogisk forskning. Resultaten bör snabbt komma undervisningen till del.

TCO tillstyrker. Den vuxenpedagogiska forskningen har länge varit eftersatt. *TCO* har noterat med stor tillfredsställelse att riksdagen beslutat att den skall prioriteras.

Eskilstuna kommun tillstyrker.

Ytterligare en professur

UHÄ är inte berett att nu förorda just vuxenpedagogik i ljuset av andra angelägna behov inom forskningsorganisationen.

SIV ser gärna att en professur i vuxenpedagogik särskilt inriktas på invandrarnas behov inom vuxenpedagogiken med särskild tonvikt på de lågutbildade.

Länsskolnämnden i Östergötlands län avvisar ytterligare en professur i vuxenpedagogik. De små resurser som forskningen förfogar över bör koncentreras till Linköping.

LRF tillstyrker.

Inriktning av FoU

RRV anser det angeläget, att det framtida forsknings- och utvecklingsarbetet inom vuxenpedagogiken omfattar även grundvux, AMU och folkhögskolan. Man bör prioritera uppföljning och utvärdering av olika slags vuxenutbildningar liksom forskning om vuxenutbildningarnas ekonomi, resursutnyttjande och effekter.

SIPU anser att forskning med tyngdpunkten lagd på utbildning, relaterad till arbetsförhållanden, skulle kunna utgöra ett värdefullt underlag för vidare planering av de utbildningsinsatser, som måste ske i samband med förestående strukturförändringar.

SÖ anser att utredningen är otydlig. *SÖ*'s nuvarande FoU- anslag gäller inte all vuxenutbildning, utan i första hand folkbildningsområdet. *SÖ* kommer att ha kvar ett ansvar för detta utvecklingsarbets inriktning liksom för arbetsmarknadsutbildningens. Utredningen överbetonar länsskolnämndens ansvar för utvecklingsarbete inom vuxenutbildningen i dess helhet. Nämndernas ansvar gäller komvux och grundvux.

Enligt *SIV* har kommittén förbisett de brister som råder vad gäller forskning om vuxna invandrare i utbildning.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker.

Länsskolnämnden i Värmlands län anser att en ännu större del av de disponibla FoU-resurserna bör satsas lokalt, då erfarenheten visat att man på denna väg når de största resultaten.

Komvux i Kalmar anser att uppföljning och utvärdering av genomförandet av läroplanen för komvux bör ske genom framför allt centrala insatser.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker och kompletterar förteckningen över bristområden med några för yrkesinriktad komvux angelägna områden. Ett annat inom komvux eftersatt FoU-område är studier som berör pedagogiska frågor i ett organisationsperspektiv. Slutligen uppmärksammar rådet frågan om information och spridning av FoU-resultaten.

Länsskolnämndernas ansvar. Expertis

SÖ anser att nämnderna måste tillföras kompetens för komvux och grundvux och agera mer aktivt än hittills.

SIV anser att erfarenhet av invandrarfrågor bör betraktas som en särskild merit vid tillsättning av sådan expertis.

Länsskolnämnden i Östergötlands län menar att behov finns av vuxenpedagogisk kunskap inom nämnden. Länsskolnämnderna själva bör dock fastställa sin organisation.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län och *Umeå kommun* tillstyrker förslaget om länsskolnämndernas ansvar. Umeå kommun menar att dessa experter kan bidra till komvux utveckling vad gäller regional fortbildning, initierande av pedagogiska försök och utvärdering av utbildningar, metoder och arbetsformer.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att det är av stor vikt med lokal samverkan mellan kommuner inom både FoU och fortbildning. Erfarenheter tas på det sättet bättre tillvara och nya ideér får större spridning och effekt. Det är naturligt att länsskolnämnderna får en central roll.

Kravet att det till länsskolnämnderna knyts expertis med erfarenheter av vuxenutbildning finner *Östergötlands läns landstingskommun* förståeligt. Det bör inte bli formaliserat och styra rekryteringen till vissa tjänster vid nämnderna.

TCO tillstyrker.

12 Grundvux

12.1 Övergripande synpunkter

SHR anser förslagen otillräckliga. Riksdagens beslut att en expansion av grundvux fr. o. m. budgetåret 1982/83 endast får ske på bekostnad av komvux är olyckligt. Det innebär närmast att möjligheter ges till ompriori-

tering av redan prioriterade resurser inom samma kostnadsram. Det är knappast försvarligt i ett långsiktigt ekonomiskt perspektiv. Den redan handikappade blir ytterligare handikappad. Dessa följd effekter är inte kostnadsfria för samhället.

Enligt CSN:s mening måste detta område också i fortsättningen få hög prioritet. Resurserna kan inte skäras ned av besparingsskäl, utan måste få öka i takt med de faktiska behoven.

Enligt SIV måste målsättningen med grundvux-studier vara att möjliggöra fortsatta studier inom t. ex. komvux eller AMU. Det är viktigt att det skapas möjligheter att överbrygga glappet mellan grundvux och komvux. SIV understryker också vikten av ett flexibelt system som möjliggör varvning: t. ex. mellan grundvux-AMU, grundvux-praktikarbete, grundvux-beredskapsarbete.

Länsskolnämnden i Kristianstads län, Lycksele kommun, LO, Svenska kommunalarbetsareförbundet och HCK menar att utbyggnaden av grundvux är en av de viktigaste uppgifterna för komvux, som bör prioriteras.

SACO/SR menar att utbildning inom grundvux för att lyckas måste kombineras med bl. a. elevvårdande insatser, även på det socialpsykologiska och psykologiska området.

Gotlands kommun och vuxenutbildningsrådet i Uppsala önskar åtgärder som kan utgöra en brygga mot fortsatta studier på grundskolans högstadium eller vid AMU. Vidare menar vuxenutbildningsrådet i Uppsala att rutiner för uppföljning av grundvux-elever bör utarbetas. Uppföljningen bör göras i samarbete mellan arbetsförmedling, AMU och grundvux.

12.2 Framtida behov av grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 219.

Enligt RRV:s uppfattning borde utredningen ha redovisat ytterligare underlag, bl. a. i vilken utsträckning behovet av grundvux påverkas av den minskade invandringen och ett minskat antal individer som genomgått kortare skolutbildning.

CSN, AMS, SIV, Göteborgs kommun och vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker.

AMS anser att det måste vara en prioriterad uppgift. Erfarenheter från AMU tyder på att behovet av grundutbildning på mellanstadienivå är mycket omfattande. Antalet invandrare inom AMU har ökat kraftigt under senare delen av 1970-talet. Många av dessa har kort grundutbildning. Även svenska kursdeltagare har i många fall otillräckliga förkunskaper för att följa preparandkurser och yrkesutbildning. Möjligheten att varva teori på mellanstadienivå med yrkesutbildning är enligt AMS betydelsefull. AMS ställer sig däremot tveksam till att yrkesutbildning skall kunna varvas även med grundutbildning på lågstadienivå.

SIV tillstyrker. Det synes ganska klart att utvecklingen mot allt större andelar lågutbildade av de nyinvandrade kommer att fortsätta.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att *SÖ* också bör undersöka orsakerna till att så många grundskole- och gymnasieskoleelever går ut skolan med bristande kunskaper i läsning, skrivning och räkning.

Göteborgs kommun efterlyser en utvärdering av effekterna av grundvux och en närmare analys av elevgruppens sammansättning.

12.3 Målgrupper för grundvux, intagning

Utredningens förslag se betänkandet s. 220-221.

Socialstyrelsen anser att förslaget försvårar för utvecklingsstörda att kompensera tidigare brister i sin utbildning. Vuxna utvecklingsstörda måste ges samma rätt till utbildning och kompletterande undervisning som andra vuxna. Omsorgskommitténs förslag om en anknytning av särvux till komvux bör vägas in i den fortsatta behandlingen av komvux-utredningens förslag.

Socialstyrelsen menar vidare att invandrare, särskilt kvinnor, har genomgått kortare utbildning i hemlandet. Den föreslagna omformuleringen av bestämmelserna innebär en stor förbättring för nämnda invandrare. Det har framkommit att zigenare i vissa fall har nekats tillträde till grundvux med hänvisning till att de bör delta i grundutbildning för vuxna zigenare som anordnas av länsarbetsnämnden. Det är angeläget att kommunerna blir medvetna om gällande regler så att inte vissa zigenare utesluts från möjligheterna att få utbildning.

SÖ tillstyrker och instämmer i att förslaget inte innebär någon ändring i sak av grundvux målgrupp enligt riksdagens beslut.

AMS framhåller att begränsningen i förordningen och svårigheter att tolka bestämmelserna har inneburit att zigenare, som inte uppfyllt villkoren för arbetsmarknadsutbildning men varit i behov av alfabetiseringsundervisning, utestängts från grundutbildning i komvux.

SIV anför att tidigare grundvuxdeltagare trots kompletterande svenskundervisning i dag ofta har otillräckliga språkkunskaper för fortsatt utbildning t. ex. inom AMU. Deras möjligheter får inte försämrats.

Länsskolnämnden i Östergötlands län menar att all grundläggande undervisning för vuxna bör förläggas till grundvux. Länsskolnämnden anser att även utvecklingsstörda vuxna bör ges möjligheter att delta i grundvux. En förutsättning för att de skall kunna tillgodogöra sig undervisningen är sannolikt att den bedrivs i egna grupper.

Länsskolnämnden i Värmlands län pekar på vikten av att insatser görs i grundskolan så att behovet av grundvux på sikt minskar.

CSN, SÖ, AMS, SIV, länsskolnämnderna i Stockholms, Södermanlands och Värmlands län samt Gotlands, Eskilstuna, Södertälje, Umeå och Vindelns kommuner och *vuxenutbildningsrådet i Uppsala* tillstyrker

förslaget. Flera menar att den nya definitionen innebär ett mer lätthanterligt intagningsförfarande. Eskilstuna kommun anser att knytningen till ungdomsskolornas stadier är en olycka. Människors förmåga att självständigt klara samhällskraven borde vara avgörande för möjligheten att delta. Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att själva intagningsförfarandet också bör ses över.

Östergötlands läns landstingskommun vänder sig mot andemeningen i begreppet reguljär grundvux-utbildning. Begreppet används för att sätta en insnävd gräns för utvecklingsstörda vuxna. Undervisningen för vuxna utvecklingsstörda är angelägen. Det föreligger ingen skyldighet för landstingen att ordna sådan undervisning. Man bör avvakta kommande proposition utifrån omsorgskommitténs betänkande, innan slutligt förslag läggs om vuxna utvecklingsstördas möjligheter att på lika villkor som andra medborgare få tillgång till grundvux.

12.4 Rekrytering

Utredningens överväganden se betänkandet s. 221–222.

Länsskolnämnden i Kristianstads län tycker det är bra med ett kommunspecifikt material. Länsskolnämnden anser att en resurs bör avsättas till länsskolnämnderna för att kunna hjälpa kommuner som får en helt ny stor invandrargrupp.

LO anser att speciella insatser måste göras för att rekrytera deltagare ur den dolda grupp som lider av dyslexi – "ordblindhet" – samt att varje kommun har tillgång till ett antal lärare som behärskar den speciella metodik som krävs för att överbrygga deras kommunikationshandikapp.

IICK påpekar att grundvux måste vara anpassat att kunna ta emot människor med lättare förståndshandikapp.

Umeå kommun anser att en aktivare information om grundvux bör insättas via SÖ i TV och radio. Grundvuxproblematiken bör även in som ett viktigt moment i utbildning av de fackliga studieorganisatorerna.

12.5 Grundvux – en kompetensinriktad utbildning

Utredningens förslag se betänkandet s. 224.

CSN delar utredningens uppfattning att utbildningen bör vara kompetensinriktad.

Erfarenheterna har enligt *länsskolnämnden i Östergötlands län* visat att en läroplan kan bli ett skydd för läraren att mer ägna sig åt "kurserna" än åt varje enskild elev. SÖ bör i stället för läroplan utarbeta målpreciseringar och kommentarmaterial för grundvux.

Förslaget om en särskild läroplan för grundvux och kommentarmaterial till den tillstyrks av *SACO/SR*. Däremot anser *SACO/SR* att man bör avvakta med lokala arbetsplaner till dess man hunnit se hur detta system utfaller för komvux del.

Göteborgs kommun anför att det i varje fall bland invandrargrupper i Göteborg finns en stor andel studerande som ej har som målsättning att fortsätta sina studier på en nivå motsvarande grundskolans högstadium. Därför ifrågasätts definitionen av grundvux som kompetensinriktad utbildning.

Om begreppet tolkas i den vida bemärkelse som utredningen gör kan det accepteras, anser *Eskilstuna kommun*. Med kompetens avses förmågan att som vuxen självständigt klara sig i vårt samhälle.

12.6 Undervisning på hemspråk resp. på svenska och undervisning i svenska språket

Utredningens överväganden se betänkandet s. 224–225.

Länsskolnämnden i Kristianstads län instämmer i att grundvuxutbildning vid behov bör föregå kurs i svenska för invandrare.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att målen för hemspråksundervisning inom grundvux bör ses över.

Eskilstuna kommun anser att alla invandrare oavsett utbildningsnivå skall genomgå en obligatorisk kurs i svenska. Den kan med fördel administreras av komvux/grundvux.

Södertälje kommun anser att svenska språket är ett nyckelämne inom grundvux och att ämnet därför skall ingå i grundvux för invandrare.

LO delar utredningens uppfattning att det bör vara en självklar rättighet att få lära sig läsa och skriva på sitt modersmål om man så önskar. Denna modersmålsundervisning skall inte ersätta, utan komplettera den språkundervisning som ges inom ramen för svenska för invandrare.

12.7 Heltids- och deltidsstudier i grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 227.

CSN, SÖ, länsskolnämnden i Östergötlands län, Gotlands, Göteborgs och Vindelns kommuner samt vuxenutbildningsrådet i Uppsala och HCK tillstyrker förslaget.

CSN menar att risken med nuvarande system är att eleverna av ekonomiska skäl deltar i flera lektioner än de orkar med och att resultatet av undervisningen inte blir det väntade. Nämndens erfarenhet är att det för många studerande i grundvux är svårt att få deltidsledigt från sina arbeten. Däremot tycks det gå lättare att få helt tjänstledigt. Det bör framgå av förordningen om timsättning att högst halvtidssstudier är det normala. Det kan emellertid förekomma fall då heltidssstudier är motiverade. Sådana undantag bör medges endast efter noggrann prövning i varje enskilt fall.

Enligt *SÖ*:s uppfattning bör undervisningen där så är möjligt kombineras med arbete eller grundläggande yrkesorientering/yrkesutbildning.

AMS anser att en förutsättning för att eleverna i grundvux skall kunna

följa undervisningen i efterföljande utbildning bl. a. AMU är att de under grundutbildningen får möjlighet att närma sig den uppläggning av undervisningen som finns inom den övriga vuxenutbildningen. AMS menar därför att heltidsstudier bör vara den vanligaste studieformen i senare delen av grundvux.

SIV instämmer i att en ökad övergång till deltidundervisning kan motiveras av pedagogiska skäl och att ett mindre antal undervisningstimmor per dag kan ge väl så goda resultat – under förutsättning att utbildningar ges i samband med någon typ av yrkespraktik. I den mån inte grundvux bedrivs som deltidstudier kan varvas med någon form av arbetslivsanknytning, förordar SIV ändå i många fall heltidsstudier.

En av skolstyrelsen i Göteborg genomförd kartläggning och probleminventering av grundvux i Göteborg understryker nödvändigheten av att som regel övergå från heltidsstudier till deltidstudier. *Göteborgs kommun* stödjer därför förslaget.

TCO framhåller att det är viktigt att studierna läggs upp efter de enskilda deltagarnas förutsättningar och önskemål – inte minst när det gäller möjligheterna att utöva förvärvsarbete. Uppläggningsen av studierna bör alltså kännetecknas av stor flexibilitet.

Gruppen svenska deltagare växer ständigt. För dem finns det inga skäl att ha en 15-timmarsgräns anser SACO/SR.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att ett riktvärde på 15 timmar per vecka av pedagogiska skäl kan vara tillräckligt.

12.8 Statsbidragssystemet i grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 231.

RRV, SÖ, läns skolnämnden i Södermanlands län, Eskilstuna och Södertälje kommuner tillstyrker. Förslagen förändring av statsbidraget är enligt SÖ:s mening väl underbyggt och torde dessutom bidra till förbättrade pedagogiska effekter av grundvux.

RRV anför att förslaget motiveras med att man inom givna ekonomiska ramar vill bereda flera elever möjlighet att genomgå grundvux-utbildning. De eventuella negativa konsekvenserna av förslaget har utredningen uppenbarligen ansett acceptabla. Utredningen utgår från att ytterligare 1 500–2 000 elever årligen skall genomgå grundvux-utbildning. Underlaget för denna bedömning redovisas dock inte av utredningen.

En av de viktigaste förutsättningarna för att invandrarna ska kunna delta i grundvux är enligt *socialstyrelsen* att barntillsynen ordnas på ett tillfredsställande sätt. Statsbidrag borde utgå till kommunerna för barnomsorgskostnader för de barn vars föräldrar deltar i grundvux. SIV instämmer med socialstyrelsen.

Läns skolnämnden i Södermanlands län anser att förslaget tvingar fram större grupper, vilket inte bör vara till större nackdel för undervisningen inom grundvux.

Gotlands kommun hyser tveksamhet till att statsbidragsgrundande undervisningstimmar sänks. Detta får en negativ effekt i glesbygdskommuner med, på grund av avstånden, enstaka kursdeltagare.

Utredningens förslag till ändrat statsbidrag innebär enligt *Eskilstuna kommun* en 18-procentig resursminskning. Man måste vara observant på att genomströmningshastigheten därmed minskar.

Kalmar kommun, komvux i Kalmar och vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att en höjning av schablontillägget är angelägen.

Enligt *SACO/SR* kan förslaget endast tillstyrkas under förutsättning att de besparingar som görs på grundvux motsvaras av ökningar i antalet undervisningstimmar för komvux grundskolkurser.

Enligt *komvux-skolledare i Stockholms län* varierar antalet studerande under läsåret med som regel ett maximum i februari, mars dvs. omkring måttillfället vecka 10. Lärarorganisationen hålles på en mer konstant nivå under ett verksamhetsår. Om timtaket för grundvux permanentas och ökningen av grundvuxstuderande fortsätter måste deltidsundervisningen bli regel och gruppstorleken öka, när detta är pedagogiskt möjligt. Något bärande skäl för att ändra på statsbidragsreglerna som medför en minskning av undervisningsresursen borde således inte föreligga. Utredningens förslag till ändrade statsbidragsregler avstyrks.

12.9 Grundvux förläggning i tid

Utredningens förslag se betänkandet s. 232.

Enligt *SÖ* är det svårt att av pedagogiska skäl motivera att grundvux endast bedrivs 37 veckor per år. Starka skäl talar för att undervisningen bör spridas över fler veckor.

SIV understryker att undervisningen bör utsträckas över längre tid än 37 veckor. Alltför långa uppehåll i undervisningen bör undvikas både av pedagogiska och studiesociala skäl.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att undervisningen skall spridas över fler än 37 veckor.

12.10 Några konsekvenser för timsättningssystemet

Utredningens förslag se betänkandet s. 234.

CSN är positiv till en översyn av timsättningssystemet och är beredd att medverka i ett sådant arbete. Nackdelar uppstår för deltagarna genom att timsättningen inte räknas som sjukpenninggrundande inkomst. De heltidsstuderande får inte behålla sin sjukpenningklass under studietiden. Vidare är timsättningen inte semesterlöngrundande.

AMS har i sitt yttrande över sf-betänkandet framhållit att, om icke svensktalande skall erhålla sf-utbildning inom ramen för grundvux, måste tiden för timsättning förlängas med motsvarande antal timmar. *AMS*

delar utredningens uppfattning att ett timersättningssystem bör kunna medge olika gränser för olika individer och grupper. AMS ansluter sig därför till förslaget om en översyn av timersättningssystemet.

SIV är positiv till förslaget att timersättningssystemet ses över men vill göra vissa kompletteringar. Timersättningssystemet bör kunna medge olika "gränser" för olika individer och grupper. SIV:s erfarenheter är att den grupp invandrare som har särskilda svårigheter inom grundvux dels ofta helt saknar tidigare skolgång, dels ofta kommer från landsbygden i länder med en från Sverige avlägsen kultur. Svårigheterna kan snarare bero på en annorlunda begrepps- och föreställningsvärld än ett annat alfabet. SIV framhåller också de särskilda svårigheter som uppkommer då timersättningen inte är sjukpenninggrundande.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att översynen bör göras omgående. Det är inte nödvändigt att det som nu skall utgå ersättning till alla grundvuxelever utan några som helst begränsningar.

Enligt Göteborgs kommun bör uppmärksammas att övergång från heltidsstudier till deltidssstudier kan ge negativa studiesociala effekter. Det finns därför behov av en översyn av de grundvuxstuderandes studiefinansiering.

Lycksele kommun understryker att det viktigaste med organisationen av grundvux är att det tillskapas klara och enkla regler så att eleverna kan tas emot när som helst, samt att det lika snabbt ordnas för dem beträffande den sociala problematiken.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att utbildningsbidrag och studiepenning i särskilda fall bör kunna utgå för studier på grundvuxnivå. Vidare anser rådet att ungdomar mellan 16-18 år som har behov av att gå i grundvux bör kunna få studiehjälp även med endast 20 timmar per vecka samt att definitionen av heltidsstudier bör ändras.

12.11 Läromedel i grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 235.

SHR, SIV, länsskolnämnden i Östergötlands län, Gotlands, Umeå och Vindelns kommuner samt vuxenutbildningsrådet i Uppsala stöder utredningens förslag.

Flertalet läromedel som i dag används är vare sig vuxenanpassade eller anpassade till invandrargruppernas behov vilket naturligtvis återverkar negativt på undervisningen, anser SIV.

FSL föreslår att SÖ tillsammans med producenterna skall studera hela frågekomplexet så att de förlagsekonomiska aspekterna kan komma med redan från början och därmed ge en realistisk bild av vilka insatser, som verkligen krävs.

12.12 Lokaler för grundvux

Utredningens överväganden se betänkandet s. 236.

Socialstyrelsen framhåller att det är viktigt att utbildning anordnas nära invandrarens bostad. Det gäller särskilt utbildning för de invandrarkvinnor som är analfabeter och har många barn. Det är viktigt att barntillsynen sker i närheten av kurslokalerna.

Eskilstuna kommun anser att undervisningen bör bedrivas i bostadsområdesanknutna enheter av sådan storlek att förutsättningar för lärarlagsarbete skapas.

13 Lokaler och utrustning — inbyggd utbildning

13.1 Lokaler och utrustning

Utredningens förslag se betänkandet s. 245-246.

Socialstyrelsen anser att undervisningen såväl inom socialtjänst som inom hälso- och sjukvård bör förläggas så att lokaler och utrustning i största möjliga omfattning kan användas gemensamt med ungdomsutbildningen.

Statskontoret, RRV, SIND, länsskolnämnderna i Värmlands och Västernorrlands län, Gotlands kommun samt LO tillstyrker.

SÖ anser att det i nuvarande kärva läge är angeläget att samarbete sker i största möjliga utsträckning genom att komvux utnyttjar resurser i form av lokaler och utrustning både inom gymnasieskolan och inom AMU. I de fall alternativet till försäljning/uthyrning av utbildningskapacitet inom AMU inte är avveckling utan outnyttjande, måste det vara mer lönsamt — från samhällets synpunkt — att utnyttja resursen än att avstå. Nivån på ersättningen från nyttjaren är då av mindre betydelse och ett marginalkostnadsresonemang bör kunna ligga till grund för ersättningen.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker. För att underlätta samutnyttjande av lokaler och i viss mån utrustning bör skolstyrelsen ta ansvaret för samordningen. Därigenom skulle även kommunala rationaliseringsvinster kunna göras.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att en del av de svårigheter som i dag finns att utnyttja ungdomsskolans lokaler kan elimineras om det finns en långtidsplanering. Länsskolnämnden anser att frågan om särskilt statsbidrag för lokaler och utrustning i komvux måste utredas ytterligare eftersom det enligt nämndens mening finns skäl att anta att undervisningen i dag på grund av lokal- och utrustningsproblem inte har den flexibilitet och vuxenanpassning som den borde ha enligt de uppställda målen.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att en effektiv användning av de investeringar som redan gjorts i skollokaler kan åstadkommas genom att länsskolnämndens roll görs aktiv.

Eskilstuna kommun tillstyrker men anser att någon form av statsbidrag för lokaler och utrustning trots det trängda ekonomiska läget är nödvändigt.

Kalmar kommun påpekar att förslaget att kommun skall främja vuxnas utbildning i komvux bör leda till att kommunerna på samma sätt som för övriga skolformer söker samlade lösningar beträffande behov av lokaler och utrustning. Slitaget på utrustningen ökar i samband med "dubbelt användning" skolformer emellan. De bidrag som kommunen erhåller för gymnasieskolan till undervisningsmateriel borde antingen uppräknas med hänsyn till "dubbelanvändningen" eller kompletteras med motsvarande anordning för utbildningar inom komvux.

Lycksele kommun påpekar att de flesta kommuner torde ha problem med lokaler för komvux. Ofta blir det överblivna lokaler som komvux får utnyttja. Detta är naturligtvis inte tillfredsställande. All undervisning bör få ske på samma villkor. Skolstyrelsen instämmer i kravet att komvux, i likhet med gymnasiet, får köpa in sig på AMU enligt merkostnadsprincipen.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att lokal- och utrustningsbrist utgör mycket stora svårigheter, då det gäller att tillgodose utbildningsbehoven ute i kommunerna; särskilt gäller detta yrkesinriktad komvux. Man ordnar de kurser man kan ordna, inte de som helst skulle behövas. Rådet anser att det bör åligga SÖ och länskolnämnderna att bevaka att samhällets intresse av bästa effektivitet i resursutnyttjande så långt som möjligt kan uppnås. Rådet föreslår principiellt rätt att utnyttja alla materiella utbildningsresurser i omgivningen som bekostas med allmänna medel, till den faktiska merkostnaden enbart. Rådet föreslår vidare möjlighet att hos länskolnämnden söka anslag till bestridande av kostnader för marginella ändringar och kompletteringar som är nödvändiga för att i rimlig utsträckning anpassa befintliga resurser till nya användningssätt.

Östergötlands och Kristianstads läns landstingskommuner menar att kommitténs förslag om intensifierat sambruk med AMU och komvux är bra. Detta skulle ytterligare underlättas om det sker ett formellt närmande mellan gymnasieskolan och komvux.

SAF påpekar att en medveten planering av användning av lokaler och utrustning för fler än en undervisningsgrupp måste skapa betydande utrymme för komvux att anordna yrkesinriktade kurser.

LRF anför att lediga platser i AMS borde få utnyttjas för intresserade deltagare, oavsett om de uppfyller kraven för utbildningsbidrag eller ej. Vidare understryks behovet av en bättre samordning och resursfördelning mellan olika utbildningsanordnare. Möjligheterna till saxad schemaläggning bör utnyttjas och hyressättningen får inte utgöra hinder för ett effektivt utnyttjande av samhällsresurserna för utbildning. Detta gäller i särskilt hög grad inom "små" utbildningar som t. ex. jord-skog-trädgård.

SHIO-Familjeföretagen anser att riktlinjer för lokalmässigt samarbete bör kunna utfärdas av regeringen och vederbörande centrala myndigheter.

13.2 Inbyggd utbildning

Utredningens förslag se betänkandet s. 250-251.

Socialstyrelsen anför att det är nödvändigt att s. k. inbyggd utbildning också ingår i vuxenutbildningen.

Statskontoret, SÖ, SIND, utbildningsekonomiska utredningen, Eskilstuna, Göteborgs och Umeå kommuner, Landstingsförbundet samt SHIO-Familjeföretagen tillstyrker.

SÖ betonar behovet av samordning mellan berörda skolformer av praktikplatsutnyttjandet.

AMS framhåller att möjligheterna att utöka antalet praktikplatser är begränsade. Redan nu ställs stora krav på arbetslivet som är svåra att tillmötesgå.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att det är en brist att komvux inte har haft möjlighet att fortsätta den utbildningslinje, som fanns hos de gamla kommunala yrkesskolorna. Som situationen nu är på arbetsmarknaden är det ytterst angeläget att komvux kan få arrangera inbyggd utbildning direkt på olika arbetsplatser. De begränsningar som föreslås (max 10 % av timresursen för yrkesinriktad utbildning) kan nog på sina håll vara i knappaste laget.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker inbyggd utbildning. Även lärlingsutbildning bör kunna anordnas.

Länsskolnämnden i Värmlands län är tveksam. Med tanke på de möjligheter som finns för vuxna att få tillgång till utbildningsplatser inom gymnasieskolan torde behovet inte vara så stort.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att ungdomars behov måste prioriteras. Man bör också noga överväga om effekten av de reducerade timtalen i komvux kurser negativt skulle påverka kvaliteten på en inbyggd utbildning.

Svenska kommunförbundet är medvetet om de problem som föreligger att tillhandahålla lokaler och utrustning för yrkesinriktad utbildning inom komvux. Det starka trycket på gymnasieskolans yrkesinriktade lokaler försvårar och kan inte sällan förhindra en utvidgning av komvux yrkesinriktade utbildningar. Svenska kommunförbundet ser därför positivt på möjligheten att anordna s. k. inbyggd utbildning inom komvux. Det är dock tveksamt om man i ett uppbyggnadsskede skall ge företräde åt inbyggd utbildning inom vårdområdet. Möjligheten att anordna inbyggd utbildning bör öppnas för all yrkesutbildning. Det lokala behovet får styra utläggningen av den inbyggda utbildningen, liksom den successiva utbyggnaden. Utredningens förslag till statsbidrag för inbyggd utbildning bör beredas tillsammans med förslaget till nytt statsbidragssystem.

Göteborgs kommun kan ej finna skäl för att inbyggd utbildning inom vårdområdet skall ges företräde framför områdena industri och hantverk, handel och kontor. Den inbyggda utbildningen måste förses med ett regelsystem som motverkar tendenser att inbyggd utbildning blir en mer eller

mindre företagsintern utbildningsform och då bara kommer att fungera som överförande av statsbidrag.

Umeå kommun anser att förslaget till statsbidrag för den inbyggda utbildningen ger en god rörlighet och möjlighet till anpassning för de olika behov som kan uppstå vid genomförandet av inbyggd utbildning.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala menar att inbyggd utbildning är en utbildningsform som väl lämpar sig för fort- och vidareutbildning i yrket av redan yrkesverksamma. Förslaget till principer för fördelning av statsbidrag för inbyggd utbildning behöver bearbetas ytterligare, bl. a. för att bringas i överensstämmelse med förslagen om statsbidrag i allmänhet till komvux.

Landstingsförbundet anser att länskolnämnderna – och inte som utredningen föreslår, SÖ – bör få en uppgift när det gäller att i länet fördela timmarna för inbyggd utbildning.

Östergötlands läns landstingskommun tycker att förslaget är bra. Förutsatt att vårdkurserna ges väl behovsbedömda, tidsplanerade och med handledarfrågan löst torde praktikplatser enligt landstingets bedömning kunna upplåtas i tillräcklig mängd. Länskolnämnden, inte SÖ bör få dela ut timresursen för inbyggd utbildning. Landstinget motsätter sig förslaget att endast statsbidragsberättigade timmar skall inräknas i underlaget för skolledarorganisationen.

Kristianstads läns landstingskommun tillstyrker förslaget. Detta bör kunna leda till att landstingen i ökad utsträckning kan engagera sig på detta område. Nämnden bedömer att man bör prioritera yrkesinriktad utbildning för vuxna. Förslaget om att SÖ skall fördela timmarna avstyrks. Statsbidragsgivningen bör vara lika oavsett om kommun eller landsting är huvudman.

LO tillstyrker utredningens förslag om ett successivt införande av inbyggd utbildning inom komvux. Den inbyggda utbildningen bör utformas i nära samråd med avtalsslutande parter. Samma kvalitetskrav måste gälla för inbyggd utbildning som för andra utbildningsformer.

Svenska kommunalarbetsförbundet påpekar att vuxenstuderande ofta har en arbetslivserfarenhet, men inte alltid från det yrkesområde till vilket ens studier syftar.

TCO tillstyrker förslaget. En sådan möjlighet bör inte begränsas till föreslagna områden utan bör kunna förekomma i alla utbildningar där det anses nödvändigt. TCO vill dock understryka att inbyggd utbildning inte får bli en form av praktik. Det förutsätter styrning av den arbetsplatsförlagda utbildningen, handledare som fått utbildning för sitt uppdrag och en nära samverkan med huvudmännen för de arbetsområden som utbildningens skall ge kompetens för.

SACO/SR anför att förslaget om inbyggd utbildning har många förtjänster. Det kan finnas risk för att internutbildningskostnader för företag och förvaltningar förs över på komvux.

SAF anser att inbyggd utbildning kan medföra pedagogiska fördelar genom sin verklighetsanknytning. SAF anser det värdefullt att formen prövas även inom komvux.

SOSVUX anser att det är viktigt med inbyggd utbildning, men resurser till detta och till syo-verksamhet i samband med det måste ordnas utanför schablon tillägget.

14 Komvux organisation

Utredningens förslag se betänkandet s. 261.

Statskontoret och SAV tillstyrker. SAV pekar på de olägenheter som följer av omnämnda arvodestjänsters direkta anknytning till innehavarens lärartjänst, vilket bl. a. innebär att dessa studierektorer har ferier. Enligt SAV:s mening skulle verksamheten vid komvux bättre gagnas av en fastare tjänstekonstruktion för dessa skolledare med året-runttjänstgöring, sedvanliga semestervillkor och en arbetstidsreglering som för övriga skolledare.

Länsskolnämnden i Östergötlands län påpekar att komvux organiseras olika med hänsyn till skilda lokala förutsättningar. Detta talar för att skolstyrelserna bör vara bäst skickade att fastställa hur skolledningsfunktionen bör läggas upp. Kommunerna bör få frihet att själva besluta hur den totala skolledningsresursen skall användas.

Länsskolnämnderna i Värmlands och Södermanlands län, Eskilstuna, Södertälje och Vindeln kommun tillstyrker.

Götlands kommun tillstyrker nedsättning i undervisningsskyldigheten för lärare som fullgör administrativa uppgifter i vissa arbetskrävande kurser.

Kalmar kommun menar att ämnesföreträdare för pedagogiska lednings- och samordningsfunktioner kan utgöra alternativ till en uppräknad av skolledarresursen.

Lycksele kommun förordar ökad integration mellan gymnasiet och komvux, även ledningsfunktionen.

Årjängs kommun betonar det angelägna i förstärkning av skolledarresursen i små kommuner.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker förstärkt skolledarresurs inom komvux upp till den nivå som gäller för gymnasieskolan. Rådet föreslår en successiv utbyggnad under en fem- eller tioårsperiod. Det bör finnas ordinarie studierektorstjänster för komvux även i de fall komvux är förlagd till gymnasieskola resp. grundskola.

Östergötlands läns landstingskommun tillstyrker förstärkt skolledarresurs för arbetsmarknadsinriktad utbildning.

Kristianstads läns landstingskommun tillstyrker.

TCO tillstyrker förstärkning av skolledarresursen men menar att det

kräver en resursförstärkning. TCO avvisar förslaget om att den särskilda skolledarresursen för arbetsmarknadsinriktad utbildning finansieras av den totalresurs som kommunerna föreslås få för undervisning, stödundervisning, studiehandledning, syo m. m. Även här yrkar TCO på en förstärkning av resurserna.

SACO/SR anser att den naturliga lösningen på komvux skolledarproblem är att införa samma skolledarorganisation som vid de allmänna enheterna.

LRF tillstyrker utredningens förslag om förstärkning av skolledarresursen i små kommuner.

15 Arbetsfördelning och samverkan mellan komvux och andra utbildningsformer

15.1 Övergripande synpunkter

RRV menar, att en klarare arbetsfördelning mellan olika anordnare av vuxenutbildning och ett bättre utnyttjande av de samlade vuxenutbildningsresurserna skulle kunna leda till statsfinansiella och samhällsekonomiska besparingar. Enligt *RRV*:s mening sammanhänger den nuvarande bristen på samordning av olika vuxenutbildningar till stor del med att utbildningarna har olika huvudmän. *RRV* anser, att ett väsentligt mål bör vara att konstruera det statliga stödet så att det dels befrämjar samordning och samarbete mellan olika utbildningsanordnare, dels leder till ett rationellt utnyttjande av tillgängliga vuxenutbildningsresurser.

TCO tillstyrker förslagen om arbetsfördelning och samverkan.

Folkbildningsförbundet förordar en effektivare användning av tillgängliga resurser genom ökad samplanering av gymnasieskolan, AMU och komvux.

LRF anser att samverkan mellan gymnasieskola, komvux och AMU måste börja i lokal- och utrustningsplaneringen. Som grund för detta måste finnas en mer långsiktigt inriktad överblick över utbildningsbehoven i regionen. Utbildning enligt komvuxmodellen bör ses som en breddning och förstärkning av de nuvarande gymnasiala skolornas utbud och verksamhet. Målsättningen bör vara att samordna resurserna för grundutbildning/vidareutbildning/fortbildning inom dessa relativt sett krympande näringsgrekar.

15.2 Komvux och gymnasieskolan

15.2.1 Nytt utrednings- eller beredningsarbete

Utredningens förslag se betänkandet s. 267.

Socialstyrelsen och statskontoret tillstyrker.

Enligt *SHR* finns det behov av en helhetssyn på utbildningsbehov och utbildningsresurser kommun- och regionvis för att uppnå ett så optimalt utnyttjande som möjligt. *SHR* tillstyrker därför.

SIPU förutsätter att hänsyn tas till de målgrupper, som inom komvux bedriver yrkesinriktad utbildning och som är i behov av gymnasieskolans resurser.

UHÄ anför att frågan om komvux samverkan med gymnasieskolan bör lösas i nära anslutning till att beslut om gymnasieskolans framtid fattas. Även anknytningen till högskolan bör behandlas i detta beredningsarbete.

CSN tillstyrker. Besparingar kan göras både inom skoladministrationen och inom det studiesociala området om en klarare avgränsning mellan skolformerna kan skapas.

SÖ anser att det finns såväl ekonomiska som sociala skäl till att utbildningsresurserna i samhället bör utnyttjas så effektivt som möjligt och att samarbete mellan gymnasieskolan, komvux och AMU utvecklas. Grundläggande principer i detta arbete bör vara en gemensam strävan mot en funktionell utbildningsplanering, så att människor får den utbildning som motsvarar deras behov, och ett samarbete grundat på respekt för resp. utbildningsanordnares olikheter.

Det är enligt *AMS* uppfattning angeläget att riktlinjer för ett mer utvecklat samarbete fastställs.

SIND anser det angeläget att rollfördelning och samverkan mellan gymnasieskolan, komvux och AMU klargörs.

Länsskolnämnden i Östergötlands län avvisar förslaget om ett nytt utredningsarbete. Nämnden konstaterar med beklagande att inte heller denna utredning lyckats med uppgiften att föreslå åtgärder för att åstadkomma en samverkan mellan gymnasieskolan, komvux och AMU. Utökat samarbete mellan komvux, AMU och en reformerad gymnasieskola får inte leda till en sämre ställning för vuxenutbildningen. I första hand bör en samverkan mellan dessa utbildningsanordnare avse en planeringssamverkan och ett gemensamt utnyttjande av befintliga resurser. En regional samplanering av komvux, gymnasieskolan och AMU förutsätter tilldelning av länsramar.

Länsskolnämnden i Värmlands län förespråkar en nära samverkan. Samtidigt finns det klara skillnader mellan komvux, gymnasieskolan och AMU. Nämnden anser det vara en styrka att sådana skillnader finns eftersom möjligheterna då ökar för att kunna tillgodose såväl samhällets som individernas krav. Man måste sträva mot en ökad flexibilitet och vilja till samverkan då den lokala situationen så kräver. Länsskolnämnden

tillstyrker ett nytt utredningsarbete. Även frågor som berör primärkommunal och landstingskommunal utbildning samt folkhögskola och högskola bör utredas samtidigt.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län konstaterar med besvikelse att utredningen föreslår ett nytt utrednings- och beredningsarbete. Samverkan och samordning skulle kunna mildra effekterna av de verkningar som nedgången i svensk ekonomi åstadkommer, inte minst på utbildningsområdet. Förslag och lösningar borde föreligga nu.

Länsskolnämnden i Malmöhus län har sedan några år tillbaka engagerat sig i ett försök till organiserad samverkan mellan gymnasieskola, komvux och AMU. Nämnden har kunnat konstatera att det finns en vilja till samarbete, samverkan och samordning bland personer ute på fältet. Men det som många gånger hindrar en verklig samverkan är de olika utbildningsformernas konstruktion och specialbestämmelser. Den förordade utredningen tillstyrks.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att det är lämpligt att frågan utreds ytterligare men påpekar att nämnderna redan nu kan åläggas att ta initiativ till att olika former av samverkan prövas.

Försvarets skolnämnd är positiv till en närmare samverkan mellan komvux och gymnasieskolan och biträder förslaget att utreda ytterligare.

Utbildningsekonomiska utredningen tillstyrker. Att komvux utbildning enligt förslaget nu fjärras pedagogiskt från gymnasieskolans behov inte vara en komplikation. Det är angeläget att precisera vad samordning mellan AMU, komvux och gymnasieskolan bör innebära. Ofta har debatten förts i termer av pedagogisk-organisatorisk samordning. Binder man sig vid den tolkningen av samordning kan man hamna i lösningar som snarare är utvecklingshämmande än utvecklingsfrämjande. Det väsentliga målet måste därför vara resurssamordning. Det innebär att varje organisation har möjlighet att utveckla sin roll, men att alla möjligheter tas tillvara att gemensamt utnyttja lokaler, utrustning och lärare.

Svenska kommunförbundet tillstyrker en vidgad samverkan mellan gymnasieskolan, komvux och AMU.

Eskilstuna kommun tillstyrker ett nytt utrednings- eller beredningsarbete.

Göteborgs kommun tillstyrker en kommitté för att ytterligare utreda samverkan. I samband därmed bör man ta ställning till förslaget om en överföring av specialkurserna från gymnasieskolan till komvux.

För *Lycksele kommun* framstår det som anmärkningsvärt att utredningen tagit så lätt på frågan om en utökad samordning i första hand mellan gymnasiet och komvux. Att enbart peka på att vuxna behöver en annan metodik än ungdomar är ej tillfredsställande. Detta bör kunna avhjälpas genom fortbildning. Denna fortbildning behövs redan i dag.

Södertälje, Umeå och Årjängs kommuner tillstyrker.

Landstingsförbundet tillstyrker. Målet bör vara att olika slag av utbildning inom gymnasieskolans område på sikt skall kunna anordnas inom ramen för en i stort gemensam organisation.

Östergötlands läns landstingskommun föreslår att beredningsarbetet i fråga om komvux och den nya gymnasieskolan inriktar sig på en nära samverkan.

Enligt *Kristianstads läns landstingskommun* borde utredningen som ett alternativ ha övervägt att inordna komvux i gymnasieskolan och då med samma regelsystem som denna.

LO menar att utbildningsresurserna inte utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. *LO* tillstyrker att samverkansfrågorna utreds för att precisera arbetsfördelningen mellan olika utbildningsanordnare.

SACO/SR tillstyrker ett nytt utrednings- eller beredningsarbete.

SAF tillstyrker. Målet för denna översyn bör vara att med bibehållande av de övergripande målen för samhällets utbildningsinsatser finna former för att rationellt utnyttja de resurser som står till förfogande. Ett rationellt utnyttjande av det totala utbildningssystemet kan inte åstadkommas genom översyn och revidering av endast en del av det totala systemet.

SOSVUX anser att komvux kan samarbeta med gymnasieskolan i fråga om lokaler och utrustning. När det gäller själva utbildningen bör däremot inte någon samordning eller samverkan ske. Utbildningarna är alldeles för olika för att detta skall fungera. I stället bör man i små kommuner samarbeta över kommungränsen.

LRF tillstyrker att arbetsfördelnings- och samverkansfrågorna bringas till en mer helhetsbetonad lösning genom ett mer övergripande beredningsarbete.

15.2.2 Gymnasieskolans specialkurser

Utredningens förslag se betänkandet s. 269.

Enligt *socialstyrelsen* finns det inte anledning att anordna specialkurser inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst såsom vuxenutbildning. Specialkurserna i sig är utformade som vuxenutbildning. Om utbildningsmålen skall kunna uppnås kan inte antalet undervisningstimmar reduceras såsom regelmässigt sker inom komvux.

Länsskolnämnden i Östergötlands län instämmer i att specialkurser som kräver viss ålder eller yrkeserfarenhet bör administreras av komvux. Däremot bör högre specialkurser eller specialkurser som kräver gymnasial utbildning administreras av gymnasieskolan. En samplanering mellan högskoleregioners enstaka kurser och gymnasieskolan skulle därigenom underlättas.

Länsskolnämnden i Kristianstads län avstyrker. Principen bör vara, att den huvudman som svarar för en viss utbildningssektor eller linje i gymnasieskolan också bör svara för alla specialkurser samt för motsvarande utbildning inom komvux.

Länsskolnämnderna i Värmlands och Västerbottens län avstyrker. Länsskolnämnden i Västerbottens län anser att det är positivt att vuxna och yngre arbetar tillsammans när detta är mest ekonomiskt fördelaktigt.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län tillstyrker och ser som en av sina samordningsuppgifter att medverka vid bedömningar i detta sammanhang.

Komvux-skolledarna i Östergötlands län tillstyrker och påpekar, att komvux genom sin större flexibilitet i förhållande till gymnasieskolan vid akuta behov har större möjlighet att anordna och administrera specialkurser för vuxna. Det är också angeläget att analysera konsekvenserna av en överföring av vissa särskilt resurskrävande specialkurser till komvux.

Eskilstuna och Kalmar kommuner, komvux i Kalmar och vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker.

Mot bakgrund av *Landstingsförbundets* principiella uppfattning bör inte några som helst förändringar av nuvarande regelsystem för komvux vidtas, som skulle bidra till att försvåra en framtida samordning av de olika utbildningsformerna. Omfattningen av komvux är jämförelsevis mycket liten inom landstingens utbildningsverksamhet. Den landstingskommunala utbildningen inom gymnasieskolan har i stor utsträckning förmått rekrytera även vuxna studerande. Behovet av en för de vuxna särskilt tillrättalagd utbildning har i många fall kunnat tillgodoses inom ramen för gymnasieskolans specialkurser. Landstingsförbundet avvisar att föra över resurser från specialkurser inom gymnasieskolan till komvux och motsätter sig att specialkurser som vänder sig till vuxna administreras av komvux.

Östergötlands läns landstingskommun noterar med beklagande att kommittén hanterar frågan på ett rent tekniskt sätt och inte redovisar möjliga för- eller nackdelar.

Svenska kommunalarbetsareförbundet finner det nödvändigt med en översyn.

Enligt *LRF* har många utbildningar vid landstingens skolor redan nu karaktär av vuxenutbildning även om de anordnas inom gymnasieskolans ram. Frågan om till vilken utbildningsform den ena eller andra utbildningen skall hänföras är därför ingen huvudfråga. Det gäller i stort sett endast efter vilka regler resurstilldelningen skall ske.

Lantbrukets och Skogsbrukets yrkesnämnder anför att den nuvarande gymnasiala utbildningen inom detta område strikt åldersmässigt till stor del är en vuxenutbildning. Erfarenheterna av denna vuxenutbildning inom gymnasieskolans ram är goda. Gymnasieskolan vitaliseras av att arbeta med elever med betydande arbetslivserfarenheter och kontakterna mellan skolan och arbetslivet förbättras. Yrkesnämnderna kan inte finna något skäl för att överföra specialkurserna till ett annat administrativt system – komvux. Däremot är komvuxresurserna som sådana av intresse.

15.3 Gymnasieskolan och primärkommunal och landstingskommunal vuxenutbildning

Utredningens förslag se betänkandet s. 271 och 273.

AMS tillstyrker. 40 % av vårdbiträdespersonalen inom kommuner och landsting saknar grundläggande yrkesutbildning. Att vårdutbildning motsvarande gymnasieskolans får anordnas inom komvux bör kunna underlätta för anställd personal att på deltid eller som fritidsstudier skaffa sig erforderlig yrkesutbildning.

Vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län erinrar om att det fram till år 1990 kommer att råda brist på utbildad personal inom bl.a. äldreomsorgen och sjukvårdssektorn. Ett nära samarbete bör etableras mellan komvux-landsting och kommuner samt de fackliga organisationerna när det gäller personalutbildningen.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att samtliga utbildningar inom områdena vård, jord, skog och trädgård bör administreras av landstinget.

Enligt *länsskolnämnden i Kristianstads län* bör en klar gränsdragning etableras mellan primärkommunal och landstingskommunal vuxenutbildning. För att tillgodose lokala utbildningsbehov bör annan fördelning vara möjlig efter samråd med länsskolnämnden.

När det gäller grupperna inom vårdområdet liksom på lantbrukssidan är det enligt *länsskolnämnden i Västernorrlands län* väsentligt att man ser primär- och landstingskommunal vuxenutbildning i ett sammanhang och utifrån detta dimensionerar inom regionen.

Eskilstuna kommun anser att utredningens förslag innehåller mycket oklarheter beträffande gränsdragningsproblematiken mellan landstingskommunal och primärkommunal vuxenutbildning. Skolstyrelsen föreslår att den landstingskommunala vuxenutbildningen överförs till den primärkommunala med undantag av de specialkurser som enligt förslaget bör hänföras till landstingets gymnasieskolor eller till högskoleutbildning. Givetvis bör lokaler, utrustning och lärare på de landstingskommunala gymnasieskolorna utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. I många fall kan dock enligt Eskilstuna kommun en lokalt förlagd utbildning vara en förutsättning för många vuxna att delta i en kort- eller vidareutbildning.

Kalmar kommun och *komvux i Kalmar* tillstyrker utredningens principer för fördelning av utbildningsansvar mellan primärkommun och landstingskommun. Genom att träffa lokala samarbetsavtal, bör man på många orter kunna bedriva landstings- och primärkommunal komvux med gemensamma lokaler, gemensam skolledning, gemensam intagningsnämnd och information för vuxenstuderande m. m. Framför allt torde detta kunna vara till nytta för utvecklingen av landstingens komvux.

Landstingsförbundet anser att grundregeln måste vara att landstingen svarar för eventuell komvux-utbildning inom områdena vård, jord, skog och trädgård. Självfallet måste undantag från denna grundregel kunna ske.

Det blir i så fall huvudmannen som får lämna sitt medgivande för att annan huvudman skall få anordna komvux inom resp. område.

Östergötlands läns landstingskommun framhåller att landstingens anställda har stort behov av fort- och vidareutbildning. Landstingen lämnar i mycket stor omfattning utbildning till sina anställda på dagtid och med löneförmåner. Det sker inom gymnasieorganisationen vid vårdskolorna. Behovet av att tillgripa komvux-form har därför helt enkelt varit litet. Med detta förtydligande och avvisande av förslaget om primärkommunal komvux för landstingets behov, vill landstinget i Östergötlands län ändå bekräfta att vårdskolorna behöver ge komvux-undervisning. Många deltidsanställda skulle vilja studera på deltid om möjligheten gavs. Landstinget står inte främmande för tanken att anordna filialutbildningar som komvux i länet för geografiskt mera orörliga elever, förutsatt att kursstypen inte ställer för stora krav på speciallokaler och utrustning.

Det finns enligt landstingskommunen andra sammanhang än internutbildning som möjligen skulle kunna ge förutsättningar för en aktivare roll för komvux. Landstingen kommer snart att tvingas till hårdare omstruktureringar och eventuellt nedläggningar av verksamheter. Då uppkommer behov av omskolning och eventuella kompletteringsutbildningar.

För JST-området gäller samma möjlighet att i komvux-form ge kortare, flexibelt upplagda utbildningar på olika orter i länet med utbildade lärare från landstingsskolorna. Behovet att hushålla med resurser och allmänna samordningsskäl motiverar landstinget att avstyrka primärkommunal komvux inom JST-området.

Skulle kommitténs förslag beträffande vård och JST trots allt bli förverkligade, skall beslutet om medgivande åt primärkommunal skolstyrelse fattas av länskolnämnden, efter det nämnda samrådet.

Kristianstads läns landstingskommun anser att landstingens i dag väl utbyggda vårdutbildning torde vara vuxen uppgiften att svara för de vårdutbildningar som av olika skäl bör genomföras inom komvux. Jord-, skogs- och trädgårdsutbildningen är så pass resurskrävande att det vore slöseri med resurserna om andra än landstingen anordnade komvux på detta område.

Svenska kommunalarbetsförbundet påpekar att primärkommunernas behov av utbildad vårdpersonal har ökat kraftigt, främst till följd av hemsjukvårdens utbyggnad. De landstingsskolor som bedriver vårdinriktade komvux-kurser har på många håll inte haft möjlighet att möta denna kraftigt ökade efterfrågan. En vanlig situation är att landstingsskolorna åtar sig ett antal kursplatser som i stort sett motsvarar det egna landstingets behov och att primärkommunen erbjuder platser i mån av utrymme.

Svenska kommunalarbetsförbundet anser att det är nödvändigt att de primärkommunala komvux-enheterna får ökade möjligheter att bedriva vårdinriktade yrkesutbildningar i den mån landstingen ej kan svara för detta. Detsamma gäller till viss del även trädgårdsutbildningar.

Enligt *LRF* är det ett väsentligt intresse för yrkesverksamma inom jordbruk och skogsbruk samt andra glesbygdsboende att kunna få tillgång till utbildning inom överkomliga avstånd. På denna punkt är det angeläget att samarbete och samverkan mellan landsting och primärkommuner kan åstadkommas. Landstingen bör entydigt betraktas som huvudmän men blir samtidigt beroende av en samverkan med primärkommunernas skolstyrelse för att lättare kunna erbjuda ett decentraliserat utbud. Detta bör främst betraktas som ett stöd i verksamheten, inte som en konkurrens. Under alla förhållanden torde ett obligatoriskt samråd med landstinget vara motiverat, innan en primärkommun anordnar kurser inom JST-området. Härvid bör länsskolnämnderna också ha en naturlig uppgift att fylla inom ramen för det regionala samråd som enligt utredningens förslag skall ankomma på länsskolnämnderna att initiera.

Enligt *Lantbrukets och Skogsbrukets yrkesnämnder* är det angeläget att undvika konkurrens mellan gymnasieskola, komvux, rådgivningsorgan och studieförbund om denna konkurrens innebär försämrat resursutnyttjande. Utredningens förslag är ett steg i rätt riktning. Yrkesnämnderna förordar en skärpning av skrivningen med innebörd att landstingens medgivande skall krävas för att primärkommunal vuxenutbildning skall få anordnas bl. a. inom jord och skog. Yrkesnämnderna förordar att man får använda komvux regelsystem inom gymnasieskolans administrativa system.

15.4 Komvux och AMU

Utredningens förslag se betänkandet s. 279–280.

Kriminalvårdsstyrelsen påpekar att vid några av kriminalvårdens anstalter bedrivs utbildning i AMU:s regi. På dessa anstalter bedrivs även komvux-studier. Styrelsen ser det som angeläget att gränserna mellan dessa båda utbildningsanordnare luckras upp. Speciellt i inledningsskedet av en AMU-utbildning vore det lämpligt om varvning med komvux-studier kunde bli ett naturligt inslag i verksamheten.

Statskontoret anser att närmare samverkan mellan komvux och AMU bör utredas med förtur.

RRV menar att närmare samverkan mellan komvux och AMU bör eftersträvas för att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande och bredare underlag för mindre frekventa utbildningar. AMU bör i större utsträckning än f. n. kunna förläggas till komvux. Speciellt teoretisk utbildning och utbildning som inte kräver stora investeringar i lokaler och utrustning torde med fördel kunna anordnas inom ramen för komvux.

Enligt *SIPU* är det viktigt att principerna vid rekrytering av deltagare är klarlagda när det gäller jämförbara utbildningar för att få tillräckligt antal deltagare i kurser.

Enligt *CSN* är det viktigt att platserna utnyttjas så effektivt som möjligt i

olika utbildningsformer. Hur en samordning praktiskt kan lösas blir en uppgift i det fortsatta utredningsarbetet.

AMS anför att prioriterade målgrupper för komvux är arbetslösa och personer med svag ställning på arbetsmarknaden. Dessa målgrupper sammanfaller med målgrupperna för AMU. Utbildningsutbudet inom AMU och komvux måste därför planeras på ett sådant sätt att de båda utbildningsanordnarna kompletterar varandra men inte konkurrerar.

Arbetsmarknadsutbildningen skall tillgodose endast den del av de vuxnas utbildningsbehov som är direkt relaterad till den enskildes möjligheter på arbetsmarknaden. För att tillgodose utbildningsbehov som inte faller inom ramen för AMU anser AMS att komvux bör kunna konjunkturvarieras genom att såväl resurserna för vuxenstudiestöd som antalet utbildningsplatser utökas under perioder med knapp tillgång på arbete.

Länsskolnämnden i Kristianstads län noterar att AMU-eleven åtnjuter andra förmåner än komvuxelevens t. ex. reseersättning. Detta innebär att AMU-eleven är betydligt villigare att välja en mera avlägsen studieort än komvuxelevens.

Länsskolnämnden i Malmöhus län delar utredningens förslag att redan i dagsläget bör initiativ tas av berörda myndigheter till att undanröja de hinder för samverkan som finns mellan komvux och AMU.

Arvidsjaurs kommun hävdar att i glesbygdskommuner är en samverkan mellan komvux och AMU nödvändig för att nyttja samlade resurser och därigenom ge människor möjlighet till utbildning på hemorten. Utredningen av formerna för samverkan mellan komvux och AMU bör kompletteras med försöksverksamhet i ett antal kommuner.

Eskestuna kommun tillstyrker utredning av samverkansformer mellan komvux och AMU.

Enligt Gotlands kommun bör främjandet av samarbetet bli föremål för en plan av föreskriftskaraktär.

Enligt Göteborgs kommun är samverkan med AMU angeläget. Värdet av samverkan har kunnat konstateras i Göteborg. En ytterligare samverkan, exempelvis på lokalsidan, bör eftersträvas.

Kalmar kommun anser att en samverkan mellan komvux och AMU inte minst ur samhällsekonomisk synpunkt bör vara värdefull. Lycksele kommun instämmer i kravet.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker samverkan mellan komvux och AMU. Därutöver poängterar rådet möjligheten att ytterligare utveckla komvux möjligheter att medverka i AMU i vidare bemärkelse.

SAF anser att målen för komvux och AMU sammanfaller för vissa elevgrupper som i dag huvudsakligen återfinns inom AMU, bl. a. i delar av bristyrkesutbildningen. Komvux kunde vara en lämplig form för personer som önskar fördjupa sitt yrkeskunnande men även för dem som vill ändra yrkesinriktning. En vidgad samverkan mellan komvux och AMU skulle vidare underlättas om läroplansarbetet i större omfattning än vad som redan sker kunde samordnas.

15.5 Komvux och folkhögskolan

Utredningens överväganden se betänkandet s. 281-283.

Östergötlands läns landstingskommun delar åsikten att arbetsfördelningen mellan folkhögskolan och komvux är tillräckligt klar.

Kristianstads läns landstingskommun anser att även folkhögskolorna bör ses som en resurs inom vuxenutbildningens område. De eventuella hinder som föreligger bör undanröjas så att även denna utbildningsform kommer fullt till utnyttjande.

15.6 Komvux och högskolan

Utredningens överväganden se betänkandet s. 285-286.

Enligt statskontoret bör med förtur utredas möjligheterna att åstadkomma en mer ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan komvux och högskolan, bl.a. genom utformningen av behörighetsvillkoren för tillträde till s.k. enstaka kurser.

UHÄ ansluter sig till principen att samma utbildning inte bör ges i både komvux och högskolan. Samverkan mellan komvux och högskolan i fråga om lokal och regional utbildningsplanering är värdefull. Den kan med fördel byggas ut och fördjupas. En arbetsfördelning bör kunna ge rationaliseringsvinster.

CSN framhåller att det ur studiestödssynpunkt får konsekvenser för de studerande på vilken nivå en utbildning är placerad.

Göteborgs kommun menar utredningen borde berört frågan om arbetsfördelning och samverkan mellan komvux och yrkesteknisk högskola.

15.7 Komvux och företagsintern utbildning

Utredningens förslag se betänkandet s. 291.

SIPU anser det nödvändigt med en precisering av komvux roll i förhållande till företagsintern utbildning inom statsverket. Närmast avses då frågor om utbildning som kan anses myndighetsspecifika och inte avsedda för deltagare utanför myndigheten, samt utbildning inom områden, där statsmakterna utformat vissa riktlinjer och som hör till SIPU:s kompetensområde. Om komvux skall kunna tillgodose en del av statens utbildningsbehov måste ett planmässigt och djupgående samarbete komma till stånd mellan komvux och SIPU. SIPU är för sin del beredd att ingå i ett sådant samarbete.

SIND beviljar anslag för stöd till utbildningsgivare som utvecklar, anpassar och genomför kursverksamhet som riktar sig till de mindre och medelstora företagen. Utvecklingsverksamheten finansierad med sådant stöd skulle enligt SIND:s uppfattning i ökad utsträckning kunna inriktas på att utveckla kurser som är speciellt anpassade för de mindre företagens behov och avsedda att genomföras inom komvux.

Utbildningsekonomiska utredningen påpekar att de förändringar som föreslås bör vara till gagn för såväl företagen m. fl. som de anställda. Man bör ifrågasätta om det inte skulle kunna vara möjligt att erbjuda enskilda företag, eller grupper av företag, att utnyttja komvux även för utbildningar som är mer företagsspecifika. Framför allt torde mindre och medelstora företag, som saknar de stora företagens möjligheter att själva anordna utbildning, vara betjänta av en sådan ordning. Företagsspecifik utbildning borde kunna anordnas inom ramen för komvux under förutsättning att utbildningen sker på ren uppdragsbas och alltså ger komvux inkomster. Det borde i en uppgörelse med företag, som kan ställa lokaler och utrustning till förfogande, vara rimligt att det pris man betalar för att komma åt viss utrustning är att anordna företagsinriktad utbildning på uppdragsbas. I första hand bör sådana överväganden gälla små och medelstora företag.

Länsskolnämnderna i Östergötlands och Västernorrlands län tillstyrker. Prioritering och intagning till utbildningen bör göras enligt gällande bestämmelser.

Svenska kommunförbundet ser positivt på att komvux skall kunna anordna utbildning för yrkesverksamma vuxna inom kommunala verksamhetsområden.

Eskilstuna kommun har tolkat de regler som f. n. finns så att nuvarande arbetsrutiner sammanfaller med förslaget varför det tillstyrks.

Komvux i Kalmar anser att komvux har som angelägen uppgift bl. a. att fullgöra fortbildning och vidareutbildning av yrkesverksamma vuxna. Fle- ra skäl, bl. a. organisatoriska, ekonomiska och praktiska talar för att komvux på ett effektivare sätt än högskolan skulle kunna tillhandahålla en stor del av kurserna inom ramen för skolans personalutbildning.

LO anser det viktigt att utbildning som sker i samverkan med företag inte får bli alltför smal och ensidigt inriktad mot ett enda företags behov. De förändringar som utredningen föreslår om samarbete med företag bör enligt LO:s mening öka kvaliteten i dessa utbildningar. LO tillstyrker därför.

Folkbildningsförbundet tillstyrker att utbildningen inte blir alltför smal och inriktad mot enskilda företags behov.

15.8 Regionalt samråd

15.8.1 Äliggande för länsskolnämnderna

Utredningens förslag se betänkandet s. 293.

RRV tillstyrker. Enligt RRV:s uppfattning bör även vissa utbildningar inom folkhögskolan omfattas av länsskolnämndernas samråd. RRV anser att samrådsförfarandet inte är en tillräcklig åtgärd för att lösa de grundläggande problemen beträffande ett bättre resursutnyttjande. Efter det att även KAFU avslutat sitt arbete bör möjligheterna till längre gående sam- ordning övervägas.

SIPU tillstyrker och är beredd att medverka i utformningen av regionalt samråd.

UHÄ tillstyrker.

CSN anser att en intensifierad regional samverkan inom länen bör gynna alla parter. Vuxenutbildningsnämnden kan vara ett alternativ som samordningsorgan. I det fall ansvaret läggs på läns skolnämnderna bör studie- stödsorganisationen vara representerad. Vuxenutbildningsnämnden får genom sin verksamhet stor erfarenhet av vuxnas problem i samband med utbildning. Det är viktigt att studiestödet ingår som en del i den samlade utbildningsplaneringen.

Vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län tillstyrker att vuxenutbildningsnämnderna bör vara företrädare i dessa samrådsorgan, liksom vissa andra företrädare för olika skolor, länsavdelningar, utvecklingsfonder m. fl.

AMS har ålagt länsarbetsnämnderna att vara återhållsamma med att anordna grundläggande vårdutbildning inom AMU. Motsvarande restriktivitet bör gälla även andra utbildningsanordnare. *AMS* vill mot denna bakgrund understryka behovet för olika utbildningsanordnare att samråda med varandra i fråga om planering av yrkesutbildning så att utbildningens dimensionering svarar mot ett behov på arbetsmarknaden.

SIND anser att företrädare för utvecklingsfonderna bör inbjudas till samråd vid behov. De sex utbildningsenheterna vid utvecklingsfonderna har som en av sina viktigare uppgifter att samordna utbudet av fortbildningsaktiviteter inom sina resp. regioner (3–5 län).

Utbildningsekonomiska utredningen konstaterar att det finns flera organ inom länet med uppgifter att inventera och definiera utbildningsbehov; länsstyrelserna, länsarbetsnämnderna och de regionala utvecklingsfonderna. Det viktigaste torde vara att de olika planeringsansatserna samordnas, och i det arbetet bör läns skolnämnderna kunna ha en viktig uppgift.

Läns skolnämnden i Södermanlands län tycker att det bör finnas regler för samtliga olika skolformer, som underlättar samverkansbeslut i stället för att hindra sådana. Vidare bör resurser ställas till läns skolnämndens förfogande, så att olika samverkansprojekt blir ordentligt genomförda och utredda.

Läns skolnämnden i Östergötlands län anser att en samverkan bör kunna åstadkommas utan förnyad utredning. Ett första steg i den riktningen vore en samplanering av kursutbudet inom komvux i länet. Läns skolnämnden arbetar f. n. med sådan regional samplanering. Det största hindret är den "låsnings" av undervisningstimmar som ett centraliserat beslutssystem innebär.

Läns skolnämnden i Kristianstads län tillstyrker ett regionalt samrådsorgan. Nämnden har sedan ett par år haft ett sådant. Läns skolnämnden anser vidare att det utbildningsbehov som lokala och regionala planeringsråd skall inventera bör utsträckas att omfatta komvuxåldersgruppen.

Länsskolnämnden i Malmöhus län tillstyrker regional samplanering. Beslutet om timtilldelning för komvux kommer för sent. Detta försvårar t. ex. en samplanering med gymnasieskolan, vars organisation av länsskolnämnderna fastställs redan under hösten. En del av timresursen, förslagsvis 10 % bör överlämnas till länsskolnämnderna för fördelning till kommuner med särskilda behov.

Länsskolnämnden i Värmlands län tillstyrker.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län konstaterar att en regional samordning är nödvändig för ett effektivt utnyttjande av vissa resurser. Länsskolnämnden ser positivt på föreslagna arbetsuppgifter men saknar i utredningen kopplingen till resursfördelningsfrågorna centralt. För gymnasieskolan har länsskolnämnden ett bredare resursfördelningsansvar och via kursstyrelserna genom personrepresentation visst inflytande i resursfrågor även vad gäller AMU. Detta borde gälla även för komvux.

Länsskolnämnden i Västerbottens län tillstyrker förslaget.

Eskilstuna kommun tillstyrker. Regional samverkan har pågått i Södermanlands län under ett flertal år. Om den regionala samverkan skall ha någon möjlighet att lyckas, måste de kommuner och län som tar initiativ till samverkan stöttas och uppmuntras, t. ex. med hjälp av en skäligen utökning av timtilldelningen för att kunna tillgodose de behov och förväntningar som erhålls av regional samverkan.

Gotlands och Arvidsjaurs kommuner tillstyrker.

Lycksele kommun anser att länsskolnämnden har en samordningsuppgift, som innebär, att kurserna anordnas till rätt antal med nyttjande av befintliga elevplatser i stället för halvbesatta kurser på en mängd orter. Vidare kan länsskolnämnden hjälpa till att sprida kurserna, så att även de mindre orterna får fungera som kursanordnare.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala tillstyrker utredningens förslag. Länsskolnämnden bör ges en betydligt aktivare roll visavi komvux.

Landstingsförbundet anser att i ett övergångsskede – fram till dess att utbildningsformerna kan sammanföras – bör länsskolnämnderna åläggas att ta initiativ till samråd.

Östergötlands läns landstingskommun delar denna uppfattning och föreslår att länsskolnämnden snarast – som för gymnasieskolan – tilldelas fleråriga länsramar av komvuxtimmar från SÖ, och ges rätten att efter samrådet ensam fatta beslutet om den kommunvisa tilldelningen.

Kristianstads läns landstingskommun tillstyrker. Folkhögskolorna bör också beredas tillfälle att delta. En förutsättning för detta regionala samråd är dock att länsskolnämnderna tilldelas en årlig ramresurs för komvux att i samråd fördelas mellan komvuxutbildningsanordnarna.

RIO anser att också representanter för folkhögskolorna i länet bör finnas med i regionalt samråd med länsskolnämnderna som initiativtagare. Folkhögskolornas upptagningsområde är ofta ganska omfattande varför det är angeläget att dessa skolor finns med i de diskussioner som gäller kursutbudet inom regionen ifråga.

LO anser att det av bl. a. resursskäl är angeläget att ett regionalt samråd mellan olika utbildningsanordnare snarast kommer till stånd. LO tillstyrker därför.

Svenska kommunalarbetsförbundet påpekar att kommunerna och landstingen givetvis har ett särskilt ansvar för planering av sitt eget utbildningsbehov. Genom samordning dem emellan, under ledning av länskolnämnden, kan även utbildningar för små yrkesgrupper komma till stånd. Förbundet påpekar vikten av att även timresursfördelningsreglerna och andra regler för statsbidrag ses över och ändras så att de inte motverkar en regional samverkan.

15.8.2 Erfarenhet av vuxenutbildning inom länskolnämnderna

Utredningens förslag se betänkandet s. 293.

Länskolnämndernas erfarenhet av vuxenutbildning bör enligt *SIPU:s* mening inbegripa kännedom om statsförvaltningens krav på utbildning samt kännedom om utbildningsplanering inom offentlig förvaltning.

Vuxenutbildningsnämnden i Södermanlands län anser att expertis vid länskolnämnderna med erfarenhet från vuxenutbildning vore en stor fördel. Dessa personer bör då även vara insatta i studiesociala frågor.

Länskolnämnden i Västerbottens län tillstyrker förslaget.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att länskolnämnderna bör genom medverkan av erfaren vuxenutbildare ge information, administrativ rådgivning samt fortbildning.

LRF finner det naturligt att expertis med erfarenheter från vuxenutbildning knyts till nämnderna. Även lokala läroplaner skulle kunna fastställas av länskolnämnderna.

16 Personal

16.1 Bestämmelser om behörighet

Utredningens överväganden se betänkandet s. 295–296.

TCO delar inte till alla delar bedömningen att behörighetsreglerna för tillsättning av rektors- och studierektorstjänster fungerar tillfredsställande. Lärare inom grundvux är f. n. inte behörig till skolledartjänster inom komvux. *TCO* förordar en översyn av gällande regler.

16.2 Skolledarutbildning

Utredningens förslag se betänkandet s. 297.

SÖ anser att dessa förslag bör beaktas i den översyn av skolledarutbildningen som enligt budgetpropositionen skall genomföras.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att organisatoriska frågor, bestämmelser m. m. inte bör ingå i sådan utbildning. Dessa moment hör närmast hemma i introduktionskurserna för nyutnämnda skolledare.

Länsskolnämnden i Värmlands län anser att introduktionskurser för nyutnämnda skolledare bör anordnas som enstaka kurser vid högskolan. Detta bör emellertid gälla samtliga skolledare inom alla skolformer. Den allmänna skolledarutbildningen behöver inte kompletteras med några särskilda avsnitt för komvux-skolledare.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser det vara värdefullt med introduktionskurser i form av enstaka kurser vid högskolan. Regeringen har givit länsskolnämnderna i uppdrag att ordna utbildning för nyutnämnda skolledare. I den finns utrymme för särskilda avsnitt för komvux-skolledare med inriktning på administrativa och pedagogiska frågor, specifika för komvux.

Eskilstuna kommun tillstyrker förslagen.

Lycksele kommun anser inte att det krävs särskilda enstaka kurser inom högskolan för att utbilda nyutnämnda skolledare inom komvux. Behovet bör kunna tillgodoses inom den allmänna skolledarutbildningen.

Östergötlands läns landstingskommun tillstyrker förslagen om skolledarutbildning. En skolledarutbildning bör hållas såpass allmängiltig att den enskilda inte i praktiken blir låst till en skolform.

Kristianstads läns landstingskommun anser att den skolledarutbildning som i dag bedrivs av SÖ också bör täcka in skolledarna inom vuxenutbildningen.

TCO understryker att det är mycket angeläget att nyutnämnd skolledare i komvux kan få utbildning i sådana frågor som är specifika för komvux. Även den reguljära skolledarutbildningen är viktig för skolledare i komvux. *TCO* tillstyrker att introduktionskurser anordnas som enstaka kurser vid högskolan och dimensioneras så att samtliga nyutnämnda skolledare i komvux kan tas in. Enligt *TCO* måste även den reguljära utbildningen för skolledare i komvux utökas.

SACO/SR tillstyrker utredningens förslag att nyutnämnda skolledare skall få utbildning inom högskolans ram samt att skolledarutbildningen kompletteras med komvuxspecifika moment.

16.3 Lärartjänster i komvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 298.

Eskilstuna kommun och *SACO/SR* tillstyrker. Enligt *SACO/SR* bör man överväga att avskaffa det särskilda behörighetskravet (utbildning för eller erfarenhet av vuxenutbildning) för tjänster som lärare vid skolväsendet i kommun. Man bör också överväga att införa lektorstjänster i komvux.

Det är enligt *TCO* viktigt att förverkliga utredningens uppfattning att undervisning i svenska som främmande språk bör kunna ingå i tjänst som lärare i skolväsendet i kommun.

16.4 Utbildning och fortbildning av lärare för komvux

Utredningens överväganden se betänkandet s. 298–299 och 300.

Statskontorets uppfattning är att behovet av särskilt utbildade lärare för komvux och grundvux i första hand bör tillgodoses genom en i reguljära former bedriven fort- och vidareutbildning av redan yrkesverksamma lärare inom skolväsendet. Sådan vidareutbildning kan lämpligen organiseras som påbyggnadsutbildning till annan grundläggande lärarutbildning inom högskolan. Fortbildningen av redan verksamma lärare inom komvux och grundvux bör däremot anordnas inom ramen för de särskilda resurserna till lokal skolutveckling, vid behov i samverkan med högskolan.

SKU anser att en förbättrad lärarutbildning i svenska som främmande språk är synnerligen angelägen.

Gotlands kommun instämmer i utredningens förslag. Utmärkt är särskild utbildning för lärare med undervisning i både komvux och gymnasieskolan för att främja vuxenpedagogik och deltagarmedverkan.

Möjligheter till specialisering avseende vuxenpedagogik och metodik bör finnas för dem som genomgår lärarhögskola och planerar att bli lärare inom vuxenutbildningen, anser *vuxenutbildningsrådet i Uppsala*. Lämpliga utbildningsformer och innehåll måste också planeras för fackmän utan pedagogisk utbildning som skall undervisa i yrkesinriktad komvux samt för lärare som undervisar i ungdomsskolan, men som skall ha fyllnadstjänst inom komvux.

LO menar att kunskaper om vuxnas speciella studieförutsättningar måste utgöra en viktig del i lärarutbildning och lärarfortbildning. Vid rekrytering av lärare till komvux och grundvux bör förmågan att "återskapa" elevens förutsättningar vara utslagsgivande.

Att lärarutbildningen för komvux lärare ordnas så att den blir vuxenanpassad, är enligt *SOSVUX* någonting som måste få högsta prioritet.

LRF anser att det givetvis är angeläget att lärare inom komvux har erforderliga kunskaper för undervisning på de aktuella yrkesområdena. Kvalitetskraven bör i princip inte sättas lägre inom komvux än inom gymnasieskolans utbildning. Fortbildning för lärare inom JST-området anordnas i första hand av fortbildningsavdelningen i Uppsala. Det vore enligt LRF:s mening angeläget att fortbildning för de andra kategorier som kan behöva tas i anspråk för en utbyggd komvux inom JST, kunde åstadkommas på liknande sätt. Sveriges lantbruksuniversitet borde ha möjligheter att erbjuda enstaka kurser som fortbildning på samma sätt som den allmänna högskolan.

16.5 Huvudlärar- och institutionsföreståndaruppgifter i komvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 303.

SAV finner övervägande skäl tala för att denna funktion ingår i varje lärartjänst och därutöver utövas av en med hänsyn härtill ytterligare förstärkt skollledning inom komvux.

Länsskolnämnden i Södermanlands län påpekar att detta är ett gammalt önskemål framför allt från de särskilda komvux-enheterna och en viktig förstärkning av komvux pedagogiska arbetssituation. Kostnaden får inte belasta de redan nu hårt belastade timresurserna och schablon tilläggen.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att behovet av egna ämnesföreträdare finns endast vid de särskilda enheterna med egna lokaler. Nämnden avvisar finansiering genom omfördelning av undervisningstimmar.

Länsskolnämnden i Krisianstads län tillstyrker och anser att schablonresurser skall få användas för att arvoda personal som sköter sådana uppgifter.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län betonar vikten av att arbetsuppgifter av denna karaktär kartläggs och att resurser avsätts, i synnerhet för särskilda enheterna. Länsskolnämnden förordar dock att resursen ej låses till ett ämne utan ges större flexibilitet än den som finns i dagens huvudlärarsystem i gymnasieskolan.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser förslaget om ämnesföreträdare angeläget och tillstyrker det. Tillstyrker gör även *Eskilstuna*, *Gotlands*, *Göteborgs*, *Kalmar* och *Vindelns kommuner* samt *komvux i Kalmar* och *vuxenutbildningsrådet i Uppsala*.

Enligt *Gotlands kommun* är det utmärkt att kontaktlärare, som funnits i försöket med etappindelade kurser, ersätts av ämnesföreträdare för pedagogisk ledning och samordning mellan ämnen. *Komvux i Kalmar* anför att erfarenheterna från försöksverksamheten talar för nödvändigheten av att sådana resurser ställs till förfogande.

Östergötlands läns landstingskommun tillstyrker för särskilda komvux-enheter, men inte för integrerade.

SACO/SR framhåller att det krävs att särskilda resurser tillförs för att en sådan reform inte skall gå ut över den övriga verksamheten.

16.6 Syo-funktionärer i komvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 305.

(Jfr. även avsnitt 7.2.)

SAV föreslår att tjänster som syo-funktionär skall vara kommunalt reglerade.

Eskilstuna kommun tillstyrker förslaget.

Lycksele kommun anser att syo-organisationen för vuxenstuderande måste stärkas och den externa efterfrågan på syo tillgodoses. Syon bör skötas av gymnasiets syo-funktionärer om gymnasiet och komvux finns vid samma enhet.

Vindelns kommun anser att syo-tjänster t. ex. i mindre kommuner måste kombineras med annat arbete, t. ex. inom SSA-rådet eller i form av undervisning.

TCO ser mycket positivt på att syo även inom komvux skall bedrivas integrerat med övrig pedagogisk verksamhet.

SACO/SR anser att statligt reglerade tjänster för syofunktionärer bör inrättas. I dessa tjänster bör kunna ingå kommunalt reglerad tjänst. Nuvarande syokonsulenter i komvux bör få kompletterande utbildning för ämnesbehörighet och praktisk pedagogisk behörighet.

Svenska föreningen för studie- och yrkesvägledning tillstyrker samma tjänstekonstruktion för syo i komvux som för syo i ungdomsskolan. På så sätt ges också syo-konsulenter vid komvux möjlighet till utbildningskomplettering och fortbildning på samma villkor. Fortbildningen bör vara av den karaktären att den är användbar inom övriga skolformer och inte bara i komvux. Föreningen vänder sig mot förslaget att kommunen ska bestämma om omfattningen av tjänsten. Syo-resursen bör ha bestämda beräkningsgrunder som är centralt fastställda.

16.7 Lärare i grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 309.

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att det är viktigt för att ge grundvux stadga med egna lärartjänster, särskild utbildning för grundvuxlärare och behörighetsregler för grundvuxlärare.

Eskilstuna kommun anser det angeläget att få väl lämpade lärare till den känsliga utbildningsform som grundvux utgör.

Gotlands kommun anser att erfarenhet av vuxenutbildning bör bli en viktig faktor vid lärartillsättning.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att särskilda lärartjänster, lärarutbildning och fortbildning behövs inom grundvux samt att det behövs en organisation av huvudlärarkaraktär inom grundvux.

Enligt TCO motsvarar f. n. antalet undervisningstimmar inom grundvux ca 1 300 tjänster. De tilltänkta nya lärarkategorierna kommer att konkurrera om ett tjänsteunderlag som måste bedömas som utomordentligt litet, och som inte ger den trygghet i anställningen som arbetstagare har rätt att kräva. Enligt TCO:s uppfattning torde det vara betydelsefullt för grundvux, med dess mycket heterogena sammansättning av deltagare, att lärare med olika utbildningsbakgrund bildar ett lärarlag. De lärarkategorier som i dag undervisar inom grundvux bör framgent användas. Skolväsendet behöver lärare med breda behörigheter som möjliggör en flexibel användning. TCO avvisar särskilda tjänster inom grundvux.

16.8 Utbildningsbehov av lärare inom grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 310.

Enligt RRV:s mening måste grundvux betraktas som en övergångsutbildning. RRV avstyrker reguljär lärarutbildning i grundvux. Möjligtvis

kan det finnas behov av viss kompletterande utbildning och vidareutbildning av låg- och mellanstadielärare som tjänstgör inom grundvux.

UHÄ betonar behovet av lärarutbildning/läraryrkesutbildning för grundvux. Det måste skapas utbildningsmöjligheter för de lärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra inom grundvux.

AMS anser att en särskild lärarutbildning bör kunna ge en kvalitativt förbättrad grundutbildning.

SIV tillstyrker förslaget att en reguljär utbildning och kompletteringsutbildning anordnas för lärare inom grundvux. SIV understryker vikten av att tvåspråkiga personer utbildas till lärare.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker utredningens förslag men tillägger att dessa utbildningar inte bör koncentreras till ett fåtal orter. Hemspråkslärarutbildningen bör ökas med hänsyn till grundvux behov. Samtliga lärare som tjänstgör inom grundvux men saknar adekvat utbildning skall få kompletteringsutbildning.

Gotlands kommun anser att behovet av fortbildning bör poängteras mycket starkt.

TCO anför att många av de lärare, som i dag undervisar inom grundvux, saknar tillräcklig utbildning för uppgiften, varför det krävs en kompletterande utbildning. Utbildningsbehovet varierar emellertid starkt. Det finns nu verksamma lärare som inte har en behörighetsgivande lärarutbildning, men under en mångårig verksamhet samlat värdefull kunskap. Den bör tas till vara i en kompletterande utbildning som kan ge dem behörighet till tjänst.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att en reguljär och adekvat utbildning och fortbildning för lärare inom grundvux har högsta prioritet.

17 Statsbidrag till komvux

17.1 Statsbidragssystem

Utredningens förslag se betänkandet s. 326-327.

Kriminalvårdsstyrelsen och försvarets skolnämnd uttalar sig för ett friare resursutnyttjande, som minskar nuvarande tröskeeffekter.

SHR tillstyrker alternativ 2.

SIV förordar alternativ 2. Om alternativ 1 genomförs borde invandrar- glesa kommuner i bidragshänseende betraktas som glesbygd.

Statskontoret får i annat sammanhang anledning att återkomma till frågan om ett nytt statsbidragssystem för gymnasieskolan och komvux.

RRV erinrar om uppdraget till statskontoret att kartlägga förutsättningar för ett schablonsystem för statsbidraget till gymnasieskola och komvux. Med hänsyn härtill avstår RRV från att ta ställning till utredningens förslag.

Mot bakgrund av de begränsade resurser som f. n. står till komvux förfogande anser SÖ en viss central styrning av resurserna vara nödvändig. De av kommittén angivna tröskeleffekterna torde kunna undanröjas om de för kommunen tilldelade timmarna får användas även i undervisning av B-skoleform eller för likartade åtgärder. Risk med de av utredningen föreslagna statsbidragssystemen är att de ämnen som av tradition betraktas som svåra, exempelvis färdighetsämnen som svenska, främmande språk och matematik kommer att ges utökade resurser, vilket i motsvarande utsträckning kommer att minska möjligheterna att anordna kurser för de prioriterade målgrupperna i exempelvis övriga kurser i etapp 1 och i yrkesinriktad utbildning. Eftersom gymnasieskolans statsbidragssystem och eventuella konsekvenser för komvux f. n. är föremål för översyn av statskontoret, torde det ej vara lämpligt nu att ändra statsbidragssystemet för komvux. I avvaktan på en fullständig utvärdering av decentraliseringen till länskolnämnderna av gymnasieskolans planering avstår SÖ t. v. från att föreslå ändringar i arbetsfördelningen mellan SÖ och länskolnämnderna vad avser fördelning av undervisningstimmar till de enskilda kommunerna.

Enligt länskolnämnden i Södermanlands län tar alternativ 2 rättvisehänsyn på ett helt annat sätt än dagens system, men det förefaller inte ge den klarhet och enkelhet, som bör eftersträvas för att få ett nytt bidragssystem att fungera tillfredsställande. Alternativ 1 är lite stelt och inte helt fritt från orättvisor men är lätthanterligt och går att administrera utan större problem. Det tar också bort de nu mycket besvärande tröskeleffekterna. Alternativ 1 är därför att föredra.

Länskolnämnden i Östergötlands län förordar alternativ 1.

Länskolnämnden i Värmlands län önskar ett statsbidragssystem som stimulerar till samverkan mellan ungdomsskolan, komvux och AMU. Utredningens båda alternativ innebär väsentliga förbättringar. Alternativ 1 förefaller enklast. Alternativ 2 torde bäst uppfylla de grundläggande kraven som utredningen uppställt. Beräkningssättet verkar mer komplicerat. Nämnden förordar de mindre justeringar som alternativ 1 innebär.

Länskolnämnden i Västerbottens län anser att alternativ 1 ger förutsättningar att nå de mål som är ställda i direktiven för kommittén. Länskolnämnderna och inte SÖ bör ansvara för att fördela alla timmar.

Länskolnämnden i Stockholms län föredrar alternativ 1 som inte innebär en så stor förändring jämfört med vad som nu gäller. Alternativ 2 rymmer ett för stort mått av osäkerhet. Att den framräknade resursen skulle bli en totalresurs som kommunen får frihet att disponera tillstyrker länskolnämnden som angeläget.

Länskolnämnden i Västernorrlands län förordar ett koefficientbaserat system men med en garantiresurs för kommuner i glesbygd, liksom för de mindre kommunerna i den mellangrupp som av utredarna klassificeras Övriga kommuner. Kostnaden för garantiresursen kan täckas av att koefi-

cienten för kommuner med mer än 50 000 undervisningstimmar sänks något. Inget av alternativen tycks i sig stimulera kommunerna till att anordna prioriterad utbildning men båda underlättar för kommunerna att starta sådan utbildning. Länsskolnämnderna bör ges en klart definierad och aktiv roll som tillsynsmyndighet i regionerna.

Länsskolnämnden i Malmöhus län anser att alternativ 2 bör utvecklas vidare och prövas. Alternativet ansluter sig enligt nämndens uppfattning bäst till den organisatoriska och pedagogiska modell som etappsystemet utgör. De förenklingar som systemet innebär möjliggör inte bara en friare anpassning till de lokala behoven och underlättar den regionala samplaneringen. Om dessutom en ram på 10 % av den totala timresursen får disponeras av länsskolnämnderna kan den regionala samplaneringen resultera i snabba och välplanerade insatser i delar av regionen, där särskilda behov finns.

För *Svenska kommunförbundet* verkar alternativ 1 att vara det system som närmast bör utvecklas vidare och prövas. Svenska kommunförbundet värdesätter därvid dels kopplingen till nuvarande bidragssystem med vissa marginella justeringar, dels den garantiresurs som förhoppningsvis skall möjliggöra för små kommuner att påbörja utbildning för prioriterade grupper. De förenklingar som systemet innehåller bör medverka till att prioriterade målgrupper gynnas. Den s. k. schablonresursen är omgärdad med onödigt krångliga bestämmelser som medför ökat administrativt arbete. En översyn av reglerna bör göras.

Arvidsjaurs kommun tillstyrker alternativ 1. Länsskolnämnden bör ha en särskild resurs av disponibla undervisningstimmar att fördela till kommunerna.

Gotlands kommun tillstyrker alternativ 1. Alternativ 2 får en för glesbygdskomvux negativ effekt. Dessutom torde det bli svårigheter att avgöra resursgrundande deltagare i kurser med hög omsättning, typ kurs på kriminalvårdsanstalt, där deltagarna deltar varierande perioder, från en vecka till en termin. Även beräkningsgrunder vid avhopp kan vålla problem.

Göteborgs kommun är tveksam till förslaget om att införa ett nytt statsbidragssystem. Så länge nuvarande beslut om timtak finns kvar synes det för både stat och kommun vara enklast att bevara nuvarande statsbidragssystem. Om en förändring skall göras, förordar Göteborgs kommun alternativ 1. Fördelarna med detta alternativ är dels att det behåller det bästa av nuvarande system, vilket är väl utprovat, dels att det lämnar en större frihet än tidigare för den enskilda kommunen att utnyttja statsbidraget. Mot alternativ 2 kan enligt Göteborgs kommun en rad invändningar resas.

Södertälje kommun tillstyrker alternativ 1. Dock bör kommuner, som anordnar undervisning på kriminalvårdsanstalter, få ett extra tillägg, eftersom denna undervisning är mycket resurskrävande.

Vindelns kommun har funnit att alternativ 1 är fördelaktigare än alternativ 2 för en mindre kommun varför alternativ 1 förordas.

Årjängs kommun tycker sig i nuläget finna att alternativ 1 skulle vara att föredra.

Kalmar kommun menar att alternativ 1 ger kommunen täckning för de faktiska kostnaderna för undervisningen, vartill kommer ett schabloniserat bidrag i enlighet med nuvarande system. Alternativet ger till synes goda möjligheter för uppföljning av kostnaderna. Alternativ 2 ger utrymme för en flexibel användning av statsbidraget. Detta kan emellertid också innebära svårigheter för uppföljningar. Med hänsyn till ovanstående förordar Kalmar kommun alternativ 1.

Alternativ 2 förordas av *komvux i Kalmar*. Detta alternativ ger utrymme åt den för rationell utbildning nödvändiga flexibiliteten. Modellen decentraliserar och gynnar kreativ utveckling av komvux. Utredningen föreslår att högst 10 % av totalresursen skall få användas till andra kostnader än lärarlöner. Denna andel bör ökas till 15 %.

Enligt *Eskilstuna kommun* underlättar båda alternativen för kommunerna att anordna prioriterad utbildning och båda alternativen gör det möjligt för kommunerna att anpassa resursanvändningen till prioriterade målgrupper. Alternativ 2 är ett friare statsbidragssystem än det nuvarande systemet och alternativförslag 1. Förslaget har dessutom prövats i en del försökskommuner och upplevts mycket positivt. En mycket stor fördel är att man kan garantera elever kursstart även om antalet kursdeltagare inte uppgått till det erforderliga, när man beslutat starta kursen. Eskilstuna komvux gjorde på uppdrag av komvux-utredningen en beräkning av vilka konsekvenser alternativ 2 skulle få i förhållande till gängse statsbidragssystem under ett visst läsår och fann bl.a. att det skulle vara enkelt att handlägga och administrera. Eskilstuna kommun föreslår att ett nytt statsbidragssystem enligt alternativ 2 införs.

Umeå kommun förordar alternativ 2. Detta system ger rörlighet och flexibilitet. Det ger större möjlighet till lokal anpassning till utbildningsbehov som bättre kan tillgodose olika elevgruppers behov. Det bör även ge en större möjlighet till lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete.

Lycksele kommun instämmer i utredningens principer för ett nytt statsbidragssystem, men kommunerna får ej åsamkas nya kostnader. Alternativ 1 är det minst krångliga och det som bäst svarar mot principerna. Alternativ 2 har avgjorda fördelar, men samtidigt många osäkra faktorer. Lycksele kommun förordar därför i nuläget inte något av alternativen.

Årjängs kommun är positiv till redovisade förslag till ändrade former för statsbidrag.

Vuxenutbildningsrådet i Uppsala anser att inget av alternativen till nytt statsbidragssystem bör införas. Ett nytt och enklare statsbidragssystem behövs, men utredningens förslag behöver överarbetas, för att bättre inriktas verksamheten mot vuxenutbildningens grundläggande mål.

Alternativ 1 är det principellt mest tilltalande.

Vuxenutbildningsrådet är tveksamt inför påståendet att alternativ 2 är

ett enkelt system. Eftersom systemet är elevbaserat torde varje avhopp och varje under terminen nyinskriven elev medföra förändringar i resurstilldelningen. Tolkningen av vilka kursdeltagare som skall vara resursgrundande är osäker. Alternativ 2 leder till diskriminering av yrkesinriktad utbildning där elevgrupperna inte får överstiga 16 elever.

Man kan på ett bättre sätt verka för en regional utjämning genom att SÖ fördelar den totala timresursen på de olika länen, varefter länskolnämnden inom denna länsram fördelar timmarna till kommunerna. Varje kommun bör garanteras rätt att vid behov disponera upp till 1 000 undervisningstimmar/år för kurser med fem deltagare eller flera. I kommuner med omfattande komvux förslår inte 1 000 undervisningstimmar. Vuxenutbildningsrådet i Uppsala föreslår att som garantiresurs får användas 10 % av det antal undervisningstimmar som kommunen totalt tilldelas per läsår, dock lägst 1 000 undervisningstimmar per år. Rådet anser alltså att statsbidragssystemets lösning bör sökas i linje med förslagsalternativet 1, dock i omarbetad form.

Landstingsförbundet vill inte förordna något av alternativen, utan föreslår att reglerna för statsbidrag till komvux får en utformning som överensstämmer med motsvarande regler för gymnasieskolan.

Östergötlands läns landstingskommun finner knytningen till faktiskt antal kursdeltagare i alternativ 2 tilltalande, men koefficienterna är diskriminerande mellan olika huvudmän, och ointressanta för regional utjämning. Landstinget förordar i dagsläget alternativ 1. Viktigast är dock att det system som slutligen väljs, blir så likt gymnasieskolan som möjligt. SÖ:s arbete med finfördelning måste övertas av länskolnämnden.

Även *Kristianstads läns landstingskommun* anser att det enda riktiga vore att statsbidragssystemet vore identiskt lika till sin konstruktion mellan gymnasieskolan och komvux.

LO anser att det av resursskäl inte bör utgå statsbidrag till kurser med alltför lågt deltagarantal. Genom exempelvis regional samverkan bör det vara möjligt att skapa underlag för komvux-kurserna även om kravet är 12 deltagare per kurs. *LO* anser dock att det i glesbygd bör finnas möjlighet att starta kurser med lägre deltagarantal. *LO* förordar att statsbidraget utformas enligt alternativ 1.

TCO ställer sig bakom utredningens principer för ett nytt statsbidragssystem men understryker att det finns motsättningar inbyggda i dessa. *TCO* anser att båda alternativen innebär förenklade bidragsbestämmelser samt tillgodoser en ökad frihet och kan därför acceptera båda förslagen. *TCO*:s uppfattning är dock att alternativ 2 i större utsträckning än alternativ 1 gynnar mindre kommuner samt medger en lokal frihet vad gäller studiegruppernas storlek m. m.

SACO/SR anser att konsekvenserna av de båda alternativen inte blivit tillräckligt belysta och förordar därför inte något av alternativen.

SOSVUX anser att det bästa av utredningens alternativ är alternativ 1.

Detta ger ett enklare och mer lättöverskådligt system. SOSVUX tycker att dispens skall kunna ges åt kommunerna när det gäller regler om minimiantalet kursdeltagare. En viss styrning från SÖ måste också till vid utnyttjandet av schablontillägget. Detta för att inte resurserna till stödundervisning helt tas bort och de elever som har behov av stödundervisning inte får denna.

LRF instämmer i de principiella krav utredningen anser bör ställas på statsbidragssystemet för komvux. Ett schabloniserat och koefficientbaserat system vore att föredra kombinerat med några stimulansinslag mot de uppställda prioriteringarna. Det borde vara möjligt att ytterligare bearbeta det av utredningen som alternativ 2 presenterade förslaget. Exemplen uppvisar några betänkliga inslag, som t. ex. minskade resurser för de minsta kommunerna och sådana med lågt genomsnittligt deltagarantal. Detsamma gäller kommuner med många yrkesinriktade kurser. Kommuner med en viss minsta andel prioriterade kurser borde kunna tilldelas ett stimulansbidrag utöver schablonen.

Lantbrukets och Skogsbrukets yrkesnämnder ser positivt på utredningens delförslag att skapa ett statsbidragssystem utan markerade tröskeleffekter. Den föreslagna koefficienten för landsting i alternativ 2 är dock ogynnsam för jord, skog- och trädgårdsutbildningarnas del, då rekryteringsvillkoren för dessa är likartade med annan glesbygdsutbildning. Koefficienten bör därför höjas. *LRF* delar denna synpunkt.

Enligt *HCK* är det av största betydelse att statsbidragssystemet stimulerar kommunerna till aktiv rekrytering och utbildning av korttidsutbildade i handikappgrupperna.

17.2 Statsbidrag till tekniska stödåtgärder inom komvux och grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 331.

Nu gällande bestämmelser innebär enligt *SHR* en viss administrativ otymplighet. Det vore rimligt att skolstyrelsen fritt kunde disponera vissa medel för dessa ändamål och redovisning ske till SÖ i efterskott. Handikappades rätt till tekniska stödåtgärder skall enligt *SHR* garanteras även i fortsättningen.

Länsskolnämnden i Östergötlands län tillstyrker.

Enligt *HCK* måste målsättningen för komvux och grundvux vara att öka andelen elever med handikapp, och därmed behovet av särskilda stödåtgärder. Genomförs Integrationsutredningens (SOU 1982: 19) förslag kommer det att finnas samlade handikappkunskaper på alla länsskolnämnderna. Realiseras också komvux-utredningens förslag finns utmärkta förutsättningar för samarbete mellan vuxenutbildningen och handikappresursen på länsskolnämnderna. *HCK* anser att fördelningen av statsbidragen skall ligga på länsskolnämnderna. Däremot bör kostnader för dövtolk kunna rekvireras från SÖ för att undvika att tolkkostnader tar länsskolnämndens resurs i anspråk.

DHR menar att kommunerna bör få täckning för de merkostnader som speciella åtgärder för handikappade studerande medför. Detta statsbidrag bör administreras av SÖ. Statsbidraget bör vara "öronmärkt" och inte inrymmas inom det allmänna statsbidraget till vuxenutbildningen. Den ideala studiesituationen, dvs. undervisning på teckenspråk, är enligt SDR svår att uppnå. Det finns ytterst få lärare som är teckenspråkskunniga. Undervisning med tolk medför en ganska avsevärd kostnad. Det finns knappast några samordningsvinster att göra genom att fördela tolkresurserna på länskolnämnds nivå, vilket det kan finnas för andra tekniska hjälpmedel.

18 Föreskrifter för komvux och grundvux

Utredningens förslag se betänkandet s. 335 och 383-389 samt s. 341-343.

Statskontoret, CSN, länskolnämnderna i Södermanlands, Östergötlands och Värmlands län, Eskilstuna och Södertälje kommuner samt Östergötlands och Kristanstads läns landstingskommuner tillstyrker utredningens förslag om en genomgripande översyn av hela författningskomplexet och syftet därmed. CSN ställer sig vidare positiv till en översyn av timersättningssystemet och är beredd att medverka i ett sådant arbete.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anför att det i kommuner med låg timtilldelning av grundvuxtimmar finns risk för att kravet på att en elev skall kunna börja relativt omgående inte kan uppfyllas. Länsskolnämnden föreslår att antingen kraven på tillträde eller tilldelningsprinciperna ändras.

Skolförfattningsutredningen upplyser att den överväger om det är möjligt och lämpligt att föra samman förordningsföreskrifter för flera olika skolformer, däribland grundvux och komvux, till en "utbildningsförordning" och en "personalförordning". Skolförfattningsutredningen anser att grundläggande föreskrifter om grundvux och komvux bör tas in i skollagen. Utredningen föreslår vissa ändringar i förhållande till komvux-utredningens förslag.

Svenska kommunförbundet anser att frågor om utbildningens mål, huvudmannaskap och kostnadsansvar för olika skolformer, skolledning m. m. är av sådan central betydelse att de bör finnas i lag och detta då lämpligen på likartat sätt för alla skolformer. Skollagen bör dock inte belastas med detaljregler om komvux och grundvux. Ett primärt önskemål är att regler om skilda skolformers organisation och verksamhet framgår av så få författningar som möjligt.

Svenska kommunförbundet noterar att strävan att detaljreglera kommunernas skolverksamhet verkar oförändrat hög. Rent allmänt ifrågasätts behovet av vissa detaljregler. Kommunförbundet gör den allmänna kommentären att även förordningen om kommunal och statlig vuxenutbildning är i stort behov av en genomgripande översyn. En sådan översyn syns lämpligen böra ske samtidigt som man genomför utredningens förslag till ändringar i skollagen.

19 Statlig tillsyn, genomförande, kostnadsberäkningar

19.1 Statlig tillsyn

Utredningens förslag se betänkandet s. 348.

RRV har tidigare förordat att läns skolnämnderna skall få vidgade uppgifter beträffande regional samplanering och samverkan.

SÖ tillstyrker utredningens förslag om ett fortsatt statligt tillsynsansvar med förstärkta regionala insatser genom läns skolnämndernas försorg.

Läns skolnämnden i Östergötlands län anser att de nya uppgifter som utredningen föreslår kräver att läns skolnämnderna beaktar behovet av vuxenpedagogisk kompetens.

Läns skolnämnden i Kristianstads län framhåller att nämndernas roll bör förstärkas mer än utredningen föreslår.

Läns skolnämnden i Värmlands län påpekar att utredningen föreslår stora och viktiga uppgifter för läns skolnämnderna. Nämnden instämmer i princip i dessa förslag då nämnden bör ha en samlad överblick över hela utbildningssituationen i länet. Detta innebär emellertid ökade arbetsuppgifter och det torde vara tveksamt om det blir möjligt utan ökade resurser för expertis.

Östergötlands läns landstingskommun anser att läns skolnämnderna bör överta vissa av SÖ:s uppgifter.

Kristianstads läns landstingskommun påpekar att läns skolnämnderna bör få vidgade uppgifter för komvux. Att fördela det disponibla antalet undervisningstimmar mellan kommunerna bör få ankomma på läns skolnämnden. Övriga tillsynsuppgifter som föreslås ligga på SÖ biträds av nämnden.

Uppgiften att fastställa läroplaner skall enligt utredningen kvarligga hos SÖ. Det kan enligt LRF:s mening ifrågasättas om det överensstämmer med den decentralisering av ansvar och beslut inom skolväsendet som eftersträfvats de senaste åren.

19.2 Genomförande

Utredningens förslag se betänkandet s. 349.

Östergötlands läns landstingskommun avstyrker. De tre parallellt bedrivna utredningarnas förslag måste vävas samman.

Enligt Kristianstads läns landstingskommun bör propositionsarbetet samordnas med gymnasieutredningen i första hand. Även AMU bör avvaktas. Tidpunkten för framläggande av en samlad proposition bör därför i nuläget ej låsas.

Eskestuna kommun tillstyrker förslaget.

SOSVUX anser att en viss resurstilldelning för genomförandet behövs. Annars finns risken att många av de viktiga förändringarna aldrig når ut till dem som berörs av förändringarna.

19.3 Kostnadsberäkningar

Utredningens överväganden se betänkandet s. 349-355.

Vad utredningen föreslår om formerna för statlig tillsyn, genomförande och kostnadsberäkningar ger inte nu anledning till andra kommentarer från *statskontorets* sida än att härmed sammanhängande frågor på ett avgörande sätt kommer att påverkas av eventuella beslut om ett nytt statsbidragssystem och den avvägning mellan lokal frihet och central styrning som regering och riksdag väljer i det sammanhanget.

RRV anser det svårt att bedöma om utredningens kostnadsberäkningar är realistiska. Utredningen framför önskemål i vaga termer. Dessutom framför utredningen önskemål om ökade insatser som inte direkt påverkar kostnaderna för just vuxenutbildningen, bl. a. mera vuxenpedagogisk forskning, inrättande av professur i vuxenpedagogik och bättre studiesociala villkor för eleverna inom grundvux. *RRV* anser, att åtminstone de senare förslagen rimligtvis inte kan genomföras inom ramen för nuvarande resurser inom resp. område.

Länsskolnämnden i Kristianstads län anser att utredningen borde ha redovisat kostnadsalternativ till det förslag till ekonomisk lösning som framgår av kapitlet om kostnadsberäkningar.

Länsskolnämnden i Värmlands län instämmer i utredningens uppfattning att kostnaderna för komvux inte bör betraktas isolerat utan ställas i relation till kostnaderna för andra skolformer och de totala utbildningskostnaderna bör betraktas i ett större samhällsperspektiv.

Östergötlands läns landstingskommun motsätter sig en eventuell omfördelning från ungdomsutbildningen till vuxenutbildning.

Svenska kommunförbundet finner att utredningen i sina överväganden och förslag har sökt att balansera behovet av ökade insatser inom ramen för kostnadsmässigt oförändrade resurser. Utredningen har i sina alternativa förslag till statsbidragssystem byggt in en i förhållande till nuläget friare resursanvändning. Svenska kommunförbundet kan dock inte finna att enbart en friare resursanvändning skall kunna täcka de kostnadsökningar som följer om utredningens förslag genomförs. I flera avseenden innebär förslagen en avsevärt höjd ambitionsnivå. Speciellt gäller detta för målgrupper som skall prioriteras. Kommunförbundet understryker därför behovet av ökade statliga insatser för prioriterade målgrupper. Komvux möjligheter att effektivare än tidigare fullgöra sina uppgifter i utbildning av invandrare, i grundvux, i yrkesinriktad fort- och vidareutbildning under tider av hög arbetslöshet etc. ställer krav på nya förstärkta resurser.

Enligt *TCO:s* uppfattning kan ökade utbildningskostnader för komvux och grundvux motiveras med hänsyn till att kostnaderna därigenom kan minska på andra områden. Komvux är dessutom en jämförelsevis billig utbildningsform för samhället.

SAMMANFATTNING AV PROMEMORIAN (DS U 1983: 5) RIKS-REKRYTERANDE VUXENUTBILDNING — DISTANSUNDERVISNING. STATENS SKOLOR FÖR VUXNA

Inledning (kapitel 1)

Förslagen i promemorian bygger på de förslag som komvux-utredningen framförde i delbetänkandet "Statens skolor för vuxna. Varvad undervisning och brevvundervisning i grundskolans och gymnasieskolans ämnen" (Ds U 1979: 12). I arbetet har remissinstansernas synpunkter på betänkandet beaktats. Vidare har hänsyn tagits till komvux-utredningens läroplansarbete och till förslagen i huvudbetänkandet "Komvux — kommunal utbildning för vuxna" (SOU 1982: 29).

Arbetet har inneburit att analysera hur statens skolor för vuxna bör användas som komplement till komvux för att tillgodose utbildningsbehov som inte kan klaras på lokal nivå.

Promemorian är att betrakta som en princippromemoria. Åtskilliga frågor återstår att ta ställning till när beslut fattats i huvudfrågorna, bl. a. frågor som förutsätter förhandlingar och avtal.

Komvux-utredningens förslag 1979 angående SSV och remissinstansernas synpunkter (kapitel 2)

En kort beskrivning av komvux-utredningens förslag från 1979 lämnas, liksom av remissinstansernas synpunkter. En fylligare sammanfattning av utredningsförslaget ligger som bilaga 1 till promemorian. I bilaga 2 till promemorian återfinns den sammanställning av remissvaren som tidigare har publicerats i prop. 1980/81: 100 bil. 12.

Utveckling vid SSV efter 1979 (kapitel 3)

I kapitlet redovisas vad som framkom av problem och önskemål om förändringar vid en överläggning med företrädare för SSV, SÖ och komvux-utredningen i mars 1982.

Statens skola för vuxna i Härnösand (SSVII)

- har utvecklat en metodik: "Från kravanalys till åtgärdsprogram",
- har helt gått över från femveckors skolperioder till enveckas lärarledd undervisning vid skolan med förberedelse- och uppföljningsdagar. Ett problem är att dessa mest utnyttjas av studerande från Härnösandsregionen,
- har utvecklat ett intimt samarbete med myndigheter och utbildningsordnare i regionen,

- har utvecklat och bedrivit försöksverksamhet med yrkesinriktade utbildningar i samarbete med näringsliv och fackliga organisationer,
- har utvecklat särskild företagartutbildning i samarbete med glesbygdsdelegationen,
- bedriver utbildning i språk i samarbete med Utbildningsradion, SIDA, Nämnden för u-landsutbildning och Sandö-skolan,
- bedriver utbildning för hörselskadade i samarbete med Kristinaskolan,
- har ett intimt samarbete med komvux i åtskilliga glesbygdskommuner i form av handledda självstudier, där SSVH tillhandahåller viss handledningsresurs.

SSVH:s önskemål för framtiden:

- De allmänna ämnena måste uppta relativt stor volym, eftersom många yrkesutbildningar kräver inslag av allmänna ämnen.
- Den varvade undervisningen och brevundervisningen bör betraktas som en studieform: distansundervisning med lärarhandledning i större eller mindre omfattning.
- Samarbetet med Utbildningsradion, Hermods och Brevskolan bör utvecklas, särskilt beträffande material med inslag av ljud och bild (video).
- Samarbetet med komvux bör byggas ut. Resurserna för komvux och SSV bör betraktas som *en* resurs med möjlighet till överföring. Intagningen till SSV bör ske via den lokala intagningsnämnden.
- SSV bör i samarbete med branscherna utveckla kursplaner och material för nya yrkesinriktade utbildningar och bedriva försöksverksamhet.
- SSV bör ha möjlighet att anordna utbildning på uppdrag av myndigheter, organisationer och företag mot avgift.

Statens skola för vuxna i Norrköping (SSVN)

- har i större utsträckning behållit femveckors skolperioder. Det är nödvändigt för att möjliggöra heltidsstudier för fullständig kompetens,
- har ökat antal enveckas skolperioder, särskilt inom yrkessektorn. Denna utveckling kommer att fortsätta vid införandet av etappsystemet,
- har utvecklat yrkesinriktade kurser inom ett antal områden,
- har mindre brevundervisning än tidigare. Den väntas minska ytterligare. Väl fungerande ADB-rutiner har införts för hanteringen av insändningsuppgifter m. m.,
- har etablerat samarbete med Utbildningsradion och ordnar uppföljningskurser,
- har startat viss utbildning för handikappade, särskilt synskadade.

SSVN:s önskemål för framtiden:

- Både femveckors- och enveckaskurser bör utvecklas och anpassas till etappsystemet.
- SSVN planerar utveckling av yrkesinriktade utbildningar i samarbete med branscherna.

- SSVN planerar särskilda utbildningsinsatser för invandrare i samarbete med SIV och invandrarnas organisationer.
- SSVN vill ta över *hela* ansvaret för brevundervisningen.

Eleutvecklingen vid SSV efter 1977/78 redovisas. Antalet elever i varvad undervisning har ökat, medan antalet elever i brevundervisning har minskat. Fr. o. m. läsåret 1982/83 får inte kostnaderna för SSV öka. Därigenom kommer inte heller antalet elever att kunna öka nämnvärt.

Den yrkesinriktade utbildningen har utvecklats särskilt kraftigt under de senaste budgetåren. Utvärderingen av försöksverksamheten med yrkesinriktad utbildning vid SSV redovisas i bilaga 3 till promemorian. Det övervägande flertalet deltagare har fullföljt utbildningen. Både deltagare och företrädare för branscherna är nöjda med utbildningen. Skolorna framhåller att den yrkesinriktade utbildningen varit arbets- och tidskrävande för skolornas personal.

Förändringar som genomförts fr. o. m. läsåret 1982/83 (kapitel 4)

Fr. o. m. läsåret 1982/83 gäller Lvux 82 i tillämpliga delar även för SSV.

Från samma tid debiterar SSV avgifter för undervisningsmateriel för elever i både varvad undervisning och brevundervisning. Fr. o. m. samma budgetår utgår inte längre studiestöd för brevundervisning. Dessa förhållanden bedöms påverka rekryteringen.

Antalet undervisningstimmar för komvux har under de senaste åren inte fått öka i förhållande till förbrukningen föregående år. Trycket på SSV kommer härigenom att öka.

Inte heller vid SSV får antalet undervisningstimmar öka budgetåret 1982/83 jämfört med föregående år. Därmed har i princip koefficientsystemet för beräkning av undervisningsresurs satts ur spel.

Utredningsförslag och propositioner som berör SSV (kapitel 5)

På uppdrag av industridepartementet har Bengt Lorendahl undersökt behovet av en fördjupad företagareutbildning. I rapporten "SFU – särskild företagareutbildning i samverkan mellan statlig vuxenutbildning och utvecklingsfonder i tre Norrlandslän" (Industridepartementet oktober 1981) föreslås innehåll och organisation för en sådan utbildning.

I betänkandet "Hantverk. Produktion med tradition" (SIND 1981:2) redovisar SIND utvecklingen inom hantverksyrkena i landet. Ett stort behov av fortbildning finns inom åtskilliga hantverksyrken.

Glesbygdsdelegationen föreslår i rapporten "Politik för glesbygden" (DsI 1981:24) bl. a. en rad utbildningsinsatser för att tillgodose glesbygdens behov.

Regeringens ställningstaganden i anslutning till dessa förslag finns dels i prop. 1981/82: 113 "Program för regional utveckling och resurshushåll-

ning", dels i prop. 1981/82: 118 "Småföretag. Åtgärder för de små och medelstora företagen samt innovationspolitikens inriktning".

I en informationsskrift från Utbildningsekonomiska utredningen "Utbildning, produktion, samhälle. Om utbildning som tillväxtmotor – problem och möjligheter" konstateras bl. a. att det finns ett stort behov av fortbildning och vidareutbildning inom näringslivet.

Regeringen gav i juni 1982 SÖ i uppdrag att efter samråd med SIND och glesbygdsdelegationen inventera, utarbeta och fastställa kursplaner för yrkesinriktade utbildningar av det slag som anges i prop. 1981/82: 113.

Förändringar av komvux (kapitel 6)

Fr. o. m. läsåret 1982/83 gäller en ny läroplan för komvux, Lvux 82. Den gäller också i tillämpliga delar för SSV. Enligt Lvux 82 skall bl. a.

- de allmänna ämnena indelas i etapper,
- varje etapp indelas i en grunddel och en fördjupningsdel,
- de yrkesinriktade ämnena uppdelas i delmoment och moduler,
- SÖ utarbeta och fastställa kommentarmaterial i anslutning till läroplanen,
- en lokal arbetsplan utarbetas vid varje skolenhet med komvux.

Det mesta i Lvux 82 kan utan vidare tillämpas även på SSV. Timplanerna gäller däremot inte för SSV. Avsnittet Metoder och arbetsformer kan inte utan vidare föras över till SSV.

I prop. 1982/83: 2 har regeringen föreslagit kompletteringar till Lvux 82. Riksdagen har beslutat i huvudsak enligt förslaget. Man kan förutsätta att etappindelningen av gymnasieskolkurser och de särskilda avgångsbetyg som införs i komvux fr. o. m. läsåret 1983/84 kommer att gälla även för SSV.

I komvux-utredningens slutbetänkande "Komvux – kommunal utbildning för vuxna" (SOU 1982: 29) föreslås åtskilliga förändringar för komvux. Om de genomförs kommer de att få konsekvenser för SSV.

I betänkandet lämnas två alternativa förslag till utformningen av det framtida statsbidragssystemet för komvux. Båda alternativen gör det lättare särskilt för mindre och medelstora kommuner att anordna prioriterad utbildning oavsett deltagarantal. Ett förslag till ny definition av kurs kommer att underlätta för glesbygdskommuner att anordna utbildning.

Komvux-utredningen föreslår att bestämmelserna om elevområden upphävs. Sökande som bor i glesbygdskommuner skall ha lika stor rätt till ett differentierat kursutbud i närbelägna större kommuner som de människor som är kyrkobokförda där.

Komvux-utredningen föreslår en rad åtgärder för att underlätta för kommunerna att anordna yrkesinriktad utbildning.

Vidare föreslås en närmare samverkan mellan komvux, gymnasieskolan och AMU i syfte att underlätta för människor särskilt i små och medelstora kommuner att få sina utbildningsbehov tillgodosedda.

Åtskilliga förslag i betänkandet leder till förändringar också för SSV. Det gäller t. ex. förslag om ändrad intagningsålder och om betyg i grundskolkurser.

Förslag (kapitel 7)

7.1 Behöv av riksrekryterande vuxenutbildning och huvudmannaskapet för denna utbildning

Riksrekryterande vuxenutbildning bör även i fortsättningen anordnas både i Härnösand och i Norrköping. De båda skolorna bör ha statligt huvudmannaskap med skolstyrelsen som styrelse för resp. skola.

7.2 Mål, målgrupper och prioriteringar för SSV

Mål för SSV:

SSV skall medverka till att förverkliga vuxenutbildningens allmänna mål genom att erbjuda vuxna kompetensinriktad utbildning i form av distansundervisning med eller utan lärarhandledning. SSV skall utgöra ett komplement till komvux och ett alternativ för människor som av olika skäl inte kan delta i motsvarande utbildning inom komvux. SSV skall

1. anordna utbildning enligt samma kursplaner i allmänna ämnen och enligt samma etappindelning som fastställts för komvux och ge samma kompetens både i enstaka ämnen och som allmän behörighet,
2. förmedla kunskaper i det egna yrket eller utbilda för nytt yrke genom att anordna yrkesinriktad utbildning enligt kursplaner som fastställts för SSV av SÖ efter samråd med arbetsmarknadens parter.

Målgrupper för SSV:

SSV vänder sig till vuxna som inte kan få sitt behov av kompetensgivande utbildning tillgodosett inom komvux. För korttidsutbildade, resurs-svaga och socialt utsatta personer bör distansundervisningen i så stor utsträckning som möjligt kombineras med lärarhandledning och gruppsammandragningar.

En annan viktig målgrupp för SSV är yrkesverksamma vuxna som behöver komplettera sitt yrkeskunnande eller vill förändra sin situation i arbetslivet utan att kunna ta ledigt från sitt arbete under längre perioder.

SSV vänder sig vidare till vuxna med viss studievana som behöver komplettera sin tidigare utbildning och skaffa sig behörighet för fortsatta studier.

Utbildningar vid SSV bör prioriteras i följande ordning:

1. Överbryggande utbildning för vissa grupper motsvarande den som ges i grundskolan.
2. Arbetsmarknadsinriktad utbildning.
3. Behörighetskomplettering, dvs. utbildning i de avslutande etapperna eller i vissa ämnen i vilka kurser inte kan anordnas inom komvux inom räckhåll för de studerande.
4. Övrig utbildning.

7.3 Information, rekrytering, syo

Informationen om och rekryteringen till SSV bör i största möjliga utsträckning ske via kommunala informationskanaler, broschyrer och syo-funktionärer. Syon i komvux bör även svara för syo till presumtiva studerande vid SSV. Syon vid SSV bör i första hand inriktas mot SSV:s egna elever. Syo-resursen för SSV bör ha samma omfattning som f. n., dvs. 4,5 tjänster att fördelas lika på de båda skolorna. De mål och riktlinjer för syo som föreslagits för komvux (prop. 1982/83: 2) bör gälla även för syon vid SSV.

7.4 Intagning

En central intagningsnämnd bör inrättas för intagning till distansundervisning vid SSV. Den skall utses av SÖ och bestå av en ordförande och fyra ledamöter representerande bl. a. de båda skolornas styrelser. Intagningsnämndens uppgifter skall vara att besluta om rutiner för intagning, fastställa kriterier för urval och avgöra dispensansökningar och tveksamma ärenden inom ramen för de föreskrifter som regeringen och SÖ utfärdat samt i övrigt följa utvecklingen vid SSV. Intagningsnämnden skall sammanträda minst två gånger per läsår. Intagning till SSV skall kunna göras kontinuerligt av rektor för resp. skola på delegation enligt riktlinjer som intagningsnämnden fastställer.

Intagningsärendena skall beredas av resp. skolas expeditioner. Av sökningshandlingarna skall framgå av vilken anledning vederbörande söker till SSV. Om så inte är fallet eller i tveksamma fall bör SSV inhämta yttrande från komvux i den sökandes hemkommun.

Intagningsbestämmelserna för SSV bör anpassas till vad som gäller för komvux i fråga om intagning av sökande som redan har betyg i motsvarande ämne. Vidare bör åldern för intagning i gymnasieskolkurser i allmänna ämnen höjas till 20 år, om motsvarande ändring beslutas för komvux.

7.5 Distansundervisningens organisation

Begreppet distansundervisning införs i stället för de båda begreppen varvad undervisning och ren brevundervisning. De sökande tas in till distansundervisning vid SSV. De bör ha möjlighet att studera enbart med hjälp av brevmaterial eller att få lärarhandledning i större eller mindre omfattning allt efter sina behov och inom ramen för de resurser som SSV disponerar (i vissa fall även med utnyttjande av resurserna för komvux enligt avsnitt 7.7). Resurserna för SSV bör omvandlas till en totalresurs med möjlighet till överföring från materialanslag till löneanslag och omvänt. De båda skolorna bör i princip ha samma omfattning, även om det i ett övergångsskede är naturligt att SSVN har en större andel av studerande med ingen eller mycket lite lärarhandledning.

7.6 Läroplanfrågor

SÖ bör få i uppdrag att utarbeta förslag till komplettering av läroplan för komvux i fråga om SSV och fastställa timplaner för SSV. Läroplanen bör därefter kallas Läroplan för kommunal och statlig vuxenutbildning. Även de förändringar i läroplansfrågor som komvux-utredningen föreslagit i sitt huvudbetänkande bör genomföras inom SSV om de genomförs i komvux.

7.7 SSV och komvux

Samarbetet mellan komvux och SSV bör byggas ut. SSV bör bl.a. kunna ge utbildning i de avslutande etapperna och i mera udda ämnen för komvux-studerande, anordna yrkesinriktade utbildningar som "pilotutbildningar", vilka komvux sedan kan ta över, samt svara för utbildningar som det regionalt finns för litet underlag för. Komvux bör kunna medverka med lärarhandledning och gruppsammandragningar för distansstuderande vid SSV. Resurserna för komvux och SSV bör därför betraktas som en totalresurs, och SÖ bör ha möjlighet att omfördela resurser mellan anslagen för komvux och SSV.

7.8 Yrkesinriktad utbildning

Försöksverksamheten med yrkesinriktad utbildning vid SSV avslutas. Yrkesinriktad utbildning skall utgöra ett reguljärt inslag i utbildningen vid SSV och skall prioriteras. SÖ fastställer kursplaner för yrkesinriktad utbildning vid SSV. I princip bör de kursplaner som fastställts för komvux också kunna tillämpas vid SSV med de modifieringar i fråga om innehåll och timplaner som är nödvändiga med hänsyn till att utbildningen – åtminstone delvis – bedrivs som distansundervisning. Vilka kurser som skall anordnas vid SSV beslutas av styrelsen för resp. skola efter samråd med arbetsmarknadens parter. Ansvaret för utveckling av nya kursplaner bör ligga på SÖ i samarbete med SSV och parterna på arbetsmarknaden.

7.9 Försöksverksamhet med avgiftsfinansierad utbildning vid SSV

Under en treårsperiod bör SSV få anordna försöksverksamhet med avgiftsfinansierad utbildning vid sidan av den statsbidragsfinansierade verksamheten. Utbildningen bör anordnas till självkostnadspris i samarbete med myndigheter, organisationer eller företag. Avgifterna skall täcka kostnader för administration, lokaler och utrustning, material och lärarlöner m. m. Vilka kurser som skall anordnas inom ramen för försöksverksamheten beslutas av styrelsen för resp. skola. Försöksverksamheten skall utvärderas av SÖ bl. a. i fråga om effekterna på den övriga verksamheten vid SSV. SÖ bör därefter föreslå åtgärder i fråga om avgiftsfinansierad utbildning vid SSV.

7.10 Undervisning för handikappade

SSV bör prioritera undervisning för sådana handikappade för vilka distansundervisning i kombination med internatsammandragningar är särskilt lämplig. Undervisningen för handikappade vid SSV bör liksom inom komvux kunna anordnas i mindre grupper. Därför föreslås (i avsnitt 7.16) en högre koefficient i fråga om timtilldelning för undervisning av handikappade. I övrigt bör denna undervisning följa samma läroplan, kursplaner, timplaner och andra föreskrifter som övrig utbildning vid SSV. Statsbidrag till tekniska stödåtgärder bör utgå enligt samma bestämmelser som för komvux.

7.11 Materialproduktion för distansundervisning

Styrelsen för resp. skola beslutar vilka läromedel som skall användas i distansundervisningen. I den mån som lämpliga läromedel producerats av Hermods eller Brevskolan bör i första hand dessa väljas. Om inga särskilda läromedel producerats för distansundervisning, bör SSV ta initiativet till att sådana läromedel utvecklas eller att läromedel producerade för annan skolform kompletteras med anvisningar för självstudier och insändningsuppgifter. Detta bör ske i nära samarbete mellan SSV, Hermods, Brevskolan och förlag. De resurser som samhället disponerar för produktionsstöd bör kunna utnyttjas. SSV bör också kunna utnyttja sina resurser för utvecklingsarbete för att utarbeta anvisningar för självstudier och insändningsuppgifter till läromedel producerade för annan skolform.

7.12 Granskning av insändningsuppgifter

SSV bör ha hela det administrativa och pedagogiska ansvaret för distansundervisning, alltså även för granskningen av insändningsuppgifter. De resurser som anslås till granskning av insändningsuppgifter bör ingå i totalresursen för SSV och disponeras av skolorna. SSV bör även i fortsättningen ha möjlighet att uppdra åt Hermods eller Brevskolan att svara för granskningen av insändningsuppgifter, om detta ter sig ändamålsenligt. Centrala förhandlingar bör upptas med personalorganisationerna om inräkning av granskning av insändningsuppgifter i lärartjänst vid SSV.

7.13 Personal

Behovet av ytterligare administrativa resurser för SSV bör beaktas i samband med anslagsäskanden från de båda skolorna, när effekterna av de föreslagna organisatoriska förändringarna kan överblickas. En viss omfördelning av administrativa resurser mellan SSVN och SSVH bör dock övervägas i samband med att omorganisationen genomförs.

Vid SSV utses ämnesföreträdare med uppgift att svara för den pedagogiska lednings- och samordningsfunktionen inom ett ämne eller ämnesområde. De resurser som SSV f.n. disponerar för huvudlärar- och institu-

tionsföreståndartjänster bör utgöra en totalresurs och fördelas lika på de båda skolorna. Styrelsen för resp. skola skall för varje läsår fastställa hur resurserna skall fördelas på olika ämnen eller ämnesområden.

7.14 Lokaler och utrustning, inbyggd utbildning

De principer för kostnadsfördelning mellan stat och kommun i fråga om kostnader för lokaler och utrustning som hittills gällt bör tillämpas även i framtiden. De båda kommunerna Härnösand och Norrköping bör i princip få full ersättning av staten för driftkostnaderna för utbildningen vid SSV. Om nya utbildningar som SSV avser att starta kräver ökade kostnader i fråga om lokaler och utrustning, bör frågan prövas i samband med anslags-äskanden från resp. skola.

Även SSV bör ha rätt att anordna inbyggd utbildning enligt tim- och kursplaner som fastställts av SÖ efter samråd med arbetsmarknadens parter. Styrelsen för resp. skola bör besluta om vilka kurser som skall anordnas som inbyggd utbildning inom ramen för det antal undervisningstimmar som skolan disponerar.

7.15 Information och samråd

Rektor skall vara skyldig att minst en gång per termin informera all personal och kursdeltagarna om förändringar i verksamheten vid SSV. Formerna för fullgörande av denna informationsskyldighet bör inte regleras i författning.

Rektor skall vara skyldig att samråda med företrädare för lärare och övrig personal samt med företrädare för kursdeltagarna före beslut i viktiga frågor. Detta samråd skall ske i den s. k. SSV-konferensen som skall finnas vid varje SSV-enhet. Styrelsen för utbildningen beslutar om sammansättning och arbetsformer för SSV-konferensen.

Samarbetsnämnd får finnas om styrelsen för utbildningen beslutar det. Styrelsen beslutar om samarbetsnämndens sammansättning och arbetsformer. Beslut om skiljande av elev från undervisningen fattas av styrelsen för utbildningen eller av samarbetsnämnden om samarbetsnämnd med företrädare för styrelsen inrättats.

Samråd i pedagogiska frågor mellan skolledare, lärare, syo-funktionär och företrädare för kursdeltagarna skall äga rum minst en gång per termin. Styrelsen bestämmer formerna för detta samråd. Elevvårdskonferens, syo-konferens och andra konferenser får sammankallas av rektor vid behov.

7.16 Resursberäkning

SSV bör under det budgetår som förslagen i denna promemoria genomförs få disponera samma antal undervisningstimmar som f. n., dvs. 28 600 timmar. Denna undervisningsresurs fördelas av SÖ på de båda skolorna. SÖ bör också få möjlighet att tilldela SSV ytterligare timmar ur anslaget för

komvux för speciella utbildningar som SSV genomför t. ex. som försöksverksamhet. För utbildningen utgör SÖ:s timplaner rekommendationer. Inom ramen för tilldelad resurs får SSV dock endast använda följande antal undervisningstimmar per kursdeltagare och skolperiod:

för teoretiska ämnen 2,1 undervisningstimmar,

för yrkesinriktad utbildning 3 undervisningstimmar,

för kurser för handikappade 6 undervisningstimmar.

Antalet kursdeltagare i distansundervisning utan avsikt att delta i lärarledd undervisning vid SSV maximeras till 10 000 kursdeltagare per budgetår. SSV tilldelas en resurs motsvarande 1,5 undervisningstimmar per kursdeltagare för handledning. Resurserna för SSV bör få användas flexibelt så att resursen för undervisning också får användas till handledning av distansstuderande och granskning av insändningsuppgifter, och resurser ur materialanslaget bör få användas till undervisning, lärarhandledning m. m. Dessutom bör anslaget till komvux få användas för handledning av distansstuderande vid SSV efter överenskommelse med komvux i den distansstuderandes hemkommun. SSV bör ha rätt att ta ut en högre avgift än f. n. för material för självstudier – dock högst motsvarande kostnaderna för materialet – för att få ökat utrymme för lärarhandledning för distansstuderande.

7.17 Skolpoäng och skolledarresurs

Verksamhetens omfattning vid SSV bör beräknas på följande sätt:

varje påbörjat 900-tal undervisningstimmar ger 1,5 poäng varvid varje undervisningstimme i yrkesinriktad utbildning räknas som 1,5 undervisningstimmar. Varje påbörjat 300-tal elever vid SSV ger dessutom 1,5 poäng.

Skolledarresursen vid en SSV-enhet bör relateras till verksamhetens omfattning och beräknas på samma sätt som vid en särskild skolenhet för komvux. Förutom rektor bör vid varje SSV-enhet finnas följande tjänster som studierektor:

21–35,5 poäng	1 arvodestjänst,
36–41,5 poäng	1 ordinarie tjänst,
42–53,5 poäng	1 ordinarie tjänst och 1 arvodestjänst,
54– poäng	1 ordinarie tjänst samt enligt bestämmande av styrelsen för utbildningen 1 eller 2 arvodestjänster.

7.18 Skolutveckling och fortbildning

För SSV bör inrättas ett särskilt anslag för utveckling av distansundervisningen som en särskild skolform och för personalfortbildning ifråga om distansundervisning. Anslaget storlek bör beräknas enligt samma principer som för grundskolan och gymnasieskolan, dvs. med en viss procent av lärarlöneanslaget till SSV. Procentsatsen bör vara densamma som för grundskolan (för budgetåret 1983/84 2,4 %).

Dessutom bör SÖ och länskolnämnderna i Östergötlands och Västernorrlands län inom ramen för sina resurser särskilt beakta behovet av forsknings- och utvecklingsarbete och personalfortbildning i fråga om distansundervisningen.

7.19 Föreskrifter, tillsyn

En genomgripande översyn bör göras av de delar av förordningen om kommunal och statlig vuxenutbildning som gäller SSV i syfte att om möjligt samla föreskrifterna för SSV i en särskild förordning.

SÖ och länskolnämnderna i Östergötlands resp. Västernorrlands län bör även i framtiden vara tillsynsmyndigheter för verksamheten vid SSV. SÖ bör spela en mera aktiv roll t. ex. när det gäller att kartlägga utbildningsbehov och bl. a. i samråd med arbetsmarknadens parter utarbeta och fastställa kursplaner för nya yrkesinriktade utbildningar. Samtliga länskolnämnder bör stimulera till samverkan mellan olika utbildningsanordnare och till SSV kanalisera utbildningsbehov som inte kan tillgodoses på lokal eller regional nivå.

7.20 Genomförande, kostnadsberäkningar

Förslagen i denna promemoria bör genomföras fr.o.m. budgetåret 1984/85. Verksamheten bör successivt utvecklas i den riktning som angivits. SÖ bör bemyndigas att utfärda de övergångsbestämmelser som blir nödvändiga. SÖ bör under vart och ett av budgetåren 1984/85 och 1985/86 få disponera 500 000 kr. dels för centrala och gemensamma insatser, dels att fördelas på de båda skolorna för planering, fortbildning och genomförande av förslagen.

De i denna promemoria föreslagna förändringarna i fråga om SSV skall rymmas inom ramen för de resurser som SSV f. n. disponerar utom förslaget till ny beräkning av skolledarresurs för SSV, vilket medför att ytterligare en tjänst som studierektor kan inrättas vid SSVH.

Bilaga 4

SAMMANFATTNING AV REMISSYTTRANDENA ÖVER PROMEMORIAN (DS U 1983: 5) RIKSREKRYTERANDE VUXENUTBILDNING – DISTANSUNDERVISNING. STATENS SKOLOR FÖR VUXNA

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, statens handikappråd (SHR), statskontoret, skolöverstyrelsen (SÖ), statens institut för läromedelsinformation (SIL), länsskolnämnderna i Östergötlands och Västernorrlands län, statens skola för vuxna i Norrköping (SSVN), Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Härnösands skolstyrelse för Härnösands kommun och styrelsen för statens skola för vuxna i Härnösand (SSVH), Norrköpings kommun, Liber Grafiska AB (Liber) och Brevskolan. Yttranden har dessutom inkommit från Utbildningsradion (UR), elevkåren vid SSVH och en facklig företrädare för SACO/SR-medlemmar vid SSVN.

1 Allmänt

SHR, statskontoret, SIL, länsskolnämnderna i Östergötlands och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, TCO, SACO/SR, SAF, Härnösands skolstyrelse, Norrköpings kommun, Brevskolan och elevkåren vid SSVH tillstyrker promemorian helt eller i väsentliga delar.

SÖ avvisar att regeringen nu fattar beslut rörande SSV. SÖ anser att en kommunalisering är möjlig. De skäl som anförs för ett bibehållande av SSV är inte övertygande. Många av delförslagen från utredningsmannen förutsätter samverkan med komvux. Alternativet att inom komvux tillgodose de utbildningsbehov som SSV svarat för bör därför analyseras och övervägas innan förslag läggs om SSV:s framtida utformning. SÖ anser därför att en försöksverksamhet bör genomföras med syfte att belysa konsekvenser av ett kommunalt övertagande. Detta bör lämpligen ske under en begränsad period i anslutning till arbetet med reformeringen av de frivilliga skolformerna.

SSVN pekar på ett par missvisande sifferuppgifter. De båda skolorna har ungefär samma omfattning av den yrkesinriktade utbildningen och SSVN har f. n. två syo-konsulentjänster.

SACO/SR erinrar om att SSV sedan slutet av 1960-talet har utretts av SÖ, riksrevisionsverket, riksdagens revisorer, utbildningsdepartementet och komvux-utredningen. Det är mycket angeläget att statsmakterna nu fattar beslut om de båda skolornas framtid, så att personal och elever kan få arbetsro och SÖ, berörda kommuner och skolorna kan börja planera för verksamheten på längre sikt än ett år i taget.

2 Behov av riksrekryterande vuxenutbildning och huvudmannaskap för denna utbildning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 27 och bilaga 3, avsnitt 7.1.

Kriminalvårdsstyrelsen, SIL, länskolnämnden i Östergötlands län, Svenska kommunförbundet, Norrköpings kommun och LO tillstyrker förslaget.

SACO/SR tillstyrker men ifrågasätter att resp. skolstyrelse skall vara styrelse för SSV. Denna skall vara riksrekryterande och tillgodose utbildningsbehov på många olika håll i landet, varför en särskild styrelse med representanter också för regionala organ och för riksintressen bör tillskapas.

Även *elevkåren vid SSVH* vill ge styrelsen en annan sammansättning. Låt vara att kommunen innehar ordförandeposten men länsarbetsnämnd, utvecklingsfond, länsstyrelse och eventuellt kommunförbund bör också vara representerade. En separat styrelse skulle ha mer tid att ägna sig åt SSV-frågor. Kunskapen om skolformen skulle öka hos ledamöter m. m.

3 Mål, målgrupper och prioriteringar för SSV

Promemorians förslag, se betänkandet s. 28 och 29 och bilaga 3, avsnitt 7.2.

SIL, SSVN, Svenska kommunförbundet, UR och LO tillstyrker förslagen.

Enligt *kriminalvårdsstyrelsen* utgör SSV jämte komvux en ovärderlig resurs såväl för kriminalvårdens personal som klienter. Distansundervisningens syfte har blivit att tillgodose de behov, som inte kan klaras på lokal nivå. Det är angeläget att behörighetskompletteringen kan följa de riktlinjer och läroplaner, som fastställts för komvux. Möjlighet till smidig övergång från brevundervisning till varvad undervisning och vidare till komvux är en förutsättning i motivering av presumtiva elever för en lämplig kurs.

SHR menar att handikappades behov av kompetensinriktade studier i första hand bör tillgodoses av komvux. Brister vad gäller studielokaler, färdtjänst, assistans etc. får inte utgöra skäl för att människor med handikapp hänvisas till varvad undervisning eller brevundervisning. Att distansundervisning kan fungera väl för handikappade visar dock den försöksverksamhet för vuxendöva som pågår i Härnösand. En förutsättning härför är att undervisningen i så stor utsträckning som möjligt kombineras med lärarhandledning och gruppsammandragningar.

Om beslut skall fattas nu tillstyrker *SÖ* gemensamma mål för komvux och SSV och en gemensam läroplan. Det bör också understrykas att SSV är en svårare utbildningsform och bör vända sig till vuxna med kompletteringsbehov. Det kan vara ändamålsenligt att tidigare studievana hänvisas till SSV så att komvux på hemorten kan vända sig direkt till de prioriterade

målgrupperna. SÖ tillstyrker förslaget om prioritering av utbildningarna vid SSV.

Länsskolnämnden i Östergötlands län instämmer i behovet av omfattande lärarhandledning men konstaterar samtidigt att komvux därmed torde framstå som ett likvärdigt eller bättre alternativ. Målgrupperna för SSV bör preciseras ytterligare i förhållande till komvux målgrupper.

SACO/SR ser ingen anledning att göra en uppdelning i två målgrupper. Huvudmålgrupp för SSV bör vara sådana vuxna studerande som av olika skäl inte kan få sitt utbildningsbehov tillgodosett inom komvux.

SACO/SR anser att distansundervisning är en krävande studieform. Studieovana och utsatta gruppers utbildningsbehov bör så långt som möjligt tillgodoses på andra sätt, som ger bättre förutsättningar för handledning och annat stöd.

I fråga om målgrupperna anser *Norrköpings kommun* att SSV bör ha stor frihet att utveckla sitt kunnande för att möta olika behovsgrupper, som inte kan få sitt utbildningsbehov tillgodosett på annat sätt. SSV kan fungera som en innovatör på vuxenutbildningsområdet och finna former för utbildning, som senare kan överföras på komvux eller andra vuxenutbildningsorganisationer.

Brevskolan understryker att för utbildningsmässigt eftersatta grupper är det nödvändigt att utveckla anpassade kombinationer av distansundervisning, lärarhandledning och gruppsammandrag. Såväl studieförbund som fackliga organisationer besitter en betydande erfarenhet av rekrytering och undervisning, när det gäller korttidsutbildade grupper. Ett mer okonventionellt utvecklat samarbete med dessa organisationer inrymmer betydande utvecklingsmöjligheter som väl bör kunna förenas med förslagets tankegångar.

4 Information, rekrytering, syo

Promemorians förslag, se betänkandet s. 32 och bilaga 3, avsnitt 7.3.

Kriminalvårdsstyrelsen tillstyrker enhetlig praxis för rekrytering, syo och information.

SIIR beklagar att inga resursförstärkningar föreslås. Människor med handikapp är beroende av en väl utvecklad syo.

SIL betonar vikten av att komvux och dess syo-personal fortlöpande följer och stödjer dem som av skilda anledningar valt att studera inom SSV. Även elevvårdande resurser kan behövas inom SSV.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att SSV bör garanteras minst nuvarande syo-resurs. SSV behöver även i fortsättningen arbeta med extern syo.

Enligt *SSVN* är f. n. syon underdimensionerad för elever i brevundervisningen. Då SSV föreslås få hela det administrativa och pedagogiska ansvaret för distansundervisningen finns risk att den föreslagna syo-resursen blir

otillräcklig.

Syo-resurserna i komvux är otillräckliga enligt *Svenska kommunförbundet* och *SACO/SR*. Svenska kommunförbundet vill att syo-funktionen vid SSV inriktar sitt arbete så att presumtiva studerande nås av information om möjligheterna till distansundervisning i SSV.

SAF anför att information om SSV:s verksamhet och speciellt den yrkesinriktade utbildningen bör riktas till de partgemensamma yrkesnämnderna liksom till arbetsgivare- och arbetstagarförbunden.

Enligt *Härnösands skolstyrelse* innebär förslaget visserligen att informationen om SSV kommer att väsentligt förbättras, men om branschorgan, organisationer, myndigheter och komvux och dess handläggare skall kunna ge korrekt och aktuell information om SSV erfordras att de har tillgång till informationsmaterial som producerats av SSV. SSV behöver därför tillräckliga resurser för att informera om skolformen och dess möjligheter.

Härnösands skolstyrelse föreslår att syo-resursen för SSVH även i fortsättningen beräknas utifrån antalet studerande och att erforderliga medel antingen erhålles genom extra anslag eller att styrelsen inom ramen för ett totalanslag för skolan får genomföra erforderliga personalförstärkningar inom syo-området.

Enligt *Norrköpings kommun* bör i princip komvux vara ansvarig för information om olika vuxenutbildningsmöjligheter. För detta krävs ett nära samarbete mellan SSV och komvux. Särskilt viktigt är att den uppsökande verksamheten utformas så att man når organisationer, grupper och enskilda, som måste få sin utbildning inom SSV. En ökning av syo-resursen är sålunda väl motiverad.

Uppfattningen att information om SSV i huvudsak skall ske genom komvux är för optimistisk, anser *elevkåren vid SSVH*, om inte resurser skapas för SSV att hålla komvux studievägledare fullständigt informerade om SSV:s möjligheter. Elevkåren stöder en utökning av SSV:s syo-resurser. SSVH har f. n. 2,8 syo-tjänster. Den delning som föreslås skulle ge SSVH en sänkning till 2,25 tjänster. En sådan lösning avvisas.

5 Intagning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 35 och bilaga 3, avsnitt 7.4.

SHR, SÖ, SIL och Norrköpings kommun tillstyrker.

SSVN vill ha samma regler för intagning till komvux och SSV. Intagningen av elever till SSV måste kunna göras kontinuerligt på delegation av rektor för resp. skola enligt de riktlinjer som intagningsnämnden fastställer. SSVN ställer sig tveksam till värdet av att det av ansökningshandlingarna skall framgå av vilken anledning vederbörande söker till SSV.

SACO/SR finner det onödigt att ta kontakt med komvux i den sökandes hemkommun utom i de fall då urval måste göras till utbildning. I sådana fall är det rimligt att sökande som inte har tillgång till motsvarande utbildning i sin hemkommun får gå före andra sökande.

Liber anser det tveksamt om SSV behöver ha egen intagningsnämnd. Decentralisering borde genomföras också inom vuxenutbildningen, varför det förefaller logiskt att inrätta regionala intagningsnämnder knutna till länskolnämnderna eller vuxenutbildningsråden. All informations-, rekryterings- och syo-verksamhet skulle då kunna ske regionvis. De önskemål om utbildning som inte kan tillgodoses inom en region bör kunna slussas till SSV, menar *Liber*.

6 Distansundervisningens organisation

Promemorians förslag, se betänkandet s. 42 och bilaga 3, avsnitt 7.5.

SÖ, SIL, Svenska kommunförbundet och UR tillstyrker.

Enligt länskolnämnden i Östergötlands län är uppdelningen mellan varvad undervisning och brevundervisning inte längre relevant. Blandformer har redan utvecklats. Dessutom har även andra medier än det tryckta ordet börjat användas.

Förslaget ger enligt *SSVN* stora möjligheter att med resurserna för SSV omvandlade till en totalresurs ge mera varierad och anpassad studiehandledning till studerande med speciella behov. Då någon ökning av de totala resurserna för SSV i nuvarande ekonomiska situation knappast är möjlig, betyder det att antalet elever måste minska och hårdare prioriteringar göras, anser *SSVN*.

Sammanslagning av anslagen utbildningskostnader och undervisningsmaterial till en totalresurs tillstyrks av *Norrköpings kommun*.

Brevskolan är tveksam till att omvandla materialanslag och löneanslag till en totalresurs med fri användning.

7 Läroplansfrågor

Promemorians förslag, se betänkandet s. 43 och bilaga 3, avsnitt 7.6.

SIL fäster uppmärksamheten på att behovet av läromedel praktiskt taget alltid starkt underskattas vid revisioner av läroplaner. Detta gäller i hög grad läromedel för handikappade.

SÖ förordar att resurser tilldelas för läroplansarbete, om det slutliga beslutet blir avveckling av SSV och som avlösning etablering av regionvis anordnad/riksanordnad komvux. Under den försöksperiod som *SÖ* förordar bör SSV fullt ut omfattas av Lvux 82.

Länskolnämnden i Östergötlands län, SSVN och Norrköpings kommun tillstyrker förslaget. Länskolnämnden anser att läroplanen därefter bör kallas Läroplan för kommunal och statlig vuxenutbildning.

8 SSV och komvux

Promemorians förslag, se betänkandet s. 45–46 och bilaga 3, avsnitt 7.7.

Enligt *kriminalvårdsstyrelsen* är komvux möjligheter att anordna undervisning på etapperna 2–4 vid kriminalvårdsanstalter begränsade. Den enda studievägen blir då SSV. Distansundervisning är dock en svår studieform. För att motverka studieavbrott är det av betydelse att komvux-enheter (kommuner) vid behov tilldelas resurser för studiehandledning för elever vid SSV.

SHR och *SIL* tillstyrker förslaget om SSV:s ansvar för "pilotutbildningar". Detta är enligt *SHR* intressant inte minst med tanke på det behov av mer eller mindre skraddarsydd utbildningar som vissa svårt handikappade kan ha. "Pilotutbildningar" borde enligt *SHR* och *SIL* kunna gälla även mer teoretisk utbildning. En statlig "pilotverksamhet" skulle kunna bidra till nytänkande och flexibilitet på skolans område. *SIL* anser att lärare vid komvux i samråd med SSV bör kunna ge hjälp och stöd även till dem som valt ren brevundervisning.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att SSV som komplement till komvux förutsätter en nära samverkan mellan dessa och andra utbildningsanordnare. Sådan samverkan bör avse både en planeringssamverkan och en samverkan med det lokala skolväsendet i fråga om lärare, lokaler och utrustning.

Enligt *SSVN* är det nödvändigt att samarbetet mellan komvux och SSV byggs ut och att *SÖ* får rätt att omfördela undervisningstimmar mellan komvux och SSV.

Svenska kommunförbundet ser fördelar med en vidgad samverkan mellan komvux och SSV men kan inte oreserverat tillstyrka förslaget att resurserna för komvux och SSV skall betraktas som en totalresurs och att *SÖ* skall få möjlighet att omfördela resurser mellan komvux och SSV. Kommunernas engagemang i komvux i form av lokaler, utrustning, personal m. m. innebär åtaganden av långsiktig karaktär. Undervisningstimmar i komvux kan inte med kort varsel ändras genom centrala beslut av *SÖ* i samråd med SSV. Kommunförbundet hävdar att om en omfördelning erfordras skall detta kunna förutses och ingå som förslag i *SÖ*:s anslagsframställning.

Möjlighet till omfördelning av undervisningstimmar mellan komvux och SSV kan vara en positiv åtgärd, anser *Norrköpings kommun*. Det utvecklingsarbete förslaget ger upphov till bör bygga på lokala-regionala samverkansinitiativ och utgå från "pilotutbildningar".

9 Yrkesinriktad utbildning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 47–48 och bilaga 3, avsnitt 7.8.

Enligt *kriminalvårdsstyrelsen* är avsaknaden av yrkesutbildning ofta kännetecknande för kriminalvårdsklientel, samtidigt som kriminalvårdens resurser för yrkesutbildning är begränsade. Det är angeläget att yrkesutbildningar som planeras inom SSV i varje fall kan påbörjas brevlades, så att även intagna i anstalt kan bli föremål för yrkesutbildning genom SSV.

SIL, länsskolnämnden i Östergötlands län, SSVN, LO, SACO/SR och Norrköpings kommun tillstyrker. Länsskolnämnden anser att planeringen av den yrkesinriktade utbildningen bör ske i nära samarbete med komvux. LO anser det särskilt angeläget att SSV ges möjlighet att utveckla yrkesinriktade kurser inom udda yrkesområden. Yrkesutbildningen bör utformas i samråd med arbetsmarknadens parter. SACO/SR understryker att överbryggande utbildning på grundskolenivå i första hand skall ges av komvux och folkhögskola.

SAF understryker att SSV oftast i samråd med komvux även får till uppgift att anordna kompletterande yrkesundervisning för elever i yrkesutbildning inom yrken som samlar endast ett fåtal elever t. ex. inom lärlingsutbildningen.

Liber ställer sig frågande till att det inom SSV skulle utvecklas yrkesinriktad utbildning eftersom AMU-centra finns.

10 Försöksverksamhet med avgiftsfinansierad utbildning vid SSV

Promemorians förslag, se betänkandet s. 49 och bilaga 3, avsnitt 7.9.

SÖ förordar resurser för utvärdering av försöksverksamhet med företagsköpt utbildning om det slutliga beslutet blir avveckling av SSV.

SSVN anser att den föreslagna försöksverksamheten kan medföra intressanta utvecklingsmöjligheter för skolan.

Försöksverksamheten tillstyrks av *Norrköpings kommun*. SSV:s uppgift som uppdragsutbildare för myndigheter, företag och organisationer är väl motiverad under förutsättning att komvux inte kan anordna utbildningarna i fråga.

Enligt *Liber* är det förvånande att SSV skall bygga upp resurser och kompetens att bedriva avgiftsfinansierad utbildning mot organisationer och företag. En sådan verksamhet finns i dag vid brevskolorna och denna resurs borde kunna utnyttjas mera.

11 Undervisning för handikappade

Promemorians förslag, se betänkandet s. 51 och bilaga 3, avsnitt 7.10.

SHR förutsätter att denna undervisning sker i nära samarbete med de fyra rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade. Det gäller givetvis framför allt utvecklingen av läromedel.

Statskontoret efterlyser en analys av förutsättningarna att sammanföra hanteringen av ärenden om statsbidrag till tekniska stödåtgärder till SIL, alternativt talboks- och punktskriftsbiblioteket.

Länsskolnämnden i Östergötlands län understryker att utveckling av undervisning för handikappade är ett angeläget område. I första hand bör behovet av utbildning för dessa grupper tillgodoses inom komvux. Den allmänna principen bör vara att handikappade så långt som möjligt integreras i den övriga undervisningen. Nämnden delar i övrigt bedömningen i promemorian.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att handläggningstiden för statsbidrag till tekniska stödåtgärder måste bli kortare, så att kursstarten inte försenas för enskilda elever.

SSVN menar att distansundervisning kan för vissa vuxna invandrare och vissa handikappgrupper vara den enda möjliga studieformen.

Norrköpings kommun ser mycket positivt på en utveckling av utbildningsmöjligheter för sådana handikappade för vilka SSV är en lämplig utbildningsanordnare.

12 Materialproduktion för distansundervisning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 52–53 och bilaga 3, avsnitt 7.11.

SHR anser att valet och utvecklingen av läromedel måste ske på pedagogisk grund, oberoende av producent. Det framgår inte klart av förslaget.

SÖ förordar resurser för utvecklingsarbete, om det slutliga beslutet blir avveckling av SSV.

SIL påpekar att nuvarande ramar för SIL:s produktionsstöd måste vidgas väsentligt om också distansundervisningens behov skall tillgodoses.

Utredarens motiveringar och förslag i fråga om materialproduktion för distansundervisning finner Svenska kommunförbundet vara väl avvägda.

SACO/SR erinrar om att läromedel i L.vux 82 definieras som "allt som lärare och kursdeltagare kommer överens om att använda för att nå uppställda mål i undervisningen". Med denna definition av läromedel kan styrelsen knappast besluta om vilka läromedel som skall användas. I stället bör skolledare, lärare och kursdeltagare gemensamt i det pedagogiska samråd som föreslås kunna besluta om vilka läromedel som skall användas.

Norrköpings kommun menar att den läromedelscentral, som skolstyrelsen i Norrköping disponerar, också bör medverka vid framtagning av läromedel.

LO anser att Brevskolans erfarenheter av distansundervisning bör tas tillvara. Samarbetet mellan SSV och Brevskolan bör därför utvecklas.

Enligt Brevskolan kräver distansundervisning en god materialkvalitet. En alltför stor ryckighet i efterfrågan på distansundervisningsmaterial kan på sikt allvarligt skada kvalitet, tillgänglig ämnesbredd samt förutsättning-

arna att begränsa kostnaderna. Riskerna för en sådan utveckling kan dock i viss mån motverkas i enlighet med förslag om produktionsstöd. Det förutsätter att nämnda produktionsstöd ges tillräckliga anslag. Brevskolan understryker särskilt behovet av stöd för s. k. smala ämnen.

UR förordar en systematisk undersökning och analys av förutsättningarna för en vidgad samverkan mellan SSV och UR. Distan्सundervisning med inslag av ljud och bild – eter- eller markdistribuerade – och andra lämpliga läromedel borde kunna utvecklas ytterligare och i vissa sammanhang erbjuda möjligheter till rationaliseringar och besparingar samtidigt som nya kvaliteter och stimulansmöjligheter tillförs verksamheten.

13 Granskning av insändningsuppgifter

Promemorians förslag, se betänkandet s. 54 och bilaga 3, avsnitt 7.12.

Kriminalvårdsstyrelsen, SIL, Svenska kommunförbundet, SACO/SR och Norrköpings kommun tillstyrker förslaget. SIL ifrågasätter dock möjligheten att inom de snäva ramar som ges brevskolorna ge dem en annan roll i detta sammanhang än läromedelsproducentens.

Enligt SÖ bör SSV ensam ha det administrativa och pedagogiska ansvaret.

Enligt SSVN har den redan påbörjade rättningen av insändningsuppgifter för elever i varvad utbildning vid SSVN haft goda effekter med bättre kontakt mellan lärare och elever under hemmaperioderna och färre studieavbrott. De resurser som tidigare anslagits för granskning av insändningsuppgifter genom LiberHermods och Brevskolan, bör ingå i totalresursen för SSV och disponeras av skolorna.

Liber erinrar om att komvux-utredningen 1979 föreslog att den varvade undervisningen bör handhas av de båda statliga vuxenskolorna medan däremot brevundervisningen bör överföras till brevskolorna. Detta förslag är såväl ur pedagogisk som ekonomisk och administrativ synpunkt det överlägset bästa. Det är därför med stor förundran *Liber* konstaterar att brevskolorna i detta förslag endast engageras i distansundervisningen i den mån SSV ej anser sig kunna klara av verksamheten på egen hand.

Om all distansundervisning för vuxna inom läroplansbunden undervisning helt skall skötas av SSV krävs, menar *Liber*, en betydande investering för att bygga upp en administrativ och distributiv apparat vid de båda skolorna samtidigt som man behöver förstärka den pedagogiska kompetensen – med andra ord man inrättar en statlig distansskola. Vidare utnyttjar man då inte den existerande organisation och kompetens som finns hos brevskolorna. Dessa kommer dessutom icke ha möjlighet att hålla en beredskap i form av produkter och tjänster, för vilka det inte finns en garanti att den utnyttjas.

Brevskolan instämmer i förslaget. Ansvaret för distansundervisningen bör finnas samlat på en plats. Förslaget utgår emellertid från att SSV bör

ha möjlighet att uppdra åt Hermods och Brevskolan att svara för granskningen om detta ter sig ändamålsenligt. Brevskolan framhåller att uppdrag att ombesörja granskning bör ha en viss omfattning och varaktighet med hänsyn till den organisation som verksamheten kräver.

14 Personal

Promemorians förslag, se betänkandet s. 55 och bilaga 3, avsnitt 7.13.

Enligt SACO/SR tycks systemet med institutionsföreståndare och huvudlärare fungera bra. Det finns därför ingen anledning att avskaffa dessa tjänster. Timtalen i de olika ämnena vid SSV är betydligt lägre än i gymnasieskolan. Timtalsgränsen för arvodering av dessa tjänster bör därför sättas lägre.

Vid SSV genomförs vissa enstaka kortare kurser för vilka skolans fast anställda lärarpersonal endast undantagsvis tagits i anspråk. Lärarpersonalen har i betydande omfattning haft fyllnadstjänstgöring vid andra skolenheter. SACO/SR anser att det bör vara naturligt att i första hand utnyttja den fast anställda personalen inom SSV:s ram.

Ett ökat behov av administrativa resurser för SSV bör enligt SSVN uppstå med tanke på de föreslagna organisatoriska förändringarna, och det tycks orealistiskt att kunna omfördela administrativa tjänster från SSVN till SSVH.

Norrköpings kommun tillstyrker administrativ förstärkning men motsätter sig ett överförande av administrativa resurser från SSVN till SSVH, då resurserna f. n. knappt täcker behovet.

15 Lokaler och utrustning, inbyggd utbildning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 57 och bilaga 3, avsnitt 7.14.

SHL anser att staten bör svara för lokalanpassning, t. ex. akustikanpassning och speciella anordningar för rörelsehindrade vid SSV.

Svenska kommunförbundet förutsätter att frågor om lokaler, utrustning, personal etc. för SSV i Härnösand och Norrköping löses i direkta avtal mellan staten och berörda kommuner. Som tidigare skall principen om full kostnadstäckning gälla.

Härnösands skolstyrelse anför att allt sedan utbildningen vid SSVH startade har Härnösands kommun ställt lokaler med vissa inventarier till förfogande för den statliga vuxenutbildningen. Önskemål finns om en ändring av principerna för kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Skolstyrelsen föreslår att staten svarar för samtliga lokalkostnader för undervisningen vid SSVH och att förhandlingar mellan stat och kommun angående hyreskostnader för undervisningslokaler vid SSVH genomförs snarast så att de kan gälla fr. o. m. läsåret 1984/85.

När det gäller inbyggd utbildning anser *Norrköpings kommun* en utbyggnad väsentlig. Vidare bör SSV:s uppgift att bevaka olika gruppers förbisedda utbildningsbehov understrykas. Behovet av lärlingsutbildning inom ett flertal hantverksyrken, vissa vuxna invandrares utbildningsbehov liksom vissa handikappgruppers behov nämns.

16 Resursberäkning

*Promemorian*s förslag, se betänkandet s. 62–63 och bilaga 3, avsnitt 7.16.

SHR tillstyrker en särskild koefficient i fråga om timtilldelning för undervisning av handikappade. De har behov av undervisning i mindre grupper. Ökade ekonomiska satsningar på handikappområdet är nödvändigt om ord som jämlikhet och delaktighet skall kunna få någon reell innebörd. Resurserna för handikappområdet måste antingen specialdestineras eller den statliga satsningen ökas. *SIL* har samma uppfattning.

SÖ avstyrker föreslagna resursberäkningar. Antalet undervisningstimmar bör tillsammans med bestämmelser om antal deltagare per kurs utgöra grunden för resursen till SSV. De två anslagen bör slås ihop till ett. Därvid bör antalet närvarande deltagare följa bestämmelserna för komvux och samma individ endast vara resursgrundande en gång per kursperiod och ämne. Utöver denna grundresurs bör ett schablontillägg – högre än komvux-schablonen – räknas fram för bl. a. syo, handledning och extra stöd.

Länsskolnämnden i Västerbottens län anser att den föreslagna resursen för kurser för handikappade är knapp och bör ökas något inom den givna ramen.

SSVN anser, att SSV bör tilldelas ytterligare timmar av anslaget för komvux för speciella utbildningar som SSV genomför, t. ex. som försöks- eller "pilotverksamhet."

Norrköpings kommun anser, att definitionen av elevantal – antal kursdeltagare bör klarläggas. I övrigt tillstyrks förslagen.

Skolpoäng och skolledarresurs

*Promemorian*s förslag, se betänkandet s. 65 och bilaga 3, avsnitt 7.17.

SÖ anser att en skolledarresurs för en SSV-enhet bör beräknas på samma sätt som skolledarresursen vid en särskild enhet för komvux.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anför att SSVH, med det föreslagna poängberäkningssystemet för skolledarresurs uppnår endast 40 poäng och därmed ej den föreslagna arvodestjänsten som studierektor. Behovet av en sådan tjänst är enligt nämnden väl dokumenterat varför poängsystemet behöver justeras.

Enligt *SSVN* finns f. n. två ordinarie studierektorstjänster, och förslaget innebär att endast en ordinarie studierektorstjänst skall finnas. Förslaget medför en trygghetsförsäkring för en studierektor vilket måste bli föremål för möjlighet till tillämpning av övergångsbestämmelser.

Det är enligt SACO/SR angeläget att en andra studierektorstjänst inrättas vid SSVH.

Härnösands skolstyrelse vill att elevantalet skall påverka skollädaressursen i något större utsträckning än vad som framgår av förslaget. Planering och administration av bl. a. yrkesinriktad utbildning för handikappade har ökat kraven på skollädaressurser vid SSVH. Skolstyrelsen har sedan 1976 med kommunala medel arvoderat en extra studierektor.

Elevkåren vid SSVH önskar en ökning av antalet skollädares. Ur elevkårens synpunkt är det viktigt att största möjliga resurs hamnar på själva skolan, där eleverna kan dra direkt nytta av den. Elevkåren föreslår vissa justeringar av förslaget.

En *facklig företrädare för SACO/SR-medlemmar vid SSVN* anför att förslaget för SSVN:s del innebär försämrad status för den ena studierektorstjänsten. Detta skulle inte vara förenligt med god personalpolitik.

18 Skolutveckling och fortbildning

Promemorians förslag, se betänkandet s. 66 och bilaga 3, avsnitt 7.18.

SHR, SÖ, SIL, SSVN, Härnösands skolstyrelse och Norrköpings kommun tillstyrker. SHR och SIL anser att projekt inom specialpedagogik borde kunna utvecklas inom SSV. Skolstyrelsen i Härnösand anser att ett omfattande utvecklingsarbete inom distansundervisningsområdet är angeläget. Det bör ges möjlighet att genom reservation överföra delar av anslaget från ett budgetår till ett annat för att erhålla tillräckligt stora resurser för exempelvis specialutbildning av lärare/lärargrupper.

Brevskolan anför att forskning och utvecklingsarbete bör ske i nära samarbete med producent av material för distansundervisning. Personalutbildningen bör på liknande sätt samordnas.

19 Föreskrifter, tillsyn

Promemorians förslag, se betänkandet s. 67 och 68 och bilaga 3, avsnitt 7.19.

Länsskolnämnden i Östergötlands län konstaterar att den och länsskolnämnden i Västernorrlands län har ett särskilt ansvar för SSV. I promemorian föreslås att samtliga länsskolnämnder, i det regionala samråd som komvux-utredningen föreslagit, bör undersöka och till SSV kanalisera utbildningsbehov som inte kan tillgodoses på regional nivå. Nämnden stöder principiellt förslaget men konstaterar samtidigt att de resurser som nämnderna f. n. förfogar över är begränsade.

SSVN menar att det vore önskvärt om SÖ kunde spela en mera aktiv roll vid kartläggning av utbildningsbehov och utarbetandet av kursplaner för nya yrkesinriktade utbildningar, som är lämpade för SSV.

Norrköpings kommun understryker vikten av ett ökat engagemang från SÖ:s och länsskolnämndernas i Östergötlands och Västernorrlands län sida.

20 Genomförande, kostnadsberäkningar

Promemorians förslag, se betänkandet s. 70 och bilaga 3, avsnitt 7.20.

Länsskolnämnden i Östergötlands län och SSVN tillstyrker tidsplanen. Norrköpings kommun tillstyrker förslagen.

Liber efterlyser en ordentlig ekonomisk analys. Det vore önskvärt att en ekonomisk bedömning av alternativa modeller för bedrivande av distansundervisning görs innan beslut i SSV-frågan tas. I samband härmed vore det också önskvärt med en diskussion med brevskolorna beträffande deras roll i en framtida vuxenutbildning med hjälp av distansundervisning.

SAMMANFATTNING AV SKOLFÖRFATTNINGsutredningens BETÄNKANDE (DS U 1982: 5) KONFERENSER I SKOLAN, I DE DELAR SOM GÄLLER KOMVUX OCH SSV, JÄMTE SAMMANSTÄLLNING AV REMISSYTTRANDENA I DESSA FRÅGOR

1 Skolförfattningsutredningens överväganden och förslag

Skolförfattningsutredningens överväganden och förslag rör främst grundskolan och gymnasieskolan. Utredningen behandlar emellertid även bl. a. kommunal och statlig vuxenutbildning (komvux och SSV). Se betänkandet s. 83–87 och 171–178.

Skolförfattningsutredningen anser att samma grundläggande föreskrifter om samverkan om möjligt bör gälla för olika skolformer som ger jämförlig utbildning. Principerna för medinflytande för såväl olika personalgrupper som elever (och vårdnadshavare) bör vara enhetliga. En annan sak är att det kan behövas större utrymme för variationer inom andra skolformer än inom grundskolan och gymnasieskolan.

De samarbetsnämnder som nu skall finnas inom komvux har en fixerad sammansättning. De fungerar huvudsakligen som samrådsorgan. Emellertid skall de även avgöra frågor om att skilja elever från undervisningen enligt 49 § förordningen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning.

Skolförfattningsutredningen anser att en fråga av detta slag, som kan vara särskilt ingripande för den enskilde, bör prövas av styrelsen för utbildningen. Om en sådan ändring görs, finns det enligt skolförfattningsutredningens mening inte längre behov av att med hänsyn till enskildas rättssäkerhet ha kvar några föreskrifter om samarbetsnämnder inom komvux.

Det är betydelsefullt att det inom varje skolenhet med komvux finns ett samverkansorgan för behandling av vissa övergripande frågor. I ett sådant organ bör finnas företrädare för de olika intressegrupper som är verk-samma inom skolenheten, nämligen olika personalgrupper samt elever. De lokala variationerna mellan olika skolenheter med komvux är mycket stora. Det bör därför också vara möjligt att i stor utsträckning lokalt kunna bestämma hur ett sådant samverkansorgan mera i detalj skall utformas. Mot bakgrund härav förordar skolförfattningsutredningen att det vid varje skolenhet med komvux skall finnas en motsvarighet till skolkonferensen – förslagsvis benämnd komvuxkonferens. Föreskrifterna om samarbets-nämnd bör då kunna utmönstras. Något hinder mot att ha kvar samarbets-nämnd som ett frivilligt organ bör naturligtvis inte finnas.

Kurskonferensen inom komvux har inte – till skillnad från klasskonferensen i gymnasieskolan – att formellt besluta i några frågor som är av det slag att det av hänsyn till enskildas rättssäkerhet kan anses vara nödvändigt med centralt meddelade föreskrifter om kurskonferens. Inom komvux beslutar nämligen rektor eller studierektor i t.ex. frågor om elevernas studiesituation och om tillstånd att gå om kurs med anledning av sjukdom. Enligt skolförfattningsutredningens mening finns därför inte något behov av centralt meddelade föreskrifter om kurskonferenser. Olika intressegruppers rätt till medinflytande i skilda frågor bör kunna garanteras med en allmänt utformad föreskrift.

Skolförfattningsutredningen anser att inte heller elevvårdskonferens och klassråd behöver vara obligatoriska inom komvux.

Vad som nu sagts hindrar naturligtvis inte att motsvarigheter till t.ex. kurskonferens, elevvårdskonferens eller klassråd kan och bör inrättas när detta är lämpligt med hänsyn till de lokala förhållandena vid en skolenhet.

Sammanfattningsvis innebär skolförfattningsutredningens förslag när det gäller konferenssystemet inom komvux följande: Endast komvuxkonferensen blir obligatorisk. I övrigt får inom varje skolenhet bestämmas vilka organ som skall finnas med hänsyn till de lokala förhållandena vid skolenheten.

Skolförfattningsutredningen ger också förslag till ändringar i förordningen om kommunal och statlig vuxenutbildning. Bl. a. föreslås att det i 10 § tas in föreskrifter om att det vid varje skolenhet med kommunal eller statlig vuxenutbildning skall finnas en komvuxkonferens och att det efter beslut inom skolenheten dessutom får inrättas lokala samverkansgrupper.

2 Remissinstansernas synpunkter

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av sammanlagt 78 instanser, bl. a. socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, statens arbetsgivarverk, skolöverstyrelsen, kammarrätten i Sundsvall, 21 läns- och skolnämnder, förvaltningsrättsutredningen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Arbetsgivarförbundet, Handikappförbundens centralkommitté, fyra landstingskommuner och 28 kommuner.

De flesta remissinstanserna har yttrat sig över förslagen som helhet eller inriktat sig på grundskolan och gymnasieskolan. Ganska få har uttalat sig speciellt om vuxenutbildningen.

Åtskilliga remissinstanser tillstyrker förslagen generellt eller med mindre invändningar och tillägg.

Kammarrätten i Sundsvall anför att det av utredningens direktiv inte kan utläsas att så omfattande förändringar avsetts som nu föreslås. Man

kan inte bortse från den risk för minskad rättssäkerhet eller försämrat medinflytande och information som kan följa av förslagen att slopa ett flertal samverkansgrupper och att lokala skolmyndigheter ges större möjligheter att påverka samverkansgruppernas sammansättning.

SÖ tillstyrker förenklingar men har vissa avvikande förslag om hur de skall genomföras. Inga synpunkter beträffande komvux lämnas.

Av de få som har yttrat sig särskilt över de förslag som gäller komvux tillstyrker *länsskolnämnderna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Älvsborgs och Västernorrlands län samt Järfälla, Stockholms, Helsingborgs, Malmö, Mariestads och Bollnäs kommuner.*

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län anser att komvux-konferensen inte bör vara obligatorisk. Däremot bör rektor ha samrådsplikt gentemot eleverna.

Länsskolnämnden i Örebro län finner det för komvux logiskt att ge kurskonferensen motsvarande ställning som klasskonferensen på gymnasieskolan.

Länsskolnämnden i Västmanlands län framhåller att det borde vara möjligt att till kurskonferensen flytta rektors befogenhet att besluta om elevs kvarsittning.

Oskarshamns kommun menar att – utöver komvux-konferensen – bör vid varje skolenhet med komvux finnas en elevvårdskonferens. Frågan om avstängning eller förvisning av elev bör beträffande både gymnasieskolan och komvux avgöras av två av skolstyrelsen utsedda ledamöter samt rektor (samarbetsnämnd).

Hallstahammars kommun ifrågasätter om inte syo-sammankomsten bör behålla sin status som obligatorisk konferens inom komvux med hänsyn till komvux-elevernars speciella behov.

Samarbetsorganisationen för Sveriges vuxenstuderande avstod från att avge remissyttrande.

Innehåll

	sid.
Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	3
2 Bakgrund och allmänna överväganden	5
2.1 Motiv för vuxenutbildning	5
2.2 Mål	7
2.3 Målgrupper och prioriteringar	8
2.4 Yttre organisation	9
2.5 Inre organisation	10
2.6 Den regionala obalansen	12
2.7 SSV och dess distansundervisning	14
3 Vissa utredningsförslag m. m. rörande grundvux, komvux eller SSV, som inte behandlas i detta sammanhang	15
4 Mål, målgrupper, information, rekrytering och intagning	16
4.1 Kommunernas ansvar att främja vuxnas deltagande i utbildning	16
4.2 Information om och rekrytering till vuxenutbildning	17
4.3 I princip kostnadsfri utbildning	18
4.4 Slopande av elevområden inom komvux m. m.	19
4.5 Interkommunal ersättning	20
4.6 Målgruppen för grundvux	21
4.7 Intagningsnämnd för komvux	24
4.8 Mål, målgrupper och prioriteringar för SSV	24
4.9 Intagningsnämnd för SSV	26
4.10 Ålderskrav	27
5 Betygs- och kompetensfrågor, läroplansfrågor	28
5.1 Nybörjarkurser i franska och tyska överförs till gymnasienivån	28
5.2 Ändrad betygsskala i grundskolekurser	29
5.3 Grundskolekompetens inom ramen för komvux och SSV ..	30
5.4 Betyg i vissa särskilda yrkesinriktade kurser	32
5.5 Orienteringskurser för vuxenstuderande	33
5.6 Undervisning på invandrarspråk	34
5.7 Kartläggning av utbildningsbehov m. m.	36
5.8 Översyn av Lvux 82	38
6 Vissa frågor rörande arbetets organisation m. m.	39
6.1 Elevantal i kurs i komvux	39
6.2 Undantag beträffande elevantal bl. a. i kurser för intagna i kriminalvårdsanstalt	40
6.3 Glesbygdsbegreppet i regler om deltagarantal	41
6.4 Samläsning m. m. i komvux	42
6.5 Deltidsstudier i grundvux	43
6.6 Timersättning för studier i grundvux	44
6.7 Beslut om skiljande av elev från utbildning i grundvux	46
6.8 Konferenser m. m. i grundvux och komvux resp. i SSV	46
7 Praktik	49
7.1 Praktisk arbetslivsorientering (prao)	51
7.2 Inbyggd utbildning	52
8 Arbetsfördelning och samarbete	53
8.1 Arbetsfördelning och samarbete mellan komvux och SSV ..	54
8.2 Arbetsfördelning mellan kommunal och landstingskommunal komvux	56

8.3	Företagsintern utbildning och uppdragsutbildning	57
8.4	Regionalt samarbete	60
9	Statsbidrag och resursutnyttjande	63
9.1	Ändring i statsbidragssystemet för grundvux	65
9.2	Införande av en särskild delram av undervisningstimmar för start av kurser med lägre deltagarantal än normalt	65
9.3	Schablontilläggens användningsområden	67
9.4	Statsbidrag till inbyggd utbildning i komvux	69
9.5	Kostnader för inbyggd utbildning vid SSV	70
9.6	Stödåtgärder för elever med handikapp	70
10	Den rättsliga regleringen	72
11	Genomförande	73
12	Hemställan	74
13	Beslut	76
Bilaga 1	Sammanfattning av komvux-utredningens huvudbetänkande (SOU 1982: 29) Komvux – kommunal utbildning för vuxna	77
Bilaga 2	Sammanfattning av remissyttrandena över komvux-utredningens huvudbetänkande (SOU 1982: 29) Komvux – kommunal utbildning för vuxna	121
Bilaga 3	Sammanfattning av promemorian (Ds U 1983: 5) Riksrekryterande vuxenutbildning – distansundervisning. Statens skolor för vuxna	193
Bilaga 4	Sammanfattning av remissyttrandena över promemorian (Ds U 1983: 5) Riksrekryterande vuxenutbildning – distansundervisning. Statens skolor för vuxna	204
Bilaga 5	Sammanfattning av skolförfattningsutredningens betänkande (Ds U 1982: 5) Konferenser i skolan, i de delar som gäller komvux och SSV, jämte sammanställning av remissyttrandena i dessa frågor	217

